

CONTEXTVS

VNIVERSAE

GRAMMATICES

DE SPAVTERIANAE.

PRIMAE PARTIS SYNTAXEOS

Artis versificatoriae, & Figurarum: cum suorum
Commentariorum epitome, quam fieri
potuit, breuissimè concinnata,

Per Io. Pellissonem Condriensem:

Nunc etiam vulgari Italico sermone multis in locis
explicata, & aucta.

Semin. Jader. Soc. J.

(*Episc. Patav. don.*)

Venetijs, ex Typographia Guerræa.

M D L X X V.

G
C
1500
151

IOANNES PELLISSO
CONDRIENSIS, RVDOLPHO

DORLENDO APVD RHOMONVM

Gymnasiarche lectissime

S. P. D.

EMO non in ea est sententia, Rudolphe disertissime, conuenire, vt præceptor bonus sese accommodet discipulorum captui: nam ut uascula angustiorem superfusam liquoris copiam, sic animi puerorum, quæ nimia sunt, respuunt. Nec puto Ioannem Despauterium alio consilio glossata in artem suam aceruatim congesisse, quàm vt consuleret docentium labori. Quis enim sibi persuadeat id in hoc ab eo factum, vt pueros sic oneraret? immo non possum, quin putem eum tandem, si diu vixisset, prolixi operis breuiarium quoddam fuisse peracturum. Quod, quando illi per mortem non licuit, & nemo (ut apparet) id uoluit dare operam:

A 2 potius

potius habui famæ periculum adire, quàm non
scholas meas hac parte iuuare, si non admodum
multum, certe quantum mihi liceret. Despaute-
rium enim cæteris, anibus recentioribus gram-
maticis, vel me non suafore, prætulert: non
quòd non optimos illos censerent, sed quod nul-
lus uideretur, qui tam prope accederet ad Ale-
xandrum Theopagitem. Id. s. non parum illexe-
rat, quòd eos aliam viam ingredi fere non oportet.
Collegi ergo omnia, atque velut in arctum
coegi, vniuerso opere Epitome quodam circun-
scripto. Neque id male omnino procescit. Laus
& gratia Christo. Quippe quum inde factum uideam,
ut saltem apud nostrates, Alexandri ineptum illud,
& mendosum Doctrinale, iam prorsus neglectum sit
& abiectum. Cui lucro in hoc quidem negotio,
non aliud prætulerim. Hoc autem quicquid est,
quod elaborauit, amicorum suauissime, tibi nominatim
dedico, quem multis officijs tibi iam diu obstrinxisti. Vale.

Parrhisijs, è Coqueretio, Pridie Calend. Feb.
M D X X I X.

ARTIS GRAMMATICAE

IOANNIS DESPAVTERII,

Liber Primus,

DE GENERIBVS NOMINVM,

*Ad quæ hæc est Ioannis Pellisso-
nis parascæue.*

E quid in hoc habeat lector te carmine falsum

Nominis & possis noscere quodque genus :

Vocibus inspicio, quæ significatio primum

Sit : generalis ea regula multa patet .

Deinde vide, finis qui sit , qui terminet illas :

E vario ostendunt nomina sine genus .

Vnde ferè innumeri canones : sed eo ordine scripti,

Vt qui uocales nouerit, hos teneat .

Excipienda tibi fuerint non pauca : tamen quæ

Tu facile in memori condere mente queas .

Dum prius in promptu tibi sint generalia cuncta :

Nam comprehensa sub his non repetita leges .

Ambiguum fuerit quicquam : certissima lex est,

Et scopus, omne frequens quod ueterum usus habet.

A 3

Genera

- L I B E R I.

Genera tribus modis noscuntur. Significatione, ut Ioannes est masculini generis; quia virum significat. Terminatione, ut vulpes est feminini generis, quia terminatur in es. Auctoritate, ut talpa, aliquando est masculini generis, quia Vergilius dixit, talpę oculis capti. De significatione habentur regulę generales à regula, Omne viro soli, &c. vsque ad regulam, Hęc dat a, &c. A qua speciales terminationum regulę ad huius primi libri finem vsque patent. Quęrenti igitur tibi alicuius nominis genus, non segniter uidendum est, an eius significantia ad aliquam generalium regularum spectet, per regulas enim generales bona pars generum patet. Sunt autem hęc memorię mandandę. Nam pleraque apud alios otiose, & nulla necessitate ex specialibus exempta, generalibus, si rem & significatum inspexeris, abunde continentur: quare hic breuitatis gratia nusquam repetentur. Si uero significatio non seruerit, confugiendum ad terminationem, & ad regulas speciales de a, e, i, &c. al, el, &c. cęteris, quorum genus omnino est anceps, & incertum, ut probati autores vsi sunt, ita utendum est.

R E G V L A E G E N E R A L E S
D E S I G N I F I C A T I O N E.

*Q*UONIAM *uero soli quod conuenit, esto uirile.*
Omne uiri specie pictum, uir dicitur esse.
 Omne nomen soli uiro datum, est masculini generis, ut Seneca; Hercules, Hector, &c. propria uiro rŭ. Gabriel, Raphael, &c. propria Angelorum bonorum. Lucifer, Beelzebub, &c. propria angelorum malorŭ. Iupiter, Mars, &c. propria deorum. Boreas, Aquilo, &c. propria

pria uetorum. Papa, Scriba, &c. appellatiua solis uiris data, sub terminatione quam habent. VIR hic dicitur esse quicquid ut uir pingitur, ueluti Adā, Deus, Angelus, &c.

Esto fœmineum, recipit quod fœmina tantum.

Fœmina dicatur facie pictum muliebri.

Omne nomen soli fœminæ datum, est fœminini generis: ut Paula, Glycerium, &c. mulierū propria. Iuno, Pal- las, &c. propria dearum. Oreas, Naias, &c. propria nym- pharum. Alecto, Megera, &c. propria furiarum. Soror, uxor, obstetrix, &c. Appellatiua solis fœminis data. Ob- stetrix est quæ præest parientibus, La fauia fœmina. Fœ- mina hic dicitur quicquid specie muliebri pingitur, ut Dea, Nympha, &c.

Quicquid utrique datur, commune locatur, ut exul.

Omne nomen sub una terminatione mari & fœminæ conueniens, est communis generis, ut exul, qui uel quæ exulat. Bandito.

Auriga, qui uel quæ currum agit, Carrettier &c. Dixi sub una terminatione, quia ubi sunt diuersæ terminatio- nes, diuersa sunt genera: ut hic gallus, hæc Galla. Hic po- etā, hæc poetis, hæc poetria.

Vm neutrum pones: Hominum si propria tolles.

Omne nomen in um, est neutri generis: nisi fuerit ui- ri, aut fœminæ proprium: ut hoc Mancipiū, seruus uel ser- ua: hoc Scortum, meretrix, &c. Dixi nisi fuerit uiri aut fœ- minæ proprium: quia proprium uiri in um, est masculini generis, ut Dinacium. Proprium fœminæ, est fœminini ut Glycerium.

Adiectiua trium generum communia sunt.

Omne nomen adiectiuum est omnis gene. si unica sit

A 4 termina-

L I B E R I.

terminatio, ut felix, audax, discors, quatuor, quinque, centum, &c. Dixi si unica sit terminatio. Nam si declinentur per duas terminationes, prior est communis gen. ut omnis: posterior neutri, ut omne. Si uero per tres: prima masculi est, ut bonus: secunda foeminina, ut bona: tertia neutra, ut bonum. Hanc ob rem datur regula generalis.

Esto genus uarium, fuerit nisi terminus idem.

In substantiuis uirum, & foeminam significantibus, & in adiectiuis si terminationes sint diuersae, distincta dantur genera, ut hic Caupo, uini & epularum uenditor, Tauerniero; hæc Caupona, quæ id facit mulier, & ipsa taberna, Tauerniera, & tauerna. Hic citharistes, uel citharista, idest, citharædus. hæc Citharistria, pro foemina, &c. Hic Lacon, uir Laconia. hæc Lacena, foemina. Hic acer, hæc acris, hoc acre. i. fortis & uehemens. hic celebris, hæc celebris, hoc celebre. i. nobilis, late famatus & frequens. Hic & hæc melior & hoc melius: hic & hæc fortis & hoc forte.

Mobile pro fixo (tac, tum si subsit) habetur.

Quod si non tacitum subsit, neutri generis fit.

Adiectiuum per se positum propter aliquid perpetuo subauditum, putatur esse substantiuum eius generis cuius est subauditum, ut molaris: substantiuum est masculi gen. quia intelligitur dens, uel lapis. Si nihil subauditur, erit neutri gen. ut antecedens. i. oratio alteram inferens: consequens, idest oratio ex altera illata.

Masculinum fluuij nomen decet usque reponi.

Nomen fluuii, est masculini generis: ut Tybris, Sequana, Isara, Rhodanus, &c.

Communis proprio quandoq; genus lego iunctum.

Nomen minus commune quandoque genus respicit
 supe-

superioris uel communioris: ut bubo est masc gen. ut fermo, magis commune, uel superius. Auis est fem. gen. sic dicimus, magna bubo, quia intelligitur auis. Ossa est femi. gen. ut penna, musa. interdum masc. reperitur, quia intelligitur mons. Per hanc regulam fluuiorum nomina femi. inueniuntur, quia intelligitur aqua, ut Albula, Allia. nonnunquam neutra, quia intelligitur flumen, ut Iader. Per hanc etiam regulam fabularum nomina sunt fem. ge. quia intelligitur nomen superius fabulæ, uel comædia, uel tragœdia; ut Eunuchus, Orestes, Ajax. Et nomina nauium: quia illius gen. est superius Nauis, ut Centaurus.

Insula, & urbs, regio capit hæc. Neutrum genus optant.

Zeugma, Reate, Argos, Prænestæ, & Tibur, & Ispal.

Cære, Neper. Neutrum uel masculinum dabit Anxur. Hoc Cim uult. Hic aut hæc donat Lesbos, Abydos. Hic Sulmo, hic Agragas. Pluralia in i, maribus do. A plurale, genus neutrum sibi postulat ubique.

Insularum, ut Samos, Britannia. Urbium, ut Corinthus, Tarraco. Regionum, ut Aegyptus, Africa. nomina fem. sunt. [Neutrum genus, &c.] A regula, Insula, & urbs, &c. demuntur nomina, quæ hic explicantur. Nam Zeugma, Reate, Argos, Prænestæ, Tybur, Ispal, Cære, Neper: generis sunt neutri. Anxur, dubij, quia masculini, uel neutri. Cim, tantum neutri. Lesbos, Abydos, etiam dubij, quia mascul. uel foeminini. Sulmo, & Agragas masculini generis tantum. Zeugma atis, oppidum ab Alexandro conditum. Reate ciuitas in Umbria. Argos, oppidum Græciæ. Prænestæ, oppidum Italiæ. Tybur oppidum Italiæ. Ispal ciuitas Hispaniæ. Cære indeclinabile, uel Cære, itis, aut Cærete Cæretis oppidum

L I B E R I.

oppidum Umbriæ. Neper oppidi nomen. Anxur, urbs Italiae. Cim, vici Italici nomen. Lesbos insulæ nomen. Abydos, urbs Asiae. Sulmo. Ouidii patria. Acragas, artis, mons & oppidum. [Pluralia in i, &c.] Nomina in i, quæ tantum pluraliter declinantur, quicquid significant, sunt masculini gen. Itaque regula generalis est, non solum exceptio a dicta regula, ut Parrhisi, Parrhisiorum. Gabii, Gabiorum, &c. [A plurale. &c.] Cuncta pluralia in a, neutra sunt, ut Ilia, Extæ, Cythera, Susa, Hierosolyma, Hierosolymorum, &c.

*Arboris est nomen muliebre. Dat hic oleaster.
 Ut spinus platanon. Acer & thus, robur habent hoc.
 Arbor uixque siler. Dabit hic aut hoc tibi suber.
 Hic aut hæc libanus, pinus, rubus, atque cupressus.*

Nomen arboris est feminini gen. vt pomus, pyrus, &c. In um desinentia, fructum, & aliquando arbores significantia, neutra sunt, per regulam prius positam. Vm neutrum, &c. ut pyrum, pomum, prunum, &c. Sed nux, ficus, glans, auellana, & quædam alia, eodem seruato foeminino genere fructum arboremque significant. [Dat hic oleaster, &c.] A regula excipiuntur Oleaster, id est, syluestris olea. Spinus, pruni species. Platanon, arbor, aut potius locus Platanis consitus, masculini generis. Acer, arbor, Acero. Thus, arbor ferens incensum, libamen, quod deum ueneramur, Incenso. Robur aut robor, species durissimæ quercus. Siler, arbuscula, uel potius frutex, neutri generis. Suber, arbor glandifera, masculini vel neutri. Libanus, arbor quæ thus producit. Pinus, Pino. Rubus, sentis genus, frutex potius quàm arbor. Cupressus, Cipresso, dubii generis.

*Ex se nullius generis pro nomine sumptum
 Est neutrum: seu littera: uox quoque materialis.*

Dictio

Dictio ex sua significatione non recipiens genus (ut de eo in nomine loquimur) si pro nomine sumatur, erit generis neutri, ut omnis litera, & uox materialiter posita, veluti pulchrum scire, clarum mane, aliud cras, longum a, magnum b, dissyllabum homo, iucundum benedictus, paschale Kyrieleyson.

EPICOENVM GENVS.

Nomina, quæ volucres signant, piscesq; ferasque, Si non discernant sexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium: ut Anser, Aquila, Passer: Piscium, ut Balena, Murena, Lucius. Ferarum, ut uulpes, Mustella, Lepus, cuniculus: in quibus difficulter dignoscitur sexus, epicœni, seu promiscui generis sunt. Quod si abest sexus, non dicentur epicœna, uti nec Pulex, Apes, Musca, Anguilla. Est autem epicœni generis dictio, quæ sub uno articulo, & una uoce, significat utrunque sexum. Murena, Lampreda. Lucius, Luzzo.

Græca suo generi seruari, & barbara possunt.

Græca, & alia, quæ non sunt Latina, sæpe retinent genus suum: ut Lampas, Adamas: etiam terminatione mutata, ut hæc diphthongus, hic Propheta, hic Organista, hic Sarmata. Aliquando apud nos genus mutatur, quia foeminina sunt, charta, cera, amphora, catapulta: quæ Græcè sub eo, masc. sunt: sic puls foem. est, pultos masc. Organista ludens organo. Sarmata, vir Sarmatiæ, regionis Scythiæ. Amphora, genus vasis vinarij: Anfora o bigonzo. Catapulta, iaculum celere, uel sagitta, &c.

REGV-

L I B E R I
R E G V L A E S P E C I A L E S
D E T E R M I N A T I O N E .

Hæc dat a. Do neutris cum pascha, mammona, manna.

Nomina in a, sunt foem. gen. ut Situla, uas quo hauritur aqua, Vna secchia. Musa, carmen, vel carminis dea, &c. [Do neutris, &c.] Excipiuntur tria neutri generis. Pascha, æ, id est, transitus: hoc. n. die Hebræi mare rubrum transferunt: Christus ad immortalitatem transit. Mammona, pecunia uel diuitiæ. Manna, cælestis cibus.

Hadria masculinum datur, atque cometa, planeta.

Tria sunt masculina: Hadria, id est, sinus maris, uel ipsum mare Adriaticum, Il mare di Venetia. Cometa stella crinita. Planeta, stella erratica: ut Sol, Venus. &c.

Hic aut hæc talpa, cum panthera, dato dama.

Tria in a, sunt dubii generis, hic uel hæc talpa, animal captum oculis, muri simile. Panthera animal prorsus ferum, & maculosum. Dama, capra siluestris.

Sit neutri generis, per a, quicquid tertia flectit.

Nomen tertiæ declinationis in a, desinens, est neutri generis, ut Scommma, atis, iocosa irrifio, Motteggiare. Problema, propositio, aut quæstio, &c.

Hoc date. Fæmineo generi do græcula primæ.

Nomen in e, est neutri generis, ut cubile, lectus. Sedi-
le, sedes, &c. [Fæmineo, &c.] Tolluntur à regula nomi-
na in e, Græca, primæ declinationis: quæ sunt fæminini
generis: ut hæc Epitome, es, id est abbreviatio. Campe,
id est, eruca, Ruga. Ethice, moralis scientia.

I, n eu-

I, neutrum pono. Finita per o, maribus do.

Omne nomen in i, singulare, est neutri gen. indeclinabile, vt gummi: viscus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ significationis, Mostarda, &c. [Finita per, &c.] Nomen in o, desinens, est masc. vt Cento, stragulum lecti uillosum, & crassum. est etiam cento carmen ex diuersis locis alicuius Poetæ collectum, quale scripsit Probo ex Virgilio. Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.

Pondo loca neutrum, verbale io, cum caro, vult hæc Talio iungatur, posuit quod Valla virile.

Excipiuntur à regula. [Finita per, &c.] Pódo neutri generis, idest, libra. Secundo excipiuntur nomina uerbalia in io, quæ sunt foem. generis, & caro, & talio: ueluti religio, à relinquendo, uel religando, idest Dei cultus. Portio, quasi partio, idest pars Cænatio, locus ubi cænatur. Caro, notum. Talio, æqualis reddito.

Iungito femineis do, go. Sed mascula sunt Ordo, vdo, harpago, cudo, ligo. Sed dubitabis Margo, Cupido, quibus iungunt cum cardine bubo.

Nomina in do, & in go terminata, sunt foeminini generis, ut formido, timor. sartago, frixorium, Padel-la da friggere, &c. [Sed mascula, &c.] Ex hac exceptione quinque masculini generis rursus excipiuntur, hæc sunt, Ordo, in suo cuiusque loco collocatio. Vdo onis, calciamenti genus. Harpago, onis, telum in summitate aduncum, quo nauigia capiuntur, uel instrumentum quo capiuntur quæ in puteum, uel in flumen deciderunt, & dicitur harpax. est & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem: quo
ferrament

L I B E R I.

ferramento circi uasis uinarijs aptantur . Cudo onis, capitis ornamentum ex corio . Ligo onis, ferramentū quo purgantur fossæ. [Sed dubitabis, &c.] dubii gen. sunt hic vel hæc margo ginis .i. cuiusque rei extremitas . Cupido pro cupiditate: pro amoris Deo, solum est masculini . Cardio inis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo . Bubo bubonis, auis ferialis, debilis ad uolandum, cauernis commorans .

V, c, neutra loco, d, uel, t. Sed hæc dabit halec, Aut hoc. Sol, mugil dant hic, vt sal, quod & hoc vult.

Nomina desinentia in u, c, d, l, t, sunt neutri generis, ut cornu, gelu, lac, quid. Tribunal, sedes iudicis. Toral, vestis qua torus ornatur, &c. Synciput, anterior pars capitis. Oc ciput uero, posterior, &c. [Sed hæc, &c.] Excipiuntur à regula pauca . Nam halec tam feminini generis, quàm neutri est, pro pisce, qui sola aqua nutritur, & pro quodã liquamine ex intestinis piscium. Hic Sol, mundi oculus, Il Sole. Hic mugil, piscis capitosus, qui in metu, abscondito capite, totum se occultari putat, generis sunt masculini. Sal, nunc est masculinum, olim etiam neutrum, Sale.

An, in, on, maribus dantur, sint neutra secundæ, Hic aut hæc pytho. Syndon muliebris, & icon.

Nomina exeuntia in an, in, on, sunt mascul. generis, vt Titan. i. Sol. Azan, mons Arabiæ. Delphin, piscis quidã & astrum. Agon. i. certamen. Dæmon. i. diabolus. [Sint neutra, &c.] Excipiuntur à regula nomina in on, secundæ declinationis, quæ latini plerunque uertunt in um: & sunt neutri generis, ut Colon. i. membrum, Pelion nomē montis. Ilion, arx Troiæ, &c. [Hic aut hæc, &c.] Python pythons, uel phyton phytonis, serpens quidam, dubij generis est. [Sindon, &c.] Sindon sindonis, uelum subtilissimum, & Icon imago, feminini generis sunt .

En

*En neutrum pono. Mas est cum pectine, lichen,
Et ren, siue rien, atagen, splen, iunge lienem.*

Nomen in en, est neutrum, ut flumen. i. fluuius. Fulmē; Saetta. [Mas est, &c.] Eximuntur a regula pauca huic literæ inserta, quia sunt masculini generis, ut hic pecten pectinis, quo pectitur capillus, Pettene. & cratis dentata, ad colendam terram, & pubes inferiori uiri & mulieris: item instrumentum quo pulsatur cythara: & piscis, quia etiam pectunculus dicitur: & est instrumentum textorum, dictum, quod fila in telis figat. Hic lichen lichenis mentagra, talis morbus. Ren siue rien, uiscus quoddam, Rognō. Hic atagen atagenis, masculini, uel potius epicœni generis, auis est quædam delicati saporis, ualde uocalis: sed capta mox obmutescens. Hic splen, lien lienis, idem, uiscus. La rete.

Ar petit hoc. Sed lucar auis cum baccare uult hæc.

Nunc iubar hoc tantum poscit; iubar hic dedit olim.

Nomina in ar, sunt neutra, ut lupanar, domus luparū, idest meretricum, Luogo dishonesto. Coclear, quo sorbimus, &c. [Sed lucar &c.] Duo foemina excipiuntur. Lucar, auis quædam suauiter canens: Baccar baccaris, herba quædam sine aspiratione. [Nunc iubar, &c.] Iubar nūctantum neutrum est: olim etiam masculini. i. Sol, uel illius splendor, a iubis, idest radiis.

Er petit hic. Terra hoc fœtus (cucumer nisi) poscit.

Vber, iter, verber, carcer, ternæ atque cadauer.

Ver, spinter, tuber. Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, siue declinationis secundæ, siue tertiæ sunt masculini generis: ut Anser auis. Vn'oca. Agger eris, alta terra opposita aquis, &c. [Terræ hoc &c.] Demuntur a regula quædam nomina tertiæ declinationis neutri generis,

L I B E R I.

neris, vt fructus terræ significantia, uelut papauer, herba semen soporiferum habens. Lauer eris, alia herba. Cicer, quoddam legumen superius acutum. Sifer, herba quædã. sic Piper, Zinziber, &c. Cucumer tamen masculinum est. Verum sæpius in nominatio cucumis legitur, Cucumero. [Vber, iter, &c.] Neutra etiã sunt quæ sequunt. Vber, mamma pecoris, aliquando etiam hominis, Mammelle. est etiam ubertas magna agri fertilitas. Iter & itiner eius synonymum, itio vel actus eundi, & aliquando via. Verber verberãdi instrumentum: nominatiuus singularis vix inuenitur. Cancer pro morbo, quodam tertix declinationis, neutri generis est apud veteres: at nunc secundũ Priscianum, tantum est masculinum, & tenet regulam. [Er, petit hic.] Cadauer a cadendo, est corpus mortuum, Cor po morto. Ver veris, anni pars tẽperatio. Spinter, fibula mulieris. i. vncus quo vestes nectũtur, Fibbia. Est & armilla qua nostrates caduceatores hodie utuntur. Tuber, priore longa, terræ callus, vulgo tartarus dicitur in Italia, & nomen habet a tumore. [Dabit hic &c.] Lynter, dubij generis est: rectius tamen fœmininum est, & significat nauiculam, & lignum cauatum, quæ nauia dicitur, quia in vin demijs rustici vti solent.

Ir iunges maribus: neutri generis tamen est hir.

Nomen in ir, masculinum est, vt abbadir, lapis quem Saturnus dicitur deuorasse. Sic vir, & gentile Treuir, &c. [Neutri &c.] Hir eximitur, quia neutrum est. i. vola manus.

Hic dat or. Hæc arbor. Cor, adorque hoc, marmor, & equor.

Nomen in or maf. est, ut Mæror, vehemens dolor. Rumor, populi sermo, Parlare del vulgo. [Hæc arbor &c.] Vnicum fœmi. excipitur a regula. Arbor satis notum. [Cor adorque, &c.] Quatuor sunt in or, neutra. Cor, fons & radix

radix vitæ. Ador, frumentum quoddam. Marmor, genus lapidis. Aequor, idest mare: aliquando etiam campus, aut aer. Nam proprie dicitur superficies rei, ab aqua cui æqua superficies est, quam non fluctuat.

Hoc dat ur. Hic fursur capiet cum uulture turtur.

Nomen in ur, est neutri gen. ut murmur, leuis aqi & strepitus, licet metaphoricè pro quou s strepitu capiatur, Guttur, fistula colli, &c. [Hic fursur, &c.] Tria hic excipiuntur masculini generis Fursur, purgamentum farinae, Semola. Vultur, auis vorax, & carnivora, quæ etiam uuluris, & vuulurius dicitur. Turtur, auis, uel piscis.

As petit hæc. Neutrum est uas uasis, fasque, nefasque, Atque Ceras. Vult as hic assis, ut omnia primæ Nomina, queis addes adamas, elephas, acragasque.

Nomen in as, est foemin. gen. vt charitas cum h i. dilectio, Caritas sine h i. pretiositas, Carestia. Facultas i. possibilitas, ars, possessio, &c. [Neutrum est, &c.] Excipiuntur à regula, quatuor neutra. Vas quando genitiuus est uasis, quod continet aliquid, Vaso, Fas, licitum, Cota lecita. Nefas, illicitum, Il contrario. à nefas, aptota sunt. Ceras adis, teste Prisciano, cuiusdam loci nomen. [Vult as, &c.] Masculina uero sunt. As assis, pondus duodecim vnciaru, Græcè mna dicitur, accipitur pro tota possessione, vt hæres ex asse, idest ex tota possessione. Masculina sunt etiam omnia primæ declinationis nomina in as, vt Boreas, ventus; Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, sacerdotesq; utebantur, &c. Et his iunguntur Adamas. i. lapillus pretiosus. Elephas, Elefante, Acragas, oppidi & montis montem.

Es fit foemineum. Tudes hic vult, poples, & ames, Pes, aries, paries, palmes, cum limite stipes, Et fomes, trames, termes, cum gurgite cespes.

B

Et

L I B E R I.

*Et uerres, merges : quibus addito Græca, diesque
Tempore pro certo , cum prole dat hæc ita raro .*

Nomen in es, est feminini generis, vt Apes, Ap. del. me. Moles, magnitudo. Cædes, idest interfectio. Mor- te, &c. [Tudes hic, &c.] Excipiuntur à regula quædã in es, nomina masc. gen. vt Tudes, i. malleus, à tundēdo dictus, Martello. Poples curuatura sub genu. Ames, sine h, ba- culus quo sustentatur rete aucuparium. Pes, pars corpo- ris. Aries, masculus ouium, & quoddã instrumentũ bel- licum. Paries, murus domus ex qua cunque materia. Pal- mes, ramus uitis. Limes, idest lignum, aut lapis agros di- stinguens, & quicumque terminus. Stipes fustis terræ de- fixus, & quicumq; baculus. Fomes, idest nutrimentum. Tra- mes, via vel transitus. Termes, furculus arboris. Gorges, profundus in flumine locus. Cespes, frustũ terræ grami- nosæ. Verres porcus non castratus. Merges, manipulus spi- carũ. [Quibus addito, &c.] Masculina quoq; sunt nomi- na Græca primæ declinationis, vt planetes, prophetes, co- metes, &c. Et tertiæ, ut Magnes, nomen lapilli ad se fer- rum trahentis. Lebes, vas æneum, in quo res bulliunt, Caldaia, &c. Et dies. pro tempore certo, vt viginti qua- tuor horarum, est proprie masc. gen. licet etiam reperia- tur foemininum. Ab eo compositum meridies, idest diei medium, solum est masc. Dies pro tempore simpliciter, hoc est incerto, foemin. est, unde diecula pro tempusculo, ut, Venit post multas vna serena dies.

Hippomanes neutrum dabimus: velut æs, cacoethes.

Neutri generis sunt hippomanes, i. uirus ab æqua col- lectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigens. Hippos, i. equus. Mannia, idest insania, Aes æris, quod per æ, diphthongum scribitur, quoddam metallum, capitur pro pecunia: unde alienum æs, est debita

debita pecunia. Cacoethes malus mos.

Miles, eques, cocles, generis communis, & hospes, Indiges, antistes, uates, interpres & hæres, Et pedes. Ast hic, aut hæc fixum suscepit ales:

Nomina quæ hic inferuntur, cõis generis sunt: quia uiro & feminae conueniunt per regulã. [Quicquid utriq; datur, &c.] ut miles, qui uel quæ militat. Eques, equo infidens, Cocles, luscus, uel lusca. i. alterutro oculo captus. Hospes, qui quæue ad hospitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. Indiges, homo post mortem inter diuos relatus, relataue, ut cum vulgo loquar, canonizatus, canonizataue. Antistes, in aliqua re summus: ut Antistes sacerdotũ. Femina sapius dicitur Antistita, tæ: aliquãdo etiam antistes. Vates, poeta aut poetria, & quicumque futura prædicit. Interpres, qui auctores explicat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Hæres, ad quæ quæue defuncti bona iure perueniunt, Herede. Pedes, Pedibus iter faciens, A piede. [Ast hic, &c.] Ales substantiuũ. i. uolucris, epicenũ est sub hic aut hæc. Diues, locuples, comes, superstes, hebes, teres, præpes, inquires, deses, & multa alia in es, in singulari numero omnis generis sunt per regulam, [Adiectiua trium, &c.] Sed in plurali neutro carent, saltem in nominatiuo, accusatiuo, & uocatiuo.

Is dabo femineis. Sunt mascula piscis, & axis, Glis, callis, vermis, sotularis, atynacis, orbis, Et cenchris, uettis, pestis, cum sanguine fascis, Et fustis, mensis, collis, caulis quoque follis, Et cassis, torris, quibus addes pollis, & ensis, Sic delphis, cucumis, vomis, compostaque ab asse. In nis finitum, lapis, unguis, aqualis, aprilis.

Nomen in is, est sę. ut bilis, idest cholera, & ira. Cratis,

U. 11

B 2 rara

L I B E R I .

rara connexio ferramentorum, aut lignorum. Phraſis, elo-
cutio, &c. [Sunt mascula, &c.] Tolluntur à regula multa
mascu. gen. P. ſcis, noti ſignificatus. Axis, ſtipes, vel lignum
teres, circa quod rota uertitur, & capitur pro toto curru,
& pro parte cœli, quem polum uocant. Glis, animal non
abſimile muri, Ghiro. Vnde prouerbium: Egli dorme co-
me un ghiro. Callis, Via trita. Vermis à verrendo: quia
ſeſe torquendo repit, Verme. Sotularis, calceus. Acyna-
cis, i. gladius, & proprie Medius, vel Perſicus. Orbis, res
rotunda, circulus. Cenchris, quidam ſerpens: eſt etiam
auis ex accipitrum genere: Latine dicitur tinniculus, &
portus Corinthi. Vectis, instrumentum quo clauditur
oſtium: eſt quoque lignum teres, quo aliquid uehitur, uel
portatur. Poſtis, latus ianuæ aut portæ. Sanguis eſt cruor,
proprie tamen qui eſt intra uenas. Cruor ſuſus ſiue ſa-
nies, ponitur pro genere, pro vita & peccato. Faſcis pon-
dus, aut res ligatæ ad portandum, & pro onere ponitur,
Fare uno fardello. Fuſtis, baculus. Menſis, notum eſt.
Collis, monticulus. Caulis, ſtipes herbæ, Troncone del-
Pherba. Follis, instrumentum, quo attrahitur & emitti-
tur ventus, Folle, cioè quello, che ſi adopera nel ſoffiare.
Caſſis dum rete ſignificat, masculinũ eſt: dum galeam,
foeminiũ. Torris, lignum ardens uel aduſtum, Tizzon
di fuoco. Pollis, flos tritici. Enſis, gladius. Delphis, i. del-
phin, maris bellua; & ſignum cœleſte. Cucumis, dictum
eſt. Vomis ferramentum aratri, Il uomero. Masculina
ſunt etiam compoſita ab as aſſis, ut ſemis dimidium aſſis.
Trellis tres aſſes, &c. Masculina, item ſunt in nis finita, ut
panis. Penis, i. cauda, & mentula. Funis, i. reſtis. Crinis, ca-
pillus, &c. Et lapis. Vnguis, durities digitorum tam in aui-
bus, cæterisq̃ue beſtiis, quàm in homine. Aqualis, uas in
quo aſſertur aqua, Vaſo per dare l'acqua alle mani. Apri-
lis nomen menſis.

Hic

*Hic aut hæc finis, clunis, cum corbe canalis,
Anguis & Alcionis, torquis, puluis, cinis, amnis.*

Nomina hic posita sunt dubii gen. Finis ex remitas in unaquaque re. Clunis, nates, siue natis tumor, Fesse. Corbis, vas uimineū. Gorna, Canalis, signū cauatū, aut quiduis aliud, per quod aqua fluit in viis: dicitur & hoc canale canalis, Canale. Anguis serpens, melius est masculinum. Alcyonis, auis est maritima, in arenis medio fere hyemis oua ponēs: dicitur & hæc alcyo alcyonis, & hæc alcyone alcyones. Latine autem alcedo alcedinis. Torquis, colli ornamentum, & summi pectoris: ut circulus aureus flexilis obortus: dicimus pro eodē hæc torques torquis, Collana. Puluis, & cinis sæpius masculina, quid significant apertum est. Amnis, tibi sit masculinum solum. i. fluuius.

*Os maribus detur. Sin neutra chaos, melos, os, os,
Atque epos. Hæc arbos dices: cui iungito cos, dos,
Cum multis Græcis, per us hæc uertere Latini.*

Nomen in os, est masculinū, ut ros, humor qui sereno rpe fluit superne, Ruggiada. Logos sermo. Flos, &c. [Sint neutra, &c.] Excipiūtur à regula pauca neutri ge. Chaos, confusa rerum congeries (ex qua multi Philosophi crediderunt mundum à Deo factum) capitur pro nocte, & in ferno. Melos. i. dulcis modulatio. Os oris, & os ossis, nota sunt. Epos carmen heroicum. [Hæc arbos, &c.] Fēminina sunt arbos. i. arbor. Cos lapis, quo ferrum acuitur: & quo probatur aurum, Pietra d'aguzzare, e da prouar l'oro. Dos. i. quod spōso cū vxore datur: capitur pro quouis dono uel gratia, Dono ò gratia. Fēminina sunt etiā multa Græca in os, quæ in us uertunt Latini: v. papyrus, aut papyrus, frutex uel arbuicula Aegypti, ex qua fiebant chartæ, in quibus scribebant: nunc ex linteolis contritis, priore retē, o nomine. Arctos uel Arctus. i. Vrsa, signum

B 3 cęleste.

ceſte. Balanos vel balanus, ideſt nux, vel glans. Eremos
 vel eremus, locus deſertus, Heremitorio. Synodos, vel
 ſynodus, comuentus, Sinodo, &c. Dictum eſt, Cum multis
 Græcis: quia non omnia Græca in os, quæ Latini uertunt
 in us, ſunt generis ſemini: nam multa etiam ſunt ma-
 ſculina, ut hic zelos, vel zelus, ideſt æmulatio, & amor:
 hic Gyros, vel gyruſ, ideſt, circulus uel ambitus. Gom-
 phos, uel gomphus, ideſt, clauus. Cyclos vel cyclus, ideſt
 circulus, &c.

Vs mas non ternæ, quod ternæ eſt dicitur neutrum.

Nomē in us, ſecundæ, aut quartæ declinationis, eſt ma-
 ſcu. gen. Secundæ: ut aceruus, cumulus, Monticello. Ne-
 uus, macula in corpore. Limbus, fascia ambiens extre-
 mam partem veſtis, Liſta all'orlo della veſta. capitur pro
 quauis extremitate: ut limbus inferni; &c. Quartæ, ut ca-
 ſus, ruina, vel euentus fortunæ. Cenuſ, pecunia, & ſub-
 ſtantia. il capitale o l'entrata. Senſus, quo ſentimus. Lu-
 ctus, dolor, &c. [Quod ternæ, &c.] Nomina uero in us,
 tertie declinationis, ſunt neutri generis: ut corpus, quod
 ſentitur. Vlcuſ, collectio corrupti ſanguinis in corpore;
 apoſtoma. Oluſ, ois herba ſatiua, quæ in uſu cibario eſt.
*Fœmineum domus eſt, & vannuſ, humuſ, coluſ, aliuſ,
 Et tribuſ; atque manuſ, ſeu porticuſ, ac acuſ, Iduſ.*

A regula, [Vs mas non ternæ, &c.] excipiuntur pauca
 ſem. gen. Domuſ partim ſecundæ, partim quartæ, ut co-
 luſ: & quæ tantum ſunt ſecundæ, vannuſ, humuſ, aliuſ.
 Reliqua ſunt quartæ declinationis, & Iduſ tantum eſt plu-
 raliſ numeri. Domuſ eſt ædificiuſ ad habitandum factuſ
 ex tecto, & parietibuſ: improprie pro quo cūq; habitacu-
 lo ſumitur: ut pro templiſ, & nidibuſ, ferarūq; latibuſ: ſu-
 mitur & pro familia, pro gente, pro patria. Vannuſ, uas
 uimineū latuſ, aptuſ purgando frumento. Humuſ, terra
 humefacta. Coluſ, La rocca, inſtrumentuſ quod penſa

con-

continet, à quo fila fuso ducuntur: at Colus tormēti genus, solū est mal. ge. Aluus, uēter: sed propriē ea pars qua sor-des effluunt, nonnunquā pro alueo sumitur. Tribus, pro-genes. Manus, mēbrū notū, à cuius similitudine, manus instrumentū nauticum dicitur, quo naues harpagonibus raptæ tenētur, manus quoque est multitudo, & potestas, & elephanti proboscis, & scriptura manuū. Porticus, am-pla domus, propter repentinis imbres, & umbrarum, ac deambulationis gratia ædificata, Sala. Acus, instrumentū factoris, L' Ago. Idus dies sunt quidam mensis.

*Dat pecus hæc pecudis, subscusq; palusq; salusq;
Queque senex, iuuenis cum serrio nomine donant,
Et uirtus, incus. At mascula sunt lepus, & mus,
Et quæ pus donat, ueluti cytrapus, volo iungi.*

A nominibus tertiæ declinationis excipiuntur pauca fœ. gen. quæ sunt hæc, Pecus quando genitiuus est pecudis: nam si pecoris facit, neutrum est, & utrunq; significat oē animal, q̄ sub hominis imperio pabulo terræ pascitur, vt sunt boues, asini, equi, capræ, oues, &c. Pecus pecoris etiam totū gregem significat. Subscus, tabella qua tabulæ inter se configuntur, quia qua immittitur, succiditur, Ta-uola fita per trauerso, o cauecchia. Palus paludis, terra aquosa, vel aqua nigra non fluens. Salus, incolumitas: ali-quando èt remediū. Senectus, senum ætas. Iuuentus, ætas iuuenum. Seruitus, quæ contraria est libertati. Virtus, ha-bitus bene recteq; viuendi. Incus, ferramentum magnū, super quod fabri cadunt, L'incugine. [At mascula, &c.] At masc. gen. sunt. Lepus, animal notum, & mus: Masculinæ sunt etiam Græca à pus podis. i. pes, vt Tripus. i. mensa tri-pus. Cytrapus, ferramentum, cui supponitur cacabus, uel olla super ignem, uel olla habens pedes, Trepie. Scio pus, pede umbram faciens. Antipus Antipodis, homo contra pedes nostros ambulans, &c.

L I B E R I .

*Carbasus hic aut hæc, grossus dant: grus, atomusque
Lecytus, atque pharus, penus, & specus, & paradifus.
Sic alius quondam, iunge intybus atque phafelus,
Pampinus, atque arcus, pro fructu ficus: at hic vulgus
Pro morbo: nunquam declinat quarta virile.
Hoc specus, atque penus dices, dum tertia flectis.
Hic aut hoc vulgus. Solum hoc uirus, pelagusque.*

Quædam in us, sunt dubij generis, vt hic vel hæc carbasus: sæpius tamen est fœ. ge. genus lini miræ tenuitatis, unde fiebant uela, quæ ob id, undecunque fiant nunc carbasa dicuntur. Grossus, ficus abortiua, quæ nunquam maturefcit. Grus, est epicœni gen. sub hic uel hæc, auis est nota. Atomus, corpus infecabile: ab a. i. sine, & tomos incisio. Lecytus, ampulla olearia. Pharus, turris altissima in aliquo portu propter nauigantium salutem ad præluccendi ministerium fabricata. Penus est omne esculentum, & poculentum, quo homines uescuntur, Ogni cosa da uiuere. Specus. i. spelunca, unde spectare licet. Paradifus, pomarium, & locus amœnissimus, in quo constitutus fuerat à Deo homo. Alius, nunc solum fœm. ge. est: olim etiam masc. Intybus, herbæ nomen. Phafelus, nauicula uelox, & oblonga. Pampinus, uitis ramus. Arcus, uel arcus, pro iride, tam secundæ, quàm quartæ declinationis, melius est masc. gen. Ficus, arbor nota, solum est fœm. gen. per regulam generalem. Arboris est nomen, &c. & est sic secundæ, uel quartæ declinationis. Pro fructa est maf. uel fœm. gen. Pro masculino quidem solû secundæ declinationis, etiam morbum quendam à similitudine fici significans. Pro fœm. genere tam secundam, quàm quartam declinationem recipit. Penus & specus, tertæ declinationis solum sunt neutri generis. Vulgus, multitudo ignobilis, tam masculini, quàm neutri generis.

ris. Virus, venenum, & grauis odor. Pelagus, mare. Tan-
tum duo hæc neutri generis sunt.

Fœmineū est laus, fraus, uelut s, cui consona iuncta est,

Laus, & fraus, & omnia nomina desinentia in s, præ-
cedente consonante, sunt fœminini generis, ut trabs,
crassum lignum in ædificio. Plebs, vulgus. Vrbs, oppi-
dum. Laus, proprie uirtus, & laudatio. Fraus, deceptio,
& periculum.

Mascula sunt pons, fons, mons, seps dum denotat anguē.

Et cum dente calybs, assis cui iungito partes.

Et polysyllaba in s, dum, p, præponitur illis.

Excipiuntur à regula, [Velut s, cui, &c.] quædam ma-
scul generis, & sunt hæc: Fons, à fundendo, quia fundit
aquâ. Pons, idest, per quod supra aquam transimus. Mōs,
terræ tumor altissimus. Seps, serpens quidam. Dens no-
tum est. Chalybs, populus quidam, & ferrum optimum,
Acciale. Item masculina sunt nomina significantia partes
assis: ut Sextans, sexta pars assis. Quadrās, quarta pars as-
sis, idest, unciz tres. Triens, tertia pars, idest, unciz qua-
tuor. Item mascul. sunt poly syllaba in ps, ut hydrops, a-
qua intercus. Aethiops, notum.

Hic aut hæc forceps, et adeps, frons: cum scrobe, serpens.

Atque rudens, & stirps, dum truncum significabit.

Pauca in s, desinentia, præcedente consonante, sunt
dubij generis, ut Forceps, instrumentum quo tenetur ali-
quid: vulgo tenaglia uocatur. Adeps, pinguitudo cuius-
libet rei. Frons frontis, anterior capitis pars. Frons fron-
dis, arboris folium. Scrobs, fossa, aut puteus. Serpens,
idest, anguis. Rudens, funis nauticus. Stirps, pro ori-
gine, vel progenie, solum est fœmininum. At pro
trunco, vel radice, tam masculini, quam fœminini ge-
neris est.

Hæc

*Hæc petit x, Polysyllaba in ax, & in ex, maribus do.
Dic tamen hæc fornax, similax, carex, uelut halex.
Addatur uibex, cum forfex, atque supellex.*

Nomina in x, sunt fœminini generis, vt cœlox. i. sca-
pha, pax, nox, &c. [Polysyllaba in ax, &c.] Excipiuntur
tam in ax, quàm in ex, nomina polysyllaba, quia sunt ma-
sculini generis: vt thorax, pectus, & pectoris munimen-
tum. Nycticorax. i. coruus nocturnus. Antrax, hulus
quoddam, Carbone. Harpax, vncus quo aliquid trahitur
ex puteo. Frutex medium quiddam inter arboré, & her-
bam. Latex. i. aqua. Vertex. i. summitas. Pollex, primus di-
gitus, quia præ cæteris pollet. [Dic tamen, &c.] Inter po-
lysyllaba. i. habentia plures syllabas, quàm unam, fœmini-
ni generis sunt: Fornax, caminus vbi coquuntur lapides.
Similax, genus hederæ, Flore candido olente liliu. Ca-
rex, herba acuta, & durissima, similis asparago. Halex, pi-
fcis, Vibex, signum flagelli in corpore. Forfex, instrumen-
tum sartorum, quo aliquid scindunt, Forfice. Supellex,
res domestica.

*Mascula sunt fornix, phenix cum mastige, uarix,
Et bombix, spadix, & orix, quodq; uncia præbet,
Grex, & erix, sandix, uoluo, calyxque, calixque.*

A regula. [Hæc petit x,] tolluntur plura masculini ge-
neris, vt Fornix, arcus in ædificijs, & quodcunque opus
concameratum. Phenix, auis vnica. Mastix, flagellum. Va-
rix, vena tumida in corpore humano. Bombix, uermis ex
cuius textura bombicinium conficitur. Spadix quidam
color. Orix, animal in Getulia ex caprarum genere. Et
composita ab uncia etiam masculina sunt: vt quincunx,
sexcunx, deunx, &c. Grex, pecudum multitudo. Erix, mō-
ris Siciliae nomen. Sandix, herba quædam, & coloris ge-
nus. Voluo, quidam uermis. Calyx, cum y, Græco prio-

re

re producta, folliculus, quo fructus arboris cooperitur.

Calix, cum i, nostro priore correpta, est uas potorium.

Hic, aut hæc cortex, & onyx, cum prole, silex, lynx.

Imbrex, calx, ramex, pumex, obicem uolo iungi.

Atque culex, natrix. Sunt qui limax quoque iungant.

Quædam nomina in x, sunt dubii generis, vt hic vel hæc cortex, est veluti corium cuiuscunque rei, aut arboris.

melius tñ masculini est, Scorcia. Onyx, id est, unguis, & gemma candoré habens unguis humani. [Cū prole] quæ

est sardonix, gēma, sardionisq; colorem repræsentans.

Silex, lapis durissimus, vnde excutitur ignis. Lynx, ani-

mal maculosum, ex luporum genere, acutissimè videns.

Imbrex, est canalus in tecto, per quem defluit imber.

Calx, pes imus, masculinū est: sed quando significat ma-

teriam, qua lapides in muro conglutinantur; solū est fœ-

minini generis, Calce. Ramex, id est, hernia, hoc est ruptu-

ra, & descensio intestini in scorteum, id est, sacco testiculorum.

Pumex lapis cauernosus, ad corpora læuiganda laudatissimus.

Obex, rarissime singulariter reper-

tus nominatiuus, significat obiectum, uel obstaculum, vt

peffulum, seram, &c. Culex, vermiculus alatus. Natrix, ser-

pens aquaticus. Lymax, est testudo, & coclæa terrestris.

DE REGVLARI NOMINVM

DECLINATIONE,

LIBER SECVNDVS.

REGVLÆ GENERALES.

Compositū, simplex que modo simili gradiūtur,

Demitur exanguis, sine carmine plura reclu-
dam.

Simplex, & compositum plerunque simili modo de-

clinantur: ut pes pedis, bipes, bipedis. Nam apes, &

vulpes

vulpes non proprie dicuntur compositæ figuræ, licet per etymologiam apes putentur dici ab a, priuatiua particula, & pes: vulpes, quasi uolipes: atque ideo faciunt genitiuos apis, vulpis. non apedis, uulpedis: sicuti nec lepus facit lepedis, licet putetur dici quasi leuipes. Requies non demitur à regula: quia ut requies quintæ declinationis est, ita etiam quies apud veteres. Afranius: Sollicito corde, corpus non ponitur quie, &c. Neuius dixit, Suauis quie. Impubis facit genitiuum similem nominatiuo, impubes. Impuber vero impuberis, ut puber: ideo perperam excipiuntur. [Demitur exanguis, &c.] Demitur, autem à regula exanguis, quod genitiuum facit similem nominatiuo, quum simplex sanguis, faciat sanguinis, & est carens sanguine, idest, admodum pallidus, mortuus. Tolluntur alia, nam à substantiuis facta adiectiua, in ablatiuis & quibusdam aliis casibus aliter erunt, quam simplicia, ut caulis, ablatiuum facit caule, uniuersalis uero, uniuersali, &c.

Rectum in compositis tantummodo flectere fas est.

Alteruter rectum nescit uariare priorem.

Dictio composita ex pluribus casibus non declinatur, nisi ex parte recti: unde si ex duobus nominatiuis conficiatur, declinatur uterque nominatiuus, si declinationem recipiat, ut Respublica, reipublicæ, ciuitas libera, quæ iure regitur. Si ex recto, & obliquo fiat, aut contra, solus nominatiuus declinabitur: ut tribunus plebis, tribuni plebis, &c. idest, princeps & defensor plebis, urbis præfectus, iuris peritus, &c. Si uero nomen ex duobus obliquis constet, nullo modo flectitur, ut huiusmodi, eiusmodi, quæ possunt esse orationes. [Alteruter, &c.] A parte prima excipitur. Alteruter, quod licet ex duobus rectis constet, tamen posterior solum declinatur: sic, Nominatiuo alteruter alterutra alterutrum, genitiuo alterutrius, &c. i. quia is e duobus,

bus, aut unus ex duobus. Aduerte regulam solum intelligi de compositis ex duobus integris: ideo agricola, & duodecim, huc non pertinent, nec puerpera, nec leopardus, quia potius à nomine lea fit. Item quotiescunque alter nominatiuorum aliquo caret, tota d. etro eodem carebit, ut iusiurandum caret genitiuo, datiuo, ablatiuoq; pluralibus: quia illis ius caret. Item sumptus, caret nominatiuo vt sui.

In neutris primus, quartus, quintus similes sunt. Quis in a, pluralis semper quum fleccimus, exit.

Nomina neutri generis, in quacunq; declinatione habent tres casus similes: nominatiuum, accusatiuum, uocatiuum, in utroque numero. Et hi casus si declinetur in plurali, terminantur in a: ut, nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo, scamnum, & pluraliter scamna: sic corpus corpora, cornu cornua, &c.

Est primo quintus similis. Sed Græcus s, aufert Sæpe, uelut Thoma, Theseu, Pantheu, Pari, Palla.

Vocatiuus est similis ntō: ut ntō musa, puer, panis: uocatiuo o musa, puer, panis, &c. tam in singulari, quam in plurali. [Sed Græcus, &c.] Ab hac regula excipiuntur primo nomina Græca in s, quæ literam s, in uocatiuo sæpe abijciunt, ut hic Aeneas, Thomas, o Aenea, Thoma: sic oīa in as, terminata: hic Anchises, o Anchise, sic omnia in es primæ: hic Theseus, o Theleu, sic omnia in eus per eu diphthongum desinentia: hic Pantheus, o Pantheu, hæc Pallas, Palladis, o Palla. Talia sunt in tertia uirorum propria in as, quorum genitiuus fit in antis. Aeneas, Thomas, & reliqua oīa propria sunt uirorū. Sunt adhuc duæ à regula exceptiones. Prior est de nōibus in us secundæ declinationis, ut hic dominus, o domine. Posterior est in eadem declinatione de proprijs in ius, ut Laurentius, o Laurenti.

Laurenti habebuntur suis locis.

Syncopa plurali nonnunquam fit genitiuo :

Syncopa aliquando fit genitiuo plurali. In prima quidem, vt coelicolum pro coelicolarum. In secunda deum pro deorum. In tertia, coelestum pro coelestium. In quarta currum pro curruum. In quinta, vt speciem sine r, pro specierum: sed id exoleuit. Syncopa est ablatio literæ uel syllabæ e medio dictionis: huic est figura contraria Epenthesis, quæ est adiectio literæ, uel syllabæ in medio dictionis: vt alituum pro alitum.

Pluralis similis sexto uult tertius esse.

Datiuus, & ablatiuus plurales cuiuscunque declinationis, sunt similes, vt datiuo, & ablatiuo magistris, manibus, &c. Ponetur ergo solius datiuus regula, quia per hunc ablatiuus notus est.

Prima dat as, es, e, reſtis, & a, Patrius æ, uult, Cum terno. Sed ab e reſto: genitus in es fit, Casibus in Adam tantum ſeſtunt, & Abraham.

Prima declinatio habet quinque terminationes nominatiui ſingularis, as, ut Aeneas, Damocetas, propria uiuorum. Es, ut Alcides, Anchises, propria etiam uirorum, e, vt pentecoſte, feſtum Spirituſſancti, a, ut poeta, qui facit carmina: am, ut Adam, Abraham, notæ ſignificationis. [Patrius, &c.] Genitiuus, & datiuus primæ declinationis ſing. numeri, deſinunt in æ, diphthongum, ut patria, huius patriæ, huic patriæ, id eſt, natale ſolum; muſa, muſæ, muſæ, &c. Sed ab e, &c. Excipiuntur à regula, quantum ad genitiuum, nomina Græca, in e, quia genitiuum, in es, datiuum uero in æ, diphthongum faciunt, vt Magdalenæ huius Magdalenes, huic Magdalenæ, proprium mulieris, &c. [Casibus his, &c.] Adâ, & Abrahamâ indeclinabilia ſunt.

sunt, vt Balaam. Ecclesiastici tamen in genitiuo datiuo ve nonnunquam Adæ, Abrahæ dicunt, virorum nomina.

Am faciet quartus. Finita per as, uel a Græca,

An quoque dant, en fiet ab es, & ab e, nec habent em.

Accusatiuus singularis primæ declinationis terminatur in am, vt hæc sella, hanc sellam. i. sedes, &c. [Finita per, &c.] Græca nomina in as, & in a, mittunt etiam accusatiuum in an, vt Satanus, hunc Satanam, vel Satanan, idest, diabolus: & Aetna, hanc Aetnam, vel Aetnan, montis nomen, &c. [En fiet, &c.] Nomina in es, & in e desinentia, faciunt accus. in en, & nunquam in em, per m, vt Anchises, Anchisen, & non Anchisem, uiri Troiani proprium patris Aenæ. Niniue, Niniuen, & non Niniuem, maxima olim vrbs Syriæ.

A sextus donat. Tamen es, ac e retinent e.

Ablatiuus in a desinit, vt lagæna, ab hac lagæna, vas in quo viatores potum ferunt. Sagena, ab hac sagera, idest, rete piscatorium, &c. [Tamen es, &c.] Nomina in es, & in e desinentia faciunt ablatiuum in e: vt cometes, ab hoc comete, stella crinita. Strophe, strophes, ab hac strophe, idest, uersutia, vel deceptio.

Primus pluralis fit in æ, Genitiuus in arum.

Nominatiuus pluralis in æ, diphthongum desinit, cui similis est uocatiuus. Genitiuus fit in arum, vt cataractæ, o cataractæ, harum cataractarum, Cataracta dicitur à quibusdam fenestra cæli.

Tertius is, poscit. Tamen abus paucula donant,

Filia, mula, duæ, liberta, equa, nata, dea, ambæ.

Datiuus pluralis in is desinit, vt datiuo his musis, Datiuo ablatiuus similis per regulam. [Pluralis similis, &c.] Octo indubie habent abus, vt filia filiabus, nata natabus, notæ significationis, mula mulabus, animal notum, duæ

duæ duabus, & ambæ ambabus, per se patent, liberta libertabus, mulier libera, quæ fuit serua: equa equabus, notum animal, dea deabus, satis clarum est.

Accusatiuus semper pluralis in as fit.

Accusatiuus pluralis in as finitur, ut, has animas, has erumenas. Anima, est spiritus corpus viuificans. Crumena, quod barbare dicitur bursa.

SECUNDA DECLINATIO.

Altera sex rellis er, ir, eus, ur, dat uel us, aut um.

Addimus e Græcis os, & on, per us, um uarianda.

Nominatiuus secundæ declinationis habet sex terminationes, er, ir, eus, ur, us, um. Eus est terminatio Græca. His iungimus Græcam terminationem os, quam Latini sæpissime uertunt in us: & on, quam uertunt in um. Exempla sunt, Faber quicumque artifex, qui malleo uicitur, ut faber lignarius, faber ferrarius, faber mularius, &c. Vir, idest, mas: unde virtus tum animi, tum corporis. Orpheus, proprium poetæ. Satur, cibo plenus, Satollo. adiectiuum. Circus, locus rotundus. Solum animalis sustentaculum: ut terra est homini solum, mare piscium, aer auium. Samos, insula. Pelion, mons.

I patrius seruat. Genitiuus non superabit.

Genitiuus secundæ declinationis in i, definit: ut huius magistri, domini, scanni. [Genitiuus non, &c.] Genitiuus secundæ declinationis non habet plures syllabas quàm nominatiuus: & hoc dicunt, non crescit genitiuus, ut sequester, huius sequestri, idest mediator inter litigantes, &c. Onager, onagri, idest, syluester asinus.

Crescit, ur, gener, & prosper, puer, asper, adulter, Presbyter, atque tener, miser, exter, gibber, iberque.

Et

Et later, atque focer, liger, orta gero, fero, liber.

Addimus his dexter, cui syncopa fiet, ut asper.

Crescunt tamen pauca, vt quæcunque in ir, desinunt, veluti, leuir leuiri, frater mariti, vel vxoris. Et in ur, ut satus saturi cum sequentibus. In er, ut gener generi, maritus filia, genero. Prosper prosperi, fortunatus aut felix. Puer pueri, filius aut famulus. Asper asperi, durus, acutus, amarus, non planus. Adulter qui matrimonium violat. Presbyter, senior, non, ut Barbari somniant, præbens alijs iter. Tener, ra, rum, mollis. Miser, infelix. Exter, a, um, idest, externus. Gibber, eri, gibbosus, vel gibberosus, Gobbo. qui tumore in dorso habet, qui gibbus dicitur. Iber eri, Hispanus. Lacer, ra, rum, laceratus uel laniatus, Lacerato. Socer, eri, pater mariti uel uxoris. Liger ri, uiri proprium. Crescunt etiam composita à gero, & fero, ut clauiger, ra, rum, qui clauam gerit, ut Hercules, vel clauem, ut D. Petrus. Lucifer, ra, rum, ferens lucem, &c. Liber, ra, rum, idest non seruos: cui licet quodlibet, nisi ui aut iure prohibeatur. Liber, liberi, idest Bacchus, Deus uini, & priorem producit. Pro cortice aut codice facit libri, priorem corripiciens, nec crescit. Dexter, dextera, dexterum, eri, notum est: aliquando idem est, quod prosper, & recipit syncopè dextri sicut asper, quod interdum declinatur asper, aspra, asprum, aspri, &c.

Conseruant normam pronominis ista secundam, Vnus, uter, neuter, solus, quis, & ullus, & alter, Atque alius, totus. Fuit olim patrius uni.

Hæc nomina unus, uter, cum suis compositis uterque, uteruis, uterlibet, neuter, solus, quis, ullus, alter, alius, & totus, habent in genitiuo ius, & datiuo i, quia declinantur ut pronomina secundæ declinationis: veluti ntó unus una unum, genitiuo unius, datiuo uni, &c. Sub ullus

C com-

comprehenditur nullus. Vter, quiuis e duobus. Reliqua
patent. Veteres hæc omnia, præter quis declinabant, ut
bonus, bona, bonum.

Ei uel ei, uel eos dabit eus: uolet Androgeos O.

Nomen in eus desinens, facit genitiuum in ei syllabã ;
uel per duas syllabas in ei, uel in eos: ut Tydeus Tydei, per
duas syllabas: uel Tydei per tres syllabas: uel Tydeos, ui-
ri nomẽ. Androgeos uerò facit in genitiuo Androgeo, &
est etiam uiri proprium. Sub hoc cõprehendi uolo Apol-
los Apollo, i. Deus autor carminis; & præses uaticinij,
& proprium uiri. Athos, Atho, Mons quidam, &c.

I uates quandoque iacuit: ceu, cura peculi.

Quando genitiuus terminatur in duo ii, alterum
causa metri quandoque abiicitur, peculi pro peculi, &
tuguri pro tugurii: Apud Virg. Peculium, est proprium
bonum. Peculiaris, idest, proprius. Tugurium domuncu-
la rustica.

Tertius, & sextus formantur in o tibi casus.

Datiuus, & ablatiuus in o, desinunt; ut huic magi-
stro: ab hoc magistro.

*Um poscit quartus, Quandoque per on, loca Græca
Eus, ea, nult etiam. Per e, quintus uertit us: Absque
O fili, Deus, & fluuius, populus, chorus, agnus.*

Quatuor hæc e, uolunt. etiam, ut pro rege Latinus.

Accusatiuus in um desinit, ut Mæander Mæandrũ, flu-
uius quidã nimis curuus, & flexuosus. Idem pro flexura,
& fraude capitur. [Quãdoq; per, &c.] Noĩa Græca faciũt
sæpe accusatiuũ, in on, ut diphthõgus diphthõgon, Perga-
mus, urbis nomen. Pergamũ, &c. [Eus ea, &c.] Quæ tamen
desinunt in eus, sæpius accusatiuum in ea mittunt, ple-
runque penult. breui, ut Anteus Antea, uiri Troiani no-
mẽ. Nonnunquam penultima longa, ut Ilioneus Ilionea,

uiri

uiri Troiani etiam nomen [Per e quintus, &c.] Nomina secundæ declinationis, terminata in us, mutant in uocatio us, in e, vt Ianus o Ianie. Beccari. quem indocti carnificem uocât, & est exceptio à regula. [Est primo quintus similis: Absque o fili, &c.] Exciipiuntur à prædicta regula exceptoria pauca, filius o fili: Deus, o Deus: fluuius, vel o fluuie: populus pro hominibus, o populus, uel o popule. Latinus, o Latinus, uel o Latine, rex Latii: Chorus, canentium coetus, &c.

Quum proprium dat ius, dēpta us, fit in i, tibi quintus.

Propria in ius, dempra us, faciunt uocatiuum in i, vt Laurentius, o Laurenti, Terentius, o Terenti: & est exceptio à regula. Est primo quintus similis.

Primus pluralis fit in i. Vult patruus orum.

Græcus in on fiet, is, tertius, os dato quartus.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus est similis, fit in i; ut hi dei, a deus, uel dii, a dius, quod ueteres dixerunt p deus. [Vult patrius, &c.] Genitiuus pluralis desinit in orum, ut horū dominorū, &c. [Græcus in on, &c.] Græcus genitiuus in on, desinit, & ita utuntur sæpe Latini: vt, & pluraliter hi logi, horum logon. Logus, aut græce logos, sermo [Is tertius, &c.] Datiuus & cōsequēter ablatiuus plurales in is desinunt, ueluti datiuo his palis, ablatiuo ab his palis Palus, est crassus stipes, Vn palo. [Os dato, &c.] Accusatiuus in os finitur, ut hos talos: hos pullos, Talus, os quadratum, Vn dado. Pullus fetus auium, & omnium mansuetorum animalium, ut pullus asini, pulus equi, & cæterorum, præterquam boum, & ouium.

Festa lego, per ibus, licet orum dent genitiuis.

Nomina festorū, faciūt genitiuū plerunque in orū per hanc declinationē, datiuū & ablatiuū sæpius in ibus, ut Saturnalia, festa Saturni, genitiuo Saturnaliorum, alie

L I B E R I I:

quando etiam Saturnalium, datiuo & ablatiuo Saturnalibus: sic Bacchanalia, festa Bacchi, &c.

Ambo, duo, neutri generis sunt, masculoque.

Mas o vel os quartus donat, uult tertius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo ambo, duo; ambæ, duæ: ambo, duo. genitiuo amborum, duorum vel duum; ambarum duarum, amborum duorû uel duum, datiuo ambobus duobus: ambabus duabus, ambobus duobus: accusatiuo ambos, duos, vel ambo, duo: ambas, duas: ambo, duo: uocatiuo o ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo: ablatiuo ab ambobus, duobus, &c. ambo collectiuum est, non distributiuum.

TERTIA DECLINATIO.

Tertia dat varios fines, dans is, genitiuo.

Græcorum patrius uel in os, uel in i, uel in us fit.

Tertia declinatio multas easdemq; diuersas in nominatiuo singulariter terminationes habet. Sunt enim circiter 71. quæ cum de genitiuo disputabitur, ex ordine ponentur. Literæ terminales undecim sunt in hac declinatione, a, e, o, c, d, l, n, r, s, t, x. Litera terminalis est ultima dictionis litera. Terminatio est ultima litera aut syllaba, aut in fine consonans: aut consonantes cum uocali annexæ. [Dans is, &c.] Genitiuus singularis tertiæ fit semper in is, ut conclaue, id est, triclinium, & locus secretior in domo, genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris, &c. [Græcorum patrius, &c.] Græca, si Græco more declinantur, sæpius habent os: ut hic Pan. i. Deus pastorû, huius Panos. Quandoque habent i, ut Achilles. i. propriû fortissimi Græcorum: huius Achillis, vel Achilli Et quandoque us: ut Echo nomen deæ, soni, vel uocis relatiuæ, genitiuo huius Echus, &c.

Geni-

Genitiuus .

Semper a mittit atis . Vertes e, per is, genitiuo .

Nomen in a tertiæ, facit genitiuum addita tis, ut scom^mma- idest cauillum, & urbana irrisio, huius scommatis. [Vertes, &c.] Nomen in e, uertit e in is in genitiuo, ut mantile, idest linteum, quo manus terguntur, huius mantilis, Mantile. &c.

*Addito nis post o. Dat inis muliebredo, goq;
Virgo, ordo, margo, cum cardine Apollo, Cupido,
Turbo, homo, ceu nemo. Tamen unedo postulat onis .*

Nomen in o facit onis: ut aquilo aquilonis, uentus septentrionalis. [Dat inis, &c.] Excipiuntur à regula femina in do, & in go, quæ faciunt in is: ut capedo capedinis, idest uasculum fictile. Inter capedo inter capedinis, idest distantia, differentia. Salsilago salsilaginis, salus humor, Salamora. Caligo caliginis, obscuritas & ignorantia, &c. cum paucis alijs, quæ sunt, Virgo virginis, puella intacta, aut aliquando corrupta, à uiridiori ætate appellata. Ordo ordinis, in suo quoque loco collocatio. Margo marginis, cuiusque rei extremitas, Margine. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo. Apollo, Apollinis, Sol. Cupido cupidinis, Deus amoris, uel cupiditas. Turbo Turbinis, vertigo uentorum. Homo, nemo: nomina sunt nota. [Tamen, &c.] A femininis in do unicum excipitur, quod est unedo, unedonis, arbor, & ipse fructus: alio nomine arbutus, & arbutum.

Enis habent Anio, Nerio. Caro dat sibi carnis .

Anio facit Anienis, & Nerio Nerienis: ò tolluntur à regula; Addito nis post, &c. Anio fluuius in agro Tiburtino. Nerio uxor, seu fortitudo & maiestas Martis. [Caro, &c.] Caro

uero facit carnis: & excipitur, notæ significationis est.

Græca (uelut Dido) muliebria, si modo flectes.

Vs capiat patrius, reliqui dant o. breue casus.

Nomina Græca foemini generis mittunt genitiuum in us: reliquos obliquos in o: ut singulari nominatio, hæc Dido, genitiuo Didus, datiuo Dido, accusatiuo Didō, uocatiuo o Dido, ablatiuo a Dido, nomen Reginae Carthaginis. Sic Sappho, Sapphus, nomen puellæ, Clotho, Clothus, una parcarum.

Halecis, lactis, Davidis, Bogudis effer.

Halec facit penult. longa halecis, piscis marinus. Lac lactis, succus maternus, quo animalia nutriuntur. David Davidis, penultima longa, nomen regis prophetæ psalmographi. Bogud Bogudis, penultima breui, rex Mauritanæ.

Additur is post l. Sed lis iungunt sibi mel, fel.

Nomina in l, literam desinentia assumunt in genitiuo is, ut sal salis: animal, animalis, corpus sentiens. [Sed lis, &c.] Mel, & fel addunt genitiuo lis: ut mel mellis, fel fellis: cum duplici ll, clara sunt.

Additur is post n, Tamen on quandoque dat ontis.

Donat inis neutrum: pecten, flamen, cano natum.

Nomen in n, desinens, facit genitiuū adiecta is syllaba: ut Titan Titanis, fra: er Saturni, & sol. [Tamen on, &c.] Quædam nomina faciunt genitiuum in ontis, ut Phaeton Phaetontis, filius Phębi, &c. [Donat in is, &c.] Neutra in n, mittunt genitiuum in inis: ut numen numinis, idest, Deus vel diuina potestas, &c. cum flamen flaminis: pecten, pectinis: tubicen, tubicinis, & reliquis compositis a cano in cen, exeuntibus, patuerunt in generibus.

R, capit is. Far, ris: Lar, tis, proprium maris. Hepar Hepatos efficiet. Cris, mobile cer dat, ut acer.

Atque

*Atque alacer. Bris dant imber, cum prole, saluber,
Et ceheber. Per tris, ter, formes omne latinum,
Et pater, & mater, lynter. Dat eris later. Et cor
Cordis. Iter tineris. Iouis, optat Iuppiter usque
Robur, oris, iecur, atque femur, tibi præbet eburque.*

Nomina tertiæ inflexionis in r, finita, adiungunt geniti-
uo is, ut lupanar, lupanaris, idest prostibulum, &c. [Far-
ris, &c.] Excipiuntur à regula multa, nam far, geminat rr,
& facit farris. i. quod vis frumentum: ut triticum, filigo,
hordeum, &c. Lar, nomen Imperatoris facit Larris, & pro
Deo, & domo, laris. Hepar, i. iecur, facit in genitiuo he-
patos, quia græcum est. [Cris mobile, &c.] Tria adiectiua
alacer, uolucer, acer, mittunt cris, quibus addes mediocer
si inueniatur. Alacer uernacule, Allegro. Volucer, leuis,
Acer, acetosus, fortis, acutus: uehemens. [Bris dant, &c.]
Imber cum suis compositis September, October, Nouem-
ber, December, quæ sunt mensium nomina. Item saluber
& Ceheber dant bris in genitiuo, ut imber, imbris, plu-
uia. Saluber, salubris, & salubre, quod dat sanitatem, &
saluti confert, ut aer saluber, Ceheber, frequens, dignus,
honestus, festiuus, qui colitur & celebratur. [Per tris, &c.]
Omnia latina in ter, faciunt tris, ut uter utris, vas vel sac-
cus ex corio, vel pelle, &c. Pater etiam facit patris, Ma-
ter, matris, & lynter, lyntris, quæ tria è Græcis habemus.
Lynter est fluuialis nauicula: & capitur, ut quidam uo-
lunt, pro ligno cauato, quo porcis datur pastus. [Dat
eris, &c.] Later quamuis latinum sit in ter exiens, non fa-
cit tris, sed eris: ut later lateris, lapis coctilis. [Et cor
cordis, &c.] Cor mittit cordis. Iter itineris à nominati-
uo olim usitato iter, nam quondam iter iteris fecit, &
itiner itineris. Iuppiter, summus Deorum apud Genti-
les, & vnus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nomi-
natiuo

L I B E R II.

natūo Iouis, qui in usu fuit, & Iupiter faciebat Iupitris, uel Iupiteris. [Robur roboris, &c.] Quatuor in ur, faciunt oris: ut, Robur roboris, fortitudo, & quercus durissima species. Iecur iecoris, hepar. Femur femoris, superior pars cruris à coxa usque ad genu. Ebur eboris, os, nel dens elephantis.

As interponit ti, Mas, maris. As dabit assis, Hoc uas uasis habet: uas, bic uadis, antis habento.

Mascula græca: uolunt per adis non mascula poni.

Nomen in as desinens, facit genitiuum interponendo syllabam ti inter a, & s, ut simulas simultatis. i. odium. [Mas maris, &c.] Demuntur à regula mas maris. as assis, hoc uas vadis, fideiussor. [Antis habento, &c.] Græca in as masculini generis, faciunt antis, ideo excipiuntur: ut, Gigas gigantis, uir altissimæ staturæ, Gigante &c. [Volūt per adis &c.] Reliqua græca, quæ. s. non tantum sunt masculini generis, faciunt adis, uel Græcanicè ados, ut hebdomas, hebdomadis, uel hebdomados, latine septimana, spatium septem dierum.

Es mutabis in is. Græcus dat multa per etis.

Adde quies, locuples, mansues. Per etis tegis exit.

Et seges, interpres, præpes, paries, abiesque.

Indiges, atque aries, perpes, teres, ac hebes addo.

Nomen in es finitū, mutat es in is, ut labes labis, idest macula. [Græcus dat, &c.] Excipiuntur à regula multa græca, quæ habent etis, penult. longa, ut lebes lebetis, uas æneum, in quo res bulliunt, & plurima uirorū propria: ut Chremes Chremetis, Hermes Hermetis, Thales Thaletis, &c. His adduntur latina, quies, somnus & tranquillitas, sub quo comprehenditur inquietis, & aliquando requies quietis, locuples locupletis, diues, quasi locolorum plenus. Mansues mansuetis. [Per etis, &c.] Quædam faciunt

faciunt penultima breui: ut, Teges tegetis, uile stragulum, quo regitur lectus. Seges segetis, frumentum in spicis. Interpres interpretis, qui auctores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Præpes præpetis, alte & sublime uolans: capitur etiam pro idoneo & felice, siue prospero. Paries parietis, murus domus ex quacunque materia. Abies abietis, arbor. Indiges indigetis, homo post mortem inter deos relatus relataue, & (vt cum vulgo loquar) canonizatus canonizatave. Aries arietis, malculus ouium, & quoddam bellicum instrumentum. perpes perpetis, perpetuus. Teres teretis, rotundus cum longitudine. Hebes hebetis, obtusus, & minime acutus.

Dic uerres uerris, uates uatis. Per itis fit

Communis generis non dictum, siue marini.

Pes dat edis. Natum sedeo dat idis. Volet edis

Hæres, ut merces. Ceterisq; Ceres retinebit.

Aes æris, præ prædis habet, diphthongus utrique est.

Verres facit uerris, & est porcus non castratus. Vates uatis poeta, aut poetria, & quicumq; futura prædicat. [Per itis, &c.] Reliqua in es masculini gen. aut communis, de quibus nihil dictum est, ut pote appellatiua mutant es in itis, pen. breui, ut poples poplitis, miles militis, &c.] Pes dat edis, &c.] At pes facit pedis, sic composita compes compedis, bipes bipedis, &c. [Natum sedeo, &c.] Composita à sedeo faciunt idis, pen. breui, ut obses obsidis. i. qui uel quæ pignori datur. Reses residis. i. residés, & quietus, & otiosus ab opere quòd exercere solebat, &c. [Volet edis &c.] Hæres facit hæredis pen. longa. Merces mercedis, pen. etiam longa, i. præmium, Salario. [Cæterisq; Ceres, &c.] Ceres mittit Cereris. i. Dea frugum. Aes æris, præ prædis, diphthongon æ, habent.

Is non mutabo. Dant dis cuspis, lapis, atque

Plurima

L I B E R I I

Plurima græca. Facis per eos, uel ios, uel yos, uel Entis. Græcorum quædam Charis, at Charitis uult.

Is habet genitiuum similem nominatiuo: ut hæc uis, huius uis, uirtus, possibilitas, fortitudo, & uolentia. [Dât dis, &c.] Excipiuntur lapis & cuspis: quia abiecta s; litera capiunt dis, ut lapis lapidis, cuspis cuspidis, & est acies hastæ, uel alterius rei acuræ, punta. In idis genitiuū etiam faciunt plurima græca, ut cassis cassidis, galea, Cælada, ouero elmo. pixis pixidis, vasculum unguentariū, uel cui quicquid aliud imponitur, Bossolo da unguenti. [Facis per, &c.] Quædam græca faciunt genitiuū in eos, uel in ios: quædam etiam in yos per y, græcum: paucissima in entis. De eos: ut physis phiseos, natura. De ios: ut basis basios, gradus, fundamentum, sustentaculum. De yos: ut chelys chelyos, instrumentum musicum. De entis: ut pyrois pyroentis: vnus equorum solis. [Charis at, &c.] Charis, idest gratia, uult Charitis in genitiuo.

Quod dedit er dat eris. Quod in n, fuit, ut prius esset.

Pauca nomina in is faciunt genitiuum eris: quia olim terminabantur in er; ut puluis pulueris, cinis cineris; olim hic puluer, ciner: patuere supra. [Quod in n, &c.] Nomina in is desinentia, quæ etiam in n, literam desinere reperta sunt, obseruant regulam de n, litera: ut sanguis facit sanguinis penult. cor. quia olim dicebant hoc sanguen, atque huius sanguinis. Multa etiam græca faciunt genitiuum in inis, penultima longa, quia nominatiuus per in efferri potest, ut delphin delphinis, sicut dicimus delphin delphinis, &c.

Dis, lis, dant itis, cum Samni: iunge Quiritem.

Glis solum gliris. Semis semis habebit.

Quatuor in is habent itis, penult. longa. Dis ditis, diuitiarum & inferorum Deus. Lis litis, discordia. Samnis samnitis,

famañtis, populus quidam Italiae. Quiris quiritis, Romanus. [Glis solum, &c.] Glis pro animali, gliris facit. Glis gliris pro terra tenace, & glisis pro lappa, barbara sunt. Semis a femi, & as, (est enim dimidium asis,) semisis facit.

Os ti, interponit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.

Quod dedit or, faciet sicut prius. Osis os optat.

Os oris : custos custodis : bos bouis. Ois.

Thos, Minos & Tros cupiunt, quibus additur heros.

Nomen in os facit genitiuum interponendo ti inter o, & s, & ita facit otis, ut monoceros monocerotis, idest vnicornis bestia, in fronte cornu habes. [Glos, mos, &c.] Excipiuntur a regula, glos, mos, flos, ros : quæ faciunt oris, ut glos gloris mariti soror, uel fratris uxor. Mos moris, consuetudo. Ros roris, humor qui sereno tempore superne fluit. [Quod dedit, &c.] Habent etiam oris, quæ in os quoque desinunt, ut lepos leporis, vel lepor, idest, venustas & iucunditas in factis aut uerbis. Honos, uel honor honoris, &c. [Osis os, &c.] Os osis. Os oris, satis patent. Custos custodis, qui uel quæ custodit. Bos bouis. [Ois thos, &c.] Quædam græca faciunt genitiuum in ois, ut thos thois, animal ex luporum genere. Minos minois. Cretensum Rex iustissimus. Trostrois, Rex Troiæ. Heros Herois, homo nobilissimus, quales dicuntur fuisse Hercules, Hector, Perseus, &c.

Vs tibi mittet oris : peius ceu peior habebit.

Vs facit oris penultima breui, ut corpus corporis, omne sensibile. [Peius ceu, &c.] Comparatiua faciunt oris penultima longa : ut ea quæ in or desinunt, ueluti peius peioris, melius oris, &c.

Dant eris uleus, olus, uellus, uenus, & genus, atque

Viscus, acus, sedus, scelus, & cum pondere uulnus.

Munus

L I B E R I I.

*Munus, onus, sydus, latus, ac opus, & uetus addo,
Et funus, rudus. Sed oris, vel eris dare pignus.*

Vt fœnus dicunt: melius per oris fit utrunque.

Quædam nomina in us, mutant us in eris pen. breui,
vt ulcus ulceris, collectio corrupti sanguinis in corpore.
Olus oleris, omnis herba satiuâ, quæ in usu cibario est.
Vellus uelleris, pellis cum lana, & ipsa lana. Venus Dea
amoris. Genus progenies, & rei modus, vel qualitas. Vi-
scus, intestinum. Acus aceris, frumenti purgamentum. Fœ-
dus pactum, & pax, quæ fit inter dimicantes. Scelus, gra-
ue peccatum. Pondus, quod graue est. Vulnus, læsura, &
hians apertura corporis, ictu facta. Munus, donum & of-
ficium. Onus, pondus alicui iniunctum. Sydus, signum
celestè è stellis formatum. Latus lateris, quod infra alam
est. Opus, res facta. Vetus, antiquus a um. Funus, cadauer
& exequiæ, & mors. Rudus, lapidum frustra, & ruinarû
materies. [Sed oris, &c.] Pignus & fœdus habent oris, vel
eris, sed melius oris, sicut corpus. Pignus, quod credito-
ri datur ut sit securus, & quod deponitur apud sequestrû.
Fœnus, pecuniæ lucrum.

Uris habet tellus, veluti monosyllaba. Grus, sus,

Dant uis. Intercus dat utis. Liguris Ligus optat.

Dat pecus, hæc pecudis. Loca græca feruntur in untis.

Pus ortum das odis. Incus, subscus, palus, udis.

Vti femineum reliquum laus, frausque dat audis.

Tellus & monosyllaba habent uris, penultima longa,
vt Tellus Telluris. i. Dea terræ, & ipsa terra. Ius iuris, quod
natura, aut ciuitas, aut gens iubet, aut liquor rerum, quæ
coquuntur. Rus ruri, Crus cruris, &c. [Grus & sus, &c.]
Contra monosyllabarum regulam grus grui facit, & sus
suis, nota [Intercus dat, &c.] Intercus intercutis facit. Li-
gus liguris. Hæc pecus pecudis. Intercus omnis generis. i.

intestinus

intestinus intestina intestinum. Ligus, idest ligur, nomen gentile, qui uel quæ ab Liguria regione Italiae est. [Loca Græca, &c.] Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in untis: Opus opuntis, Achaiae oppidum. Hydrus hydruntis alterius oppidi nomen. [Pus ortu, &c.] Composita a pus, idest pes, Græca sunt, & faciunt in genitiuo podis, pe. breui: ut tripus tripodis, Oedipus Oedipodis. [Incus subscus, &c.] Tria faciunt udis pen. longa. Incus incudis, subscus subscudis. Palus, paludis. [Vtis foemineum, &c.] Reliqua in us gen. foë. faciunt utis penult. longa: ut uirtus virtutis, Salus salutis. Laus facit, laudis: & Fraus fraudis.

Vult i, ser i medio (b, p, si præit s) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponendo inter bs, aut ps, uocalem i, ut Trabs trabis. Lelaps lælapis, canis nomen. Styps stypis, idest numulus.

E, per i, mutabunt polysyllaba. Dat cupis anceps.

Polysyllaba habentia e, ante bs, aut ps, mutant e, in i, breuem in genitiuo: ut Coelebs coelibis. Princeps principis. Secus est de monosyllabis: ut seps sepis. [Dat cupis, &c.] Anceps habet aucupis: & est qui aues capit.

Dic hyemis, pultis, capitis: Cipitis dabo proli.

Hyemis, pultis, capitis, genitiui sunt ab hiems, puls, caput. [Cipitis, &c.] Composita a caput, faciunt cipitis: siue in t, desinant, ut sinciput sincipitis: siue in ps: ut anceps ancipitis, idest dubius, vel incertus.

Ns, aut is, s, demens tis, dabit apte.

Nomina in ns, aut rs, mittunt genitiuum dempta s, & addita tis: ut amans amantis, demens dementis, ars artis, pars partis.

Dis uult glans, nefrens, capitis lens, & folium frons.

Libraque

L I B E R V I I

*Libraque cum pendo : & quod cor faciet tibi nomen .
Vntis, habento quiens, & lens: legem ambio spernit.*

Pauca habent dis, ut glans glandis. Nefrens dis, proculus per ætatem fabam frøndere, idest frangere nondú potens. Lendis, pro pediculi pullo, at pro legumine quodam, lens lentis dicimus. Frons frondis, folium est. Frons frontis, capitis pars anterior. Libripens libripendis à libra & pendo pro pondero, est stipsis ponderandæ pensator. Composita a cor, ut misericors misericordis. Concors concordis. [Vntis habento, &c.] Iens cum compositis habet vntis, iens euntis, quiens queuntis, rediens redeuntis, &c. [Legem, &c.] Ambiens ambientis facit, contra legem compositorum, & superbiens superbientis.

*X, in cis muto. Pergis, lex, frux, aquilex, rex,
Grex, remex flecto. cum Græcis adito multis
Impetigem. Coniunx, n, tollens coniugis edet.*

Nomen terminatum in x, mutat x, in cis in genitiuo, ut Arx arcis, idest, vt sic dicam, castrum, ab arceo arces: quia arcet, idest prohibet hostes accedere, &c. [Per gis, &c.] Excipiuntur à regula, quæ gis pro cis faciunt, ut lex legis, ius scriptum. Frux frugis, quicquid ex fructu terræ in alimoniam uertimus. Aquilex aquilegis, putearius, Rex regis Grex gregis. Remex remigis, qui remigat, idest remos agit. Impetix impetigis, idest mentagra morbus. Coniunx coniugis, n, ablata. Sumunt etiam gis plurimæ Græca, quæ gos etiam habere possunt, si Græcè uelimus declinare, ut sphinx sphingis, uel sphingos, monstrum quoddam, Thebis transeuntibus difficile ænigma proponens: quod tandem dissoluit Oedipus. phalanx phalangis, idest exercitus, &c.

Eper i, mutabunt polysyllaba. Quam retinebunt.

Myrmex

Myrmex & uerue, *aquilex*, *halex* que *refex* que,
Atque lelex, *celex*. *Tilis* optat habere *supellex*.
Dic senis & noctis, *niuis*. *Actis* paucula *seruant*.
Testis hylax. *Solum* que *briax* *formatur in axis*.

Polyfyllaba in *ex*, mutant *e* in *i*, in genitiuo: ut *remex* *remigis*, *apex* *apicis* *rei summitas*. *Mono* fyllaba *verò* retinent *e*; ut *lex* *legis*, *nex* *necis*. [*Quam* retinebunt, &c.] *Pauca* etiam *poly* fyllaba retinent *e*: ut *Mirmex* *mirmecis*, *serui* *nomen*. *Verue* *ueruecis*, *castratus* *aries*. *Aquilex* *aquilegis*, *Halex* *alecis*. *Refex* *refecis*, *subsidiarius* *palmes*. *Lelex* *lelegis*. *Celex* *celecis*, *fluuui* *nomen*. [*Tilis* optat, &c.] *Supellex* *duplex* *crementum* habet, *facit* que *supellectilis*. [*Dic* *senis*, &c.] *Senex* *senis*, *nox* *noctis*, & *nix* *niuis* habent. [*Actis*, &c.] *Pauca* *græca* faciunt *actus*: ut *Hylax* *hilactis*, *canis* *nomen*. *Altianax* *altianactis*, *Hectoris* *filius*, &c. *Vnum* tantum inuenitur habere *axis*: *Briax* *briaxis*, *uiri* *proprium*.

Datiuus. *Accusatiuus*.

Tertius i, præbet. *Quartus fit in em tibi casus*.

Datiuus fit in *i*, ut *huic* *pani*, *patri*. *Accusatiuos* in *em*; ut *leonem*, *matrem*, &c.

Crescentem Græci per a, *quartum sæpe dedere*.

Nomina *græca* *crescentia*, *accusatiuum* *similiter* *crescentem* sæpe in *a*, faciunt: ut *Pan*, *panos*: *accusatiuo* *pana*. *Pæan* *pæana*. *i. hymnus*, & *Apollo*, *Delphin* *delphina*.

Im dat uis, *cucumis*, *rauis*, *tussis*, *sitis*, *atque*

Plurima *græca*, *quibus rectus fit in is*: *sed im dant*.

Pauca *nomina* habent *solum im*; ut *uim*, *cucumim*. *Rauis* *rauim*, *idest* *raucitas*. *Tussis* *tusfim*. *Sitis* *sitim*. [*Atque* *plurima*, &c.] *Im* quoque habent *plurima* *græca*,

quæ

L I B E R I I.

quæ etiam per in faciunt. ut Alexis alexim, uel alexin. Diocesis diçcesim, uel diçcesin, idest gubernatio, uel regimen. Solum autem nomen in is desinens, potest facere per im, uel per in, accusatiuum. Hoc adde accusatiuum per im, uel in, nunquam crescere, licet genitiuus aliquando crescat.

Em dat, & im, buris, peluis, cum claue, securis,

Et puppis, turris, restis, sic febris, aqualis:

Sic pestis, nauis, torquis, coniunge bipennim.

Quædã habent em uel im, ut buris burem, uel burim: aratri cauda. Pelui, peluem, uel peluim: uas in quo plui-mus. i. lauamus. Clauis, clauem, uel clauim. Securis, securim, uel securim, ferramentum quo secamus. Puppis, ultima pars nauis. Turnis, Restis, Bipennis, bipennem, uel bippennim. Securis, utrinque scindens.

Ablatiuus.

Sextus e donabit, ceu pauper, sospes, & hospes.

Mobilibus reliquis e, uel i, dabo, Plus cape pluri.

Quod si sit neutrum per e, tantum sextus in i, fit,

Vt dulcis, dulci; per e, dat quandoque Poeta.

Ablatiuus in e desinit, ut vesper, Vespere. Lux, Luce. Sacerdos, Sacerdote, & non sacerdoti. Pauper, Paupere. Sospes, Sospite. Hospes, Hospite. Pauper & sospes adiectiua sunt: propter quæ ponitur regula. [Mobilibus, &c.] Quæ est exceptio prima à præmissa regula. Omnia adiectiua: præter pauper & sospes, faciunt ablatiuum in e, uel in i: ut degenerare, uel degeneri: ubere, uel uberi. Plus tamen, tantum pluri facit. [Quod si sit, &c.] Si neutrum haberint per e, ablatiuum solum in i, mittunt: ut hic & hæc dulcis, & fortis, & hoc dulce, forte: ablatiuo à dulci, forti. [Per e, &c.] Poetæ tamen metri causa quædoq; e, pro i, ponunt, ut cæleste sagitta pro cælesti apud Ouid. Substantiua

stantiua adiectiuis penitus similia, seruant e tantum: ut Felix proprium uiri, ablatiuo à Felice tantum. Et composita in ablatiuis non sequuntur simplicium regulā: quia misericors, tricuspis, inops, & similia adiectiua i, uel e, seruant: quum simplicia solum faciant e.

Al, uel Ar, i, neutris tantum dat sicut e. Præter Sâl, iubar, & nectar, far, hepar. Ait mare uates.

Nomina neutri generis in al, uel in ar, uel in e, desinentia, faciunt ablatiuum in i: ut animal animali, torcular torculari, cubile cubili. [Præter, &c.] Tolluntur sal sale, iubar iubare: nectar nectare: far farre: hepar hepate. [Ait mare, &c.] Poetæ quandoque e, pro i, ponunt: ut ab hoc mare pro mari, & id notandum magis quàm imitandum est.

Mensibus i, tantum est, ut quis dat quartus in im, uel Sextus e, donat & i, quum quartus in em, uel im fit.

Nomina mensium fiunt in i: ut Aprili, Quintili, Sextili, Septembri, Octobri: & nomina in is, quorum accusatiuus mutatur solum in im, uel in: faciunt etiam ablatiuum in i, solum: ut Memphiti, hæresi, &c. [Sextus e, &c.] Quæ uero habent em, uel a, & im, uel in, habent i, uel e: ut Febri, uel febre: Turri, uel turre.

I, uel e, dant finis, fustis, pigil, & uigil, imber, Vnguis, auis, postis, uectis, cum nepte, supellex, Atque tridens, classis, cum ciuis, & amnis, & ignis. Sic anguis, strigilis, strigili: uix strigile dicam.

Nomina hic posita habent e, uel i, sed sapius e, Strigilis uix habet e: & est instrumentum quo abraduntur sudores, siue hominum in balneis, siue iumentorum in stabulis. Tridens, sceptrum Neptuni trifidulum. Classis est nauium multitudo.

in V

D NVME-

L I B E R I I.
N V M E R V S P L U R A L I S .

Rectus in es, fiet pluralis, iungito quartum .

Nominatiuus pluralis, cui vocatiuus similis est, cum accusatiuo in es, definit: ut hi homines, o homines, hos homines, &c.

Quum genitiuus ium dat, quartus in eis quoque fiet .

Trallis, & Sardis es, spernunt. Quartus in as, fit .

Dum per a, quartus erat: ceu dæmonas, atq; gigantes.

Nomina, quorum genitiuus pluralis in ium, definit, faciunt plerunque accusatiuum per eis, vt partes partium, has partes, vel parteis: sic treis, omneis, &c. [Trallis, &c.] Trallis, & Sardis in es, non possunt desinere, sed solum in is, nominatiuum & accusatiuum mittunt. Vrbes sunt Lydia. [Quartus, &c.] Quando accusatiuus singularis in a, definit, accusatiuus pluralis etiam in as, potest terminari, ut hanc lampada, has lampades, vel lampadas: sic dæmones, uel dæmonas, gigantes, vel gigantes.

Quod dedit i, sexto (nisi comparat) hoc ia, ponit :

Vult ia, plus raro: nunquam Vetus . Effer aplustra,

Vel Stria. Si solum dat sextus e, non ia, pones .

In nominibus neutri generis, si ablatiuus desinebat in i, siue habuerat i solum, siue i, & e, simul: tunc nominatiuus, accusatiuus, & vocatiuus habent ia, vt maria, felicia. [Nisi, &c.] Comparatiua tamen, per a, tantum mittere debes, ut meliora, dulciora. [Vult ia, &c.] Plus plura, & aliquando pluria, & compluria. [Nunquam Vetus, &c.] Vetus vetera, & nunquam veteria. [Effer aplustra, &c.] Aplustre aplustra, uel aplustria, & est ornamentum nauis super malum: meliusq; sine m, scribitur. [Si solum, &c.] Quæ ablatiuum singularem in e, tantum terminant, solum a, faciunt, ut dogmata, corpora, &c.

Vm

DE NOM. DECLIN.

Vm vel ium patrio Latium dat : Græcia vult on .

Genitiuus pluralis tertiæ declinationis , habet Latinum, ut patrum, uel ium, ut annium, artium. Græcè etiam on , ut epigrammaton, geneleon, &c.

Præbet ium patrius, si sextus in i, fuit antè .

Genitiuus pluralis in ium definit, si ablatiuus singularis habuerit i, siue i solum, siue i, & e, simul, ut hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium . scutum breue & rotundum, animal, animali, animalium, a felice, uel felici, felicitium, prudente, uel prudenti , prudentium .

Tolle uigil, supplex, opifex, uetus, & pugil, & quod Comparat (excepto plus) artificem, strigilemque , Atque inopem, memorem, consortem: iungito & ortū . A capio : diues quibus additur. Vm dat e, tantum .

Excipiuntur à dicta regulâ quædam, solum um habentia, licet in ablatiuo habuerint i, ut uigil uigilum : Supplex, supplicum, supplicans, & humiliter rogans . Opifex, opificum, &c. operis effector. Comparatiua, ut melior meliorum. Fortior fortiorum. Plus tamen solum plurius facit. Artifex artificum, artificiosus. Inops inopum, uehementer egens. Consort consortum, pariceps. Composita à capio, faciunt um tantum , ut particeps participum, sic municeps municipum, &c. sic diues diuitum . [Vm dat, &c.] Nomina habentia e tantum in ablatiuo singulari, habebunt um solum in genitiuo plurali, ut paupere pauperum, dogmate dogmatum .

As dat ium Latiale : magis polysyllaba dant um .

Nomen latinum in as desinens, facit genitiuum pluralem in ium, ut mas marium, uas uadium Polysyllaba melius per syncopen efferuntur, tam in prosa, quàm in car-

D 2 mine,

mine, vt bonitatem.

*Donat ium famnis, linter, caro, dos, uter, os, os,
 Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos, quodq; uncia donat.
 S, quoque non crescens, velut ns, iunge Quiritem.
 Excipis inde canis, iuuenis, panis, uolucrisq;,
 Et uates, proles, soboles, forte indole iuncto,
 Donat ium cum mure cohors, monosyllaba iunge:
 Consona bina tenet si finis: iunge priorem
 Tantum plurali numerum. Signato figuras.*

Ium habent nomina, quæ hic explicantur: vt famnis famnitium, linter, linterium, caro carniuum, dos dotiuum, vter vtriuum, os ossiuum, & os oriuum, glis gliriuum, faux faucium, nix niuium, nox noctiuum, cor cordiuum, lis litiuum, cos cotiuum. Sic composita ab uncia: ut sextunx sextuncium. Et noia in es, vel in is, non crescentia in genitiuo singulari: vt sedes sediuum, mensis mensiuum. [Excipis inde, &c.] præter canis, panis, iuuenis, volucris substantiu è captum: vt Vates vatuum, proles prolum, soboles sobolû, indoles indolum, si pluraliter legatur. [Velut ns, &c.] Habent quoq; ium noia in ns, desinentia, vt dens dentiuum, mens mentiuum, amans amantiû. His additur Quiris Quiritis: quia facit Quiritû. [Donat ium, &c.] Mus facit murium, cohors cohortiuum, multitudo militum. [Monosyllaba, &c.] Nomina monosyllaba in duas consonantes desinentia, faciunt ium in genitiuo plurali: vt trabs trabiû, plebs plebiuum. [Finge priorem, &c.] Nomina tatum pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia, vel proportionem numeri singularis, qui verisimiliter esset, si singulari non carerent, ut penates penatiû, quia singulariter foret penas, ut optimas. [Signato, &c.] Nota bñ figuras, q̄ circa genitiuû contingunt: Syncopen, & Epentem. Syncope

iam

iam satis declarata est: vt mensum pro mensium: & bouum a bos, pro bouum: & coelestum pro celestium: agrestum pro agrestium. Epentesis est additio literæ, vel syllabæ in medio dictionis gratia metri: vt ales alitum. vel per epentefim, alituum.

Tertius est in ibus: bos bobus flecto, bouumque.

Datiuus cui ablatiuus semper est similis, desinit in ibus: vt hominibus, patribus. [Bos, &c.] Bos bobus, pro bouibus, & bouum, pro bouum per syncopen facit.

QUARTA DECLINATIO.

Quarta dat us, recto, dat & u, prius inuariatum.

Quarta declinatio nominis, duas habet terminationes in nominatiuo singulari us, & u, prius inuariatum, idest, in numero singulari non declinatum, vt victus, quo viuimus, scilicet, cibus & potus. Cornu, gelu. Inter hæc quædam plurali carent: vt gelu, astu.

Us genitiuus habet: per vis flexere uetusti.

Genitiuus in us, desinit: vt hic senatus huius senatus: quod vulgo parlamentum vocant. [Per vis, &c.] Apud veteres nomina quartæ faciebant uis, in genitiuo: vt huius manuis.

Tertius optat ui, quandoque per u, quoque lectus.

Datiuus fit in ui: vt hic commeatus huius commeatus, huic commeatui, idest facultas aliquo proficiscendi concessa à superiori. ui fit ab antiquo genitiuo uis, & à genitiuo in us, regulariter fit datiuus in u, qui iam in rariore usu est: vt metu, pro metui.

Um retinet quartus. Fit sextus in u, tibi casus.

Um quarto: reliquis u, casibus optat Iesus.

D 3 Accusa-

L I B E R O I I .

Accusatiuus fit in um, ablatiuus in u, uocatiuus similis est nominatiuo : vt fructus, huius fructus, huic fructui, hunc fructum, o fructus, a fructu. i. utilitas, & quod ex arboribus ad usum nostrum nascitur. [Vm quarto, &c.] Iesus accusatiuum facit Iesum, cæteri casus in u, desinunt, ut hic Iesus, huius Iesu, huic Iesu, hunc Iesum, o Iesu, ab Iesu. interpretatur Saluator, & est dictio trisyllaba.

Primus pluralis, cum quarto, semper in us fit.

Dat genitiuus uum, per ibus tibi tertius exit.

Dant ubus artus, acus, ficus, tribus, & lacus, arcus, Et specus atque ueru, partus, quercus quoque portus, Forsitan & questus à deponente creatum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est cum accusatiuo, desinit in us: ut hæ manus, has manus, o manus, &c. Dat genitiuus, &c. Genitiuus desinit in uum: ut hi ritus, horum rituum, idest, mos, uel consuetudo. [Per ibus, &c.] Datiuus cum ablatiuo desinit in ibus, ut his saltibus, ab his saltibus, saltus est actio saltandi, uel sylua. [Dant ubus, &c.] Pauca faciunt datiuum, & ablatiuum in ubus, ut artus artubus, idest, membrum, acus, acubus, ficus, ficubus, lacus, lacubus, locus cum aquis perpetuis ibi natis profundus. Acus, instrumentum quo utuntur sartores. Veru, est instrumentum quo assamus aliquid. Partus, actus pariendi. Valla iungit questus pro querimonia, a queror deponente, sed ueteres differentiam Vallæ non obseruant.

Q V I N T A D E C L I N A T I O .

Rectus utriusuis numeri, quartus que per es, fit Pluralis quinta. Dempta s, capit i, genitiuus Cum dandi casu. Quartus uolet em, Dabo sexto E, bene. Vult erum patrius. Vult tertius ebus.

Nominati-

Nominatiuus, & uocatiuus, utriusque numeri, quintæ declinationis, cū accusatiuo plurali desinit in es, longum. Genitiuus, & datiuus singularis in ei. Accusatiuus singularis in em. Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erū. Datiuus & ablatiuus in ebus: ut hæc res, huic rei, hanc rem, o res, ab hac re, hæc res, harum rerum, his rebus, has res, o res, ab his rebus: quicquid est capitur pro negotio, & pro diuitiis: vt Ouid. Re sine nullus eris.

DE PATRONYMICIS.

PATRONYMICVM est, quod a nomine patris, & abusiue alterius deriuatur secundum Græcam formam: vt Aecides, idest, Peleus, à nomine patris sui Aeacus, sic appellatur: & eodem modo Achilles a nomine au: Pyrrhus, a nomine proau, &c. Patronymicum significat filiū, aut filiā; nepotē, aut neptē: aliquādo etiam, qui post longa tpa per rectā lineā consanguinitatis natus est: vt Pyrrhus Epirotarum rex, dictus est Aeacides, quia dicebatur ab Aeaco descēdisse. Patronymica formātur abusiue a nominibus matrum, vt Iliades, idest Romulus vel Remus, Iliæ filius. Maiades, Mercurius, Maiæ filius. Phillyrides, idest, Chiron Centaurus, Phillyræ filius. A nominibus fratrum: vt Phaetontias, idest, Lāpetiæ, soror Phaetontis. Phoronis Phoronidis, idest, Io, soror Phoronei. A noībus regū: vt Romulidæ, idest, Romani, a Rege Romulo. Cecropidæ Atheniēses a Cecrope Rege. Thesidæ, Atheniēses, a Rege Theseo. A nominibus filiorum: vt Meleagris, Altea Meleagri mater. A nominibus maritorum: vt Menelais, Helena, uxor Menelai. A nominibus deorū: vt Phæbas dis, vel dos, Phœbi sacerdos. A nominibus vrbium, gentium, regionum: ut Colchis, Medea, a Colcho. Thessalis, quæ ex Thessalia est. Troas, è Troia Sicelis, è Sicilia. Thebais, è Thebis: sic alia multa, quæ pro possessiuis sumuntur. A nominibus

D 4 nibus

nibus auorum, ab auorū, &c. ut Atlantiades, Mercurius, At
 lantis nepos. Formantur etiā ab alijs, si quis diligēter pe
 nitissimos poetarū locos rimetur. Patronymicorū termi
 nationes, quibus Latini utitur, sunt quatuor. Vna mascu
 lini generis, es: ut Priamides, Reliquæ feminini generis,
 as, is, ne: ut Thaumantias, Priamis, Nerine. Patronymica
 in es, solum viros significant, & sunt omnia primæ decli
 nationis: & declinātur, ut Anchises, in singulari: in plura
 li vero, ut Poetæ: sed in genitiuo patiuntur etiam synco
 pen, ut coelicolum. Patronymica in as, declinātur per om
 nia, ut lampadas, veluti Aetias Aetia dis, vel dos, idest,
 Medea, Acetæ filia: Patronymica in is, declinātur per om
 nia, ut pixis, ut Aeneis Aeneidis, vel dos, idest, filia, vel ne
 ptis Aenæ, aut Virgilii de gestis Aenæ carmen.

Patronymica in e, declinantur eodem modo quo Pen
 tecoste, ut Nerine. Nerines, idest filia, aut neptis Ne
 rei, ut Galathea. Patronymica, propter carmina solum
 sunt inuenta: ideo ipsi in prosa non utimur, nisi iam a
 dictissimis fuerint recepta. Patronymica a Latinis non
 formabis, nisi parcissime in magno opere, ut paulides, Sci
 piades, Memmiades. Et patronymica non habent forma
 tionum certas regulas; quia pro metri ratione formātur.

PRONOMINVM DECLINATIO.

PRONOMINVM declinatio ex rudimentis satis no
 scitur. Addam paucula in rudimentis non declarata.
 Prima declinatio pronominum mittit genitiuum in i, ut
 ego mei, tu tui, sui, sine nominatiuo: & apud vetustissimos
 in is, ut mis, tis, & sis, quæ inter se differūt: quia mis, tis, sis,
 actiue significant, idest, oratio in qua ponuntur, declara
 tur per uerbum actiuum, ut amor mis. i. quo aliquē amo:
 sed mei, tui, sui, significant passiuæ. i. oratio in qua ponun
 tur,

tur, declaratur per verbū passiuū, vt amor mei, quo amor ab aliquo. Pro mis, tis, sis: nūc dicimus, meus, tuus, suus. Pro nostrū, vestrū: noster vester. Tamē nostrū, vestrū, gētūs ad huc vimur partitiue: vt nemo nostrū, aliquis vestrū. Ego est, habet mi, in datiuo. Nō mi, aurū posco. Secunda declinatio mittit genitiuū singularē in ius per duas syllabas, vt illius, vel per vnā, ut huius. Ab his in nominatiuo plurali dicimus ei, uel ii: in datiuo, uel ablatiuo, eis, uel iis: sic dices de cōposito, Idē. Olim pro ipse, ipsius dicebant: ob hāc cām ipsū, nō ipsud, in neutro genere flectimus. Ipse est omnis personæ, uel teste Prisciano, tantū tertiæ, quia licet dicamus ipse feci, subauditur ego. Hic, ille, iste, sic differunt. Hic significat me, aut meum, aut quod est ubi ego sum. Iste significat te, aut tuum, aut quod est ubi tu es. Ille, quid uis tertium. Tertia declinatio mittit genitiuum singularem in i, æ, i, ut meus mea, meū, mei, meæ, mei. Meus facit uocatiuum mi, ueteres tamē o meus, dicebant: unde est, o popule meus. Quum dicitur in sacris, Heu me filia mi, decepisti me, interiectio potius blādientis est, quā pronomen. Quarta declinatio mittit genitiuum in ātis, ut nostras, nostratis, uestras, uestratis, quæ declinantur per tria genera, ut Arpinas, unde est, nostratia uerba. Causa cur non dicamus meas, meatis: tuas tuatis, secundum Priscianum est, quia gens, uel patria, non unius est, sed multorum possessio.

PRONOMINVM COMPOSITIO.

Pronomina cōponūtur inter se, ut ego ipse, tu ipse, sui ipse. Iste cōponitur cū hic seruata aspiratione, ut isthic, isthæc, isthoc, uel comice isthuc genitiuo, & datiuo caret. accusatiuo isthūc, isthāc, isthoc. Ablō isthoc, isthac, isthoc. Pluraliter, generis neutri, nominatiuo, & accusa. isthec. cæteris caret. Si iuenit ille cū hic, illhic, illhec, illhoc. Scđo pronome cōponit cum noīe, ut hmōi, intercedente syllabica adiectione

adiectione ce, ut huiuscemodi: sic cuiusmodi, cuiuscemodi &c. quæ nomina esse dicit Priscianus. Tertio, cum præpositionibus, ut mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum, quicum, quibuscum. Quarto, cum aduerbijs, ut idem, ab is, & demum, quasi is demum, idest præcipue, uel iterum, & declinatur sic. Idem eadem idem, eiusdem, eidem, eundem, eandem, idem, ab eodem, eadem eodem. Et pluraliter idem, uel iidem, eadem, eorumdem, earundem, eorumdem, eisdem, uel iisdem, eosdem, easdem, eadem ab eisdem, uel iisdem. Ab idem fit aduerbium idem, idest, sæpe: & iudem, idest similiter. Item is, componitur cum ecce, uel en, ut eccum, eccam, eccum, eccos, eccas, ecca: sic cum ille, illum, ellam, ellos, ellas. Eccum, idest en eum: illum, idest, en illum, &c. Quinto, hic componitur cum coniunctione interrogatiua ne: ut hiccine, hæccine, hoccine, genitiuo & datiuo caret. huncine, hancine, hoccine, ab hoccine, haccine, hoccine. Et plu. generis neutri, nominatiuo & accusa. hæccine. cæteris caret: sic aduerbia huccine, haccine. Item ficcine, pro sic ne? Sexto pronomina componuntur cum syllabicis adiectionibus, quæ sunt quinque, met, tim, te, ce, pte: ut egomet, meatim, tute, huiusce, suapte. Syllabica adiectio, est syllaba extra compositionem nihil significans, sed in compositione aliqd significationi adiiciens. Aliter. n. significat egomet, quæ ego, & suapte, quàm sua. Met additur pronomini primæ personæ per omnes casus absque genitiuo plurali, ut egomet, memet, &c. Item pronomini secundæ personæ in obliquis singularibus, ut tuimet, & plurali toti. Tumet non dicitur, quia in usu nõ est, aut ne uerbum esse uideatur, sed pro illo, tute dicimus, unde rursus fit tutemet. Te soli nominatiuo singulari tu, iungitur, quia tute non dicitur, &c. Item dicimus suimet, sibi met. Item hæc cum met composita rursus componitur cum ipse, ut nobismetipsis, suis.

fuismetipfis, memetipso, a semetipso, &c. Tim iungitur ablatiuis foemininis, mea, tua, sua, vt meatim, idest, more meo. Pte, additur ablatiuis mea, tua, sua, nostra, uestra. Aliquando etiã meo, tuo, suo, nostro, vestro, vt meapte, idest, mea propria, suopte nutu, & suopte pondere, &c. Ce, iungitur obliquis pronominum hic, & ille, vbi finis est s, litera, vt huiusce, hãsce, illosce, &c. Quoniam Donatus inter pronomina posuit quis, & qui, ideo hic de compositione horum pauca afferam.

QVIS, ET QUI, IN COMPOSITIS.

Quis, & qui differunt dupliciter, scilicet significatione, & compositione. Nam quis nominatiuus est, nomen interrogatiuũ, ut quis est iste rex gloria? Nunquam uero refert, nisi queis pro quibus datiu, & ablatiu casus: vt, En queis conseruimus agros? Qui in singulari semper refert, nisi euphonia causa & comice dicas, qui uocare? pro quis, vt sat diues, qui sanus & suis contentus est. In plurali qui interrogat, ut qui sunt hi? Et refert, ueluti Beati qui nunc lugent. Quis infinite capitur, ut, Venit cum illo nescio quis nebulo. Quis olim erat cõmunis generis, vt Plau. Quis ea est? nõ optima est. Idẽ, Dic mihi quãso, q̃s est quamuis ducere uxorem? Ablatiuus, qui apud Plautũ in frequenti vsu est, reliqui uix usurpãt, nisi dicas qui cũ, pro cum quo. Qui aduerbiũ pro quomodo valde elegãs est, vt qui scis? Horat. Qui fit Meccenas? Terent. Qui scis eos discordare? indocti quid scis, pro qui scis dicunt, Hinc atqui, idest, certe, uel sed quomodo. Quis, idest, qualis, vt Virgil. Quis nouus hic nostris succesit sedibus hospes? Quem sese ore ferens? ita hic pro talis accipitur, Virgilius, Hunc ego te Euriale aspicio. Quid, & quod differunt. Quid cum suis compositis substantiuum est, & interrogat, aut infinite capitur, nunquam refert, ut quid cau-

causæ? quid damni? non quid damnum. Quod cum suis adiectiuum est, ut quod pomum, & frequenter refert. In foeminino genere Donatus dicit quæ, uel qua in singulari, & similiter in nominatiuo, & accusatiuo plurali neutri generis, id solum fecit propter composita a quis uel qui. Nam qui nominatiui casus, extra compositione, nihil significat. Ut ergo cognoscas composita a quis, & qui, notabis uersus Badianos.

*En, ne, alius, num, si deponunt quis sibi subdi,
Et qua uolunt, non quæ quoties reperitur utrunque.
Post quis, nam, q; piam, non post qui pone putas, quam
Dam, uis. cumque libet, non quis, sed qui, sibi subdet.
Nec qua uolunt, sed quæ, quoties, reperitur utrunque.*

Quis in compositione postponitur dictionibus en, ne, alius, nū, si, & dicimus ecquis, ecqua, ecquod, & ecquid, nequis, aliquis, nunquis, si quis, & ubicunque. Donatus dicit quæ uel qua, hæc in qua desinūt, non in quæ, ut nequa, aliqua, nūqua, siqua, &c. Quis præponitur in compositione quis, nam, que, piam, putas, quam, ut quisquis, quisnā, quisque, quispiam, quisputas, quisquam. His articulis non præponitur qui, sed quatuor aliis, dam, uis, cunque, libet: quibus non iungitur quis, ut quidam, quiuis, quicunque, quilibet: & hæc posteriora tam a quis, quàm a qui, solum quæ habent, ubicunque Donatus dicit quæ uel qua, ut quæ nam, quædam, &c. Quæquam, quidquam, aut quodquæ rarissime legitur: quidcunque nunquam, sed bene quodcunque. Ablatiui qui & queis in compositis nunc non leguntur. Quiquis in usu uix habet alios casus, quàm quisquis, quicquid, a quoquo & quaqua. Quisque caret genitiuo plurali. Vnusquisque caret toto plurali.

DE

DE HETEROCLITIS.

LIBER III.

VANQVAM Heteroclitia proprie loquendo ea demum dicuntur, quæ contra aliorum regulam declinantur: vt coelum, & uas uasis, &c. tamen tritiorem uiam secutus, unicum in librum congesi anomala, defectiua, & abundantia, tanquam generali nomine hæc omnia Heteroclitia dicantur. Diuisi autem librum in tres partes. In anomala, quæ proprie heteroclitia dicuntur. In eclipctica, uel defectiua, & in abundantia. Heteroclitum interpretatur aliter declinatum, ab heteros. i. aliter, & clitum, declinatum. Heteroclitifis est alia declinatio. Anomala. i. irregularitas, ab a. i. sine, & nomos, idest lex, quasi extra regulam. Anomalum irregulare: Heteroclitum igitur cum uulgo loquendo, tripliciter fit: quia aut uariat. i. contra aliorum normam declinatur: ut hoc coelum, hi coeli, aut deficit, ut aurum sine plurali, aut abundat. i. uario genere, aut uaria terminatione, aut declinatione idem notat, ut hic, aut hoc uulgus: tignus uel tignum: ficus, huius ficus, uel fici. Item una uoce uaria notat: ut literæ, aura. Vnde est uersus. Deficit, aut uaria est heteroclitia uox, uel abundat. Irregulariter declinatur nomen, siue uariat quinque modis. Primo uariat genus: ut hoc coelum hi coeli. Secundo uariat declinationem tantum: ut hoc uas uasis, hæc uasa uasorum. Tertio uariat genus, & declinationem: ut hoc epulum, hæc epulæ. Quarto uariat, seu irregulariter format obliquos: ut Iupiter, Iouis. Quinto contra aliorum modum aliquos casus finit: ut, ambo. De his primo dicam: inde cum defectiuis abundantia enucleabo. Aspi-
ret coeptis Iesus.

Anoma-

LIBER III.

Anomala siue heteroclitā, & primum in singulari masculina, & in plurali neutra.

Masculina sunt primo numero: sed neutra secundo Dyndimus, infernus, locus, Ismarus, & ioca, cetus, Mænala, Taygetus, ceu tartara, massica, auernus, Sibila, pangæus, ceu tenera, carbasa. Dant hi Quædam plurali, uerum loca non damus arti.

Nomina hic posita, in singulari masculina, in plurali neutra sunt, ut hic Dyndimus, hæc dindyma, mons Phrygiæ. Infernus, hæc inferna, inferorum, inferorum loca. Hic locus, hæc loca, vel etiam hi loci, quicquid aliud continet, & quando significat argumenti sedem, id est orationem notissimam, per quam probamus argumentationem, in plurali solum est masculini generis. hi loci, & hoc est cur dixi. [Verum loca non damus arti.] scilicet rhetoricæ, aut logicæ. Ismarus, hæc Imara, mons Thraciæ. Iocus, hi iocici, & hæc ioca: ludus in verbis. Cetus, hi ceti, & hæc cete, piscis marinus. Mænalus, hæc Mænala, mons Archadiæ. Taygetus, hæc Taygeta, mons Laconicæ. Tartarus, hæc tartara, infernus. Massicus, Massica, Massicorum, mons Campaniæ. Auernus, Auerna, lacus Campaniæ. Sibilus, hi sibili, & hæc sibila, id est flatus, aut sibilatio. Pangæus, hæc Pægæa, promontorium Thraciæ. Tænarus, hæc tenera, promontorium Laconicæ. Carbasa tam fœminini, quàm masculini generis patet in generibus. Inter hæc nonnulla sunt etiam masculini generis in plurali, ut uidere est.

In singulari fœminina, in plurali neutra.

Hæc prius, hæc post dant tibi pergamus atque supellex.

Hæc

Hæc duo nomina Pergamus, & supellex dant prius, & post hæc, idest in singulari sunt generis femini, & in plurali generis neutri, vt hæc Pergamus, hæc Pergama, Pergamorum, urbs Phrygiæ, Priami regia. Supellex, hæc suppellectilia.

In singulari neutra, & in plurali masculina.

Mascula plurali numero sunt, neutra priore, Elysium, cælum, quibus apte iungitur Argos. Plurali numero sunt mascula, neutraue frænum, Et filum, claustrum, rastrum, coniunge capistrum. Est primo numero neutrum plus, omne secundo.

In singulari, neutri generis, in plurali masculini sunt, hoc Elysium, hi Elysi, locus bonarum animarum apud in feros secundum Poetas. Hoc cælum, hi cæli, beatorum habitaculum, & capitur aliquando pro toto mundo, & pro aere. Argos, hi Argi, Argorum, urbs Græciæ. [Plurali, &c.] Masculina, uel neutra sunt in plurali. Hoc frænū, hi frēni, uel hæc fræna, quo equus regitur. Hoc filum, hi fili, uel hæc fila, quod ex lino lana ue trahitur nendo. Claustrum, potius hæc claustra, quo aliquid clauditur. Rastrū, hi rastri, uel hæc rastra, instrumentum quo terra raditur, Capistrum, hi capistri, uel hæc capistra, capitis uinculum, quod iumentis adhibetur, ne fugiant. [Est primo, &c.] Plus, in singulari solum est neutri generis, at in plurali est omnis, ut hoc plus pluris, hi & hæ plures, & hæc plura, uel pluria, sed raro pluria.

In singulari neutra, & in plurali feminina.

Dic

L I B E R I I I I

Dic epulas, & delicias: numerus priorum dat.

Balnea, dic uel eas, tantum priorum numerus dat.

Nundinum apud ueteres, nunc usus nundinae habebit.

Pauca in singulari sunt neutri gen. & in plurali numero foemin. ut hoc Epulum, hæ epulæ, epularum. Epulum in singulari est conuiuium pomposum, & numerosis cibis paratum: & in plurali epulæ sunt cibi quotidiani, quanuis non semper differentia seruetur. Delicium, hæ deliciae, deliciarum, idest, uoluptas, & oblectamentum. [Balnea, &c.] Balneum singulariter neutrum est, plura. uero hæc balnea, uel hæc balneæ, neutrum uel foemininum, locus in quo lauamus. [Nundinum, &c.] Nundinū neutri generis apud ueteres solum, exoleuit: nunc autem nundinae nundinarum in usu est, pro diebus ad emendum uendendumq; publicè constitutis.

Obliqui Heteroclitici.

Anormes seruant obliquos nomina quædam.

Iupiter est testis, cum multis ante reiectis.

Multa nomina anormiter faciūt suos obliquos: ut Caro carnis. Lac lactis. Iupiter, Iouis. Iter, itineris. Hepar, hepatis, & plura ante declarata.

Vas, Iugerum, Domus.

Vas uasis ternæ: pluraliter esto secundæ,

Plurali tantum numero sit iugera ternæ.

Attamen effertur cum iugere iugis apte.

Partim sit quartæ, partim domus esto secundæ.

Vas uasis neutri generis in singulari est tertiæ declinationis: in plurali secundæ, hæc uasa uasorum. Vasi. [Plurali tantum, &c.] Iugerum, iugeri, iugero, iugerum, o iugerum.

rum, à iugero in singulari secundæ est. Inuenimus tamen genitiuum iugeri, & ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger: unde mansit totum plurale iugera, iugerum, iugeribus, per tertiam: & est spæcium terræ uno die aratæ ab uno pari bouum, aut equorum. [Partim, &c.] Domus partim est secundæ declinationis, & partim quartæ, & sic flectitur. Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo huius domi, & domus, datiuo huic domui, accusatiuo hanc domum, uocatiuo o domus, ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hæc domus, genitiuo harum domorum, & domuum, datiuo his domibus, accusatiuo has domos, uocatiuo o domus, ablatiuo ab his domibus.

D E F E C T I V A.

DEFECTIVA nomina sunt, quibus aliquid in plena declinatione repertum deest, uel [casus uariatio: ut centum, uel casus aliquis, ut sponte, uel alter numerorum, ut arma.

Aptota, id est indeclinabilia.

Nomen in u, nullum numero uariabo priore.

Nusquam nomen in i, numerosq; , notasq; , reflecto.

Hinc duo, tres, unus, uolumus, cum millia demi,

Et quæ dat centum, testem tibi pono ducenti.

Nullum nomē in u, uariatur in numero singulari, ueluti cornu, ueru. Nullū nomen in i, declinatur, ut gummi, sinapi. Numerorum Cardinalium, id est principalium, & primorū, unde alii inclinantur numeri, nomina non declinantur, ut quatuor, quinque, &c. centum, biscentum, tercetum, &c. mille, bismille adiectiuū. [Hinc duo, &c.] Hic excipimus duo, duæ, duo, tres, & tria, & principium numeri, unus, una, unum. Hoc mille unico I, substantiuū est, cuius ablatiuus est mili. Plurale, milia, milium, milibus.

E bus.

bus. Et composita à centum tantum pluralia, quæ flectuntur, ut ducenti, ducentæ, ducenta, &c. [Notasq; &c.] Nomina literarum, cum dictionibus materialiter (ut loquuntur) positis, aptota sunt, ut a, alpha: g, gamma: magistri: si dicas, magistri est genitiui casus, nonnunquam flectuntur, ut ab homine deriuatur nemo.

Barbara multa, id est nec Græca, nec Latina.

*Barbara multa manent non flexa: quibus dato cæpe,
Pondo pedum, nequam, nugas, hir, fasq; nefasq;
Nil, nihil, instar, ador, tot, quot, cum prole utriusque,
Adde. necesse datis, frit, præstoq; plurima iungunt
Indocti: ut Rhe nus, tu Rhemi flecte, e debes.*

Multa Barbara. i. nec Latina, nec Græca sunt indeclinabilia: ut Balaam, Hester, Noe, Eleazar, indeclinabilia sunt et Cæpe, vernaculè Cipolla. Pōdo, libra. Pedum, baculus pastoralis, Nequam, Nugas, Hir, Fas, Nefas, Nil, Nihil, Instar. i. magnitudo, uel imago, aut equiparatio, & significat etiam ad equiparationē. Tot, quot, cum prole totidem, quotquot, aliquot. Necesse, quod ui aliqua cogente fieri opus est. Frit, quod est in summa spica iam matura, minus est quam granum. Adde git, quoddam semē odoriferum: Cæpe, tempe, neper, cim. Præstoque. i. paratus, præsens, fauens. & construitur cum substantiuo uerbo. Indocti grammaticis multa accumulunt, quæ bene declinantur: ut pluraliter hi Rhemi, Rhemorum: Parhisi, Parhisorum, ciuitates Gallæ: sic Brugæ, Brugarum: Bergæ, Burgarum, sic Romani Romanorum, urbs Allobrogum Romains, &c. multi etiam indeclinabilia dicunt pus, uirus, pyr, Præneste, gausape, præsepe, quæ tamē à Doctioribus flectuntur, &c.

Nominatiuo lingu. carentia, cum paucis aliis.

Vix retinet rectum frondis, cum femine, frugis,

Cum

Cum ditione, dapis, precis, & necis, & uicis, atque.

Remigis, addis opem nisi diuam significaris.

Verberis adijcito, primoris Seruius addit.

Aleo dat reftos, ut ganeo. Iungitur expes.

Ganeo uult etiam quartum Satias dabit a te.

Non later, aut uiscus, cum doctis ferre verebor.

Nex, remex, & daps, parce utens pulchra putabo.

[Fronsis, &c.] Quæ hic explicantur, carent nominatiuo singulari. Frons enim pro folio arboris, iam exoleuit. Feminis, foemini, a foemine. Et pluraliter femina, integrum est. Foemina sunt interiora, femora exteriora: differentia tamen sæpe confunditur. Frugis, frugi, frugem. Ditionis, ditioni, ditionem, a ditione. Ditionis. i. potestatis, aut imperij. Dapis, dapi, dape, a dape. plurale dapes, dapium integrum est. Dapes sunt magnifici, & opipari apparatus ciborum. Precis, preci, precem, a prece, plurale preces, integrum est. i. rogationes. Necis, neci, nece a nece. i. motu, vel cædes. Vicis, uici, uicem, uice, plurale uices, uicibus, aliquando pro loco capimus, ut faciam uice tua. i. pro te, item pro fortuna, vel incommodo, ut uice tua doleo. Remigis, remigi, remigem, &c. Opis opem, ab ope. i. potestatis, & auxilii, plurale opes, integrum est, diuitiæ. Ops opis, quando integrum est, significat Deam. i. uxorem Saturni: & est Dea terræ. Verberis, uerberi, a uerberare, plurale uerbera, integrum est, significat uerberandi instrumentum. Primoris, teste Seruio. i. primi, & principalis, plurales primores, integrum est. [Aleo dat, & cæte.] Aleo. i. aleator, nominatiuum, & uocatiuum solum habere dicitur. Ganeo. i. belluo, & scortator, nominatiuum, uocatiuum, accusatiuumque, apud Ciceronem habet raro alios casus. Expes, sine ipe, nominatiuus, & uocatiuus solus est. Satias, idest satietas, nominatiuus, &

L I B E R I I I .

vocatiuus habens solum ablatiuum à satietate: pro eodem dicitur saries in nominatiuo, & vocatiuo sine obliquis. [Non later, &c.] Lateris, & visceris à quibusdam adiciuntur frustra: nam nominatiui in usu sunt. later & viscus. Later, est lapis coctus. Viscus, Seruius ait esse quicquid sub corio est, idest omnem carnem inter ossa; & cutem. [Nex Remex, &c.] Nex, Remex, Daps nominatiui non omnino sunt reiiciendi: quia apud Doctissimos reperiuntur, possumusque post tot, ac tantos viros, dum parcissimè id fiat, & impetrata uenia, huiusmodi uti.

Vocatiuo carentia.

*Quærens, distribuens, infinitumq; negansq;,
Et referens, uocitante carent: pronomen & omne,
Quatuor exceptis, noster, nostras, meus, & tu.*

Vocatiuo carent interrogatiua, ut quis, qualis. Distributiua, ut quisque, omnis: cuius plurale omnes, collectiue capitur aliquando: & sic uocatiuum habet. Infinita: ut aliquis, siquis. Negatiua, ut nullus, nemo, neuter. Relatiua, ut qui talis: omne pronomen, præter tu, meus, noster, & nostras.

Soli ablatiui.

*Est ablatiuus nonnullis solus in usu,
Obice, sponte, diu, noctu, natu, impete, iussu,
Astu, cum promptu, permissu, flamine iunge.
Impetis, & spontis, flamenq; leges aliquando.*

Quædam in singulari numero solum ablatiuum in usu habent, ut obice: in plurali obices, obicibus bene in usu est. i. obitacula. Sponte, idest uoluntate propria, & suapte natura, sine hominis labore genitiuus est in rariore usu spontis, quo tamen interim licet uti ornatè. Diu, idest, die.

die. Noctu, idest nocte, plerumque aduerbia sunt: nonnunquam etiam nomina, ut hac noctu, pro hac nocte, apud Gellium. Natu, idest, natiuitate, & ætate: vt maior natu. Impete, idest, impetu, ab antiquo nominatio impes, unde reperitur genitiuus singularis impetis. Iussu, idest, imperio, & iussione: contrarium est in iussu. Astu, idest, astutia. & calliditate. In plur. hi hastus, hos hastus, o hastus, sine genitiuo, datiuo ablatiuo que. Promptu, idest, manifesto. Permissu, idest permissione. Flamine, idest, flatu: in plurali flamina, flaminum, integrum est, Cicero vsus est nominatio flamen. Flamen quando est masculini generis sacerdotem significat: diciturq; quasi flamen, a filo quo cinctum caput habet: hinc flamen dialis, idest sacerdos Iouis, a Dio, idest, Ioue. flamen Martialis, idest, sacerdos Martis. Flamea Quirinalis, idest, Quirini. Fagina dicitur flaminica.

Quibus desunt genitiuus, datiuus, & ablatiuus plurales.

*Plurali numero, cum sexto, tertius absit,
Et patrius quintæ. Res atque dies capis inde.
Talia sunt, ius, thus, æs, os, far, defruta, morum,
Hordea, mulsa, forum, vinum, mare: iungito rus, mel,
Oribus, & vinis, & plurali legendo notabis.*

Nomina quintæ declinationis in plurali carent genitiuo, datiuo, & ablatiuo. Hinc excipiuntur tantum duo. Res rerum. Dies dierum. [Talia, &c.] Carent secundum Grammatico eisdem casibus. Ius, thus. Aes, hæris. Os, oris. Far, farris. Defrutum, i. uinum coctum ad mediam usque partem, à defruendo dictum. Morum, idest fructus arboris mori, & ruborum. Hordeum, satis notum. Mulsum, potio dulcis ex uino, & melle. Forum, fori. Vinum, vini. Mare,

E 2 maris.

L I B E R III.

maris. Rus, ruris, & Mel, mellis, quibus aliqui plura iungunt, veluti Nex, & quantum ad genitiuum, crux, lux, labes, &c.] Oribus, &c.] Grammatici loquuntur de frequenti vsu auctorum: quia oribus, vinis, ruribus, uiribus, & plura reperiuntur: sed rarer, saltem apud verè Latinos.

Reliqua certis casibus carentia.

*Cetera masculiei reatum remouen to priorem
Dic fors, forte, luesq; luem: macti dato macte.
Tantundem solum tantidem debet habere,
Cum primo quartum quantumque specus petit, & plus
Pluris, & a pluri: neutrum plurale sit omne,
Suppetia, inficia, dant quartum, dica, dat as, am,
Deque ueru uerum tollunt, grates, dato fratres;
Gra is, grate leges, repetundarum repetundis.
Vis uis, uim, ui dat: quondam has uis, nunc ferè uires,
Ausim cum magno Fabio bene dicere tabum.*

Cætera cæterum nominatiuum singularem masculinum in vsu non habet, qui esset cæter. Hæc fors, o fors, a forte. i. fortuna, vel euentus. Lues luem, aliquando èt ab hac lue. i. contagio, aut pestis. Macte, & pluraliter o macti, dictiones quibus aliquem laudamus, quasi magis aucte, magis aucti, cum exhortatione ad uirtutem, & gloriam. Tantundem, tantidem, tantundem, cæteris caret. Specus in nominatiuo, accusatiuo, uocatiuoque dum est neutri generis dicitur: specoris, specori, specore, in usu non sunt. hoc plus, huius pluris, hoc plus, ab hoc pluri. Plurale hi & hæ plures, & hæc plura, integrum est. Suppetia, has Suppetias. i. auxilia. Hæ inficia, has inficias. i. negationes. eo inficias, idest nego. Hæc dica, hanc dicam, has dicas, idest accusatio, vel cautela. Verum genitiuum in

viu

usu non est. Grates sine genitiuo datiuoque, & ablatiuo plurali, in singulari solū habet genitiuum gratis, & ablatiuum grate: & significat gratias. Harum repetundarum, ab his repetendis tantum, idest, pecuniarium aut rerum, principi, aut populo surreptarū. Vis, huius uis, hęc uim, o uis, a ui. Et pluraliter has vis apud ueteres: nunc uires, uirium, uiribus. i. robur, & uiolentia. Huius tabi, ab hoc tabo tantum, vt Grammatici volunt. Quintilianus tamen tabum dixit, quem non formidabo imitari. Caret tamen plurali, vt tabes, quod idem significat, scilicet consumptionem & corruptionem, morbumque, & sanem, sanguinemque corruptum.

Plurali numero carentia.

Propria plurali (nisi sint pluralia tantum)

Cuncta carent, cum mensuratis, herba frutexque;

De specie loquimur, tamen hęc quandoque leguntur

Plurali numero, partes ubi significamus:

Sicut uina, fabæ. Plurale tenent quoque raro

Abstractum, & nomen quintæ, nomenque elementi.

Plurali numero carent propria nomina quarumcumque rerum, nisi sint tantum pluralis numeri. Exempla sunt propria uirorum, vt Ioannes, Iacobus: & mulierum, vt Anna, Phyllis: Montium, vt Ossa, Olympus. Sic oppidorum, planetarum, &c. Dixi nisi sint pluralia tantum, propter Athenæ, Gabij, Artaxata, &c. [Cū mensuratis, &c.] Carent etiam plurali numero nomina rerum quæcūque referuntur in pondus, vel in mensuram: vt nomina metallorum, aurum, plumbum, argentum, ferrum, stannum, &c. nomina frumentorum, vt triticum, siligo, &c. Leguminum: vt eruū, canabis. Et multa alia, ut lac, butyrum, lardum, seuum. Loquimur autem de specialibus. nam generalia pluraliter declinari nihil impedit, vt metalla,

E 4 aquæ,

L I B E R I I I .

aque, liquores, frumēta, legumina, &c. Quinēt specialia in plur. numero qñq; legunt, ubi partē signare uolumus: ut uina, hordea, pisa, uel pifæ, fabæ, &c. quibus uix sunt in plurali genitiuus, datiuus, uel ablatiuus. Item herbarum, frumicumque nomina raro pluralem habent, ut apium, siler. Nonnulla aliquando habent, ut lolia, croci, ruta, capæ, porri, myricæ, uiburna, cum multis aliis. [Plurale tenent, &c.] Nomina abstracta. i. substantiua ab adiectiuis deducta, cum nominibus quintæ declinationis, & nominibus elementorum, raro tenent pluralem numerum. Exempla de abstractis, hæc eloquentia, sapiētia, auaritia, &c. de nominib. quintæ, ut fides, rabies, perniciēs, &c. De nominibus elementorū, ut terra, aqua, aer, ignis, quæ pluralem admittunt omnia: præter aer, ubi non totum elementum, sed aliquas partes significamus. Habent quoque pluralem numerū ex aliis complura, ut sine dubio dies, res cum pluribus quintæ declinationis nominibus, & multa abstracta. Ideo dixi raro, non semper. Eruū genus pabuli, uel leguminis. Canabis, herba ex qua fiūt chordæ. Lardum, uel laridum, caro porcina, seuum est pingue durum in bobus, unde fiunt candelæ, quibus quotidie utimur. Apium, herba, folia habens Petroselino similia, sed maiora. Ruta, herba, a ruendo dicta. Myrica, genus humilis uirgulti. Perniciēs, mors, a perneando. Cætera sunt per se nota.

Raro plurali.

*Vix plurale tenent limus, cum sanguine fumus,
Et simus, & mundus, muscus, cum nemine pontus,
Captorum carcer, sopor, & puluis, penus, uncus.
Cestus, seu cultus pro auro, ros & genuinus,
Gloria, fama, lues, pix, galla, fames, fuga, uita,
Culpa, strues, pax, gaza, salus, cumque indole, arena.*

Mors,

Mors, tuffis, proles, tabes, labes, sobolesque,
Taliæ, cum colera, fitis atque humus, & pituita,
Lux, plebs, iungantur pubes contagio, bilis,
Hir, cœnum, fel, pus, uer, nectar, ador, nihil, hepar,
Nil, iubar, & nihilum, gluten, uultus, pelagusque,
Aeuum, sal, barathrum, cū manna, mammona, pascha.
Iustitium, fœnum, uirus, cum mane, necessum,
Atque necesse, salum, solium, fas, instar, & halec.
Adde nefas, lethum, uitrum, uiscum, atque macellum,
Et nitrum, spicum, sinumque, geluque, solumque,
Atque lutum. Sunt his qui longe plura notarunt.
Sibene discutias doctorum scripta uirorum :
Multa secus cernes, quam lex uult Grammaticorum.

Raro habent pluralé numerum hæc nomina. Limus.
 i. cœnū ex terra madida. Sanguis, quod tamen in sacris plu-
 raliter legitur. Fumus, notum. Fimus, sterlus animalium
 i. letamē. Mundus, muscus, lanugo, uel herbula uiridis in
 muris, ripis, arboribusq;. Nemo. Pontus. i. mare, & regio
 quædam Asiæ. Carcer, captorum locus. Sopor, somnus.
 Puluis. Penus, uel penum, uel peno, omne ferculentum,
 poculentūque, quo uescuntur homines, idest, quicquid
 est necesse ad uictum quotidianū. Vncus pro ferro quo
 corpora noxiorum, mortuorumue trahebantur. Cestus
 sine diphthongo, cingulum Veneris, & zona sponsæ nu-
 bentis legitimo matrimonio. Vnde incestum dicimus,
 non legitimo matrimonio, sed sacrilego. Cultus, pro
 eo quod vulgo folium auri dicitur. Ros. Virgilius tamē
 rores dixit. Geniuus, dens in extrema gingiua occul-
 tus: is nouissimus nascitur. Dente genuino rodere, est oc-
 cultus reprehendere. Sequentia fœminina sunt. Gloria
 fre-

L I B E R U M I I I .

frequēs de aliquo fama cū laude. Fama, Lues, Pix, Gallæ
 futorum instrū: est et fructus quercuum. Fames, Fuga:
 Vita, Culpa, Strues lignorum congeries. Pax, Gara, quic-
 quid possidemus. Salus, Indoles, est in pueris significa-
 tio quædam futuræ probitatis, & in uiris signum præsen-
 tis uirtutis. Arena, cuius plurali libere utitor. Mors, tus-
 sis, Proles. Tabes, Labes, ruina, uel dedecus, uel macula,
 Soboles, Talio, Cholera, morbi genus, & unus quatuor
 humorum. Sitis, Humus, Pituita, morbus quidam Græ-
 ce phlegma dicitur. Lux, Plebs, Pubes, Contagio, mor-
 bus contactu nocens. Bilis, i. cholera: capitur interdum
 pro ira. Sequentia sunt neutra. Hoc coenum, terra humo-
 re resoluta. Fel, Pus, puris, sanies, & quicumque humor in
 putredine uersus. Ver. Nectar, Ador, Nihil, Hepar, Nil,
 Tubar, Gluten, Nihilum, Vulgus, Pelagus, Aeuum, ætas
 longa. Sal, Barathrum, locus erat Athenis unde damna-
 ti præcipitabantur: & capitur pro immensa profundita-
 te, & pro inferno. Manna, Mammona, Pascha, Iustitium,
 quasi iuris statio, dicitur iuris dicēdi intermisso: ut tem-
 pore mesfis, quoddam fit iustitium, ne agricolæ impediā-
 tur. Fœnum, Virus, Mane, Neceffum, neceffe. Salum, i. ma-
 re, a Græco salo, Solium, sella regia, Fas, Instar, Halec, Ne-
 fas, Letum, i. mors. Vitrum, uiscū, uel masculine uiscus,
 est glutinum, quo aues capiuntur. Macellum, locus ubi
 obsonia uenduntur, non solum carnes, sed quæcunque:
 Nitrum, salis species, quo sordes corporum, uestiumque
 purgantur. Spicum, acumen ad spicæ similitudinem, pro
 eodem dicitur spicus: & hoc plurale habet. Sinum, pro
 nase. Solum, terra. Gelu, Lutum, Coenū [Sunt his, &c.]
 Quidam grammatici præter hæc uulgata alia adiecerunt
 complurcula: ut Orcus, pro inferno. Erebus, profundior
 inferni pars. Halo, circulus circa Lunam. Arrhabo, i. ar-
 rha. Luna, Vehes, quædam mensura est, & plaustrū. Ado-

rea,

rea. i. gloria. Altum pro mari. Meditullium. i. medium loci spatium. Album pro tabula. Saccarum, est mel collectum in arundinibus candidum, ac fragile, Zuccaro. Gummium, oleum ex gummi factum. Stratum, equi sella. Abdomen, Papyrus, Chaos, Sinapi, Temetum. Callum, & multa alia. [Si bene, &c.] Ex prædictis multa contra Grammaticorum regulas numerum pluralem habere inueniet quisquis doctissimorum monumenta diligenter euoluerit: sed parce inuentis, parce utamur, neque uti formidemus nimium.

Singulari numero carentia.

Distribuens numerus, cum cardine, festa, libri que

Cum ludis, vrbs: multa carent numero ista priore.

Dant quidam libri numerum tantummodo primum.

Numeri distributiui: ut bini, terni, &c. Cardinales, vt duo, tres, quatuor, &c. tot, quot, totidem, aliquot, carent numero singulari, nisi rarissime: vt septeno gurgite. Item nomina festorum, aut ludorum singulari numero carent: ut Apollinæ, Megalentes, Circenses. Festorum nomina: ut Bacchanalia, Saturnalia, &c. Carent præterea singulari numero multa librorum nomina: ut Georgica, Bucolica, Rhetorica, rhetoricorum, Chronica, Biblia, bibliorum. Postremo multa oppidorum nomina singulari deficiunt numero: masculina quidem, ut Parthij Gabij, Locri, orum &c. Fœminina, vt Thexæ, Athenæ, Burgæ, &c. neutra, vt Artaxata, Hierosolyma, &c. [Dant, &c.] Quædam librorum nomina sunt singularia, fœminini generis, ut Thebais, Aeneis, &c.

Masculina tantum pluralia.

Masculi generis sunt hæc pluralia tantum.

Annales, sentes, cancelli, liberi, amores.

Vepres, carceribus, Luceres, cani, lemures, do

Furfu-

L I B E R I I I .

*Furfuribus, geminis, natales, cœlitibus, ceu
Manes, & castes, superi, loculi, atque penates,
Cuique prius foret as, maiores, atque minores,
Primores, fasti, vel fastus, adde Quirites,
Et pugillares, Seres, Caresque, salesque,
Atque lares pisces signum, ceu menstrua menses,
Atque fori, fasces, proceres, sic posteri, & antes,
Mores, inferi & ambo dabis, sic codique cilli.
Interdum numero patientur pauca priore.*

Masculina tantum pluralia sunt. Annales, libri continent quid quoquo anno gestum sit. Sæces. i. spinæ. Cæcella, ligna uel ferramenta inter se modicis interuallis posita, ut in fenestris. Liberi. i. filij, & filia: & aliquando vnicus filius, uel filia. Amores pro turpibus & ueneris, nisi adiectiuo distinguamus: ut honesti amores, uepres, rubus, aut spina. Carceres sunt unde equi incipiunt cursum. Luceres nobiles quidam Romani. Cani, albi capilli in senectute. Lemures, larum terrificationes nocturnæ. Furfures pustulae quæ ex capite resoluuntur. Gemini, & Gemelli, fratres, uno tempore nati. Natales, generis nobilitas, aut nascendi conditio. Coelites. i. coelicolæ, & ex hominibus dii. Manes, animarum defunctorum, & dii miseri. Castes, i. retia. Superi, cœlites, uel nos respectu antipodum. Inferi, qui tartara incolunt, uel antipodes. Posteri, post nos uenturi. Loculi, sacculi pecuniarij, uel receptacula feminis. Penates, dii penetrales, quos suæ quisque domi colit, & per domo capitur. Quæ in as, definerent, si singularè numerum haberent: ut primates, summates. i. ciuium optimi, probissimi. primi, & summi. Maiores, & antiqui qui ante fuerunt. Minores. i. posteri. Primores. i. primi. Fasti fastorum, uel Fastus, liber in quo totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festorum explicabantur. Quirites. i. Romani. Pugillares, tabel-

tabellæ, in quibus scribimus. Seres & Cares, populorum nomina. Sales, dicta mordacia, dicteria, urbani, ioci. Lares, dii domestici. Pisces, signum celeste. Menses pro mēstruis. Fori, pars illa naus, qua à prora in puppim discurretur. Fasces. i. consularus, aut prætura. Proceres, capita trabium. i. mutuli quidam extantes: accipitur pro eis, qui in ciuitate eminent. Antes, ab ante, dicuntur eminentes lapides in ædificio, siue ultimæ columnæ quadratæ, quibus sustinetur fabrica, aut sulci, aut uitium ordines extremi, qui ante stant. Mores pro uitæ modo: nam mos singulare, est consuetudo. Codiq; cilli. i. codicilli, epistolæ. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero singular. quæ nec penitus effugiemus, nec affectabimus.

Fœminina tantum pluralia.

*Hæc muliebria sunt tantum pluralia, grates,
Suppetiæ, chunæ, charites, latebre, phaleraq;,
Antiæ, & ambages, alpes, argutiæ, & ades.
Præstigiæ, exquiliæ, bigæ cum fratribus Idus
Et decimæ, inficiæ, nugæ, scalaq; , foresq; ,
Copiæ, & antennæ, Gades, diræ, atq; Calendæ
Feriæ, & exequiæ, gingiua, literæ, & antiæ,
Et decretales, inimicitia, quoque, & aræ,
Neniæ, & illecebræ, genæ opes, None atque tenebræ,
Exuuiæ, induuiæ, paleæ, salebræ, scatebræq; ,
Cum valuis, tricæ, termæ, cum naribus, atque
Blanditijs, & compedibus cum sordibus: adde,
Clitellæ, sordes, fortuna, diuitiæq; .
Gratiæ, & insidiæ, sic cautes, reliquiæq; ,
Quisquiliæ, lactes, mappæque, minæque, plagæque,
Nuptiæ, & excubiæ: cum primis, primitijsque,
Inferiæ,*

L I B E R III.

Inferiæ, & scopæ: partes, si factio fiat.

Cætera uix uersu contingit dicere: uerum

Interdum numero potentur pauca priore.

Hæc foemina carent singulari. Grates, Suppetiæ, Curnæ, infantuū lectuli, Charites, i. gratiæ. Latebræ, loca ubi homines se occultant Phaleræ, equorum ornamenta Antix, capilli demissi in frontem. Ambages, uerborum circutiones. Alpes, montes. Argutiæ, subtilitates. Aedes pro palatio, & domo priuata. Præstigæ, oculorum illusio per incantationem. Exquilæ mons Romanus. Bigæ cum fratribus, trigæ, quadrigæ, &c. Bigæ, currus à duobus equis tractus. Trigæ à tribus. Quadrigæ à quatuor. Monigæ, ab uno. Idus, quidam dies mensis. Decimæ, pars decima. Nigæ mendacia, & res friuolæ. Scalæ, notæ significationis Fores. i. ianua Copia, pro exercitu. Antennæ, lignum ex transuerso arboris nauis positum, unde pendent uela. Gades, duæ insulæ sunt. Diræ, furæ infernales. Calendæ, primus quisq; dies cuiuslibet mensis. Feriæ, dies festi. Exequiæ, funebriæ officium. Gingiua, caro in qua dentes gignuntur. Litæ, i. Grammatica, & epistola. Antæ, lapides, qui utrunque latus ostij munit. Decretales, pontifici constitutiones. Inimicitæ, ira ulciscendi tempus obseruans. Aræ pro penatibus, & pro loco proprio. Neniæ, carmen funebre, quod est epicedion, & monodia dicitur: & capitur pro cuiuslibet cæus, uel sermonis ineptia. Illecebræ, i. blanditiæ, illuctio, diuitiæ, & uoluptates. Genæ, partes uultus inter malas, & auriculas. Opes, pro diuitiis. Nonæ, dies quidam in mensis. Tenebræ, obscuritas, caligo. Exuuiæ, spolia ab hostibus detracta induitiæ indumenta. Palæ, follicula ipsa granorū propriè. Salebræ, loca aspera, uel aquosa, per quæ salire oportet. Scatebræ, ebullitiones surgentis aquæ. Valuæ, ianua, siue portæ, siue ostia,

quæ

quæ in se replicantur. Tricæ capilli pedibus pullorû gal-
linaceorum inuoluti, qui gressum impediunt. Ideo tricæ
dicuntur impedimenta, & res friuolæ, vt apinæ. Thermæ
balnea calefactoria. Imperiti dicunt stufas. Nares, nasi spi-
ramina. Blanditiæ, blandimenta. Compedes, pedum uin-
cula. Sordes, immunditia & auaritia. Clitellæ, instrumē-
ta, quibus sarcinæ in equis, aut mulis portantur: uulgo
baste vocantur. Sortes, oracula, & Deorum responsa. For-
tunæ. i. diuitiæ, & bona fortunæ. Gratia, dea quædam. In-
fidia, laquei & occulti doli, dolosaq; expectatio ad ag-
grediendum aliquem. Cantes, organorum fistulæ. Reli-
quæ, quicquid ex aliqua re superest. Fauces pro ingres-
su, & parte corporis. Quisquilæ, quicquid ex arboribus
minutis surculorum, foliorumq; cadit, & purgamenta
terrarum, & pro quacunque re parui pretij sumitur. La-
ctes, intestina, per quas cibus labitur, proprie in homine
& oue. Mappæ, quæ sternuntur super mensam. Minæ, mi-
nations, & murorum eminentiæ, quas pinnas uocant.
Plagæ, pro reti tantum. Nuptiæ, legitima maris, & foemi-
næ coniugatio. Excubiæ, uigiliæ milicum. Primæ. i. pri-
mæ partes. Primitiæ, quæ in aliqua re sunt prima, & prin-
cipalia. Inferiæ sacra defunctorum, & exequiæ. Scopæ,
uerticulum, quo mundatur domus. Partes pro factione.
iunguntur his alia. Cerimoniæ, omne genus sacrificio-
rum. Minutiæ, partes partium. Offuciæ, uerba detrahen-
tia, & fallaciæ. Manubiæ, pecunia ex uendita præda. Fa-
cetiæ, uerborum rerumq; urbanitas. Fidiculæ, funes qui-
bus torquentur fontes. Vigiliæ nocturnæ rarum est singu-
lare. Crates, indutiæ, cessationes ad tempus ab armis.
Barbari Tregue uocant. Fallæ, turres lignæ, & multa alia,
quæ carmen strictiori syllabarum lege coercitum omnia
complecti nequit. Reperiuntur autem hæc sæpe singula-
riter contra Grammaticorum artem.

Neutra

L I B E R I I I .

Neutra tantum pluralia.

*Tantum pluralis numeri sunt neutra, iuga, arma,
Seria cum rostris, effata, crepundia, bac̄tra,
Exta, cibaria, tesqua, ceraunia, classica, lustra,
Cum castris, flabris, cunabula, iusta, pudenda,
Trans̄tra, verenda bonis, & munia do paraphernis
Auleis, lachanis, libis, comitia lector,
Addes cum spolijs præcordia sunt secunda
Hæc carchesia, uti vinacea, & oſtia, ferta,
Oſtra Grammatici bellaria, pluraq; iungunt.
Ilia sit ternæ, ceu lumina, mœnia, sicut
Pugillaria, uti sponsalia, milia, iunge,
Et vetera, atque mapalia, sic magalia flecto.
Pluraque perfacilis melius quæ prosa recludet.
Interdum numero potientur pauca priore.*

Neutra tantum pluralia sunt, Iuga, montium cacumina: singulare inuenitur iugum. Arma, cuiusq; artificis instrumenta. Seria, res graues non iocose. Rostra, locus Romæ ubi concionabantur. Effata, ultimæ augurum preces. Crepundia, reculæ pueris ludendi gratiæ datæ. Bac̄tra, populus in Scythia, & ipsa regio, & in ea urbs, ut Cythera in Cypro. Exta, intestina, quæ maximè extant, eminentq; , ut cor, hepar. Cibaria, esculenta lautiora. Tesqua, loca aspera, difficilia, deserta, & inculta. Ceraunia, montes Epiri. Classica, concentus tubarum, & ipsæ tubæ. Lustra, ferarum cubilia. Castra loca sunt, in quibus milites tentoria figunt. Flabra, uentorum flatus. Cunabula, & incunabula. i. cunæ, & rerum primordia. Iusta, idest exequiæ. pudenda, & uerenda, sunt uirilia. Trans̄tra, sedilia in nauibus. Bona, pro diuitiis. Munia, grauamina popularia, & officia. Parapherna præter dotem data foeminis dicuntur

dicuntur etiam paraphernalia. Aulæ, panni depictis qui in domibus ditiorum, & nobilium pendent ad parietes, & similiter in scenis & spectaculis. Lachana, omne oleris genus. Liba, panis genus. Comitia, conuentus populi ad magistratus creandos. Spolia, exuuia. Præcordia; cartilago circa cor. Carchesia, foramina sunt in malo accipientia, funes: sunt et pocula quædam. Vinacea, folliculi uuæ iam pressæ. Ostia, patentes fluuiorum aditus. Serta, corona ex floribus. Ostræa, conchæ species. Bellaria, secunda mensa: ut poma, placentæ; & id genus ad irritandum gulam. Addunt quidam plura: ut Viuaria, septa in quibus feræ uiuæ pascuntur: quæ etiam roboraria dicuntur; sic apiaria, mellaria, &c. Tripudia, saltationes. Multitia, uestimenta mollia, & muliebria. Item menstrua, compita, triuia, raro singulariter lecta sunt. Omnia iam dicta secundæ declinationis sunt. Sequentia uero tertiæ ilia, intestina, Lumina pro oculis. Moenia, quæ urbem cingunt. Pugillaria, uide pugillares. Sponsalia, sunt futurarum nuptiarum promissio. Milia, idest miliaria. Vetera pro loco quodam. Mapalia, tuguria, rusticorum aut pastorum. Magalia, idem. Adde his magnalia idest res magnificæ & stupendæ. Palearia, pelles pendentes sub collo bouis, uel ubi reponuntur paleæ, sicut foenilia ubi conditur foenum. Virilia, genitalia. Ocularia, sunt oculi uitrei, quibus utuntur senes. Naualia, in quibus stant, aut fieri, aut refici solent naues. Penetralia; secretiora loca, legitur aliquando singulariter. Paucaq; ex præmissis singularem numerum quandoque habebunt, ut facile est uidere.

Abundantia.

Multiplex uno sensu dicatur abundans:

Tignus, uel tignum, sit testis, pisaq; pisum.

Cum pene innumeris: quæ lectio multa docebit.

F Nomen

L I B E R I I I .

Nomē abundans est, quod in eadē significatione multifariam effertur; ut Tignus uel tignū, &c. Talia sunt multiplicia: ut per modos aliquos declarabo, sed nō omnia numerabo, quia prope sunt innumera. Primo, quædam sub a, sunt primæ, uel sub es quintæ, ut materia, uel materies, maceria, uel maceries, &c. Secundo, quædam in us, uel in um desinunt, ut tignus, uel tignum, & in er, uel in um, ut oleaster, uel oleastrum. Tertio quædam in um per secundam desinebant, & aliquando in a, per primam quæ nunc in a, per tertiam desinunt, ut poematū, uel poema poemæ, uel poema poematis. Quarto in er, uel in us, ut Euander Euandrus, conger, uel cōgrus, Siler uel Silerus, nomen fluii &c. Quinto in a, uel in as, ut Byria Byrias, Damœta uel Damœtas, Sofia uel Sofias, Sylla uel Syllas. Et in a, uel in es, ut cometa uel cometes. Sexto in a, uel in e, ut Libya æ uel Libie, es, &c. Septimo in eus, uel in es, ut Achilleus, uel Achilles &c. Octauo ab accusatiuo Græco fit aliquando fœmininū in a, primæ, ut æthera, cratera, lampada &c. Nono, quædam in eodē sensu profertur in singulari, & in plurali; ut Hæc Fēdena, hæ Fidenæ, hoc Argos, hi Argi, hæc Pergamus, hæc Pergama. Decimo, quædam Græca terræ faciūt à genitiuo in os, nomina secundæ in us, ut Titan, Titanos, Titanus, sic delphin, uel delphinus, Elephas, uel Elephantus, &c. Undecimo, quædā desinūt in is, uel in er, ut cucumis, uel cucumer, impubis, uel impuber, &c. Duodecimo in o, uel in en, ut Anio, uel Anien, Nerio, uel Nerien. Tertiodecimo in is, uel in en: ut sanguis uel sanguen, aut is, uel in, ut delphis uel delphin. Decimo quarto in or, uel in os, ut arbor uel arbos, honor uel honos. Decimo quinto in e uel in is, ut Præneste, uel Prænests, rete uel retis. Decimo sexto in i, uel in is: ut sinapi uel sinapis, &c. Decimo septimo in u, uel i us: ut artu uel artus, tonitrus uel tonitru, cornus uel cornu &c. Decimo octauo in os, uel i us: ut Delos uel Delus,

lus, vel on, aut vm, ut Iliion, vel Ilium, aut hæc Ilios Decimonono in on, vel in os: ut M nos, Athos, uel al quando Minon. Vigesimo in o, uel in on; ut Agamemno, uel Agamemnon, Pluto uel Pluton. Vigesimo primo in al, uel in ale, & in ar, uel in are; ut penetral, uel penetrale, altar uel altare, cochlear uel cochleare, &c. Vigesimo secundo in as, uel in atis; ut cuias, uel cuiatis, &c. Vigesimo tertio in as, uel in do, uel in or, &c. ut amaritas, amaritudo, amaror, & amaritia uel amarities, beatitas uel beatitudo; albor & albitudo; dulcor & dulcedo, &c. Vigesimo quarto, alia pene innumera, de quibus non est certa regula; ut mugil, uel mugilis. Arar uel araris; baccar uel baccaris; Tybris, uel tyberis; Oedipus, & Oedipodis; Adam Adamus; Satan Satanassiter uel itiner; Ligur uel Ligus; ambages uel ambago; contagis uel contagio, uel contagium; compages uel compago; tapes tapete, uel tapetum; cantus uel cantio. Hæc & alia prope innumera declarantur à Marcello, Festo, Prisciano, Tortellio, Iuniano, Perotto, Nestore, Calepino, pluribusq; in quibus obseruato ne omnino desita usurpes.

Quæ composita diuersarum declinationum efficiunt.

Is, vel us, orta uolunt limus, cera, arma, bacillus, Norma, iugum, cliuus, neruus, somnusque, animusq; Pluraq;, cum freno, quæ glossa recludet abunde.

Quædam nomina faciunt adiectiua compositæ figuræ secundæ uel tertie declinationis; ut a limus fit illimis, uel illimus; a cera, synceris, uel syncerus, sed alia aliis sunt usitatoria. Iam declaremus singula. Limus, molle lutum; limosus plenus luto; illimus illima illumum, uel melius, hic & hæc illimis & hoc illime. i. purus, & sine limo. Sublimus; ma, mum; uel sublimis. i. eleuatus in altum. Cera, notum est;

F 2 hinc

hinc cereus, ex cera, vel mollis . Cereus substantiue, idest Cădela de cera. Syncerus, vel syncera, syncerum; vel synceris, syncere, idest purus. Arma munimenta corporis: vt gladius, thorax, lorica, & instrumenta: vt libri, sunt arma scholastici. Inermus vel inermis, idest sine armis. Bacillus .i. paruus baculus. Imbecillus, vel imbecillis. i. debilis. Norma est regula fabrorum, idest linea artificum, ad quã diriguntur opera. Anormis, irregularis, & non ad normam factus. Enormis, & denormis idem. Iugum summitas montis, & instrumentum quo boues iunguntur, quãdo arant. Biiugi, vel biiuges sunt duo animalia coniugata: triugi, tria: quadriugi, quattuor: multiugus a um, &c. omniugus, ga, gum, pro omnigeno, & multiplici capimus: vt homo multiuga doctrina. Clius, idest collis, vel monticulus. Acclius, vel accliuus, idest eleuatus, altus quasi ad clium. Decliuus vel decliuus, idest depressus, & inclinatus, quasi decliuo. Procliuus, idest inclinatus, aut facilis: vt procliuus in risum. Dicimus per n, liquidam, inclinis, acclinis, reclinis, pro inclinatus, acclinatus, reclinatus. Nerus, naturale vinculum corporis, quo colligata sunt membra. capitur pro vinculo carcerali. Est etiam funis arcualis. Neruosus. i. fortis. Eneruus vel eneruis, idest debilis, aut mollis. Sopus, Græcè hypnos dicitur, vnde murata h in s, & y in o, & o in u, sopus hinc declinatum est: vnde rectè per p, sine m sopus scribitur: hinc insopus a um, vel melius insopnis, & insopne. Semisopus, vel semisopnis, insopnis. i. peruiuil. Animus, est mens, vel anima, vel volũtas, vel audacia. Exanimus, vel exanimis, idest mortuus. Inanimus vel inanimis sine aĩa. Magnanimus habens magnum animum. Pusillanimus, habens pusillũ animũ. Semianimus, uel semianimis. i. semiuuus. A frenũ dictus est infrenus, vel infrenis. i. indomitus: quasi sine freno. Effrenus idem significat. Iunguntur plura: vt imberbis, vel imberbus, idest nondum barbatus, magis in usu

usu est imberbis à barba. Necessus uel necesus .i. necessarius. Perénus, & melius perénis .i. perpetuus, a per & annus: ideo aspiratione caret. Ex dictis clare patet, ex multis substantiuis componi adiectiua: ut damnum indemnis sine damno. Discolus in usu est. Tiberga dicit etiã discollis, idest difficilis, malus, uel perniciosus. Elumbus, uel elumbis, qui præ debilitate sese erigere non potest, &c.

Nomina sub eadem nominatiui terminatione, & eodem genere, eademq; significatione, diuersarum declinationum.

Multa tibi flexum dant quartum, sine secundum.

Vt domus, & laurus, ficus, colus, & penus adde.

Et lacus, & quercus, pinus, cornus, monitusque.

Vt quondam lectus, ueteres, ita plurima flectunt.

Est alijs varius flexus, pro teste sequester.

Cetera ne longum faciam tibi glossa recludet.

Abundant quædã nomina declinatione, ut quæ sunt secundæ, aut quartæ declinationis: saltẽ in aliquibus casibus, ut domus ante declinatũ, laurus, ficus, &c. Hæc laurus, huius lauri, dariuo lauro, hanc laurũ, o laurẽ, a lauros: & aliquando lauru: hæc lauri, harum laurorum, his lauris, has lauros, & laurus, o lauri, a lauris: ai bor quæ Græcè dicitur daphne. Ficus in generibus declaratũ est. Colus, secundæ est, præter ablatiuum singularem, qui per utrãque profertur, hac colo, uel colu, hæc colus. uide genera ubi penus quoq; declaratũ est. Lacus huius laci, uel lacus, reliquos per quartã effert. Quercus, genitiuo plurali quercorũ. Pinus, has pinos. Cornus arbor, ab hac corno, uel cornu. Quartæ sunt multa quæ olim per secundam etiam flectebantur, vt monitus, ornatus, questus, cestus, artus, astus, aditus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amph.

L I B E R I I I I .

Lectus locus, pro lecti locus dixi, quod exoleuit: quia solum secundæ est nûc. [Est aliis, &c.] Sunt quædam diuersarû declinationum, mutata significatione, aut etiam scriptura aliquantulû: vt acus, anus, arcus, vel arqus: cestus vel cœstus. Câtus, idest cantio. Canthus, idest ferrû, quo circundantur rotæ. hortus, ortus Sunt & aliarum diuersarum declinationum, eadem sub significatione, vt cancer pro morbo. Iber, Mulciber. Acera um olim, nûc acer acris & hoc acre. Acer arbor, est tertix. Sequester, sequestris, sequestre: & hic & hæc sequestris, & hoc sequestre, sequestra sequestrum: is est apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt. Sunt quæ in obliquis confunduntur, vt res rei, reus rei. Pyrus, & pyrum pyri, &c. Postremo abundant æquiuoca, idest, diuersa ratione multa significantia, vt discrimen, dfferentia, & periculum. Aura, lenis uentus, & fauor. Ludus res quæ luditur, & schola, unde ludimagister. Ara deorum. Hara, stabulum porcorum, & alia innumera, pro quibus omnibus datur regula generalis.

Multiplex uno sensu dicatur abundans.

D E C O M P A R A T I O N E .

L I B E R I I I I .

C O M P A R A T I O est rei ad rem collatio. Gradus comparationis sunt tres. Positiuus, comparatiuus, & Superlatiuus. Positiuus est qui rem suam sine excessu significat: ut doctus. Comparatiuus qui rem suam cum excessu non summo significat: vt doctior. Superlatiuus qui rem suam excessu summo significat: ut doctissimus. hunc excedet comparatiuus, si dixeris. Hector fuit fortissimus: sed Achilles fortior: hic enim significat solum ualde fortem.

tē. Nomina sola comparatiua & superlatiua, nomina esse faciūt: nam participia per comparationem nomina efficiuntur: ut amans amantior. Deterior, & potior fiunt a deter antiquo nomine, & potis, nō a verbis detero, & potior. Prior primus, positiuo carent. Exterior, interior, superior, inferior, &c. sunt a nominibus exter, iter, sup, vel superus, inferus: quorum quædam reperiuntur, quædam penitus exoluerunt: & nō ab extra, intra, supra & cæteris ppositionibus: horū superlatiua sunt extremus, intimus, supremus, infimus. Citer, citerior, citimus. Propior proximus, positiuo carent: nec ideo ostenditur a prope esse: quia accusatiuū aliquando habent: nā hoc abusue fit, & multo sæpius datiuum habent. Ab aduerbiis fiunt comparatiua & superlatiua aduerbia, non nomina: quia a sæpe abusue fit sæpissimus, sæpior nūquam legitur: sed bene aduerbia sæpius sæpissime: ut a pene, penissime. Penitior & penitissimus, non sunt ab aduerbio penitus: sed a nomine penitus penita penitum, idest, quod intra est: penitior, interior, penitissimus, idest intimus. Nuper facit superlatiuum nuperrime: ab antiquo nomine, nuperus nupera, nuperum, fit nuperrimus nuperrima nuperrimū sine cōparatiuo. Vlterior vltimus, positiuo carēt, aut forsā sunt a vestutissimo nomine vltter, vel vltterius. So la adiectiua cōparantur. Propria propter aliquod accidens, licenter pro adiectiuis sumpta, comparari leges: ut Nero Neronior, idest crudelior. Non omnia adiectiua comparantur, sed ea duntaxat, quorum significatio potest augeri vel minui. Ideo non comparantur vnicus, summus, omnipotēs, imus, ingens, rudis, medicus: nec verbalia in dus, qualia sunt reuerendus, colendus. Comparatio est triplex. Voce tantum, significatione tantum, & vtroque modo. Comparatio voce tantum fit, vbi vox conuenit, significatio discordat: vt a nouus nouissimus. i. vltimus: sunt. n. maxime noua ferè vltima, nouior: Latine non di-

L I B E R I I I I .

citur: dic recentior. Comparatio significatione tantum est, vbi significatio conuenit, vox discordat: vt bonus, melior, optimus. Comparatio voce & significatione, est vbi cum voce significatio conuenit: vt doctus, doctior, doctissimus.

*Doctior a docti est: ita formes cuncta secundæ.
Tollo sinisterior, melior, peior, minor, & plus.
Cum maior. Donant ficus, & dicus entior apte.*

Comparatiuus à nomine secundæ declinationis fit à genitio singulari addita or, syllaba, pro communi genere, & us, pro neutro, vt amicus amici amicior, spurcus spurci spurcior. Spurcus, idest, immundus. Pudicus, idest, castus, pudicior. Augustus, idest, sanctus, & venerabilis; augusta augustû: augusti, augustior, &c. [Tollo; &c.] Excipiuntur à regula, sinister sinisterior, bonus, melior; malus, peior, paruus, minor, multû, plus solum in neutro genere, & hoc in singulari numero: at in plurali hi & hæ plures; & hæc plura, vel pluria. Magnus, maior donat, &c. A facio, sunt quædã adiectiua in ficus, & a dico, vel dicax, in dicus penultima correpta; quæ comparatiua in entior efficiunt: vt magnificus magnificentior, qui magna facit. Mirificus mirificentior, qui mira facit: sic munificus, idest liberalis: honorificus, qui honore digna facit, &c. Maledicus. i. mordax, & obtrectans; maledicentior, benedicus; benedicentior, qui benedicit & laudat, sic falsidicus, &c.

*Fortior à forti est: facias, ita cætera ternæ,
Iunior, excipiunt. à nequam nequior exit.*

Côparatiuus, si positiuus fuerit tertix, fit à datiuo singulari addita or: vt forti fortior, pauperi pauperior, &c. [Iunior; &c.] Excipitur à regula unicum nomen iuuenis; iunior, pro iuuenior. Georgius Valla, tamen dicit iunior esse à iunis. Nequam, nequior facit: & non excipitur, quia non flectitur nequam.

Superlati-

DE NOM. COMPARAT.

45

Superlatiuorum formatio.

Er, rimus adijciat superanti. Dant timus exter.

Et citer, & dexter, quibus addes rite sinister.

Dic etiam extremus. Maturus dat rimus apte.

Vel simus, huic iungunt satur, a uetus est rimus usque.

Positiuus in er, addit superlatiuo, rimus, a, um, ut niger nigerrimus: pauper, pauperrimus, &c. [Dant timus, &c.] Excipiuntur à regula, exter exterior, extimus, uel extremus, citer, citerior, citimus: dexter, dexterior, dextimus: sinister sinisterior, finistimus. [Maturus, &c.] maturus, matura, maturum, facit superlatiuum maturimus ab antiquo nomine matur, uel maturissimus. Iungitur satur, quod similiter facit saturimus, & saturissimus. Vetus facit ueterior, & ueterrimus, à uetusto nomine ueter, ueteris.

In reliquis simus accipiet patrius positiui.

Atque datiuus in i, tamen s, simus, usque præbit.

Excipe postremus, supremus, & optimus, atque

Pessimus, & minimus, cum maximus, intimus, ad-
des.

Plurimus, infimus adiunges: entissimus autem

A ficus, atque dicus facito, limus, is dempta.

Cum facilis, gracilis, agilis, similisque.

Si positiuus nõ desinit in er, tunc superlatiuus fit à genitiuo positiui in secunda declinatione, uel à datiuo in tertia, addédo s, & simus, ut celsus, celsi, celsissim^o, & nõ sumus, fortis forti, fortissimus. [Excipe, &c.] Tolluntur hinc posterus, postremus, superus, supremus, bonus, optimus, malus, pessimus, paruus, minimus, magnus, maximus, interus, intimus, multus, plurimus, multa, plurima, multum, plus, plurimum, inferus, infimus. [Entissimus autem, &c.]

Nomina

L I B E R I I I I .

Nomina à facio, in ficus: a dicax in dicus, habent entis-
 mus: ut maleficus, maleficentissimus, maledicus, maledi-
 centissimus. [Limus, &c.] Hæc quinq; facilis, agilis, gra-
 cilis, humilis, similis, faciunt superlatiuos abiiciendo is,
 addita limus: & ita sunt duo ll: ut facillimus, agillimus,
 humillimus, &c. Addit Valla docillimus. Facilis non gra-
 uis: Gracilis, tenuis, non crassus. Agilis, leuis, & mollis.
 Humilis, non altus: ut humilis arbor, humilis homo, idest
 uilis, & ignobilis. In sacris significat non superbum. Do-
 cilis, qui facile discit, contrarium est indocilis, &c.

Comparatiuo imperfecta .

*Anterior superante caret, iuuenis que senex que ,
 Sicut adolescens, cui diues, plura que iungunt .
 Temperior solum est, ignorant hæc positium
 Vltimus, ulterior : prior & primus, propior que
 Proximus: ocyor, atque ocysimus adijciuntur .*

Anter uel anterus ueteres dixere, hinc anterior sine su-
 perlatiuo, ut iuuenis, uel iunis, iunior, senex senior, adole-
 scens adolescentior, diues diuitior, & quædã alia. [Tem-
 perior, &c.] temperior, positium, & superlatiuo caret: ul-
 terior, ultimus, prior, primus, propior, proximus, ocyor,
 ocysimus, positium non habet quo utantur Latini: Té-
 perior, uel rectius temporior, idest tempestiuor, à tépus
 deductum, caret positium, & superlatiuo, hinc aduerbiũ
 tépori, idest, oportune, & tempestiue. Ocyor, ocysimus,
 idest, uelocior, uelocissimus. hæc præter plurima carent
 comparatiuo, superlatiuo que, uti gnauus, idest diligens,
 magnanimus, uulgaris, nemo, fugitiuus, syluester, uaga-
 bundus, tremebundus, degener, &c.

Vt si uocalis præat, raro gradus exit .

More prius dicto. Tenuis non additur apte .

Quando uocalis præcedit syllabam us in positium, aut

nun-

nunquam, aut raro comparantur more dicto, idest, in or, & simus, vt idoneus, rubens, ceruleus, arduus, pius, &c. sed ubi comparatione opus est, capiunt magis, & maxime, ut magis dubius, & maximè dubius. Ratio regulæ est quia comparatiuus regulariter formatus, debet superare positiuū una syllaba, ut docti doctior. Regulariter dixi, propter peior, maior, minor, &c. Et quia i, litera inter duas vocales efficitur consonans, ut maior, comparatiuus non superaret positiuum, ut pior, & si i, non fieret consonans, vt superaret, esset mala sonantia. [Tenuis non, &c.] Tenuis, Alexander negauit inscite comparari posse: habet .n. tenuior, & tenuissimus, apud probatissimos autores.

DE PRÆTERITIS, ET
SUPINIS VERBORVM
LIBER V.

Compositum, est simplexque modo flectuntur eodem.

Excipies quædam, post clare notificanda.

Verbum compositæ figuræ coniugatur, ut simplicis, & contra, vt sedeo, sedes, sedi, possideo, possides, possedi.

Excipies, &c.] Excipiuntur quædam; quia do est primæ coniugationis: reddo, addo, tertiæ: maneo mansi, imminéo imminui. hæc & alia satis declarabuntur, ideo hic nolui ponere.

A quoties mutatur in i, per e, pono supina.

Demitur hinc do, go, sapio, salio, statuoque.

Si verbum compositū mutet a simplicis in i, supinum retinebit e, ut facio feci factū: reficio, refeci refectū, &c. [Demitur, &c.] Tolluntur uerba ī do, ut cado cecidi casū recido

recido recidi recasum. Et in go, ut ago agi, actum, adigo adegi adactum. Et composita à sapio, quæ retinent i, supino, ut desipio desipui desipitum, &c. A salio, & statuo, quæ pro a, in supino retinent u, ut insilio insilui, insultum &c. Hoc etiã notatu dignum, uerba mutancia e, in i, non perdunt e, simplicis in præteritis, & supinis: ut emo emi emptum, redimo redemi redemptum, sic sedeo, infideo.

Quum geminat simplex composito tolle priorem.

Quam retinet do, sto, natum, ceu discere posco,

Plurima sic olim, ceu nunc præcurro, repugno.

Quum simplex geminat, principiũ præteriti, compositum non geminat, ut mordeo, in mordi, remordeo, remordi, pello pepuli: compello, compuli, &c. [Quam retinet, &c.] Excipe composita à do, sto, disco, posco, quia semper geminat: ut credo credidi, resto, restiti, edisco, edidici, reposco, repoposci. Sic olim plura, ut omnia composita à curro, ut decucurri, &c. nunc solum præcurro geminat principium, ut præcucurri, à pugno pupugi, fit repugno repugi, &c. Supinum nunquam principium geminat.

Si sit à præsentī, non desinent esse supino.

Quoties præsentī fuerit a, nõ abierit supino, licet in præterito mutetur, ut facio feci factum, fallo fefelli fallum.

Præteritis quæcunque carent, spoliabo supinis.

Quæcunque carent præteritis, carent etiam supinis, ut polleo, glisco, feruesco, &c. Licet præteritorum, & supinorum carentia pertineant ad sequentem librum, tamen in hoc libro totam hanc rem absoluaui, quia breuius, & commodius fiet: nam cæteri carentia præteritis, aut supinis ferme suis locis explicauere, & in defectiuus omnia repetierunt: id ego non faciam, quia breuitati, & puerorum utilitati studeo.

PRIMA CONIUGATIO.

Præteritis a ui facit as, atumq; supinis.

Verbum primæ coniugationis, facit præteritum perfectum indicatiui modi à secūda persona singularis numeri indicatiui modi præsentis temporis, ablata s, litera, & addita syllaba ui. Et in supino mutat ui in tum, uel tu, ut amo amas amari amatum, amatu, &c.

Excipe do, dedit, atque datum: stetit atq; statum, sto.

Cuius compositum stitit, atque stitum capit apte.

Do dedi datum. circundo circundedi circumdatum: sic pessundo, uenundo; satisfdo, sto, steti; statum: huius composita stiti, & stitum faciunt: ut præstiti tum, insto, institi, institum: asto, astiti, astitum, &c. Do. i. dono, mitto, dico. Circundo. i. circumpono. Venundo. i. uendo. Pessundo, idest calco, uel opprimo. Pessum, idest sub pedibus. Satisfdo, idest satisfacio, aut soluo. Sto, erectus sum. Insto prope sum, ut pasca instat: uel operam do pro re acquirenda. Asto, idest iuxta sto, &c.

Doño, lauo, laui, lotum, lautum, atq; lauatum.

Poto magis potum: iuui, iutumq; iuuare.

Lauo, laui, lotum, uel lautum, uel lauatum, ab eo quod olim dicebatur lauau, & significat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto potaui potatum, & læpius potum. i. bibo. Iuuo, iuui, iutum, quod supinum non est in usu; sed pro eo capimus adiutum, quod est ab adiuno, lectum est, iuuau. Iuuo, idest auxilium do.

Præbet ui, per itum, cubo, cum sono, siue crepare,

Et domo siue tono: veto cum plico. Nexo, xui, xum

Præbet ui per etum frico, cum seco, iunge necare.

Nulla

*Nulla supina creat mico, dans micui, Datur aui.
 Nonnullis aui, tantum dat supplico, sicut
 Omne plico, uerbum quod dat cum nomine iunctum.*

Hæc septē uerba cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas ūi, in præterito: & itum in supino, ut Cubo, cubui, cubitū, i. iaceo: sono sonui sonitum, idest sonum facio. Crepo crepui crepitum, idest violentum sonum facio, & frangor. Domo domui domitū, mansuetum facio, & vinco. Tono tonui tonitū, valde sono, vel facio tonitum. Veto vetui vetitū, prohibeo. Plico plicui plicitum; & aliquando plicui plicatum. i. contraho; & rugas facio. [Nexo, &c.] Nexo facit nexui nexum. i. ligo, vel necto. [Præbet, &c.] Hæc tria uerba frico, seco, neco, faciunt vi per duas syllabas in præterito, & ūm præcedente litera c, ante t, in supino: vt frico fricui frictum: est sicut sonat. Seco secui sectum, scindo, findo, diuido: neco necui nectum, vel necaui necatum, quacūq; re occido. [Nulla supina, &c.] Mico micui facit absque supino. i. fulgeo propriè cum motu, vel tremore, ut ensis micat, fulgur micat. [Datur, &c.] Quædam ex dictis etiam dant ani, in præterito, & similiter, quod facillè coniiicitur, atum in supino, vt increpo increpui, vel increpau, increpatū, implico implicui, vel implicau, implicitum, vel implicatum; sic dimico dimicui, sine supino; ut mico micui, vel dimicau dimicatum. Increpo, idest cum clamore arguo. Implico. i. inuoluo, innecto. Dimico. i. pugno, quod re fit. [Aui tantum, &c.] Supplico solum facit supplicau, supplicatum, ut omne compositum à plico cum nomine, vt duplico, duplicau, duplicatum; replico, replicaui, replicatum; multiplico, multiplicau, multiplicatum, &c. Supplico, idest rogo humiliter; manus scilicet plicans.

SE-

SECUNDA CONIUGATIO. 48
SECUNDA CONIUGATIO.

Præteritum per ui facit es:peritumq; supinum.

Verbum secundæ coniugationis facit præteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es in ui, per diuisas syllabas, & in supino facit itum, ut habeo habes habui habitum, idest possideo & teneo, terreo terres terrui territum, timere facio, &c. omnia uerba secundæ coniugationis desinunt in eo, & nulla alia præter hæc primæ, beo beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauleo, enucleo; & duo quartæ, eo, queo cum compositis.

Dat doceo doctum: teneo tentum: pateoque

Passum: sic mistum dat misceo: torreo tostum.

Censeo dat censum: careo cassum caritumque.

Verba hæc posita, præterita secundû regulam formât supina contra regulam, ut doceo docui doctum, idest doctrina imbuo. Teneo tenui tentum, idest apprehendo, detineo. Pateo patui passum, apertus sum. Misceo miscui, mistum, confundo & perturbo. Torreo torrui tostum. i. uro, cremo, asfo. Censeo censui censum, iudico, uel existimo. careo carui caritum; secundum regulam, sed contra regulam cassum, non habeo, aut priuor.

Polleo præterito caret. Et vix nideo, donat.

Polleo caret præterito: quod uideo uix habet. Calepinus dicit esse nidui: sed non est in usu. Quia carêt hæc præteritis, etiam supinis carebunt. ut dictum est. Polleo, idest possum, ualeo, Nideo; & renideo, idest splendo.

Quod dat ui, neutrum, timeo que carento supinis.

Tolle ualet, noceo, placeo, doleo, taceo que.

Paret, olet, careo, pateo, lateo, calet, & li.

Verbum

*Nulla supina creat mico, dans micui, Datur aui.
 Nonnullis aui, tantum dat supplico, sicut
 Omne plico, uerbum quod dat cum nomine iunctum.*

Hæc septē uerba cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas ui, in præterito: & itum in supino, ut Cubo, cubui, cubitū, i. iaceo: sono sonui sonitum, idest sonum facio. Crepo crepui crepitum, idest uolentum sonum facio, & frangor. Domo domui domitū, mansuetum facio, & uinco. Tono tonui tonitū, ualde sono, uel facio tonitum. Veto uetui uetitū, prohibeo. Plico plicui plicitum; & aliquando plicauī plicatum, i. conuoluo; & rugas facio. [Nexo, &c.] Nexo facit nexui nexum, i. ligo, uel necto. [Præbet, &c.] Hæc tria uerba frico, seco, neco, faciunt uel per duas syllabas in præterito, & etum præcedente litera c, ante t, in supino: ut frico fricui frictum: est sicut sonat. Seco secui sectum, scindo, findo, diuido: neco necui nectum, uel necauī necatum, quacuq; re occido. [Nulla supina, &c.] Mico micui facit abfque supino, i. fulgeo propriè cum motu, uel tremore, ut ensis micat, fulgur micat. [Datur, &c.] Quædam ex dictis etiam dant anj, in præterito, & similtter, quod facillè coniiicitur, atum in supino, ut increpo increpui, uel increpauī, increpatū, implico implicui, uel implicauī, implicitum, uel implicatum; sic dimico dimicui, sine supino; ut mico micui, uel dimicauī dimicatum. Increpo, idest cum clamore arguo. Implico, i. inuoluo, innecto. Dimico, i. pugno, quod re fit. [Aui tantum, &c.] Supplico solum facit supplicauī, supplicatum, ut omne compositum à plico cum nomine, ut duplico, duplicauī, duplicatum; replico, replicauī, replicatum; multiplico, multiplicauī, multiplicatum, &c. Supplico, idest rogo humiliter; manus scilicet plicans.

SE.

SECUNDA CONIUGATIO. 48
 SECUNDA CONIUGATIO.

Præteritum per ui facit es:peritumq; supinum.

Verbum secundæ coniugationis facit præteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es in ui, per diuisas syllabas, & in supino facit itum, ut habeo habes habui habitum, idest possideo & teneo, terreo terres terrui territum, timere facio, &c. omnia uerba secundæ coniugationis desinunt in eo, & nulla alia præter hæc primæ, beo beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enucleo; & duo quartæ, eo, queo cum compositis.

*Dat doceo doctum: teneo tentum: pateoque
 Passum: sic mistum dat misceo: torreo tostum.
 Censeo dat censum: careo cassum caritumque.*

Verba hæc posita, præterita secundū regulam formāt supina contra regulam, ut doceo docui doctum, idest doctrina imbuo. Teneo tenui tentum, idest apprehendo, de tinea. Pateo patui passum, apertus sum. Misceo miscui, mistum, confundo & perturbo. Torreo torrui tostum. i. uro, cremo, asso. Censeo censui censum, iudico, uel existimo. careo carui caritum; secundum regulam, sed contra regulam cassum, non habeo, aut priuor.

Polleo præterito caret. Et uix nideo, donat.

Polleo caret præterito: quod uideo uix habet. Calepinus dicit esse nidui: sed non est in usu. Quia caret hæc præteritis, etiam supinis carebunt. ut dictum est. Polleo, idest possum, ualeo, Nideo; & renideo, idest splendeo.

Quod dat ui, neutrum, timeoque carento supinis.

Tolle ualet, noceo, placeo, doleo, taceoque.

Paret, olet, careo, pateo, lateo, calet, & li.

Verbum

Verbum neutri generis secundæ conjugationis faciēs præteritū per diuisas syllabas, cum unico actiuo timeo caret supino, vt madeo madui, humidus, & madidus sū. Sudeo studes studui; studiosus sum, & operam impēdo. Surdeo surdūi surdus sum. Sordeo sordūi sordidus, im-mundus & uilis sum. Candeo, candui, splendidus; & candidus sum, & alia pene innumera, quæ nimis longum est fet subiicere. Timeo actiuum, caret et supino. i. metuo. [Tolle ualet &c.] Pauca neutra, quorū præterita per ui diuisa syllabas fiunt; supina retinent: ut ualeo ualui ualitur; idest possum, ualidus, & sanus sum; vt non ualeo dicere: ualeo rectè. Noceo nocui nocitum, idest malū infero. Placeo placui placitum, idest gratus sum, leges placitus sum, pro placui. Doleo dolui dolitum; tristis sum. Taceo tacui tacitum, non loquor; & ponitur aliquādo actiuè; vt taceo hanc rem. Pareo parui paritū, obedio. Oleo oliui olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malū; vt hoc bene olet, istud male olet. Careo, Pateo, Lateo latui latitum, abscondor, non compareo, latet me, idest me scio. Caleo calui calitum, calidus sum. [Et li &c.] idest liceo licui licitum, passiuè significat id quod liceor actiuè. Liceo hoc est appetitor in auctione.

*Dant di sum, prandet, uidet, & sedet. At geminabit
s sessum, stridet, stridi facit absque supino.*

Prandeo dat prandi pransum, prandium sumo, & ponitur simpliciter pro comedo. Video uidi uisum, noui est. Sedeo, sedi, sessum gemino est, notum est, sedet animo. i. placet. Strideo, stridi absque supino; stridorem facio. i. sonum uiolentum, dicitur etiam per tertiam strido: Prandeo etiam facit pransus sum, quia est membris passiuus, ut gaudeo, gaudis sum &c.

Di sum, prout exito geminatio uerben dant:

Vt

Vt pendet, spondet, tondet. Donat ueo, ui, tum.

Dic fautum, cautum. Veo, neutra carento supinis.

Quatuor verba dant di sum geminato principio præteriti, vt Mordeo momordi morium, dentibus lædo, detraho, pungo, carpo. Pendeo pependi, pensum, suspensus sum, capitur pro sollicitus sum, ut pender animus. Spondeo sponondi (sponsum, promitto. Tondeo, totoardi, tōsum, crines, aut lanam seco forcipe. horum composita non geminant principium præteriti per regulam generalem prius dictam, remordeo, remordi, respondeo, respondi, &c. [Donat ueo, &c.] Verbum desinens in ueo, facit præteritum in ui syllabam, quam supinum in tum mutat, ut moueo moui motum, de loco in locum muto, capitur pro induco. Foueo foui fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo uoui uotum, religiose promitto. [Dic fautū, &c.] Duo irregulariter supina faciunt. Fauo faui fautum, bene alicui opto. Cauo caui cautum .i. prouideo, fulgeo, ac uito. [Veo neutra, &c.] Reliqua neutri generis sunt, & carent supinis omnia: ut liueo liui .i. liuidus sum, hoc est sordidus, niger, ac inuidus. Ferueo ferui, uel ferbeo ferbui. i. ualde caleo, & fluctuo, uel æstuo bullio. Conniueo, conniui, uel connixi, claudio oculos, & cōsentio. Pauēo pauī, id est timeo. Aueo, aui, cupio. Flauēo flauī .i. flauus sum, &c.

Dant quoque ui, tum, flet, plet, delet, net, ciet: adde Cum viēt, ortum oleo. Sed vult adoleuit adultum, Do simplex oleo per ui mage: nata per eui.

Sunt adhuc pauca secundæ coniugationis uerba faciētia præterita per ui syllabā: supina uerò per tum, mutata ui in tum: ut Fleo fleui, fletum i. lacrymor. Pleo non est in usu, sed bene cōposita, ut compleo, repleo cui etum, idē quod impleo. s. plenum facio, depleo depleui depletum, cuacuo: deleo deleui deletum, delstruo, propriē lineas,

L I B E R V.

aut regulas. Neo neui netú, vnde netrix proprium mulierum est fila facientium. Cio cies ciui citú, pro eodem dicitur per quartam, cio ciui citum. i. uoco, prouoco: composita utriusq; semper sunt quartæ: ut accio, concio, excio, &c. Vieo uieui uietum, verbú est antiquú significans ligare & inflectere. Oleo olui, facit ét oleui oletum, hinc oletum i. sterco humanum, quod ualde male olet: & composita aboleo .i. deleo, extra consuetudinem duco: aboleui aboletum. Exoleo, extra consuetudinem uenio, exoleui exoletum. Inoleo, inualeo, in usum uenio: inoleui inoletum. Obsoleo, sordeo, vel exoleo, obsoleui, obsoletum, &c. Adoleo adoleui, adultum adultu .i. cresco, & cremo. [Do simplex, &c.] Oleo simplex facit libétius ui per duas syllabas, & itum in supino. Et ab eo composita sæpius habent eui, etum, vt patuit.

Dant si, sum, suadet, ridet, manet, hæret, & ardet,

Et terget, mulcet, mulget: iubeo geminans ff.

Indulget, si, tum, cum torquet, sæpius optat.

Sorbeo psi, tum dat, uel normam rice reseruat,

Dans a per i, maneo, minui facit absque supino.

Sic urget, si uult, cum fulget, turget, & alget.

Quædam habent si, sum: ut Suadeo, suasi, suafum. i. cõsulo. Rideo risi risum. Maneo mãsi mãsum, capitur pro expecto. Hæreo hæsi hæsum, arte rei infido, figor imprimor, & dubito. Ardeo arsi arsum, uror, inflammor, & capitur pro uehementer amare. Tergeo terfi tersum: vel per tertiã tergo terfi. i. mundo, & nitidú facio. Mulceo mulsi mulsum, vel etiam mulxi, mulctú, lenio, mollio, bládior, mitigo, dulcé facio, ungo, delecto, polio. Mulgeo mulsi mulsum vel mulxi, mulctú, lace mãmis exprimo. Iubeo, iussi, iussum, gemino ff, utrobiq; i impero. Indulgeo indulsi indulsum: sed frequétius indultú, obsequor, & facile concedo. Torqueo, torssi, torsum, & sæpius tortum, inflecto,

flecto, iacto, gyro, celeri roto, & gubernio. Sorbeo sorpsit sorptum, uel secundum regulam. [Primum per ui, &c.] Facit forbui sorbitum, quicquam molle deglutio. [Dans a, per i, &c.] Composita a maneo, quae mutant a, in i, breues, habent ui sine supino: ut Eminuo eminui, videor, & praeter alijs parteo, uel excello. Immineo imminui, insto. Praemineo praeminui, praecello, &c. [Sic, &c.] Idem sine supino urgeo, si, facit: ut urgeo urfi, premo cogo compello, festino. Cui iunguntur fulgeo fulsi. i. splendeo. Turgeo turfi. i. inflor, & tumeo. Algeo alfi. i. frigeo, absque supino.

Xi, etum, dant mulcet, mulget, luget, uelut auget.

Xi, friget, lucet, conuiuet, absque supino.

Hae quatuor, mulceo mulgeo lugeo augeo, habent xi, in primo, & tunc, precedente c. in supino: ut mulceo, & mulgeo, xi, mulctum, paruerunt, quia et faciunt mulsi mulsu, & ita eadem praeterita, & supina. Lugeo luxi luctum. i. doleo, & tristor, & ualde fleo, & in lugubri ueste sum. Augeo auxi auctum. i. maius facio. [Xi friget, &c.] Tria faciunt xi, absque supino. Frigeo frixi, sum frigidus, ac etiam segnis. Luceo luxi. i. lucem emitto. Conuiueo conuixi habet etiam conuiui, ut dictum est supra in regula. [Donat ueo ui, &c.]

TERTIA CONIVGATIO.

Vult xi, etumque cio. Facit & iacit ecit, & actum.

Elicio per ui dat itum, fratres mage xi, etum.

Verbum tertiae coniugationis desinens in cio, dat xi in primo, & tunc per e, in supino: ut aspicio aspexi aspectum, inspicio inspexi inspectum, despicio despexi despectum, & reliqua composita a specio spexi spectum. i. uideo, quod iam exoleuit. Pelliceo pellexi pellectum, compositum, a lacio lacis laticit i. in fraudem duco, quod in usu non est, sed bene frequentatiuum lacto, & sua composita. Allicio allexi allectum, blande attraho. Illicio illexi illectum, induco. Pelliceo, idest pertraho, &c. [Facit, &c.] Excipiuntur facio,

G 2 feci,

feci, factum, iacio, ieci, iactum: quorum composita faciunt supina in actum, per regulam. [A quoties mutatur, &c.] vt inficio, infeci, infectum: iniico, iniero, iniectum, &c. Elicio magis habet elicui elicium, quàm elexi elexum. i. blande educo, & attraho. Reliqua eiusdem compositionis, magis xi, ectum faciunt, vt pelliceo pelle xi pellectum. &c.

Dic fodi fossum gemino ss, fugi, fugitumq;

Fodio facit fodi fossum gemino ss, fugio aut fugi fugitum. Fodio, terram eruo. Fugio. i. uito, & currendo relinquo. *Fui, itumq; cupit. Sapit ui, uel ui dat itumque.*

Dic capio, cepi, captum. Rapio, rapui, ptum.

Cupio facit cupiui cupitum: vt sapio sapiui sapitum: quod uerbum est & sapius quidem facit sapui sapitum: Capio, cepi, captum. Rapio, rapui, raptum, nec sunt pluralis desinentia in pio. Cupio. i. desidero. Sapio. i. saporem habeo, aut per saporem iudico: vt hæc caro sapit adustionem, & ad alia transfertur. Capio, apprehendo, accipio. Rapio, uolenter aufero.

Dat pario peperit partum, aut paritum. Quatioque.

Dat quassi quassum. Cussi, cussum, dabo proli.

In rio unicum uerbum pario, dat peperit partum, vel paritum. i. prolem produco, & proprie foeminarum est, etiam significat efficio, vel acquirō. In tio simplex unicum est, quatio quasi quassum: unde est quasso quassas uerbum, commoueo eius composita mittunt cussi & cussum: vt Concutio concussi concussum, gemino ss, in præteritis, & lupinis. i. percutio, motio. Excutio excussi excussum, expello. Incutio incussi incussum, infero. Decutio decussi decussum, Abbatere. Succutio, Commoueri di sotto, sbandare, Discutio, examino, &c.

Vult uo semper ui, dans utum: Vult struo xi etum.

Atque fluo xi, xum. Pluo uni uel ui dat, & utum.

Vultque

Vult que ruo ruitum: dat utum proles tibi solum.

Nulla supina dabunt metuo, luo, congruo, sicut

Annuo, cum socijs, cluo, respuo, & ingruo, iunctis.

Verba in uo per diuersas syllabas desinentia, faciunt in praeteritis ui, per diuersas syllabas, & in supino utum, ut arguo argui argutum, idest accuso & reprehendo; item astendo uel indico. Statuo statui statutum, idest pono, uel ordino. [Vult struo xi, &c.] Excipiuntur aliqua à regula; nam Struo facit struxi structum, idest paro, aut facio ædificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo fluxi fluxum, proprium est liquorum fluentium, ut aqua fluit, &c. Pluo plui, uel plui, plutum: raro legitur nisi in tertia persona singulari. Ruo rui rutum. i. cado. Composita huius, solum rutum faciunt, ut diruo dirui dirutum, idest destruo. Eruo erui erutum, extraho, & libero. Ir-ruo irruir irrutum, impetum facio. Obruo obrui obrutum, i. opprimo, &c. [Nulla supina, &c.] Quaedam carent supinis: ut Metuo metui. i. timeo. Luo, lui, soluo, sustineo, & patior. Congruo congrui, concordo, uel conuenio. Item ingruo ingruir, inuado, immineo, impetum facio. Nuo, idest caput moueo, uel capite significo, facit nui nutum: sed composita supino carent, ut Abnuo abnui, idest nego. Annuo, idest assentior. Innuo innui, ostendo quid uelim, siue affirmem, siue negē. Renuo, renui, refuto, &c. Cluo cluis clui, idest pugno, & splendeo. Respuo respui, repudio & sperno.

Bi, bo, bitum que facit. Scabo, lambo, carento supinis.

Vt cubo, sic proles. Dant scribo, nuboq; psi, ptum.

Verbum desinens in bo, facit bi, in praeterito, & bitum in supino, ut, Bibo, bibi, bibeat, cum compositis. Adhibo, Elibo, Imbibo, &c. Deglubo, deglubi, deglubitum. i. ex-
corio. Scabo scabi. i. frico: supinum scabitum non est in usu. Lambo, lambi, idest lingo, supinum lambitum non

L I B E R V.

est in usu. [Vt cubo, &c.] Composita à cubo, incūbo per
tertiam desinunt, & abiecto in præteritis & supinis m,
faciunt cubui cubitū, sicut cubo: veluti Procūbo procu-
bui procubitum. i. cado. Accumbo accubui accubitum. i.
asideo, vel adiaceo mensæ. Incumbo iucubui incubitū,
in aliquo uel super aliquid iaceo. Incumbo etiam signi-
ficat operam do: vt incumbo virtuti. [Dant scribo, &c.]
Scribo scripsi scriptum. i. literas formo, vel librum com-
pono. Nubo nupsi nuptum, viro trador.

In ui tum, mutat sco. Pasco dat tibi pastum.

Agnosco, cognosco dabis peritum. Nihil autem.

Glisco dabit, uelut inceptina. Poposcit habeto

Poscere. Vult disco didici. Compescit ui, dis.

Hæc per itum flectam. Conquexi tolle supinum.

Verbum desinens in sco, mutat sco in ui syllabam, & in
tū: vt nosco, noui, notum, i. non ignoro. Quiesco quieui
quietum. i. non moueor: dormio, & quiescere facio: vt
quiesce tumultū hunc: tunc est verbū actiuū. Suesco sue-
ui suetum, i. soleo. Assuesco assueui assuetum. i. consuetu-
dinē habeo. Ascisco, ascui, ascitū, adiungo, assumo, arro-
go, attribuo, admitto, aggrego. [Pasco, &c.] Excipiūtur
à regula pasco, cognosco, agnosco, quæ præterita regulariter
formant, pauī, cognoui, agnoui: supina uero contra regu-
lam, pastū, cognitū, agnitū. Pasco. i. nutrio. Agnosco ve-
tera, & cognosco noua propriè idem sunt. [Nihil &c.]
Glisco caret præterito, & supino. i. cresco: & accipitur
pro cupio. Item præteritis & supinis carent uerba inæ-
ptiua. i. inchoatiuæ formæ, saltem proprijs. Capiunt autē
præterita à primitiuis: vt Calefco, calui. Tepefco, tepui.
[Poposcit, &c.] Posco, poposci. Disco, didici. Compesco,
compescui. Dispesco, dispecui, quæ quatuor faciunt su-
pina in itum: vt poscitum, discitum, compescitum, licet
sint in raro usu. Disco de ceteram capio. Posco. i. peto.

Com-

Compesco. i. coerceo, cohibeo, domo. Dispesco, separo, dirimo, quasi diuerso pascuo diduco. [Conquesco, &c.] Conquinisco, conquexi, sine supino .i. caput inclino, uel connueo : capitur etiam pro indignor.

Nemota, ci, ctum, uinco, dat. Dicoq; xi, ctum.

Vt duco. Parco si sumq; pepercit, itumq;.

Icere, ci, ctum, uult. In di, sum, do bene uertes.

Vinco facit vici, victum; ablata n, litera .i. supero. Dico dixi dictū, loquor, & noīo. Duco, duxi, ductū, notæ significationis est. Parco, parsi, parsum, uel pepercit parciū, abstineo, quasi parū tāgo, ut aiunt, ut parco nummis. Ico ici ictū .i. percutio. [In di, &c.] Do mutatur in di, & sum, ut mādō mandi mansum .i. comedo, uel dentibus conficio. Scando scandi scansum. Ascēdo ascēdi ascensum. Descendo, uerba satis nota. Defendo defendi defensum .i. protego. Incendo incendi incēsum, est accendo. i. ardere facio. *Tolle cado, cecidi casum. Pandi cape passum.*

Edi, sum uel stum. Dat pedo pepedit, itumq;.

Cædo cæcidit habet, sic pendo pependit : & in sum

Fiet utrunque quibus par tendo est, dans quoque tentū.

Cado, cecidi, casum .i. ruo. Pando, pandi, passum : aperio, & patefacio. Edo pro comedo, edi, esum, uel estum. Pedo pedi, peditum, ventris crepitū facio. Cædo cum æ, diphthongo, cæcidi, secunda longa, cæsum, .i. percutio, & amputo, & interficio. Pendo pependi pensum, .i. suspendo: ut pendo furem, uel togam, & significat etiam pondero, æstimo, sustineo. Tendo terēdi tensum, uel tentum, .i. expando, excepta sunt à regula. [In di, sum do bene uertes, &c.] Et horum quinque geminant principiū præteriti cado, pedo, cædo, pendo, tendo, quorum composita non geminant: ut Incido incidi, à cado. Oppedo oppedi .i. contra pedo. Occido occidi: à cædo. Appendo, appendi .i. ad aliquid pendo. Attendo attendi .i. confidero.

*Quod do componit, didit, atque ditum, dabit usque.
Dic tamen abscondit, quod itum poscit mage quam sum.
Sido, præteritum nescit: rudo, strido, supinum.*

Composita tertiæ coniugationis à do, faciunt didi in præterito, & ditum in supino: ut Addo addidi additum .i. iungo. Abdo abdidi abditum, aufero, uel abscondo. Condo condidi conditum, facio, & congrego, vel tego, sepelio etiam. Credo credidi creditum, quasi cretum do .i. decretum, & firmum do: quod etiam significat committito. Prodo prodidi proditum, manifesto, & dolo trado, vel rem alterius aperio, &c. [Dic tamen, &c.] Abscondo sine geminatione abscondi facit, & absconditum melius, quam absconsum. Sido caret præterito proprio, ergo etiã supino: & dicitur præteritum à sedeo capere sedi, propter significationis cognationem, & significat descendere, siue ad sedendum, firmandum, manendumue ponere, propriè est auium. Rudo, rudi. Strido, stridi, nesciunt supinum. Strido. i. strideo. Rudo, grauius sono: propriè est afinorum.

*Tundo facit tutudi, tunsu, compositaq; tufum.
Scindo scidi, scissum dat: findo, fidi, quoque fissum.
Et fundo, fudi, fuffum. Si sum, dato, luto.
Diuido, cum uado, rado, ceu ledere, trudo,
Et rodo, plaudo, claudio, & cedo geminans ff.*

Tũdo facit tutudi geminans principiũ præteriti. in supino aut tunsu .i. percutio, pulso, & in uase quidpiam comminuo. In cõpositis ablata n, litera, tufum facit: ut contũdo contudi contusum, simul tundo. Extundo extudi extusum, excutio. Obrundo obrudi obtusum, hebetor, vel nimis verbis molesto. Retundo retudi retusum. i. reprimor, &c. [Scindo, &c.] Scindo scidi scissum, & findo fidi fissum, perdunt n, tam in præterito, quã in supino, ubi geminant ff. Scindo & findo notæ significationis. [Et fundo,

do, &c.] Fundo fusi fufum, non geminat ff: sed perdit n, tā in præterito, quā in fupino: vt fundo fudi fuffum, liquefacio, vel liquidū fpargo. [Si, fum, dato, &c.] Pauca uerba mutāt do in fi & fum: ut ludo lufi lufum, ludum exerceo, & iocor: & derideo, vel decipio cum actō. Diuido diuifi diuifum, partior. Vado uafi uafum, eo. Rado rafi rafum. i. cultro, vel quauis alia re acuta decerpo, vt rado barbam. Lædo læfi læfum, dolore afficio, aut malum infero. Trudo trufi trufum, manib. pedibusve impello. Rodo mordendo comedo. Io mangio rodendo. capitur pro detraho. Plaudo, manibus percutio, & geftu lætitiam indico. Claudo claufi claufum, uel mutata au in u, longum, cludo clufi clufum. i. operio. Composita femper au in u, longum vertunt: vt includo, excludo, &c. Cedo cesfi ceffum fine diphthongo. i. abeo, & locum do.

Go, uel guo, xi, etumq; facit. Tamen ifta fupinis

N, tollunt, pingo, stringo, cum fringere, ringo.

Tango facit tetigi, tactum. Dat ago, egi, & actum.

Vult frango, fregi, fractum: pegi, pepigiq; ,

Et panxi, pactum, pango. Capiet, lego, gi, etum.

At xi, etumque dabunt intelligo, negligo, dili.

Dat pungo, pupugi, punxi, punctum uenit inde.

Verbū in go, uel guo, definens, facit xi in prō, & ctū in fupino præcedēte c: vt pergo perrexi perrectū. i. in re proce- do. Affligo afflixi affliētū, crucio, uel moleſto. Rego re- xi rectū, guberno. [Tum ifta, &c.] Excipiuntur à regula quædā: & primo quæ rectè prīm formantia in fupinis n, perdūt, ut pingo pinxi pictum i. formā alicuius rei ductis lineis repræſento. Stringo strinxi strictum. i. premo, & ar- cto: ſignificat etiam enſem nudo. Fingo finxi fictum. i. formo & fimulo. Ringo rinxi rictum, uel deponent ali- ter rigor, rictus ſum, uel fui. i. oſtorqueo, ut canes fa- ciunt latraturi: & ex ira in rugas os deduco. unde ringi

Pro

pro irasci, indignari, allatrare, repulsare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundo, tango tetigi tactum, geminat principium præteriti, & utrobique perdit n, capitur pro ferio, & percutio, item intelligo. Ago egi actum .i. facio, duco; ut ago causam, & duco; ut ago uaccas in prata, &c. omnia ferè composita ab ago, mutant a in i breue; vt abigo abegi abactum. i. depello, adego adegi adactum. i. ui adduco, vel impello, &c. Item cogo, per coago ab ago, facit coegi coactum. i. compello, & in unum ago, Frango fregi fractum. i. rumpo, vel destruo, utrobique perdit n. Composita mutant a in i; vt confringo confregi confractum, simul frango. Effrando effregi effractum. i. extra frango, &c. Pango pepigi, geminato principio præteriti .i. pacifcor, figo, planto iungo; habet etiam pegi, & panxi pactum. Ab eo composita plura mutant a in i; ut compingo compegi compactum, compono, & coniungo. Impingo, impello, &c. Lego legi lectum uulgatam est. Quædam composita retinent e; vt perlego, totum lego, relego, &c. Plerique mutant e in i breuem; vt colligo collegi collectum, deligo delegi, delectum, &c. At ista tria habet xi & actum, intelligo intellexi intellectum, scio & cognosco; negligo neglexi neglectum, obliuiscor, & non curo; diligo dilexi dilectum [Dat pungo, &c.] Pungo, facit pupugi, vel punxi punctum. i. stimulo, morsum uel aculeum infigo, &c. composita omnia habent punxi, præter repungo, quod significat retaliare.

*Dant si, sum, spargo, mergo, tergoq; . Locabis
Per xi, xum, figo, frigoq; : carento supinis ,
Cum dego, satago, sugo ceu lingit, & angit .
Vergo tenet neutrum, uelut ambigit. Ho dato xi etum.
Meio facit minxi, mictum : ne dicito mingo .*

Hæc tria uerba, spargo, mergo, tergo, faciunt si, sum, ut sparsi sparsum, merfi mersum, terfi tertum. Spargo. i. late
pro.

proijcio. Cōposita mutāt a in e; vt aspergo asperſi asperſum .i. ad aliquem ſpargo, ſacerdos aſperſit me aqua luſtrali. i. ut uulguſ dicit, benediſta. Mergo Græcè dicitur baptizo. i. humori immitto. Tergo, tergeo, idem. [Locabis, &c.] Duo habent xi xum, ſigo fixi fixum, acuta re per foro, & firmum facio. Frigo frixi frixum, torrere propriè in ſartagine, Frigere. [Carento, &c.] Quædam carent, aut ſaltem raro habent ſupina, dego degi, ſine ſupino a de, & ago: ut dego uitam. Satago ſategi, ſatis ago, laboro, & ſolicitus ſum, ſugo ſuxi ſuctum, humorem ore extraho. Lingo linxi. i. lambo, & aliquid lingua molliter tã go. Anſio anxi, crucio, ſuffoco, præmo, uexo. [Vergo tenet neutrum, uelut, &c.] Vergo uerſi uerſum, debuit facere; ſed neutrum eſt in uſu. i. declino. Ambigo ex am, & ago, propriè ſignificat circumago, circũdo, dubito, caret etiam præterito, & ſupino. [Ho, dato, &c.] Duo ſunt uerba in ho, & faciunt xi in præterito, & ctum præcedente c, in ſupino. Traho traxi tractum. i. ui ad me rapio. Veho uexi uectum. i. plauſtro, uel quadrupede duco. [Meio facit, &c.] In io per i conſonantem unicum eſt uerbum. Meio faciens minxi miſtum. i. urinam facio; ne utaris mingo, quamuis olim in uſu fuerit, tamen multo elegantius eſt meio, quod ſepiſſime inuenies; mingo uix unquam.

Lo dat ui, colo, conſulo, & oculo, dantur in ultum.

Altum alo, ſiue alitum, molitum molo, celoq; celſum.

Cello, facit ceculi, culſum: pepuli dat pulſum.

Velli, uel uulſi, dat uulſum, fallo ſefelli

Falſum, ſublatum dat tollo ſuſtulit atque.

Sallo facit ſalli, ſalſum: pſallo dat pſalli.

Nulla ſupina dabunt pſallo, uolo, iungito, prolem.

Verbũ deſinẽs in lo, facit ptũm in ui per diuiſas ſyllabas; ut Colo colui, uolo uolui, alo alui, conſulo cõſului, oculo ocului, cello cellui; cuius cõpoſita í uſu nõ ſunt,

ante

antecello antecellui, excello excellui, &c. molo molui. In ter hæc colo, cõsulo, & oculo faciūt supinū in ultū, cultū, cõsultū, occultū. Alo dat alitū, uel altū. Molo solum molitū. Celo sine diphthongo, celsum facit, & signat id quod cedo cessi cessum. Cello cū æ, diphthongo cæculi, celsum facit, & significat cædo cæcidi cæsum: nūc in vsu est percello. Pello, pepuli facit, & pulsū. Vello uelli, vel uulsi uulsum. Fallo facit fefelli falsum. Tollo sustuli sublatum. Sallo falli falsum. Psallo psalli, sine supino. Caret et supino uolo cum suis; ut malo, uolo, &c. Colo, adoro, veneror, exerceo, habito, & diligo. Consulo cū dtō. i. cõsilium do, & prouideo. Consulo cum acctō. i. peto consilium. Oculo. i. abscondo. Alo. i. nutrio, & augeo, ubi de incorporeis loquimur, ut Honos alic artes. Molo. i. mola tero, uel comminuo. Cello sine diphthongo. i. cedo: iam obsoleuit: Composita in usu sunt, excello, præcello, &c. i. excedo, præcedo, supero. Cello cum æ diphthongo. i. cædo, uel frango, extra compositionē iam non utimur. Percello. i. percutio. Procello. i. euerto: hinc procella procellæ, uis uenti cum pluuia, propriè in mari. Pello, eiicio, remoueo, & percutio: unde pulso pulsas. Vello, extirpo. Fallo decipio: fallit me. i. nescio. Tollo. i. eleuo, & sublimo. & capio, & aufero, item nutrio. Sallio. i. sale condio, uel cõspergo. Psallo præcedente p. i. cano: & propriè instrumento musico. hinc psalmus psaltes psalterium.

Mo, per ui, dat itum. Tremo ponitur absque supino. Dant psi, ptum, demo, promo, cum sumere, como. Vult emit, emi emptum, geminans ss, dat premo ssi, sum.

Verbum desinens in mo, facit ui per duas syllabas, & itū, ut uomo uomui uomitum. i. per os eiicio. Fremo fremui fremitū, grauitè, & confuse sono. Gemo gemui gemitum, præ angustia in sonum prorumpo. [Tremo ponitur, &c.] Tremo tremui, caret supino, cõmoueor, & agitator,

tor, Tremare. [Dant ipsi &c.] Demo. i. aufero dempsi dé-
 ptum. Promo prompsi promptū, profero, elo quor expo-
 no. Sumo sumpsi sumptum, multum, & pene nimium mi
 hi tribuo & accipio. Como compsi comptum, orno, &
 maximè capillos. [Vultemit &c.] Emo emi emptum,
 comparo, mercor: vt emo librum, composita mutant e,
 in i, breuem, vt redimo redemi redemptum. i. rursus,
 emo, vel libero. Adimo, aufero, &c. [Geminans ss, &c.]
 Premo pressi pressum, vtrobique gemino ss, calco, vel in-
 nitor alicui rei eum pondere, & stringo, item vexo &c.
 Composita mutant e, in i, breuem: vt supprimo suppressi
 suppressum, occulto, reprimō, &c.

Ponere cum gigno, per ui, per itumq; locabo.

Dico cano cecini cantum: per ui sit & entum:

Proles. Dat temno psi, ptum. Vi uertimus in tum.

Præteritis si ui, spreui, strai quoque creui.

Lini uel liui, leuiue, litumq; supinum est.

Verba in no, pauca sunt; nec datur hic regula, sed po-
 nuntur singula: ideo pono & gigno habent ui per duas
 syllabas, & itum: vt pono polui, positum. Gigno genui
 genitum. Cano cecini cantum. Composita faciunt vi per
 duas syllabas, & entum: vt præcino præcinui præcentū.
 Concino concinui concentum &c. Temno tempfi tem-
 ptum. Sino siui situm. Sperno spreui spretum. Sterno
 strai stratum. Cerno creui cretum. Lino lini, liui vel le-
 ui litum, &c. Pono, colloco, constituo, & depono: vt po-
 ne metum. Gigno genero de uiro & foemina dicitur. Ca-
 no, canto, carmine describo & laudo. Præcino ante cano,
 Cantare auanti. Concino, simul cano, & consentio. Oc-
 cino, contra cano, &c. Temno & contemno. i. sperno.
 Sino. i. permitto, desino, cesso termino. Sperno, despicio.
 Sterno, proiicio in terram, operio. Cerno, video. Lino
 aliquid superinduco.

Po.

LIBER V.

*Po,psi,ptumque facit. Rupi ruptum,dabo rumpo:
Donat ui per itum strepo cum crepo,dar coquo,xi,ctū,
Vult linquo,liqui,lictom,natis dabis apte.*

Verbum desinens in po, facit psi & ptū, præcedente p:
vt repo repsi reptum; animalium est ventre gradiētium :
vt sunt lumbrici, serpentes &c. Carpo carpsi carptum.i.
tollo & reprehendo, & capio &c. Composita mutant a
in e;vt decerpo decerpsi decerptum.i. carpo. Excerpo, eli
go, vel ex aliquo carpo, exscribo. [Rupi ruptum &c.] At
rumpo, dempta m facit rupi ruptum.i. frango. [Donat
vi &c.] Strepo strepui strepitum, sonum facio. Crepo
crepui crepitū, superius primæ est coniugationis. [Dar
coquo &c.] Duo sunt in quo. Coquo coxi coctū.i. esui
apto. Linquo liqui lictū: quo supino vix vtemur in sim
plici; quia nusquam legi, sed bene in natis.i. compositis;
vt relinquo reliqui relictum. Linquo, relinquo, idē sunt
quod dimitto.

Ro,ui,tumque dabit, gessi gero vult quoque gestum.

Vro ussi ac ustum: uerro ri, si, dato uersum.

Curro, cucurrit habet cursum: dat ui, sero, natum,

Atque ertum, dat & euit, itum, sub duplici sensu.

Verbum desinens in ro, facit in præterito ui syllabam,
in supino tum: vt tero triui tritum. comminuo, frico, tū
do, & consumo. Quæro quæsiui quæsitum, inuestigo, &
interrogo. Sero seui satum per primam vocalem, femi
no plâto & genero. [Gessi gero, &c.] Gero gessi gestū,
porto, ago, & rego: vt Petrus se bene gerit. Vro ussi ul
sum.i. ardore, aut frigore; nonnunquam etiam alia vi læ
do, & ardere facio. Verro verri vel versi versum.i. tra
ho, remigo, mundo. Curro cucurri cursum satis patet.
[Dat ui sero &c.] Composita non recedentia à significa
tione uerbi sero, faciunt eui penultima longa. Quando
uero non significat seminare, uel plantare, habent rui &

ertum:

ertum; vt differo differui differtum. i. enarro, uel declaro :
 sic fero, olim habuit ferui fertum.

*So, ui, tumque facit. Si sumque, facesso, capeſſo,
 Cum uiſo. Pinſo dat pinſuit, indeque piſtum.*

Verbum finitum in ſo, facit ſui & ſitum; vt laceſſo la-
 ceſſui laceſſitum, ideſt uexo, incito, aut prouoco. Arceſ-
 ſo arceſſui arceſſitum. i. accuſo. Accerſo accerſui accer-
 ſitum. i. eo ad uocandum, uel uoco, &c. [Si ſumque, &c.]
 Tria uerba in ſo faciunt ſi ſum. Facesſo faceſſi faceſſum. i.
 facio, uel eo ad faciendum, & diſcedo. Capeſſo capeſſi
 capeſſum. i. capio, uel ad capiendum eo. Viſo uiſi uiſum,
 ideſt eo ad uidendum. [Pinſo, &c.] Pinſo facit pinſui pi-
 ſtum. i. tundo, & panem facio, pro eodem eſt pinſo pin-
 ſas, per primam.

*Xi, xum dant plecto, cum flecto, neſtere peſto,
 Hacque xui, duo dant. Iui peto donat, & itum.*

Verba in to pauca ſunt; ideo non datur regula gene-
 ralis. Singula enumerantur. Et primo. Plecto plexi ple-
 xum. i. percutio, uel punio. Flecto flexi flexum. i. inclino,
 uoluo, duco, curuo, moueo. Neſto nexi, uel nexui, ne-
 xum. i. ligo. peſto pexi, uel pexui pexum, capillos orno.
 [Iui peto, &c.] Peto petiui petitum, ideſt cupio, oro, que-
 ro, adeo, &c.

*Mitto facit miſi, miſſum ꝑ, geminando ſupino.
 Sque meto, geminans ſuis, & ſum. uertoque uerti,
 Et uerſum. Sterto dat ſtertuit abſque ſupino.*

Mitto dat miſi miſſum gemino ꝑ in ſupino, ideſt ad
 aliquem do. Meto meſſui meſſum gemino utrobique ꝑ,
 ideſt ſegetem, uel altam herbam ſeco, uel amputo. Ver-
 to facit uerti uerſum, muto, & uoluo. Sterto ſtertui, ſi-
 ne ſupino; dormio, & ſomnum altum dormiendo e-
 mitto.

Neutrum

Neutrum sisto, nihil dabit, actiuum stitit edet, Deinde statum format: nobis est Gellius auctor.

Sisto neutri generis. i. sto, caret proprio præterito, atque supino, potest tamen utrunque sumere a sto: vt sisto steti statum. Et composita a sto capient vtrunque. De compositis, a sisto, ut consisto constiti constitum. Sic resisto, obfisto, absfisto, defisto, &c. quæ eandem significationem habent cum a sto compositis. Sisto actiuum habet steti in præterito, & statum in supino, ex sententia Gellij, & significat stare facio: vt siste lachrymas. i. noli flere. Et præterito. In euangelio, vt sisterent eum domino, idest præsentarent.

Dat uiuo xi ctum. Soluo ui format, & utum. Vt uoluo. Calui caluo facit absque supino.

Quatuor sunt uerba in uo, syllabam desinentia, quorum uiuo facit uixi uictum. i. uitam ago. soluo solui solutum: quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo, capitur etiam pro abnaugo. Voluo uolui uolutum, idest uerto. Caluo calui, absque supino, idest decipio.

Nexo xui xum uult. Texo xuit, indeque textum.

In xo tertiæ uerba duo sunt. Nexo nexui nexum. i. netto. Texo texui texum. i. telam struo. ponitur pro componere, facere, scribere, & huiusmodi.

QVARTA CONIUGATIO.

Iui quarta facit: ui semper uertitur in tum.

Verbum quartæ coniugationis facit in præterito iui, & in supino itum: vt eo iui itum, queo quiui quitum: audio audiui auditum, &c. Eo. i. vado. Queo. i. possum. Audio, auribus percipio.

Singultit uult singultum. Sepelire sepultum.

Væneo

Væneo dat vœnum. Veni uentum uenio uult.

Excipiuntur à regula quædam. Primo tria secundum regulam facientia præteritum, & contra regulam supinum: ut singultio singultiui singultum, grauiter tussio, & singultum emitto, ut faciunt fessi, & infrigidati. Sepelio sepeliui sepultum. i. defunctum condo humi. Væneo vœniui vœnum. i. uendo: quasi vœnum eo. At uenio ueni facit, & uentum, notæ significantiæ.

Pone amicit, per ui, per etum, Dat uincio xi, Etum Sancio iungatur, quod & iui format, & itum.

Amicio facit amicui, & amictum, uestio. Vincio uinxi uinctum, ligo. Sancio sanxi sanctum, vel sanciuui sancitum. i. firmo, & proprie per hostiæ immolationem.

Haurit, si stum dat psi ptum, dat sepio saltum, Et salui salio, proles formatur in ultum.

Dat psi, psum, cambit: legi hæc quandoque per iui.

Haurio hausi haustum. i. humorẽ excipio, extrahio. Sepio sepsi septum. i. obstruo, & circũdo. Salio saliuui saltum: hêt et saliuui, ut audiui: nõ tamẽ salitum, Saltar. Cõposita mutant a in i, breuem, ut in filio in filui insultum, in aliquid salio, profilio, exilio, &c. faciunt semper supinum in ultum. Cãbio cãpsi campsum, uel cambiui cambitum. i. muto pecuniam.

Sentio si sunt uult, ut raucio, Fulcio, si, tum.

Et farsit, farsit. Per ui mutatur, & ertum

A pario natum, ri comperit, & reperit uult.

Sentio sensi sensum, aliquo sensu percipio: ponitur pro intelligo. Raucio rausi rausum. i. raucus sum. Fulcio fulsi fulsum, susistineo, munio, fortifico. Sario farsit fartum. i. integrum, facio instauro. Farcio farsit fartum, saturo, impleo, sagino, pinguefacio. Composita mutant a in e, ut confercio refercio, &c. [Per ui, &c.] Composita à pario quæ mutauerunt a in e breuem, faciunt in præterito

H ui

ui per duas syllabas, & in supino ertum: ut aperio aperui
 apertum, refero: operio operui opertum, tego. At duo
 habent ri, & ertum. Comperio comperi compertum, in-
 uenio. Reperio reperi repertum, casu inuenio.

Aio præterito caret, & meditantia uerba,

Parturio esurio, cum nupturio, uolo tolli.

Aio pto caret, & est quartæ: quia imperatiuus est ai. i.
 dic. Verba meditatiuæ formæ carent præterito, & proin-
 de supino: ut diciturio. i. cupio dicere. Parturio tamen par-
 turiui facit; esurio esuriui, nupturio q; nupturiui.

DEPONENTIUM PRAETERITA, ET SUPINA.

Ex or, finitis actiuam fingito uocem:

Vt potior, potio, formabitur inde supinum.

Verbum deponens, ac etiam commune facit supinum
 ex ficto uerbo actiuo in o per remotionem literæ r, ut
 potior, deme r, fit potio potis potire; hoc haberet poti-
 ui potitum: ergo potior in supino habet potitum; dein-
 de ex participio præteriti temporis cum uerbis sum es
 fui, facimus præteritum potitus sum uel fui, significat ob-
 tineo. Sic considerabis in lætor, uereor, irascor, opperior,
 quæ regulariter faciunt lætatum, ueritum, iratum, opper-
 tum: quia actiua foræt læto lætas, uereo ueres, irasco ira-
 fcis, opperio opperis. Sic in pene innumeris aliis &c. Læ-
 tor, gaudeo: uereor, timeo. Irascor, habeo iram. Opper-
 rior, expecto, &c.

Nil formant uescor, liquor, medeor, reminiscor.

Supinis, & proinde præteritis carent. Uescor. i. cibo
 titor & palcor. Liquor. i. liqueo. Medeor. i. do medelam.
 Reminiscor, recordor. Id autem semper notandum est
 diligenter, quoties dictio caret præterito, aut supino: ca-
 ret etiam omnibus quæ inde fierent, ut participiis præte-

riti & futuri in rus, uerbalibus in io, &c. Ideo timeor, & metuor praeteritis carent, quia timeo, metuo carent supinis. Nam praeteritum uerbi in or, fit ex participio praeteriti temporis, & verbo sum. Participium autem ex supino. Ergo si desit supinum, desunt reliqua. ubi uero quid deest, solet per synonyma suppleri; ut medeor, medicatus sum; vescor, pastus sum uel fui.

*Non seruant normam tutus, tuitus, ratus, aptus,
Et fassus, fructus, fruitusque, profectus, & ultus.*

*Atque secutus, & experrectus: iunge locutus,
Nisus uel nixus, gressus, uelut orsus, & usus,
Oblitus questus, commentus, iunge misertus,
Et fessus, mensus, lapsus, nactus, quoque pactus,
Mortuus, ac ortus, sed donat iturus utrunque.*

Formant supina proinde praeterita, contra regulam, uerba quorum participia praeteriti temporis in litera posuimus. Tueor secundae, tutum. i. defendo, video. Supinum est etiam tuitum. Tuor tueris, infinitiuo tui: sed non est, in usu, nisi in compositis contui, intui, & supinum est eētutum, uel tuitum. i. aspicio. Reor, ratus sum secundae est. i. arbitror, uel puto. Apiscor aptus sum, uetus uerbum, & pene obsoletum. i. acquiro, & assequor. Composita indipiscor, indeptus sum, & adipiscor adeptus sum, in usu habentur: & significant acquirere, & assequi. Fateor secundae est, fassus sum uel fui, concedo me dixisse, uel fecisse. Composita mutant a in i, ut confiteor, diffiteor. i. nego, profiteor &c. Fruor frueris, teriæ, fructum uel fruitum: hinc fructus est, illinc fruiturus. i. delector. Proficiscor proficisceris profectus sum. i. eo. Uiscor ultus sum. i. uindico. Sequor sequutus sum, nouum est. Expergiscor experrectus sum. i. euigilo. Loquor loqueris, loquutus sum. i. dico. Nitor nisus sum, uel nixus sum. i. conor, & agere laboro. Gradior gressus sum. i. eo. Composita mutant a in e, ut ag-

H 2 gredior.

L I B E R VI.

gredior. i. Egredior. i. exeo, &c. Ordior, id est incipio; Ordior telam, pro telam texo, facit orditus sum. Vtor; vsusum uel fui. i. usum rei habeo. Obluiscor oblitus sum. i. è memoria aliquid euolare sino. Queror questus sum. i. lamentor. Comminiscor commentus sum. i. excogito. Misereor misertus sum, misericordiam habeo, Fatiscor fessus sum, vix est in usu: hinc defetiscor defessus sum, pro eodem a in e verso. Metior quartæ mensus sum, mensuro, pondero, confidero, æstimo. Labor lapsus sum, cado. Nanciscor nactus sum. i. acquirō. Paciscor pactus sum, facio pactum, & promitto. Morior participium facit mortuus sum præteriti, & moriturus futuri: tanquã supinum fuerit moritum: est autem mori è uita decedere, & tertiz coniugationis est. Orior infinitiuum oriri per quartam habet, reliqua per tertiam sæpius, licet oriris non maledixeris; & significat nascor, surgo, incipio; Participium præteriti temporis ortus orta ortum. Futuri uero oriturus oritura oriturum, tanquam à supino oritum sit.

DE VERBIS DEFECTIUIS,
ET ANOMALIS.

L I B E R VI.

*Q*ua contra normam flexes anormia sunt,
Ut fero, sum, fio, uolo, queo, sultis, edo, sis,
Ausim, quaeso, fore, saxo, cedo, pluraq; multo.
Defectiua etiam, sic ambest, inquio, & inquam.
Infit, aue, salue, cauesis, apage, quibus enge
Des, & ait, sodes, ouat: omnia prosa recludet.

Verbũ anomalũ, vel anormẽ, est quod cõtra aliorũ regula coniugatur: ut sum es est. Anomalum dicitur ab a. i. sine, & nomos lex. Ideo sine r, anomala scribes. Anorme dicitur ab a. i. sine, & norma. i. regula. Eclipsicũ vel defectiuũ est,

est, quod aliquo ad perfectâ coniugationē necessario caret: vt polleo caret præterito, & timeo supino. Verum de carentibus præterito, & supino satis dictum. Anomala ergo sunt; Fero, tuli, latum, ex rudimentis notum. i. porto, cupio, dico, patior, seu tolero. Composita: Affero, attuli, allatum, i. apporto. Aufero abstuli ablatum. i. tollo. Confero contuli collatum, comporto, dono, comparo. Dif-fero distuli dilatum, protraho, perendino. Profero protuli prolatum, produco, pronuncio. Sum, omnium maximè irregulare est, patet in exercitamentis puerorum. Præteritum fui habet ab antiquissimo uerbo suo fuis. i. sum. Secunda persona præsentis singularis imperatiui est sis vel es; & in plurali sitis vel este, & aliquâdo site. Caret gerundijs, & supinis, licet in Donato mendose ponantur effendi effendo effendum. Ens in usu Doctorum non est, quâuis à Philosophis receptû sit. Potens nomen est, participia uero præsens, absens. Nil tale à reliquis cõpositis est; quia nõ dicimus prodēs, obens, &c. Assum ades adest, assumus adestis assunt. Aderam, affui, affueram, adero. Imperatiuo ad sis, vel ades, &c. Sic profum prodes, &c. Possum potes, potest, possumus potestis possunt. Comicum est siem, sies, fiet, sient, pro sim sis sit sint. Præsum præes. i. præfectus sum, ueluti præsum urbi. Supersum. i. resto: Inter sum in eres interfui. i. inter aliquos sum, uel præsens sum. Obsum obes, i. noceo. Profum, utilitatē affero. Desum, deficio. Absum, & adsum sunt contraria. Adsum èt aduenio: ut, Huc ades o Melibœe. Fio. i. efficior, irregulariter fierem, pro firem facit; & fieri pro firri. Præteritum est factus sum uel fui. Præsens imperatiui capit à futuro optatiui fias fiat, fiamus fiat; quia si non dicitur, nec site nec fitote. Fiens & fiendus, barbara sunt. in reliquis per quartam coniugationem coniugatur. Volo, ex exercitamentis notum est. Imperatiuo caret; quia uoluntas libera est. Supino gerundijsque caret etiam.

L I B E R V I

Composita similiter sunt: vt peruolo peruis peruult, &c. i. ualde uolo. Malo maui s mauit, maluimus mauultis malunt, malebam, malui, malueram, malam, males, &c. Imperatiuo caret. Optatiuo mallem, maluiffem, malim. Coniunctiuo malim, mallem, maluerim, maluiffem, maluero. Infinitiuo malle, maluisse: cæteris caret. Et significat magis uolo. Nolo similiter coniugatur, excepto imperatiuo. Nolo non uis non uult, nolimus nõ uultis nolunt, nolui, nolueram, nolam noles. Imperatiuo tpe præfenti ad secundam personam tantum, noli; & pluraliter nolite. Futuro ad secundam personam, nolito; & plural. nolitote. Optatiuo nollem, noluiiffem, nolim. Subiunctiuo cum nolim nollem noluerim noluiiffem noluero. Infinitiuo nolle noluisse; & significat non uolo. En & Queo per quartam coniungantur; & nihil irregulariter habent, nisi ibam, & quibam, ibo ac quibo; & in quibusdam tēporibus, aut personis secundam uocalem pro tertia, ut eo is it, & plur. imus itis eunt. Ibam iui iueram, eam ies, &c. sed melius ibo. Imperatiuo eat eamus, eunto euntote: cætera rectè. Optatiuo, futuro eam eas, &c. Subiunctiuo tpe præfenti, cum eam, &c. cætera rectè. Gerundia, eundi eundo eundum. Sic queo coniugabitur omnino. Cuius gerundia non inueni: nec à uero participia. Sultis Comicum est, pro si uultis, & sis, pro si uis: fodes, pro si audes, quibus Comici, & alij interdum utuntur, ad uitādam arrogantiam: quia superbum foret maioribus imperare, ideo addunt: Sis, sultis, fodes: pro si uis, si audes, si uultis, si placet: ut uidefis, cauefis, apagesis, capefis. Die fodes, &c. si coniugatur. Indicatiuo modo tpe præfenti ad secundam personam singularem fodes: cæteris caret. sic secunda persona præfentis indicatiui sis, & plural. sultis: cæteris caret. Edo, es est, & pluraliter edimus editis edunt. Edebam edi ederam edam. Imperatiuo es uel ede edat: pluraliter edemus edite, uel est edant.

Futuro

Futuro esto vel edito : plural. edamus, estote vel editote, edunto vel eduntote. Optatiuo essem, edissem, edam. Subiunctiuo cū edā, essem, ederim, edissem, edero. Infinitiuo esse, edisse, esurum esse. Gerundia edendi edendo edendum. Supina esum esu, uel estū estu. Passiuum regulare est, nisi quod esur pro editur et dicitur. Composita eunt similiter: ut Comedo comes comest, comedi. Exedo exes exest, &c. Veteres, hoc est qui longo tpe ante Ciceronē fuerunt, edo edis edit &c. Oīno regulariter coniugabant. At melius dicemus, edo es est, &c. & comes comest, q̄ comedis comedit, &c. Ausim: Indicatiuo vel optatiuo futuri tpe ausim ausis ausit: & plur. ausint: cæteris caret. i. audebo, vel unā audeam. Quæso: indicatiuo tpe præsentis ad primā personam, quæso: & plural. quæsumus: irregulariter u pro i per eandē personam. i. rogo rogatus: cætera exoleuerunt. Forem. Optatiuo modo tempore præsentis, & præterito imperfecto, & subiunctiuo modo tempore præterito imperfecto, ut inam, vel cū forem fores foret: & plural. forent. i. essem esses esset, & essent. Infinitiuo modo tempore præsentis fore. i. futurum esse, & ita differt ab esse contra indoctos; cæteris caret. Composita eunt eodē modo, ut Afforem. i. adessem. Pro fore prodessem, sic reliqua per cōposita à sum declarantur. Confore, simul fore; Defore, defuturum esse. Profore, prodesse &c. Faxo, Indicatiui modi est futuri tēporis ꝑ faciā. Coniugatur aut sic: Faxo faxis faxit. Et plural. faxint. Dicimus et, faxim faxis faxit, & pluraliter faximus faxitis faxint; pro faciam facias &c. vel fecerim feceris &c. & faxim, optatiui modi futuri temporis, & præsentis subiunctiuui. Lubens faxim. i. faciam. Cedo, Imperatiuo modo tempore præsentis ad secundam personam, cedo, idest dic, vel da, & pluraliter ad eandem personā, cedite. i. dicite, vel date, cæteris caret. Ambest tertia persona præsentis indicatiui, pro circumest, sola est. In-

quio vel inquam. i. dico. Indicatio modo tempore præ-
 senti: inquis inquit inquit, & plural. inquit. Præterito
 perfecto inquisi inquit. Futuro inquis inquit. Impe-
 ratiuo modo tempore præsentis ad secundam, & tertiam
 personam, inquit inquit. Futuro optatiui, inquit. Hæc
 in usu sunt, reliqua olim lecta inquit inquit in-
 quam inquit, inquit &c. inquit &c. iam pene om-
 nino exoleuerunt. Infit tertia persona præsentis, & præ-
 teriti perfecti indicatiui tantum est in usu. i. dicere inci-
 pit, Aue. Imperatiuo modo ad secundam utique perso-
 nam aue, & plural. auete. Futuro aueto, & plural. aueto-
 te. Infinitiuo modo tempore præsentis auete. Sic coniu-
 gatur salue, utrunque est salutantis verbum: ut Aue Ma-
 ria: Salue Regina. Vale. i. sanus sis, integrum est, quia ua-
 leo nihil aliud est, q̄ sanus sum. Apage. Imperatiuo mo-
 do tempore præsentis ad secundam personam singulariter
 apage, & plural. apagete. i. ab hinc remoue; ab apo. i. ab,
 & græco uerbo ago i. duco. Apagesis. i. apagesi uis. apa-
 ge te à me. i. recede, abducte à me. Euge. Imperatiuo
 modo tempore præsentis ad secundam personam singu-
 lariter euge. cæteris caret. i. bene age & confortate. Aio
 i. dico. Indicatio modo tempore præsentis aio ais ait, &
 pluraliter aiunt. Præterito aiebam &c. integrum est. Præ-
 terito perfecto aisti, & pluraliter aistis. Imperatiuo mo-
 do tempore præsentis ad secundam personam. Futuro op-
 tatiui & præsentis subiunctiui, aias aiat: & plural. aiamus
 aiant. Participium est aiens; cætera nō sunt in usu. Ouat.
 i. lætatur, & gaudium uociferando, aut canendo demon-
 strat, Phocas solum ponit hanc tertiam personam. Parti-
 cipium est ouans. reliqua parum sunt in usu. Amabo, in-
 tegrum est, quia coniugatur amo amas. nec est proprie
 interiectio, licet interiectionis, uel aduerbii officio fun-
 gatur blandiendi: regit enim accusatiuum post se, ut ama-
 bo te, cura rem meam. Explicit & explicantur censentur
 à Do-

VERB. DEFECT. ET ANOM. 61

à Doctis barbara. Latini dicunt liber est explicitus, aut finitus. Addunt eclipticis lucefcit, diefcit, ningit, pluit, quia folas tertias perfonas in ufu habent, & imperfonalia: quia carent futuro imperatiui, gerundijs, & participijs.

Dor, furo, for, der, fer, nix unquam fufcipit uſum.

Primæ perſonæ, dor, furo, for, der, fer, à fari, non ſunt in uſu, id de ſimplicibus intellige: quia peſſundor, affor, bene dicimus.

Dic, duc, fac, fer, ais: fice non ſic dicitur apte.

Per apocopē dicimus dic, duc, fac, fer, pro dice, duce, face, &c. Sic prædic, adduc, benefac, perfer &c. Compoſita autē à faxio, ubi a, in i, uertitur, non patiuntur apocopen: quia perſice dicimus, & non perſic, in fic, &c.

Quid ſit apocope, patet per hunc uerſiculum,

Aufert apocope ſinem, quem dat paragoge.

Syncopa diminuit de ui formata frequenter,

Ni diſſyllaba ſint. Tamen inuenies bene noſti,

Et ſciſti, ſtaſti, ſleſti: ſic plura notabis.

Syncopa præteritis in ui ſyllabam deſinentibus, & inde formatiſ sæpe contingit; ut petii pro petiui: formaſti pro formauiſti, &c. [Ni diſſyllaba, &c.] Diſſyllaba rariuſ ſyncopantur; quia moſti pro mouiſti; iſti pro iuiſti; triſti pro triuiſti, uix unquam inuenies, præſertim contra compositionem: quia commoſti, rediſti, uel rediſti, in-triſti, & plura aliquando leges: ut frequenter noſti, ſciſti, ſtaſti, ſleſti, &c.

Præteritum ſignans & præſens, præteritiua

Sub uoce hæc odi, cœpi, noui, meminiq;

Et pepigi, memini, tote, atque memento reponit.

Hæc uerba odi, cœpi, noui, memini, pepigi ſub uoce præteritiua ſignificant præſens, & præteritum tam imperfectum, q̄ perfectum; odi. odio habeo, habebam,

aut

aut habui. Cæpi, incipio, incipiebam vel incepi. Noui nõ
 fco noscebam, aut noui: sic dices de reliquis. Hæc verba
 solum habent tempora à præterito perfectõ, indicatiui
 formata: vt oderã, odifsem, oderim odifsem, odero odif
 se: sic reliqua. Memini, idest recordor, vel recordatus sũ,
 facit participium meminens: raro lectum. Et ultra alia
 habet in futuro imperatiui, memento tu, mementote
 vos. Pepigi, idest pacifcor, vel pactus sum.

Sunt neutro passiuã solet, fit, fudit, & audet,

Mereo, cum gaudet, passiuum præteritum dant:

At utrunque uolunt titubo, placeo, pateoq;

Suesco, caret, iuro, prendet, nubit, miseretq;

Cæno, piget, tædet, pudet, & licet, addito poto.

Et libet, & mereor, pro quo mereo quoque legi.

Verbũ neutro passiuũ est, quod desinẽs in o, facit præ
 teritũ ac si desineret in or, ut Soleo, solitus sũ. Fio, factus
 sum. Fido, fesus sum. Audeo, ausus sum. Mæreo, mæstus
 sum. Gaudeo, gauisus sum. Soleo. i. de consuetudine ha
 beo. Fio quartæ passiuũ est actiui facio. Fido. i. aduciã &
 spẽ habeo. Audeo. i. sum audax. Mæreo, mæstus sum per
 cæ, dipthõgũ, aut per æ, idest lugeo, & tristor. Gaudeo,
 lætor. [At utrunq;, &c.] Quædam retinent utrunq; præ
 teritum actiuæ uocis, & passiuæ uocis: ut titubo, tituba
 ui, uel titubatus sum. Placeo placui, & placitus sum. Pa
 teo patui, & passus sum. Suesco sueui, & suctus sum. Ca
 reo carui, & cassus sum. Iuro iurau, & iuratus sum. Pran
 deo prandi, & pransus sum. Nubo, nupsi, & nupta sum.
 Miseret miserui, & misertum est. Cæno cænau, & cæn
 natus sum. Piget piguit, & pigitum est. Tædet tæduit,
 & pertæsum est: quia tæsum non est in usu. Pudet pu
 diuit, & puditum est. Licet licuit, & licitum est. Poto po
 tau, & potus sum. Libet libuit, & libitum est. Mereor,
 merui, & meritus sum: dicitur pro eodẽ aliquando me
 reo.

reo . Titubo .i. lingua , vel pedibus vacillo , nec infistere queo . Iuro , iuramentum facio , aut præsto . Miseret impersonale , significat ex alicuius miseria , corde anxium esse . Piget , dolere & mestum esse : & propriè pœnitentiæ est . Tædet tædio esse . Pudet , dedecori . Licet uero , fas esse . Libet , placet . Mereor , aliquid facio , quamobrem dignus sum accipere bonum , aut malum .

Pasivè signant subo , vapulo , veneo , fio ,

Exulo , cum nubo , liceo , quibus addimus apte .

Verbum neutrum passivum est , quod in o desinens , passivè significat , vt lex hic posita . Vapulo .i. percutior . Veneo .i. vendor . Fio .i. afficior . Defio .i. deficio . Exulo , exul fio , & à patria expellor . Nubo .i. uiro trador : de mulieribus tantum dicitur . Liceo , æstimor .

ABUNDANTIA , ET PRIMO VERBA COMMUNIA .

*Hæc & plura leges communia largior , hortor ,
Osculor , experior , stipulor , moror , hospitor , atque
Criminor , amplector , ueneror , cum dignor , adolor ,
Obliviscor : eis interpretor , addito , solor .*

Verbum abundans est , quod sub una uoce actiue , & passivè significat , vt verbum commune : veluti largior , hortor , &c . Aut quum idem est diuersarum coniugationum : ut lauo lauas , uel lauo lauis . Aut cū reliqua in præteritis supinisve concidunt : ut mulceo , & mulgeo mulsi mulsam . Aut quum idem multiplex præteritum , aut supinum habet : vt sapio , sapui , vel sapiui . Horum multa ex dictis patent satis : vt arcto arctas , arctio arctis : albo albas , albeo albes : dico dicas , confecro : dico dicis , loquor , &c . Verbum commune est , quod in or desinens actiue significat : vt Largior largiris .i. tribuo , attribuo . Hortor hortaris .

L I B E R VII.

ris. i. admono, incito. Oseulor oscularis. i. osculum do, vel accipio. Experiior experiris. i. tento, vel tentor. Stipulior stipularis, rogo, vel rogor, in obligatione contrahenda. Moror moraris, in mora teneo, vel teneor, expecto, vel expector. Hospitor hospitaris, suscipio, uel suscipior hospitio. Crimior criminaris, accuso vel accusor. Amplector amplecteris; circundo aut circundor; & accipio, vel accipior. Veneror, honoro, vel honoror. Dignor, dignum iudico, vel iudicor. Adulor, commune; est autem adulari, inferuire, & captare; vt fauorē emereamur, vel voce, vel gestu dicimus; ergo ego adulor tibi, & tu adularis a me. Obliuiscor, raro passue capitur. Interpretor, declaro, aut declaror. Solor & consolor. i. consolationem do, & accipio, &c.

DE VERBORVM FORMIS.

L I B E R V I I.

*R*ecipuas verbi formas cognosce quaternas.

Formę verborum principales sunt quatuor, perfecta, vt lego. Meditatiua, vt lecturio. Frequentatiua, vt lectito. Inchoatiua, vt feruefco, calefco.

De Frequentatiuis, seu Inchoatiuis.

Sic iteratiuum formes, ito fiat ab atun.

V, per o, mutabunt bene cetera verba supini.

Si fuit or, manet or. Sunt cuncta frequentia prima.

Pratererunt legem nato, querito fundito, scitor.

Siscitor, atque agito, sector, loquitor, pauitoq;.

Perscrutando libros Doctorum, plura notabis.

Frequentatiuū, vel iteratiuū verbum est, quod asfiduā, vel potius frequentem in agendo vim habet, & frequen-

ter

ter agendo iterat affectum: vt salto, saltas, clamito, clamitas. Formantur autem dupliciter. Primo à verbis primæ coniugationis habentibus in supinis atum penultima longa, mutando a longum, in i, breue, & u, vel um, in o, vt imperatum, imperatu, imperito, imperitas, clamatum, clamatu, clamito, clamitas; volatum, volatu, volito, volitas, &c. Reliqua frequentatiua formantur à supino mutando um, vel u, in o, vt cursum, vel cursu, curso, cursas, saltum, saltu, salto, saltas, dormitum, dormitu, dormito, dormitas. Tueor, tutum, tutu; tutor, tutaris; quia ex verbis in or, fiunt frequentatiua in or; veluti minor, minatum, minator, minitaris. Frequentatiua verba omnia per primam coniugationem inclinantur. [Prætereunt, &c.] Formantur contra regula quædam, no, nas, natum, natu, nato, natas: quæro, quæris, quæsitum, tâ, quærito, tas, i. instanter quæro, fundo, fufum, fundito, as, i. sæpe fundo; scio, scitû, scitor, aris, i. interrogo, vel inuestigo, quæ occulta magis, ac secretiora sunt Sciscor, facit sciscitor, aris, i. scitor, & est magis in vfu quàm scitor. Ago, actum, agito, as. A sequor, sector, aris, prosecutor .i. continuo sequor. Loquor, loquitor, aris. Pæueo, es, pæuito ait, valde pæueo, &c. Si quis doctissimorum scripta perscrutetur plura norabit; nam pæuco, pæucito facit, pro pæsto, pæstas; nosco, noscito, &c.

De inceptiuis, seu inchoatiuis.

Præsentis primiq; modi, coniunge secunda

Personæ, si uis verba inceptiua creare.

Sic ferues, feruesco facit. Sed tollitur hisco.

Verbû inchoatiuæ, vel inceptiuæ formæ est, qd̄ continuû incrementû passionis innatæ significat. Et propriè tâtû a neutris secundæ coniugationis fit, addendo secundæ personæ præsentis indicatiui, singularis numeri, syllabâ co; ut Tepeo, tepes, tepesco .i. in horas magis tepesio.

Calesco.

L I B E R VII.

Calesco. i. fio calidus; sic ægresco, albesco, feruesco, ardesco, madesco, &c. Quorundam primitiua in vsu non sunt, vt ignesco, sanesco, herbesco, liquefco, iuuenesco, senesco, &c. Hæc omnia licet recte augmentatiua dicantur, tamen non ineptè appellantur inchoatiua, nam qui calescit, incipit aliquid caloris acquirere: licet non penitus incipiat iam primum calere. ita declarato in reliquis.

Quæ similiter in sco desinentia, formantur tam ab alijs uerbis, quam neutris secundæ non propriè dicenda sunt inchoatiua, sed inchoatiuis formatione similia, uulgo tamen etiam inchoatiua dicuntur; vt præsentisco. i. presentio Concupisco. i. cupio. pertimesco. i. pertimeo. Edormisco. i. edormio. Labasco, cado & deficio. Hæc in sco, omnia sunt tertiæ coniugationis, nec præterita aut supina habent, nisi à primitiuis. [Sed, &c.] Vnum formatur irregulariter, hisco, ab hio, hias, quia regula poscit hiasco. Et est hiscere proprie, oscitare, item os ad loquendum aperire.

De Meditatiuis, quæ & Desideratiua dicuntur.

*In Meditatiuis, quod in u fit, iunge supino,
V, semper breuians, rio: sic dabit esurit, esu.*

Meditatiuum uerbum, quod cum primitiuo significat cupio, ut esurio, esse cupio, etiam significat famè patior. Formatur meditatiuum à supino postremo, correpta u, & addita rio; ut partu parturio. i. cupio, aut conor parere. Valla mauult hæc, quæ meditatiua uulgo dicuntur, dici desideratiua; quia desiderium, non meditationem notant; non ineptè tamen meditatiua appellantur, quia maximè solemus meditari, quæ uehementer desideramus.

Finis primæ partis Grammaticæ Despauterianæ.

SYN-

SYNTAXIS GRAMMATICAE

DEFINITIO.

Grammatica quid est? Ars recte scribendi, recte loquendi, poetarum enarrationem continens, omnium scientiarum fons uberrimus. Est ne Grammatici etiam exponere historicos, & oratores? Quid n? Cur igitur in definitione poetarum solum meministi? Quia poeta verius quodammodo omnis scriptor est, uti homo, omnis creatura, & anima; teste Aristotele, omnia, quia omnium imagines in se recipit; ita diuinus poeta omnes scriptores praestat, quod de Virgilio in confesso est. Itaque per poetarum enarrationem facile intellexeris etiam reliquorum. Grammatica, unde dicitur? A Graeco nomine gamma; genitiuo grammatis uel grammatos, i. litera, & declinatur haec grammatica, grammaticæ, uel grāmatice grammatices. Latine dicitur literaria & literatura, & multitudinis numero literæ. Literarū quoq; nomine interim scientiam intelligimus quamlibet. Literæ, etiam epistola est. Quare grammatica nomē habet a literis? Quia a literis incipit, e quibus docet syllabas efficere, & hinc dictiones, rursusque orationes: quorum omnium uim, ut recte loquamur, & scribamus, pulchre enucleat. Infantem Grammaticen, i. paruam & rudem literatoriam artem, aut literationem, aut grammatisten dicimus.

GRAMMATICAE DIVISIO.

Grammatica, quotuplex est? Duplex, Methodica, & Historica. Quid est Methodica? Quæ recte loquendi, & scribendi præcepta continet. Vnde dicitur Methodica? A Methodus, i. uia; quia uiam rationis praestat. Quid est Historica? est poetas enarrandi scientia. Vnde dicitur? Ab historico, id est, enarro.

ME-

L I B E R VII.
M E T H O D I C A E D I V I S I O .

Quot sunt partes grammaticæ methodicæ? Quatuor, Orthographia, Eymologia, Syntaxis, Profodia. Primæ, litera Secundæ, dictio. Tertiæ, oratio. Quartæ, debetur syllaba. Orthographia, quid est? Recte scribendi peritia; ut Chrysoſtomoſ cum ch, aspirato, & y, Græco, a Chryſoſ. i. aurum. Vnde dicitur orthographia? Ab orthos .i. re-ctus, & grapho, idest ſcribo; inde orthographia, idest re-cta ſcriptura. Eymologia, quid est? Scientia ostendens ve-ram dictionum originem cum reliquis accidentibus; ut rex, a rege, eymon est. Vnde dicitur? Ab etymos. i. uerus; & logos, ſermo, uerbum, ratio, quaſi ueriloquium. Syn-taxis, quid est? Pars grammaticæ, qua congruam ora-tionem ab incongrua diſcernimus. Vnde dicitur? A ſyn, i. con, & ratio. i. ordino; & taxis. i. ordinatio. hinc ſynta-xis, coordinatio, ſiue constructio. Quid est constructio? Debta dictionum in oratione ordinatio. Quid est con-gruitas? Oratio ſecundum grammaticæ regulam facta, ut amo Deum. Quotuplex est congruitas? Triplex. Quo-modo? Voce tantum, ſignificatione tantum, & voce cum ſignificatione, uel ſenſu. De prima, ut populus cantat. De ſecunda: ut populus cantant. De tertia: ut Petrus ambu-lat. Quomodo differunt Grammaticæ loqui, & Latine lo-qui? Grammaticæ loqui, ſiue congrue, est artē ita custo-dire, ut nullum admittatur uitium. Latine loqui, est ubi elocutione luceſcit oratio, & eleganter loqui. Syntaxis diuiditur: nam quædam est finita: ut amo Deum: quædam infinita: ut me amare. Rurſus quædam est perfectæ; ut amo Deum: quædam imperfectæ; ut ſi amare Deum. Pro-fodia quid est? Carminis, & accentus notitiu; ut Simon, Simonis, penultima longa. Vnde dicitur? Α τρὸς .i. ad, & φη̄ idest, cantus, hinc est accentus: & ſcribitur in ſecunda ſyllaba cum œ, diphthongo; ut comœdia, tra-gœdia:

tragedia: quia eiusdem est originis.

SYNTAXEOS DIVISIO.

Syntaxis quotuplex est? Triplex. Præceptiua, Permissiua, Prohibitiua. Præceptiua quid est? Syntaxis quæ sub arte, & præcepto continetur: ut uir fortis: turba sedet. Permissiua quid est? Syntaxis cōtra artē uitiosa, rōne uel autoritate excusata: ut sola bubo, oēs flere, pars secāt. Prohibitiua quid est? Syntaxis nobis prohibita, quia uitiosa, nec rōne nec autoritate excusata, ut uos estis doctus. Quotuplex est Syntaxis præceptiua? Triplex. Familiaris, Media, & elegās. Familiaris quæ est circa familiarem loquendi modum perfecta constructio: ut, Te laudant oēs. Media, quæ est circa ornatorem dicendi modum perfecta constructio: ut, Te omnes quidem honore afficiunt. Elegans, quæ est circa elegantissimum dicendi modum perfecta constructio: ut, Laus tua non obscuro, nec uario sermone, sed clarissime, & una omnium uoce profertur.

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi siue constructioni quot accidit? Duo. Cōcordātia, & regimen. Concordantia quid est? Debita parti ū orationis cōuenientia in genere, numero, casu, uel persona? Quotuplex est Cōcordātia? Triplex. Quomodo? Adiectiui & substantiui. Relatiui & antecedentis. Verbi cū nominatiuo a fronte recto. Quot accidentia congruitatem mutant? Quatuor. Quæ? persona, genus, numerus, casus. Persona, inter relatiuū & antecedens, & magis adhuc inter uerbum, & nominatiuum à fronte rectum. Casus, inter adiectiuū, & substantiuum. Genus, inter hæc & relatiuum, & antecedens. Numerus his omnibus communis est. Casus etiā, undique inter dictionem rectam, & regentem. Regimen quid est? Certi casus exigentia, de casus natura nihil amittentis, ut exigentia accusatiui in uerbo

I amo:

L I B E R V I I I .

amo: est regimen, quia dicimus, amo literas. Quare dixisti, de casus natura nihil amittentis? Propter casus adverbialiter sine præpositione positos, ut vado Romã, quia fere totã naturã casus & nominis amittunt, adeo ut paucissima admittant adiectiua, quia non dicimus, nisi poetice, vado Romam pulchram, nec sum domi amplã, sed solum domi meã, tuã, suã, nostrã, vestrã, alienã. Iure igitur rectore carere dicuntur ab Alexandro. Regere, est certum casum exigere, nihil de casus natura amittentẽ. Quomodo differunt regere, exigere, deseruire, & determinare? Boni autores nullam penitus in his differentiam posuere, potes hanc sumere: Exigere, latius est quàm regere, quia dictio nihil præter casum regit, sed bene exigit, quia verba prohæretica, post se exigunt infinitiuum, non regunt, & verbũ exigit aduerbium, nõ regit. Deseruire, nihil differt a regere: ut comparatiuus cui casui seruit, siue deseruit, i. quem casum regit? Determinare, est confusionẽ significationis tollere, & hoc quãlatissime se extendit: nam adiectiuũ determinat substantiuũ, non regitur a substantiuo: infinitũ, determinat finitum, aduerbiũ vero verbũ, cognomẽq; nomen, & semper vnum substantiuorum in appositione determinat reliquum. Omnis dictio recta determinat regentem. Quotuplex est regimen? duplex, actiuum, & passiuum. Quid est regimen actiuũ? dictio regens. Quid est regimen passiuum? dictio recta. Quid est dictio regens? quæ confute significans declaratur per alteram, ut amo: hic, amo Deum. Quid est dictio recta? quæ dictionẽ regentem declarat: ut Deum, hic etiã amo Deũ. Quot partes orationis regunt? Oes præter coniunctionẽ, ut liber Petri hæc volucrũ; amo Deũ; tatis vini amãs Deũ, ad patrẽ, heu me. Ergo apud Vergiliũ: Illius ergo venimus, nõ est cõiunctio, sed adverbũ fungẽs officio nominis, ut, Abunde hic, Abunde ingenij cui est, facile docetur, & sic exponitur. Illius ergo venimus, i. illius causa:

&

& ita nulla coniunctio regit, nec regitur vnquam. Quot partes orationis regunt, & reguntur? Tres, Nomen, Pronomen, Participium: quia solus casus regitur, ut liber Petri; hæc volucrum; amor mei. amans amate. Quot orationis partes regūt tantum? Quatuor, Verbum, Aduerbiū, Præpositio, Interiectio, ut do tibi parum uini, ad Petrum, Veh peccanti. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantum. Quæ coniunctio. Regit ne omne nomen? Ita aliquo modo, tamen nomen proprium, & loco illius pronomen, non regunt, nisi per subauditionem, ut, Maria Zebedei. s. vxor. Aeneas Anchisæ. s. filius: similiter cum dixit Ver. Quid meus Aeneas, &c. s. filius. Item ego amo, ego, non regitur: nisi quia subauditur proprium, uice cuius ponitur Ioannes, aut simile.

DE CONCORDANTIA,
ET REGIMINE,
LIBER VIII.

Et primum de Concordantia.
Adiectiui, & substantiui concordantia.

MOBILE cum fixo, genere, & casu, numeroque

conueniat; nomē sic uult cognomine adesse.

Adiectiuum, & substantiuum, esse debent eiusdem generis, casus, & numeri, ut acutus gladius, la sciuus passer, honesta vxor, pulchra facies, forte corpus, ingens equor, scholare murmur. Quid est adiectiuum? Quod substantiuo adiicitur, sine quo sensu non perficit, & variatur per tres diuersas uoces, aut per tres articulos, ut bonus, bona, bonum; hic & hæc & hoc felix. Quare dicitur mobile? Quia de genere mouetur in genus, ut bonus, bona, bonum. Quid est substantiuum. Quod

I 2 adiectiuo

L I B E R VIII.

adiectiuo substat, & variatur per unum articulum, aut per duos ad summum? Quare dicitur fixum. Quia firmum est, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex est adiectiuum? Triplex. Nomen, ut sanctus, Pronomen, ut meus. Participium, ut lectus. Ego pauper, utrum est substantiuum? Ego, quare? Quia pronomina primitiue speciei per se, pro substantiis habentur. Pauper, est adiectiuum. Quot modis adiectiuum substantiuatur? Tribus. Primo, in masculino genere, ut oriens, occidens, pro cœli partibus. Secundo, in foeminino genere: ut arida, pro terra: continens, pro terra, non insula. Tertio, in neutro genere, ut antecedens i. oratio alteram inferens. Consequens, oratio illata. Quot modis declaratur substantiuatur in neutro genere: Tribus. Primo, per nomen res, ut triste. i. tristis res. Secundo, per nomen pars, ut summum domus. i. summa pars domus. Tertio, per abstractum, ut æquum. i. æquitas. [Nomen sic uult cognomini adesse [Nomen, & cognomen, concordant in genere, casu, & numero, sicut adiectiuum, & substantiuum, ut Pontius Pilatus, Simon Petrus. Idem est de prænomine, & agnomine dicendum: ut Marcus Tullius Cicero. Si quis habet cognomen ab oppido, licet ne in ablatiuo sic loqui? Petrus de Bruzella, Egidius de Roma, Henricus de Gandauo? Minime, quia doctissimi ita nunquam loquuti sunt, siue cognomen fuerit patrium nomen: & hæc sufficientissima ratio, ut, Iesus Nazarenus, Liuius Patavinus, Petrus Hispanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, non de Aquino, & ita in reliquis. Licet ne dicere Petrus de Ponte, Ioannes de lapide, de Palude? Non, sed Pontanus, Lapidanus, Paludanus, &c.] Dic etiam Martinus magister, non Magistri, Iacobus Faber, non fab i. Si durius tamen fuerit nomen, & commode non possit detorqueri ad hanc formam, licebit ponas in ablatiuo, sed cum præpositione a, ut Guido a rupe forti, &c.

Con-

Concordantia Relatiui, & Antecedentis.

*Pone relatiuum, cum precedente in eodem
Et genere, & numero, nec non persona in eadem.*

Relatiuum, & antecedens, concordant in genere, numero, & persona; ut ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum non fles tu, qui perdidisti patrem? uideo pauperem, cuius misereor. Pater est, quem diligo, &c. De quibus relatiuis intelligitur regula? Solu de qui, quæ, quod, ille, ipse, is: & si quando referant, iste, hic. Relatiuum quid est? Ante latæ rei recordatiuum. Quotuplex est relatiuum? Duplex. Substantiæ, & Accidentis. Quod est relatiuum substantiæ? Quod refert antecedens substantiuum; ut, habeo librum, quem queris. Da relatiua substantiæ. Qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum. Quotuplex est relatiuum substantiæ? Duplex. Quomodo? Similitudinis, & diuersitatis. Quod est relatiuum substantiæ similitudinis? Quod idem refert cum suo antecedente: & sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem. Quod est relatiuum diuersitatis? Quod refert antecedens diuersum à consequente, cum quo concordat, sed sub eodem genere vel specie. ut amo laurum, & cæteras arbores: ex quo inferitur, laurum esse arborem. Da relatiua diuersitatis. Alius, alter, reliquus, cætera cæteris; quia cæter, aut cæterus non dicitur. Relatiuum accidentis quod est? Quod refert antecedens adiectiuum, ut qualis; ueluti, Sum albus, qualis est pater. Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotannis, quotenus, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias. Intelligitur ne regula nostra etiã de relatiuis accidentis? Nõ. cur ita? Quia semper cum sequenti concordat: ut Catharina est pulchra, qualis est eius filius, vel quale est eius mæcipium. Cur relatiuum nõ cogitur cum antecedente concordare in casu? Quia a diuersis casibus plerumq; regitur.

L I B E R VIII.

Cogūturne aliquando in eodē casu poni? Etiā. Quādo? Cū antecedēs absolutē. i. sine uerbo ponitur, ut relatiuum habeat locū: ut, Virga tua, & baculus tuus, infa me cōsolata sunt. An relatiuū aliquando locatur sine anteceden- te? etiam. Quando? Quū o dii causa aliqūē nominare uolumus, aut quia rē nouissimam putamus. Prioris exem- plum, dicit Iuno de Semele pellice, Ipsa petenda mihi, ipsam (si maxima Iuno Rite uocor) perdam. posterioris exemplum in Euangelio Ioannis, Domine si sustulisti il- lum, dicitō mihi, ubi posuisti eum.

De Relatiuo, regula oratoria.

Quando relatiuo precedens subdis, eodem

Ponatur casu, quia uerbo dantur eidem.

Quem scribo librum bonus est ornatius aio.

Quām librum quem: non raro reperimus in usu.

Quando relatiuū q, quæ, quod, præponitur antecede- ti, sic ut antecedēs cū eodē uerbo cōstruatur, Latine & ele- ganter in eodē ponuntur casu: ut, Quas ad me dedisti lite- ras, iucūdæ fuerunt. Si añs in eodē casu præcedat, eritne oratio congrua? uelut, librum quē scribo bonus est. Erit nimirum congrua, sed inelegans, & uix satis Latina.

Altera de relatiuo regula oratoria.

Si referens, ponas inter generum uariorum

Casus, haudque sequens fuerit, proprium, dabis ut uis:

Si proprium fuerit, referens conforme sit illi.

Quotiescūque relatiuum qui, quæ, quod, ponitur inter casus diuersorū generū, & sequens fuerit nomen appē- latiū, poterit cōcordare cū utrol bet. Si uero sequens sit nomen propriū, cū eodem concordabit relatiuū. Da prio- ris partis exēplum, uideo animal qui asinus dicitur, uel quod asinus dicitur. Vtri elegantius conformatur? Postē- riori parti, ut nauigo aquam, qui Rhodanus dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De

De coniunctiuis & interrogatiuis.

*Consimiles optant casus coniunctio quærens,
Consimilesque modos, si non regimen uarietur.*

Coniunctio, & quicquid coniungendi vim habet, petit similes casus, & modos similes. Itē interrogatiuum, responsiuum, eiusdem erunt casus, nisi regimen uarietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Tu es fortior quàm Petrus. Superbus ambulat quasi rex. Quæ habent uim coniungendi? Quam, nisi, præterquam, sicut, quasi, uelut, & plura. Da posterioris partis exempla. Cuius est liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi, Quis miseretur peccatoris? Mitissimus Iesus. Quem tremunt barathra? Iesum, &c.

Adde quòd coniunctio ita similes casus coniungit, ut tñ necesse sit eos pertinere ad res diuersas: alioquin. n. si ad ré eadē pertineāt, nihilominus essent similes, & ijdē, sed sine ulla intermedia coniunctione: idque per Appositionē, aut euocationē: de quibus infra. Itē copulatiua coniunctio efficit pluralem numerū: disiunctiua singularem: quia illa simul accipit ea, quæ coniungit: hæc tantū vnū eorū. Quare addidisti, Nisi regimen uarietur? Quia ubi dictiones exigunt, uel regunt diuersos casus, si id necessario fiat, hæc regula non hēt locū, ut dicimus, liber meus, & nullo modo, liber mei: adeo necessario dicimus hic liber est meus, & Petri. Cuius penna est? Mea. Quanti emisti? Aureo. Cuius interest? Mea. accusaris furti, an homicidij, an utroque? Exempla de similib. modis. Teren. Cū nihil est, nihil desit tamē, a desio. Idē: An quod uiam ignorāt, an qđ iter perficere nequeunt. Notandum, qđ quocūque casus dictio regens potest regere, illos etiam cōiunctio potest copulare. Si quis interroget, qualis est? potes ne respondere homo? Minime. Cur non? Quia interrogatiuis danda sunt debita responsiua: ut, Quis es? Pe-

I 4 trus,

L I B E R VIII.

trus Quis currit? Homo. Qualis est? Albus, niger, doctus,
& cætera qualitatem dicentia. Quantus es? bipedalis, &
cætera quantitatem continuam significãtia. Quotus es?
Primus, secundus, &c. Quot ludunt? Tres, quatuor, &c.

De nominatiui regimine .

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione? Duo-
bus. Priore modo regitur: ut auis canit. Posteriore poni-
tur absolute sine regimine: ut Dominus noster I E S U S
C H R I S T V S, is facit omnia. Quot modis regitur nomi-
natiuus? Duobus Figurate, & sine figura. Figurate, ut Tu,
& Petrus luditis. Sine figura, Tu ludis. Quot modis regi-
tur sine figura? Duobus. A fronte, & a tergo. A fronte: ut,
Deus regnat. A tergo, sũ homo. Quot modis noñatiuus
regitur figurate. Septem. primo, ubi est appositio: ut, Flu-
uius Tibris est turbidus. Secundo, per euocationẽ: ut, ego
Petrus scribo. Tertio per conceptionẽ personarũ: ut, ego
& tu legimus. Quarto, per prolepsin: ut, Studemusego q̄
dem poetica, tu uero medicina. Quinto, per Zeugma: ut
Hebraei sunt, & ego, & eiusmodi orationes non Latinae
modo, uerum eẽ: perelegantes sunt. Sexto per antiptosin
in prosa prohibitã: ut si quis dica: Sani alii uoces, alii nõ
uoces, pro sonorum alii, &c. Septimo, per syntesin, raro
utendam, ut Turba strauerunt uestimenta sua.

Regula nominatiui prima .

*Ante capit rectum persona conuenientem.
Et numero, uerbum, quod personale uocatur ;
Nec non finitum rectum persæpe tacemus.
Sæpe loco illius quid pono, ne puer uni
Pluralem dones sermonem: non honor est hic.
At de me solo numerus dicetur uteruis .*

Omne

Oē uerbum personale finiti modi regit ante se expresse, uel subaudite eiusdē numeri, & personæ nominatiuū uel aliquid pro nō: ut ego scribo, tu legis, Tyrannum regnare nocet reipublicæ, pluit, ningit. Quare dixisti in regula personale. Quia impersonale ante se nominatiuum non recipit, ut statur, curritur, pænitet me peccati. Quare dixisti finiti modi? quia infinitiuus ante se non nominatiuū, sed accusatiuū recipit, ut me amare rumor est. Quot sunt modi finiti? Quatuor Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus. Cur dixisti ante se, siue a fronte? Quia uerbū personale post se plerūq; recipit obliquū: ut misereor tui, amo Deū. Cur dixisti expresse seu explicite? Propter tales orationes, Deus regnat, ego scribo, ubi expresse ponitur nominatiuus. Cur dixisti subaudite uel implicite? Quia nominatiuus aliquando in uerbo intelligitur, ut pluit. s. Deus, uel natura. Ajunt Cæsarem uiuere. s. hoīes. Cur dixisti eiusdem numeri & personæ? Quia aliter incongruæ, & ineptæ essent orationes: ut ego curris, tu lego, tu dixit. Cur nominatiuū dicis, & non rectū, ut in carmine? Ut uocatiuū excludam, qui rectus est, quia nominatio similis: sed nūquam a uerbo regitur. Cur dicis uel aliquid pro nominatiuo? Quia multa per se nullius casus nominatiui officio fungūtur: ut primo infinitiuus solus sine casu, ut furari est malū. Secūdo, infinitiuus cū accusatiuo ante se: ut tyrannos uiuere, non expedit reipublicæ: hoc dialectici uocant dictum. Tertio, infinitiuus cū aliquo casu post se: ut seruire Deo regnare est. Quarto appellatum: ut, quòd studes, est tibi conducibile. Est aut appellatū, tota oratio nominatiui & uerbi præcedēte particula, q̄, aut simili. Quinto, quædā aduerbia fungūtur nominatiui officio: ut partim uirosū sunt occisi. i. aliqui uiri. Satis pecuniæ est mihi. D. Etio technice. i. materialiter posita, est uerum nomen indeclinabile neutri generis; ideo non debet dici poni in nō. Cæte-

rum

L I B E R VIII.

rum notandum quicquid ponitur loco nominatiui esse neutri generis, & indeclinabile nomen. Persius. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Cur non dixisti, nominatiuum pro supposito, vt grammaticæ? Quia sic nominatiuus non est suppositum: quia pro loco alicuius significat, Plinius: Iunipero spina p folio est. [Ne puer vni. &c.] Vni, vt vni, non est pluraliter loquendum: sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui. Exemplum prioris partis: vt rogo vos amice, venias ad prandium mecum: non autem rogo vos amice, vt venietis &c. hoc patet tam per sacram scripturam, quàm per ethnicam: vt, Ave Maria. Tu es filius Dei. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Exemplum posterioris. Cicero ad Brutum: Populo imposuimus. & oratores nisi sumus. Quintilianus: Vtinam hoc fata mihi præstarent, vt residuū laborantis animæ in tuo poneremus amplexu. Ecce quomodo idem de se nūc pluraliter nūc singulariter loquitur. Cur dixisti vni, vt vni? Quia si vni loquentes, ad plures sermones dirigi volumus poterit locutio esse pluralis. Vergilius nono Aeneidos: Vos o Calliope, precor, aspirate canenti, Cum appellat Calliope, ad omnes musas sermonem dirigit. Quia hodie inuite, audiuntur tu, tibi, tuus &c. ideo blandius poterit sic loqui; per tuam beatitudinem, sanctitatem, maiestatem, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem &c. Me tamen vester, pro tuus ponas: quia vester, est intrinsecus plurale.

Regula elegantiae.

Quod duo si rectos numerum verbo variorum

Præponas, uerbum quadrabit proximiori.

Omnia pontus erat dic, & domus antra fuerunt.

At uestes sunt lana, feras: est lana, caueto.

Verbum substantiuū, positū post duos nominatiuos

diuer-

diuerforum numerorū , eleganter conformatur secundo nominatiuo: vt bona arma, gladius est : gladius bona arma sunt. Ouidius. Omnia pontus erat. Itē, Domus antra fuerunt, singularis numeri est domus. [At uestes, &c.] Si uerbum substantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuerforum numerorum , concordabit cum præcedenti : ut uestes fuerunt lana, non uestes fuit lana : mandata tua sunt meditatio mea , non est . Sermones summi patris sunt meditatio iusti, & non est .

Secunda regula principalis .

*Cum substante uocans, & vim quod seruat eorum .
Si sit res eadem , post se rectum retinebunt .*

Verbum substantiuū, uerbumq; uocatiuum, & eorum vim habētia regunt post se nominatiuū , qui significatur accipi pro eodē cum ntō præcedente explicite, uel implicite, ut sum paruus, est homo , Deus est omnipotens, uocor Ioannes, cognominor Pelisso, sedes lætus. Cur dixisti, qui significatur accipi? Quia nisi acciperentur casus præcedēs, & sequēs, aut saltē significarētur accipi pro eodē: ueluti tu es asinus, nō esset posterior casus notatiuus, ut hic gladius est Petri, pater est filio. Verū dicemus, Petre esto bone, an Petre est bonus? Petre esto bonus, quia ante intelligitur nominatiuus tu . Verbū substantiuū quid est? Quod aliis uerbis substat in cōiugando, uel resoluendo, ut Sū, Substat uerbo lego, in resoluēdo, quia lego. i. legēs, sum, legebā. i. legēs erā, &c. Legor, sic non resoluitur, quia caret participio præsentis temporis: ut omnia passua, sicut omnia actiua carēt participiis præteriti temporis. Quotuplici uerbo substat. Sum in cōiugando . Quintuplici. Primo, passuius: ut amor, amatus sum . Secundo deponentibus: ut loquor loquutus sum. Tertio, cōmuniibus: ut osculor, osculatus sum. Quarto, neutro passuius : gaudeo , gauisus sum , uel fui . Quinto, impersonalibus passiuæ

passiua vocis, vt sedetur, sessum est, vel fuit. Quot sunt verba substantiua? Vnicum, quod est Sum. Quomodo excludis fio, exto, existo, quæ plurimi esse substantiua dixeret? Quia hæc alijs verbis non substant: sed ipsis, vt cæteris, substat sum, veluti fio, factus sum, existo, sum existens? Quotuplicia verba habent vim verbi substantiui? Triplicia. Primo passiua, quorū actiua regūt duos accusatiuos pro eadem re receptos, vel quasi acceptos; ut crederis diues; quia dicimus, credo te diuitem, vbi subauditur esse; sic habeor doctus, &c. Secundo verba neutra; veluti eundi, manendi, viuendi, &c. Veluti, concedo domū potus, parāsitus venit ad cœnam inuocatus, vade cautus, &c. Tertio, plurima alia verba actiua deponentia, quorū non constat mihi certa regula: vt adiui hoc puer, feci inuitus, &c. Vocatiuū verbū quid est? Quidā generale, quod per rei nomen præsertim propriū, aliquando etiam commune, determinatur, vt vocor Ioannes. Quot sunt verba vocatiua? Quinque, Nūcupor, appello, uocor, dicor, nominor. Cuius generis sunt uerborū personalium? Passiui. Habēt enim actiua in o uoco, nūcupo, &c. quæ regūt duos accusatiuos, qui significantur pertinere ad eandem rem, ut uoco te asinum. Cur hæc actiua non dicuntur uocatiua? Quia in proposito tantū scire uolumus, quot sunt uocatiua post se nominatiuū regentia. Quæ habent vim uocatiuorū? Cognominor, agnominor, inscribor, salutor, &c. ut cognominor Pelisso, Despauterius, cognominor Aphricanus, salutor poeta, scribor hæres, arguor infanus, hic liber inscribitur Syntaxis Despauterij, &c.

Esse infinitiuum.

*Esse pares optat casus. Sed non male dices,
Huic licet esse probum. loquitur sic Quintilianus.*

Esse copulat similes casus, qui pro eadē re significantur accipi, uel explicite, uel implicite. De nominatiuo. Petrus

cupit

cupit esse doctus. De genitiuo, Misereor Ioannis cupiētis esse docti, cui deest ingenium. De datiuo, Licet mihi esse sacerdoti. De accusatiuo, Audio Ioānem esse doctū. De vocatiuo nō datur exēplum. De abltō, Vtor familiariter Ioāne cupiēte esse canonico. Quare dixisti īplicitē? Quia aliquñ alter casus subauditur: Vt huic licet esse probū, &c.

Appositio.

Apponens coniunge pari casu duo fixa.

Esto res eadem: declaratumque præito.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinētia coniungantur sine cōiūctione erunt eiusdem casus, præcedente declarato per appositionē: vt fratres gemini: hic sunt duo substantiua, fratres & gemini, pro eisdē rebus accepta sine cōiūctione, ergo ponuntur in eodē casu: & declaratū. s. fratres præcedit. Da plura exempla. Ioannes homo magni ingenij. fluuius Rhen⁹, vrbs Roma, arbor morus, Mons Libanus, mensis Augustus. Appositio quid est? Sine coniunctionis medio substantiuorum ad eandem rē pertinentium in eodem casu positio: vt vrbs Roma. Cur dicis sine cōiūctionis medio? Quia ineptē dicitur fluuius & Rhenus, vrbs & Roma, &c. Cur dicis in eodem casu? Quia hoc in omni appositione est necessarium. Per quot casus fit appositio? Per oēs: ut arbor sycomorus, ris, ri; ri, ro, rem, rum: ro, re, &c. Possunt ne esse diuersorum generum? Etiam, vt flumen Rhodanus, vrbs Gādaum, &c. Possunt ne substantiua esse diuersorū numerorum in appositione? Vix. Quia non dicimus vrbes Roma, sed vrbs Roma, nisi cū alterum altero numero caret: vt vrbs Athenæ, pisces signū: & vbi alterum est collectiuum. Ouidius, Turba ruūt in me luxuriosa proci. sic ordina, proci turba luxuriosa, ruūt in me. Quot de causis fit appositio? Trib. Primo, causa restringendę generalitatis: ut arbor Laurus. Secundo, causa remouendę æquiuocationis: vt leo signū ardet,

ardet. Est autem æquiuocum polysemú, hoc est, dictio diuersa significatione multa significans: ut canis, lupus, &c. Tertio causa attribuendæ proprietatis: ut Plato homo doctissimus. An appositio est figura? Etiam. Quare? quia appositio est arte aliqua nouata dicendi forma. Nouata. i. a trito uulgi, & inueterato loquendi modo remota, & ita elegans: ut *Molem magalia* quondam. Quid est figura? Arte aliqua nouata dicendi forma. Quotuplex est figura? Triplex. Dictionis, locutionis, constructionis. Quid est figura dictionis? Quæ in dictione fit, ut Syncope, Apocope, &c. Quid est figura locutionis? Quæ circa aliquem loquendi modum, non circa congruitatis regulam uersatur, ut sine Cerere, & Baccho friget Venus, Metonymia. Quid est figura constructionis? Quæ circa grammaticas constructiones uersatur, ut Appositio, euocatio, &c. Quot sunt figuræ constructionis? Octo. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, uel syllepsis, prolepsis, zeugma, aniptosis, synthesis, & synecdoche. Quot hæc elegantes sine ullo uitio? Quinque. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, prolepsis, zeugma. In quibus nihil est uitij, tantum abest, ut sint rationes excusantes, sed elegantix, & ornatus plurimum. Aniptosis, & synthesis plerunque habent uitium ratione excusatum, suntque sub grammatica permissiua, ut synecdoche.

Euocatio.

Si ternam primæ des: totum sit tibi primæ.

Si quæ secundæ des ternam, totum esto secundæ.

Pauper ego canto. Tu diues trepidas. Cur dicis immediate?

Quando immediate primæ, vel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ, uel secundæ personæ per euocationem: deo uerbum erit primæ, uel secundæ personæ: ut, *ego pauper canto. Tu diues trepidas. Cur dicis immediate?* Quia non potest intercedere coniunctio, quia

p. r.

personæ hic ad eandem rem pertinent. posset tamen intercedere coniunctio, si duæ tertiæ personæ connecterentur vni primæ aut secundæ: vt Ego pauper, & indoctus nescio quomodo victum mihi comparabo. Quid est euocatio? Continua tertiæ personæ ad primam, vel secundam reductio elegans: vt, Ego Ioannes sedeo. Hic tertia persona Ioannes, reducitur ad primam personam ego: quia verbum est primæ personæ. Continua .i. sine coniunctione mediante. Quot sunt in euocatione necessaria? Quatuor. Quæ? Persona euocans, persona euocata, absentia coniunctionis, & verbum personæ euocanti conforme. Persona euocans est prima, vel secunda persona: vt ego, nos, tu, vos. Persona euocata, est tertia persona, vt Ioannes. Quotuplex est euocatio? Duplex. Quomodo? Explicita, & Implicita. Explicita, vbi persona euocans, & euocata, exprimentur: ut, Ego Apollonius scribo. Implicita, vbi persona euocans subauditur: ut, Peccatores te rogamus audi nos.

Conceptionum parasceue.

Quæ per &, aut socias iungo, dant rite ualorem Pluralem: sic cum, pro coniungente repostum.

Copulatum per coniunctionem copulatiuam &, atq; & cæteras: & per præpositionem cū, pro &, ualet dictione pluralis numeri: ut, tu, & iste. i. uos: ego, tuq; i. nos Petrus, & Ioannes ludunt, quos video. Vergilius & Ouidius sunt docti. Bertha cū Catharina sunt pulchræ. Ouidius: Ilia sum Lauso de Numitore sati. Conceptionum parasceue, idest ad conceptiones noscendas præparatio.

Personam, atq; genus, semper dabimus magis digno: Prima quidem reliquis præstat. ternæque secunda Masculeum reliquis præstat: neutro muliebri.

Copulatum æquipollens, uni plurali, est eius personæ, aut gñis, cuius est pars dignior per conceptionem. Exemplum

L I B E R V I I I .

plū de persona: ut, ego & tu, & ego, & ille est primę personę: quia est o est pars dignior: nā prima persona cōcipit secundam, & tertiam per regulam. [Prima quidem reliquis prætat.] Ideo dicimus: Ego & tu disputamus: uerbū est pluralis numeri: quia ego, & tu, & qui pollēt uni plurali. I. e., Tu & Petrus luditis: quia secunda cōcipit tertiam, per regulam. [Ternęq; secunda.] Tertia autem semper, ut indignior, concipitur, nunquam concipit, Tu mecum gaudemus, aut sine figura, tu mecum gaudes. Exemplum de genere: ut Petrus, & Anna, est pluralis numeri, per ualorē masculini generis, quia pars dignior Petrus est masculini generis. Nam masculinū concipit foemininum, & neutrum, & non contra. Ideo dicimus, Petrus & Anna sunt pij Dominus & Mancipia sunt pugnaces. Da regulā. [Masculinum reliquis prætat] Foemininū concipit neutrum: ut lana & scortum sunt impudicę. Da regulam, [Neutro Muliebri.] Cōceptio quid est? Mediata indignioris ad dignius reducta: ut ego tuq; damus, &c. Quare dicitur mediata? Quia explicite, uel implicite, mediata cōiunctio, uel præpositio cū. Quotuplex est conceptio? Quadruplex. Personarū, generum, numerorū, casuū. Quid est conceptio personarū? Cōceptio in qua à persona cōcipitur: ut, ego, tuque damus. Quotuplex est cōceptio personarū? duplex. Directa, quę fit sine cū: ut, tu Petrusq; luditis. Indirecta quę fit per cū: ut tu mecum gaudemus. Conceptio generum quid est? Conceptio in qua unū genus cōcipit alterū; ut pater materq; sunt boni, bos & iumentū sunt ad præsepe ligati. Dicitur recte, calamus & papyrus sunt mala? Vix bene dicitur Quia in cōceptione generum coniuncta per &, uel, cū debent significare res animatas. aliter fere temper adiectiuū deberet esse neutri gnis; ut calamus, & papyrus sunt mala, per regulā differentię, quę paulo post ponetur. Quid est cōceptio casuū? Conceptio quę fit per cum: ut ego tecū ludimus. Quid est cōceptio numerorū?

Vbi

ubi plurale concipit singulare; ut Petrus, & isti ludunt. Quot in quaque conceptione sunt necessaria? Quinque. Quæ? Dictio concipiens, dictio concepta, copula, uerbum, uel adiectiuum, concordantia cum dictione concipiente, non cum concepta.

Regula indifferentiæ.

Sint res, absque anima, ponetur mobile neutrum.

Demonstratiuum, & referens, pluralia iunge.

Quotiescunq; substantiua rerû inanimatarû cuiuscûq; generis coniunguntur ad adiectiuû, uel demonstratiuum, uel relatiuû plurale, ipsum erit neutri generis semper: ut calceus, & subucula sunt detrita, penna & atramentû sunt scribenti necessaria, mors & pestilentia sunt fugienda. Quare dicitur regula indifferentiæ? Quia substantiua possunt esse sine differentia cuiuslibet generis. Quare dixisti fere semper? Quia quando res sunt inanimatæ, fit adhuc aliquando conceptio generum, sed rarissime. Cicero in Sónio Scipionis. Concilia coetusq; hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur. Lucanus: Mensuraque iuris, Vis erat: hinc leges, & plebiscita coactæ, &c.

Conceptio generum implicita.

Implicitam uocites generum syllepsin; uterque

Est probus. At debent mas, & fœmella notari.

Quando de uiro, & fœmina loquimur: non expressis concipiente, & concepto, per masculinum fieri debet conceptio generû implicita: ut uterq; est probus, de Petro eiusque uxore; uter horum est fœmina? hi sunt homines, &c. Semper oportet loqui de uiro, & de fœmina, fœcus nulla esset figura. Itaq; conceptio generû est duplex, implicita, & explicita. Explicita in qua genus conceptû, & concipiens explicatur; ut Ioannes, eiusque uxor sunt pij: & fit per omnes casus. Implicita, in qua per masculinum loquimur de uiro & fœmina, non expressis

K ge

L I B E R V I I I .

genere concipiente, & concepto : vt in Genesi: Erat uter-
que nudus : de Adam, & Eua .

Prolepsis .

In partes totum partitur ritè prolepsis

Cum verbo positum : tacitam quandoque uidebis .

Propter totū, cum uerbo uel adiectiuo cōgrue cōstru-
ctum in partibus uerbum, uel adiectiuum eleganter intel-
ligitur per prolepsim : vt, Noluerunt uenire, sed abierūt,
unus in uillā suam, alter ad negotiationes suas. hic p p to-
tum inuitati, Latine subauditum cum uerbo abierunt, in
partibus uerbum ornate intelligitur, sic, unus supple abijt
in uillā suam, & alter abijt, &c. Item, Hi metuunt, hic do-
minum, ille magistrum : uerbum uel adiectiuū in partib.
turpiter exprimeretur. Præterea uerbum, uel adiectiuum
totius aliquando in fine pulchre ponitur : vt Salustius in
Catil. Exercitus hostium duo : unus ab vrbe, alter à Gal-
lia obstant. Quid est totum? Dictio pluralis numeri, aut
dictio collectiua : vt homines, turba, &c. [Tacitam, &c.]
Prolepsis est aliquando implicita. Teren. Curemus æquā
uterque partem: hic totum Nos, intelligitur in uerbo cu-
remus: & partes continentur in distributio uterque. Pro-
lepsis quid est? Attributio proprietatis toti diuiso in suas
partes, quæ totius proprietatem uario modo continent,
vt omnes student : hic scientiæ, ille pecuniæ, alius Vene-
ri, &c. Quot necessaria sunt in omni prolepsi? *Quinque* :
Totū, partes, determinationes, proprietas, & ordo : præ-
terea, uerbum uel adiectiuum .

Zeugma .

Vnius est uerbi ad diuersa reductio Zeugma,

Aut adiectiui, Nihil hic nisi carmina desunt.

Iratu rex est, reginaq; non sine causa.

Propter uerbum, uel adiectiuum congrue cum aliquo
casu, aut substantiuo constructum, in altero uerbum, uel
adie-

adiectiuum facile subauditur per zeugma: vt quis fecit & ego: hic pp verbum fecit, congrue constructum cū quis, facile subauditur, feci, in ego. Sum ita magnus ut soror mea. hic propter adiectiuū magnus, congrue constructū cū subaudito ego, facile intelligitur adiectiuum magna in soror mea. Similiter in his orationibus, Tauri mei, & alticia mea occisa sunt. Carus est panis & uinum. Hebræi sunt, & ego. Hic illius arma, hic currus fuit. Zeugma quid est? Vnius proprietatis ad diuersa reductio, ad vnum quidem expresse, ad alterum intellecte: vt ego sicut foenum arui. Quot sunt necessaria in zeugmate? Quinque. Quæ? Proprietas, verbum vel adiectiuum, duo substantiua, coniungens, & cōcordantia proprietatis cum vno expresse, cum altero intellecte. Cum quo debet concordare proprietas in zeugmate? cū propinquiore, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut cōparandi. Verg. Nec Deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est. Quare dixisti, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi? Quia sic proprietas concordat cum remotiori, aut principaliori: vt, Montes sicut cera fluxerunt. Ego rectius quā tu scribo &c. Quot sunt species zeugmatis? Tres. Zeugma a superiori, in quo verbum vel adiectiuum ponitur in principio: vt Vergilius, Silet omnis ager, pecudes, pictæque volucres. Beatus venter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Zeugma a medio, in quo verbum, vel adiectiuum ponitur in medio: vt vitia erunt donec homines. Si radix sancta, & rami. Zeugma ab inferiori, in quo verbum vel adiectiuum ponitur in fine: vt Nihil hic nisi carmina desunt. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Antiptosis.

Antiptosis erit, pro casuposito casum.

Antiptosis est casus pro casu positio, sub aliqua proprietate. Quod lætitijs insperatas modo mihi irrepserunt

K 2 in

L I B E R VIII.

in sinū, pro lætitiæ insperatæ. hæret pede pes, ꝑ pedi &c. Sūt ne nobis licitæ orationes eiusmodi per antiptosis? Non, nisi essemus tanti quanti fuerūt hi, apud quos reperitur, & æque parce vteremur. Est tamen antiptosis quædam adeo ab oratoribus vsurpata, ut omnibus liceat, & elegans hī, ueluti, id genus, pro eius generis, omne genus pro omnis generis: ut Aristotelis libri sunt omne genus elegantix referti &c. Estne antiptosis, Petrum ludit pro Petrus? Non, sed solœcismus: quia antiptosis debet habere auctoritatem, pro ratione excusantem.

Synthesis.

Synthesis haud uocem, sed cernit significatum, Rem magis inspiciunt quàm uocem sæpe poetæ.

Oratio aliquando congrua est sensu, non uoce, per synthesis; ut populus clamant, turba strauerūt: congrue dicimus per sensum; quia populus, & turba significant simul multos; & ita per significationem sunt pluralis numeri, sed tales orationes sunt incongrue secundū uocem, quia populus & turba secū dū uocem, sunt singularis numeri. An omnes orationes per synthesis sunt nobis permittæ? Non, nisi in poematis & historijs, & tū quoque cauendū est, ne quid nimis. Synthesis quid est? Attributio proprietatis uni, uel plurib. copulatis, quod fit non gratia uocis, sed significatus; ut pars in frustra secant. i. aliqui.

Aduerbia, & interiectiones.

En, ecce, hem, primum, quartumq; aliquando requirūt. Heu, petit & quintum ueluto. Hei, uæque datiuum. Proh, primum, quartum, quintumq; notatur habere.

Hæc aduerbia demonstrandi, en, ecce, hem, petūt post se nūm uel actūm. De nō: ut ecce homo. En diritas fati. Hem Dauus. De actō, Ecce magistrum. Hem altutias. En Paradis hostem. [Heu petit &c.] Istæ interiectiones heu, & o, petunt post se nūm, actūm, aut uocatiuum;

ut

REGIMEN NOMINAT. 75

ut heu dementia: heu me miserum: heu socij, o festus dies hominis: o fortunatos agricolas: o magna uis ueritatis &c. [Hei, uæq; datiuum.] Duæ interiectiones hei, & uæ, regunt dñm post se, ut hei mihi, uæ tibi. [Proh, primum &c.] Proh, interiectio dolentis, uel indignantis, & aliquando admirantis, construitur cum nominatiuo, actõ, uocatiuo: ut proh dolor: proh Deum, atque hominum fidem: proh sancte Iupiter.

REGIMEN NOMINATIVI, ET
obiter aliorum implicitum.

*Cuiusuis tacitam do casus sæpe regentem,
Supprimit orator, quæ rusticus edit ineptè.*

Dictio regens tam nominatiui, q̄ aliorum casuū: aliquando etiam dictio recta eleganter subauditur; ut Laus regi superno. Gloria tibi Domine. Dominus uobiscum. Pax tibi &c. In quibus nt̄s regitur a uerbo substantiuo, sic implicite posito. Homilia sancti Gregorii, est supple, & sequitur. Et ut uno uerbo dicam, quotiescunq; subauditio obscuritatem non parit, ornate multa subticemus; ut, Tum Venus, supple dixit. Quid tibi cū illo? subaudi, rei est. Ridiculum, nugæ, apinæ, tricæ, fabulæ; sed quid opus plura? &c. Notandum nt̄m aliquando penitus absolui a rectore, apud Psalmodographum, Disciplina tua ipsa me docebit.

REGIMEN GENITIVI.

*Si duo continue iungantur fixa, nec una
Sit res, in patrio recte casu dabis unum.*

Omne nomen substantiuū regit alterū substantiuū in gr̄o; si ipsa pro diuersis significantur accipi, coniuñtione nec explicite, nec implicite intercedente; ut ager Pe-

K 3 tri,

L I B E R VIII.

eri, christa galli, facundia Ciceronis, patera vini, dies lætitia, Princeps sacerdotum, scriba regis, vicinus Ioannis, osor uxoris, epistola Pauli, potio somni, lumen Solis, uirtus Dei, quid rei, crater argenti, pater filij, discipulus magistri, cathedra lætitia, flos florum, homo parui pretij, puer unius diei, ager trium iugerum, iris pluuia, Aeneas Anchisæ, custos templi, scire Persij, esse Dei, quia infinitiuus fungitur officio nominatiui. liber illius; quia pronomen primitiua speciei fungitur officio nominis substantiui. Cur dicis, si ipsa pro diuersis significentur accipi? Quia aliter ponerentur in eodem casu: ut urbs Roma per appositionem. Cur dicis coniunctione nec explicite, nec implicite intercedente? Quia sic alterum non staret in genitiuo: ut chlamys & aurum.

Ex qua ui dictio aliqua regatur.

Quærenti uires, sit pro ratione uoluntas.

Affiduusque usus magnorum grammaticorum.

Si quis, ex qua ui dictio regatur, quærat: de quo cunque casu id quærat, respondebis ex ui uoluntatis, & affidui usus doctissimorum uirorum.

Tempori, atque loci, quantique aduerbia quedam

Hunc optat casum dic, uenimus illius ergo.

Quædam aduerbia temporis, loci, & quantitatis, regunt genitiuum. Exemplum de aduerbio temporis, tunc temporis. Loci, ubi uis gentium, eo discordia. Quantitatis, satis eloquentia, parum vini &c. Ergo etiam aliquando est aduerbium teste Seruio, cum genitiuo: ut illius ergo uenimus, i. causa illius.

De mei, tui, sui, nostri, uestri.

Possessum spernit patrium, quo passio fertur.

Filius ergo mei, ne dixeris: at meus inque.

Nomē significans rem possessam, uel habitam, non potest pro possidente, uel habente regere genitios passiuè signi-

significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri, vt de filio quem habeo, non licet dicere, filius mei: nec de agro quem habes, ager tui. Similiter non licet dicere, ager nostri, mos uestri, liber sui; quia mei, tui, sui, nostri, uestri, non significant possessorem, sed passiuè rem, s. de qua, aut in quam aliquid habetur, vt amor mei .i. amor quem quis habet in me, non quem ego habeo, nisi cum habeam erga me. Quidius: Vror amore mei. Quomodo dicendum est, ergo si dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis, tis, sis, nostrum, vestrum: nam hi genitiui actiuè significant: nunc mis, tis, sis, non sunt in usu; nostrum, vestrum, fere partiuè ponuntur. Ideo per possessiua loquimur, filius meus, tuus, suus, noster, uester. Quot modis genitiuus capitur? Tribus. Actiuè, quando propter ipsum alterum actiuè declaratur: vt prouidentia Dei. i. per quam Deus prouidet. Passiue, quando propter ipsum alterum passiue declaratur: vt timor Dei .i. quo timetur. Possessiue, quando propter ipsum alterum possideri significatur; ut regnum Dei, quod Deus possidet.

Quot genitiui tantum actiuè sumuntur? Quinque, mis, tis, sis, nostrum, uestrum: quorum mis, tis, sis, exoleuerunt; nostrum, vestrum, partiuè ponuntur. Loco horum utimur possessiuis, meus, tuus, suus, noster, uester, quæ actiuè, & possessiue tantum sumuntur. Quot genitiui tantum passiue capiuntur? Quinque? Mei, tui, sui, nostri, uestri, primitiuæ speciei, ut amor mei, quo ego amor. Quot genitiui possessiue capiuntur? Quotquot & actiuè significare possunt. Qui genitiui tam actiuè, quàm passiue significant? Reliqui omnes: ut amor Petri. i. quo amat, aut quo amatur, &c. Sic charitas fratris, suspicio uxoris, &c. Ex dictis liquet regulam de interrogatiuis fallere: ubi si quærat, Cuius est liber? respondendum est non mei, sed meus. Cuius est penna? Mea. Cuius est pecus? an tuum? an Melibœi? an alius cuiusquam? &c.

L I B E R VIII.

*Quævis proprietas, aut pars, cui mobile iungis
Laudem significans, aut uituperamen, in hoc sit,
Vel sexto casu, ceu vultus fœmina pulchri.*

Aut vultu pulchro, Quandoque synecdoche habebit.

Rite locum quarto aut sexto: ceu candida collum.

Aut collo: misere doleo, cordeue dices.

Nomé subiecti aut totius, regit dictionē proprietatis aut partis, cū adiectiuo laudis, uel uituperationis in grō, uel in abltō. Exēpla prioris partis, ut Vir summæ uirtutis, uel summa uirtute. Homo sanæ mentis, uel sana mēte. Rex celsi animi, uel cello animo. Gigas proceræ staturæ, uel procerata statura. Sic, Vir antiqui moris, miræ sagacitatis, admiradæ industrię, ingentis auctoritatis, boni nominis, labefactæ famæ, uel uir antiquo more, mira sagacitate, &c. Exempla posterioris partis; populus duræ ceruicis, uel dura ceruice. Herba magnæ radice, uel magna radice. Parasitus auidissimæ gulæ, uel auidissima gula. Vir magni nasi, uel magno naso. Nympha præstātis corporis; puella prolixæ comæ: uirgo flauorū capillorū: miles pauidi cordis: uel Nympha præstanti corpore, puella lōga coma, &c. Quid est subiectū? Cui aliquid accidit; ut hō est subiectū sciētia, nam hōmini accidit sciētia. Quid est proprietas? Res quæ alteri accidit; ut sciētia est proprietas, quia accidit homini. Quid est totū? Quicquid ex plurib. partib. integralib. connexū est, uel in eas resolui potest: ut hō est quoddam totū; quia ex capite, ceruice, collo, humeris, pectore, manibus, brachijs, ventre, tibijs, pedibus, & cæteris membris illius corpus connexum est, & in ea tāquā partes integrales resolui pōt. Quid est pars? Pars integralis, ut hic sumitur, est ex qua, & cæteris in eadē resolubile totū constituitur, ac connexum est: ut anima est pars integralis, eadēq; principalis hoīs: nā homo ex anima, & corpore constat. [Quandoq; synecdoche habebit,

bebit, &c.] Nomen adiectiuū, aut cū participio suo verbū passiuū, aut neutrum, significans proprietatē, aut accidens in parte rei, potest illius partis dictionem in actiuo, vel abltō regere per synecdoché. De adiectiuis. Aethiops albus dentes, vel dentibus; æger pedes, vel pedibus: decorus faciem, aut facie. De uerbis & participiis. Doleo caput, nel capite: tremo manus, uel manibus, frangor brachiū, vel brachio: fractus membra, uel membris. Synecdoche quid est? Attributio partis ad aliquod totū sub proprietate uerbi, uel adiectiui; ut, nuda genu: ager depastus fegetes; flores inscripti noīa regum. Quot sunt necessaria in synecdoche? Tria. Totum, pars, proprietas. i. uerbum, uel adiectiuum. Est ne hic synecdoche, potens diuitiis, grauis pietate, præditus dignitate? Minime. Quia ut Val-la docet, hæc figura tantum ad animi, & corporis qualitatem pertinet, nihil ad externa respiciens; qualia sunt, dolet caput; doleo ilia, pulcher faciē: nuda genu; discincta sinum, &c. Quib. licet uti synecdoche, tam in actō, q̄ in abltō? Maximè poetis, proximè deinde historicis; oratoribus uix unquā; neq; enim dicunt doleo caput, frigeo manus, sed dolet mihi caput, frigent mihi manus, &c.

De opus.

*Poscit opus sextum, tolerans quandoque secundum.
Ut mihi opus libro est. at opus dux (Tullius inquit)
Est nobis, ut opus, Plautus sic utitur usus.*

Opus regit abltūm cum dtō intercedente uerbo substantiuo. habet quoq; sed rarissime, genitiuū pro abltō; ut opus est mihi libro. i. indigeo libro; &, ut Barbari loquuntur, habeo ad faciendum de libro. Sic opus est mihi armis, auxilio, &c. De grō, mihi opus eius est. [At opus dux, &c.] Opus capitur pro necessarius, interdū adiectiuè indeclinabiliter, & ita quemuis casum secum permittit; ut, Opus est mihi medicus. Intelligo tibi multa esse

se

se opus. Dux nobis, & autor opus est, apud Ciceronem.
 [Ut opus Plautus, &c.] Vfus capitur aliquâdo pro opus,
 & regit similiter ablatiuum cum datiuo, intercedete ver-
 bo substantiuo, præsertim apud Plautum, & quandoque
 apud alios, vt, est mihi vsus doctrina, consilio, uestibus,
 &c. pecunia vsus mihi est. Dicimus etiam, hoc nobis fu-
 turum est vsui. i. vtile.

De adiectiuis verbalibus.

Actiuè signans verbale, dabit genitiuum.

Mobile: ceu quædam, quorum uix scitur origo.

Adiectiuũ verbale actiuè significans, regit grũm, ut quæ-
 dam adiectiua, de quibus, an verbalia sint, ambigitur; vt
 amans vini, patiens frigoris, doctus pilæ, indoctus logicæ,
 consultus iuris, significatiuus belli, cupidus ludi, ferax tri-
 tici, studiosus virtutis, nuncius veri, sciens recti, docilis
 prauis, docilis Dei, gnarus militiæ, ignarus uix, prodigus
 pecuniæ, rudis literarum, memor beneficij, immemor pa-
 triæ, compos voti, impos mentis, particeps furti, dubius
 uite, &c. Cur dixisti actiuè significans. Quia aliter nunquã
 per regulam hanc regeret grũm: vt vapulans, percussus,
 trepidus, &c. An debent semper ab actiuis descendere?
 Minime. Quia sic doctus, consultus, &c. non pertinent
 ad hanc regulam, quum descendant à doceor, consultor,
 &c. Ideo actiuè significare, est actiuè declarari: vt doctus
 qui scit, consultus, qui alijs rectè consultit, &c.

An omnia actiuè significantia verbalia adiectiua re-
 gunt casum huius regulæ? Non. Quia opus est, vt sint ab
 auctoribus non futilibus cum genitiuo inuenta. Ideo le-
 gens librorum, bibens vini, comedens nefrendis, &c. nõ
 dicemus, donec apud bonos auctores inuenerimus.

Quæ regunt genitiuum, vel datiuum.

Affinis, similis, communis, par, propriusq;
Finis, fides, conterminus, atque superstes,

Con-

*Consciũs & sociũs, conformis, siue propinquus,
Et vicinus, amicus: habet iungi his alienus:
Hæc casum ternũm donabunt, siue secundum,
Cætera queis damnum signabitur utilitasue,
Cum terno ponas, armis fer, & aptus ad arma.*

Quædam adiectiua regunt gũm, vel dtũm, ut affinis senectutis, vel senectuti. Similis patris, vel patri. Cõe omnium, vel omnibus. Par tui, vel tibi. Proprius hominis, vel homini. Finitimus fluuij, vel fluuiio. Fidus amici, uel amico. Conterminus fontis, uel fonti. Superstes dignitatis paternæ, uel dignitati. Consciũs scelerum, uel sceleribus. Sociũs belli, uel bello. Conformis imaginis, uel imagini. Propinquus urbis, uel urbi. Vicinus oppidi, uel oppido. Amicus uentris, uel uentri. Alienus consilij, uel consilio, &c. [Cætera queis damnum, &c.]

Cætera adiectiua, quibus significatur quæpiam utilitas, uel damnum, regunt datiuum; ut album est nigro cõtrarium, hyems est nobis grauis, molestus omnibus. Infestus hosti. i. ualde molestus. Infensus discipulo. i. uehementer iratus. Dulcis amicis. Gratum opus agricolis. Iucundus omnibus, & cætera. [Armis, fer, & aptus, &c.]
Quædam pro datiuo possunt accusatiuum habere cum præpositione ad; ut, aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.

De partitiuis.

*Partitiua uolunt genitiuum, ut signa, gradusq;,
Pronomen, numerus duplex, aduerbia quædam.*

Dictiones partiuiæ postulant gũm pluralem nominis non collectiui, vel singularem collectiui. Et sunt primo signa uniuersalia, ut quisque hoĩum, & particularia, ut aliquis discipulorum, quis virorum, uter horum, &c. Secundo, gradus comparationis. Positiuus quidem, ut nigre lanarum. Comparatiuus, ut fortior manuum est dextera.

Super-

Superlatiuus, ut doctissimus poetarum, optimus plebis. Tertio, omne fere pronomen, ut hæc uolucrum, hic inuenum, illa sororum, &c. Quarto, duplex numerus, cardinalis. i. principalis, quo uulgo numeramus, duo, tres, quatuor, &c. ut duo istorum. Et numerus ordinalis quo ordinem indicamus, ut primus hominû, septimus sapientum, &c. Quinto aduerbia quædam, ut ubique locorum, nusquam scripturarum, &c. Quid est dictio partitiua? Adiectiuum, uel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans, ut nullus, quicumque, maior, maximus, maxime, &c. Debet ne adiectiuû partitiuum cû gto in aliquo accidente concordare? Etiam, quia debet esse eiusdem generis, ut unus fratrum, una sororum. non, una fratrum, &c. Da regulam.

Sic conforme genus, partitio quando notatur,

Ni collectiuum, uel vox heteroclitica detur.

Recte etiam dices, Quid agis dulcissime rerum?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum gto in genere, ut quisq; uirorum, quæq; foeminarû. [Ni collectiuû, &c.] Ab hac regula sunt tres exceptiones. Prima in collectiuis, ut optimus plebis, &c. Secunda in heteroclitis; ut, infimum coelorum. Tertia ubi adiectiuum partitiuum respicit præcedens; ut, Quid agis dulcissime rerum? Dulcissime, respicit præcedens subauditum, ad quod dirigitur sermo. Item, Leo est fortissimus animalium, &c.

De comparatiuis, & Superlatiuis.

Res similis generis, medius gradus, atque supremus

poscunt; ille duas, hic plures usque duabus.

Sin minus ista aderunt, medio gradui dato sextum.

Comparatiuus & superlatiuus, ut regant genitiuum p regimen partitionis, requirunt comparationem inter res eiusdem generis, uel naturæ. Comparatiuus facit comparationem inter duo. Superlatiuus inter plura duobus;

ut

ut, dextera est fortior manuum, bene dicitur; quia fit cōparatio inter duas res. s. dexteram, & sinistrā, & sunt eiusdem generis, uel naturæ, quia ambæ sunt manus. Dextera est fortiorum digitorum malè dicitur, quia sunt plures quā duæ res, nec sunt eiusdem generis, quia dextera non est digitus. Pollex est fortissimus digitorum rectè dicitur, quia fit comparatio inter res plures duabus, quia inter pollicem, & cæteros digitos, & hæ res sunt eiusdem generis, uel naturæ, quia pollex est digitus. Ideo maledicimus, Hector est fortissimus Græcorum; quia non fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis, quum Hector non sit Græcus, sed Troianus. Esse eiusdem generis, ut hic sumitur, est rem extendentem significari per casum comparatiui, uel superlatiui; ut, Hector fuit Troianorum fortissimus. Ideo non est bona comparatio, Leo est fortissimus lyncum, quia Leo non est lynx. [Sin minus ista, &c.] Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habebit ablatiuum, ut doctior illo, uel illis. Et per comparatiuum cum ablatiuo loquendum est, quoties comparatio non fit inter res eiusdem generis, uel naturæ, ut Hector fuit fortior quouis Græco. Leo est fortior lynce. Penelope est castior sororibus suis, non tamen est castissima sororum suarum, quia Penelope non est soror sua, &c.

Genitiuum, uel ablatiuum regentia.

*Dat patrium, aut sextum tibi copia, sicut egestas,
Plenus, inops, saturat, cum fratribus implet, abundat.*

*Atque egeo, careo, testes: quibus adijce sanus,
Et miser, & dignus, cum pluribus, & bene multa*

Verba: uelut crucio, cum pendeo, lator, & ango,

Decipio, abstineo, potior, sic ponis, aloque,

Indoleo, receo: quæ, plurāq; glossa recludet.

Adiectiua, & uerba quædam in copia, & egestatis cū nōnullis

nullis alijs, regunt gr̄m, vel ablt̄m. Adiectiua quidem,
 plenus, locuples, satur, diues, abundans, refertus, foecun-
 dus, egenus, immunis, pauper, inanis, truncus, oneratus,
 orbis, orbatus, dignus, indignus, viduus, vacuus, conten-
 tus, faucius, lapsus, miser, sanus, & plura, vt plenus rima-
 r̄, plenus lacte, locuples pecuniæ, locuples metu, satur
 omniũ rerũ, & satur succo ambrosiæ, diues auri, & auro,
 abundans verborũ, & verbis, refertus cibi, & cibo, foecun-
 dus frugum, & frugibus, egenus auxiliij, & auxilio, indi-
 gnus opis, & ope, immunis mali, & malo, pauper prædio
 r̄, & prædij, inanis veri, & vero, truncus manuũ, & ma-
 nibus, oneratus tritici, & tritico, orbis parentis, & pa-
 réte, orbatus oculi, & oculo, dignus, indignus salutis, &
 salute, viduus vxoris, & vxore, vacuus rationis, vel ratio-
 ne, cont̄tus libertatis, & libertate, socius itineris, vel iti-
 nere, lapsus animi, vel animo: miser animi, & animo: sa-
 nus mentis, & mente: & plura: vt suspensus animi, & ani-
 mo: liber legũ, & legibus: nimius sermonis, & sermone:
 onustus auri, & auro; cumulatus sceleris, & scelere; fru-
 stratus spei, & spe: copiosus rerũ, & rebus: tenuis opum,
 & opibus, &c. Verba vero, egeo, indigeo, careo, saturo,
 impleo, cũ fratribus compleo, repleo, expleo, depleo, op-
 pleo, &c. abũdo, affluo, crucio, discrucio, excrucio: pen-
 deo, lætor; ango, desipio, abstineo, potior, alo, indoleo,
 recreo; & pauca alia; vt egeo defensionis, & defensione:
 indigeo pecuniæ, & pecunia. Reliqua sæpius ablt̄m ha-
 bent; vt careo tui, & te: saturo gregem pabulo; impleo
 granariũ tritici, & tritico, cõpleo te metus, & metu, &c.
 abundo amoris, & amore, affluo frumenti, & frumento:
 discrucior animi, & animo: pendeo animi, & animo: læ-
 tor huius rei raro, frequenter hac re; ango me animi, &
 animo; desipio mentis, & mente; abstineo iræ, & iras; po-
 tior rerum, & potior Gallia; alo te pane nunc tantũ; olim
 panis dixerunt; & indoleo hac re, aliquando huius rei;
 recreo

recreo me animi, & animo. De alijs, vt fallor animi, vel animo, participo te consilij, & consilio; scatet mendarum, & mendis. i. affluit, & plenus est.

Dat patrium, aut quartum, fastidio, sed mage quartum.

Fastidio hanc rem, per accusatiuum nunc dicimus, olim etiam fastidio huius rei.

Regentia genitiuum, vel datiuum.

Dic satago rerum: patrium, aut dantem misereri.

Sed mage vult patrium, dominor dat rite datiuum,

In sacris etiam patrium, uelut auxiliari.

Grammaticæ leges plerunque ecclesia spreuit:

Tu uiuendo bonos, scribendo sequare peritos.

Satago, regit g^{um} reru, ut, satago reru mearum .i. anxius, & sollicitus res meas curo. Misereor vult g^{um}, vel dtum, sed melius g^{um}; vt Misereor mei Deus, misereor nobis Christe. Dominor, & auxilior, dtum rite regunt apud omnes ecclesiasticos, qui cum g^o etiam construunt, ut auxilior miseris, dominor uictis. In sacris in g^o leguntur auxiliatus sum tui, & dominatus est bestiarum, sed non imitabimur. Cæterum, si rectè velimus viuere, sanctos imitabimur etiam indoctissimos. Si venuste cupiamus scribere aut loqui, linguæ Latinæ doctos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Verba genitiuum, vel ablatiuum habentia.

Accuso, damno, moneo: contraria laudo,

Criminis aut penæ, vel laudis habento secundum,

Aut sextum. Sed V alla ded. t tantummodo sexto.

Altero, & ambobus, neutro, uel utro, uel utroque.

Verba accusandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria, ut excusandi, absoluendi, vituperandi, regunt g^{um}, uel abltum criminis, poenæ, admoniti, laudis, uituperij: vt accuso te furti, uel furto, Incuso te negligentia,

uel

L I B E R VIII.

vel negligentia, arguo te mendacij, vel mendacio, admo-
ueo te debiti, vel debito, laudo te uirtutis, uel uirtute,
absoluo te iniuriarum, uel iniurijs, &c. Omnia pene, gr̄um
frequētius habent, quā ablt̄um, demotis quinq; ablatiuis;
altero, ambobus, &c. Quia per gr̄um hic loqui non licet,
teste Valla, ut utro accusatus es? furti, an homicidij? non
utrius; neutro accusatus sum, non neutrius, &c. Accusandi
uerba sunt, accuso, incuso, ago, postulo, arcesso, insi-
mulo, arguo, noto, alligo, astringo, corripio, reprehendo,
crimino, & si qua sunt similia. His cōtraria, excuso,
purgo, &c. Damnandi, damno, condemno, mulcto, ad-
mulcto, punio, plecto, conuincō, redarguo. His contra-
ria, absoluo, libero, &c. Monendi, moueo, admonéo,
commoneo, commonefacio, commemoro, confulo, &c.
Laudandi, laudo, miror, probo, commendo, &c.

In quo casu poni debet pretium.

Verba uolunt sexto pretium; ponas sine fixo

In patrio pluris, tanti, quanti, atque minoris;

Cum fixo in sexto. Raro quartum, ualeo uult.

Vilius, & melius, peius, uel carius emi.

Valla negat recte dici per nomina posse.

Omne uerbū, cuius actus aliquo pretio constat, potest
regere post se nomen pretij, uel ualoris, in abltō, exceptis
quatuor sine substantiuis in gr̄o semper ponendis, tanti,
quanti cum natis, tantilibet, tantidem, quantiuis, &c. &
pluris atque minoris, qui cum substantiuis in abltō ponū-
tur ut cætera: ut, emi abs te equum decem aureis, doceo
discipulum paruo, aut uili. i. quod Barbari dicūt, pro bo-
no foro. Triticum uenditur magno, aut multo. Quanti
mercatus es istum librum? non quanto, nec pro quanto:
quia ablatiuo pretij nunquam additur præpositio pro.
Ideo dices, quanti pransus es? aut quanto pretio? non
pro quanto, quanti cupis coequare? quanti habitas? quanti

portat

portat nuuius epistolam? quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum? quanti æstimas virtutem? &c. non pro quanto, nec quãto, nisi addas pretio. Bene tamen dices, quantum das pro domo? quia hic pro, non additur pretio. Pluris opinione librum emi, quanticunque comparaueris, dignus est. Emi Ciceronem quinque libellis, & ego tantidem. [Raro quartum, &c.] Valeo huc pertinet, ut quanti ualet hæc uacca? decem florenis, minimo ualet hæreditas, quanto pluris ualet doctrina, tanto minoris æstimatur. Aliquando hoc uerbum regit pretium in accusatiuo; ut, illud non ualet trientem nummum. Quintilia. Idem significant, & idem ualeant, &c. [Vilius & melius, &c. In quibusdam solum aduerbialiter loqui licet, teste Valla, ut emo uilius, & melius uendo .i. quod Gothicum uulgus ait, pro meliori foro. Latini, emo minoris. Emo peius, aut carius. i. emo pluris.

De uerbis plures genitiuos regentibus.

*Æstimo, curo, puto, facio, cum consulo, duco,
Pendo, habeo, refert, est inter & est bene iungo:
Ante dabunt dictos patrios, cum plurimi, & æqui,
Et parui, nihili, nauici, flocci que, boni que,
Magni infiniti, maioris, maximi, & assis,
Et minimi, multi. Quædam bene ponito sexto.*

Verba æstimã di; ut æstimo, existimo, curo, puto, facio; cõsulo, duco, pendo, & habeo pter gtõs tanti, quanti, pluris, minoris, regunt etiã gtõs plurimi, æqui, parui, nihili, nauici, flocci, &c quibus additur pili, & forsan plures. Pro quibusdam possunt habere ablutum. Et significant omnia hæc uerba, æstimare: ut parui te æstimo, vel etiam paruo: quid de me fiat, parui curat, ego hanc rem nihili duco: semper te plurimi feci: quod polliceris æqui boni q; facio, optimi consule. i. æstima, iudica, rogo ut boni consulas, æqui boni q; consule. i. in bonã partem accipe: flocci

L

non

L I B E R VIII.

nō facio, aut pēdo, aut curo: ac nauci facio. i. sperno, con-
temno, nihil æstimo. Floccus, vernacule, Vn fiocco di la-
na. Naucis; putamen nucis, nullius certe pretii. Item ma-
gni refert, quo loco quæq; dicitio posita sit, parui mea in-
terest, an claris sim natalibus, an obscuro genere, mō sim
bonus & sapiens: mea nihil refert, dūmodo potiar. Refert,
& interest, in reliquis sapius hēnt, vel nō ita, vel aduerbia,
multū, plus, plurimū, magis, minus, parum, maxime, mi-
nime, pauxillulū, nihil, aliquid, quid, siquid, & si qua sunt
similia: ut, multum interest vnde quis gaudeat, quod
mea refert scire, fac sciam, &c. Pluris opes sunt nunc quā
prisco tempore, non assis faciunt. noli grammaticam par-
ui putare: Infiniti virtus æstimanda est.

Quæ regunt genitiuum, uel accusatiuum,
Pauca recordandi patrium, quartumue requirunt.
Vt memini, memoror: sic obliuiscor habetur.

Pauca verba recordandi, vt recordor, memini, memo-
ror, reminiscor, & hoc verbū obliuiscor, regunt genitiuū
vel accusatiuū. De gto, vt recordor pueritiæ, memini nu-
ptiarū sororis, memoror bñficiarū, reminiscor historiæ,
obliuiscor carminis. De actō. Recordor pueritiā. memi-
ni lectionē hesternā, memoror nouissima mea, remini-
scor acta mea, obliuiscor histo. Memoror, hic deponēt.

De refert, interest, & est.

Refert, inter & est, est signans commoditatem,
Officiumue, petit quosuis patrios, nisi septem.
Refert, inter & est, monstraq; mea; referto.
Cum reliquis, Capiet cuias, uel cuius, utrunque.
Est nostrum, uestrumque, meumque, tuumque, suumq;.

Hæc tria verba, refert, interest, & est, ad alicuius rei co-
moditatem, vel utilitatem, uel officium pertinentia, regūt
quosuis genitiuos, præter septem primitiæ speciei, mei,
tui, sui, nostri, uestri, uel nostrum, & uestrum. Pro quibus
refert

refert & interest, regunt ablatiuos mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus iugitur cuius. Est uero, capit nominatiuos meū, tuū, suum, nostrum, uestrum. Exempla ut hæc uerba regunt genitiuum; Vxor̄is refert quid rerum gerat maritus, nosse. boni scholastici interest diligenter studere, boni præceptoris est breuem esse, interest oīum recte agere. i. oīum officiū est, vel ad oēs pertinet, aut uile est. Iudicis est, in cā semper uerū sequi. Exēpla de refert, & interest, cū mea, tua, sua, nostra, uestra, cuius: ut cuius interest, fures suspendere? vel cuius interest, tua interest concionari, mea refert auscultare, nihil tua refert, id quod tua referebat, aut nostra aut ipsorum interest. Cuius interest? mea, aut cuius refert? Petri, &c. Exempla de est, cum meū, tuum, suum, &c. ut, meum est, te, si quid pecces punire, tuum est parenti parere. uestrum est, o tyrūculi, t̄pis rōnem habere. haud nostrum est, gulæ operam dare, &c.

Genitiuum cum accusatiuo habentia.

Pœnitet, & tædet, miseret, pudet, & piget, optant.

Accusatiuum patientem cum genitiuo.

Hæc quinque impersonalia actiuæ uocis, pœnitet, tædet, miseret, pudet, piget, regunt accusatiuū patientis rei cū genitiuo agētis; ut pœnitet me peccati; tædet te uitæ, miseret Christum peccatoris; pudet te probi; piget illū laboris. Sub miseret, comprehenditur miserescit. Sub aliis composita, ut pertædet, &c.

Te Tenus, ac obiter de alijs præpositionibus.

Sæpe tenus, patrium numero, præeunte carentem,

Aut res signantem geminas, uult V alla tenere.

Vult ad, cum socijs, quartum: uelut absque Latinum,

Sub, super, in, subter casu iunguntur utrique

In uario sensu, facilis docet omnia prosa.

Tenus, præpositio petit genitiuum pluralem res geminas significantem, aut numero singulari carentē; alio qui

vult ablatiuū in plurali, ēc qñq; genitiuū. Exemplum vbi res sunt geminæ; ut sto in aquis aurium tenus, sum armatus crurum tenus, i. usque ad aures, uel crura: nam tenus significat usque ad, ut, non ultra &c. exemplum de singulari carentibus; ut, nuptiarum tenus soror mea collusit pueris. Cumarum tenus caluerunt. &c. Exemplū quando tenus habet genitiuū pluralē, nec res geminas significantē, nec singulari carentē: ut, Olympus attollitur nub ū tenus. Temerarius miles solus penetrauit hostiū tenus, &c. Exemplum de tenus, cū ablatiuo plurali: ut costis tenus; capillis tenus. Cum ablatiuo singulari: ut, stolide uitā egisti seneſtute tenus, & uulneratus sum corde tenus, docti sunt sophistæ titulo tenus. [Vult, ad &c.] Ad, apud, ante, &c. quæ simul ponuntur in Rudimentis, regunt accusatiuū casum; ut, ad patrē, apud uillā, ante ædes &c. [Velut absque &c. A, ab, abs &c. quæ cū his ponuntur in Rudimentis, regunt Latinum casum, qui est ablatiuus: ut, a domo; ab homine &c. [Sub, super &c. Quatuor sunt præpositiones accusatiuū uel ablatiuū regentes, in, sub, super, & subter. sed plerūq; in diuerso sensu: nam cū motū significant certa ratione utrunq; casum tenent; accusatiuum, cū de loco in locum motum significamus: ut, uado in urbē, labor in piscinā, sub umbras succedimus, Postesq; sub ipsos Nititur gradibus, super oppidum profectus, super astra uolauit, super lodicē igredior, desiliit lubter mœnia. Si autem motum aut statum, seu quietem in loco significant, ablatiuum quærūt: ut, in agro curro, in urbe deambulo, ambulo in porticu, sum in pago, uidi te in templo. Titirus recubat sub tegmine fagi, nos quiescimus sub tecto, dormimus super frō de uiridi, & super frondē sæpius dices: nocte super media studui, & super mediā noctē: super deſa testudine situs, subter lodice reclino. [Facilis docet omnia &c.] ex longa autoris glossa hæc habes in primis scitu necessaria. Ad, & apud, differunt, quòd ad tam

motus,

motus,quàm quietis uerbū admittit: ut, uadō ad Petrū, sto ad ignē. Apud, solum quietis uerbū desiderat, significatq; in loco, uel persona, ut maneo apud Petrum, legi apud Virgilium. Inter apud & penes hoc interest, quod apud, aut locum, aut personam innuit, ut uidi te apud forum, sui apud patrem. Penes, potestatem significat, ut penes te est salus mea. i. in potestate tua. Est autem penes esse, non apud aliquem esse, sed in & quasi in potestate alicuius esse. Ante, & post contraria sunt, ut ante me, & post me. Cōtra, & erga, à se inuicē disidēt, quia contra, in malā partē capitur, ut arma inuenta sunt contra hostes, nisi significet e regione, & ex opposito, ut habito cōtra Ioanē. i. ex aduerso Ioānis. Erga, in bonam sēpius, ut erga parentes pius. Extra, & intra, aduersantur; ut Iliacos intra muros pugnatur, & extra. Infra, locū significat, ut infra tectū, & ad dignitatē refertur: ut, infra dignitatem meam est, id est minus quàm dignitatem meā decet, & opponitur supra. Supra, & super discrepant, nam Supra, interiectum requirit spatium: ut auis supra me uolat. Super uero significat contiguū: ut sedeo super lapidem. Sic se habet subter, sed non infra &c. A, ab, abs, hoc discrimine distant, quòd a solum cōsonantibus iungitur, ut a Petro. Ab, uocalibus, cōsonantibus, l, & r, liquidis; ut ab Andrea, ab lege, ab rege, ab duce &c. abs, tantum q, & t, ut abs Quinto, abs Tito. Coram, & clam; contraria sunt. Coram, & ante differunt. Corā, proximitatem significat: ut corā iudice causam egi. Ante; significat personam, locū aut tēpus: ut ante me, ante templū, ante duos annos. Coram & Palam id unum controuersum est, quòd coram ad certas personas pertinet, palā ad omnes: & ferè aduerbium est, pro manifeste siue in aperto. De & A, hāc habent inter se differēciam, q̄ De, materiam significat, ut anulus de auro factus. A, nunquā materiam innuit, sed causam efficientē. De tamen. Aliquādo pro A, sumitur: Emj de petro, pro a

L 3 Petro.

LIBER VIII.

Petro. E, Ex, idem sibi volunt, sed E, consonantibus iungitur; vt è iure, è republica. Ex, tam vocalibus, q̄ consonantibus; vt ex arbore, & ex dignitate. Ex, A, vel ab, hoc discrimine ponuntur. Ex significat plerumque locum, in quo quis fuit: vt ex amphitheatro uenio. A, vel ab, locum alicui proximū, ut a fonte, vel ab amphitheatro uenio. Sic ad, & in: vt ad tribunal venit litigator. i. iuxta, in tribunali venit Iudex. i. intra. In ubicunque significatur diuisio, mutatio, aut conuersio, accusatiuū habebit; vt, Vxor Lot versa est in statuam salis. Troia versa est in cineres. Daphne mutata est in laurum, Lycaon in lupum. Partior in socios prædam. Diuiditur nomen in duo membra, &c. Super ablatiuum habet pro de, vbi de re aliqua mentionem facimus; vt, Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Subtus perperam ponitur a quibusdā: quia aduerbium est, non præpositio. Etiam inepte dicimus, de post fœantes, de sub pede, de prope fontes; licet hac parte utantur viri doctissimi.

Regula ultima de genitiuo, & obiter de aliis casibus pro aduerbiis loci, quam carentiam rectoris uocat Alexander.

*Quæstio si fiat per ubi, nomenque prioris
Sit numeri, & proprium seu primæ siue secundæ,
In patrio dabo, quando locum designo minorem.
Militiæ, belli, atque domi, sic ponis humique.
Addimus interdum dictis terræque, togæque.*

Propria nomina pagorū, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ, vel secundæ declinationis, singularis numeri, cū appellatiuis militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ, cum verbo, vel participio, vbi quæstio fieret per ubi, ponentur in genitiuo pro aduerbiis loci: vt si quæretur, Vbi est Papa? optime respondebis, Papa est Romæ. ubi studuisti? studiui Gandau, Louanii, Antuerpiæ,

piæ, Vbi est segnis? Domi. Vbi est temerarius? Militiæ.
 Sic poma iacent humi .i. super terram: condo corpus ter-
 ræ. i. in terra; gratus principi belli togæq; .i. in bello, &
 in pace. Toga pestis erat Romanorum, qua utebantur in
 pace tantum, ideo pro pace capitur. Cur dixisti in regu-
 la propria nomina? Quia appellatiua cum in præpositio-
 ne, in ablatiuo ponuntur; ut, Vbi oras? in templo. Herba
 hæc crescit in agro, auia mea moratur in pago, auus, in
 oppido. Cur dixisti in regula propria oppidorum, & pa-
 goru? Quia propria aliorum locorum, ut regionum, &c.
 stabūt in ablatiō cum præpositione in, ut, Petrus studet in
 Francia, bellum est in Aegypto. Cur dixisti primæ, uel se-
 cundæ declinationis? Quia si essent tertiæ declinationis,
 ponerentur in datiuo, uel in ablatiuo; ut, natus Carthagi-
 ni, uel Carthagine. Cur dixisti, numeri singularis? Quia
 si essent numeri pluralis in datiuo, uel in ablatiuo pone-
 rentur, ut natus Athenis, studet Parisiis. Cur dixisti, ubi
 quæstio fieret per ubi? Quia si fieret quæstio per quo, qua,
 uel unde, non responderetur in genitiuo: ut, quo uadis?
 uado Romam, non Romæ, &c.

Si ternæ nomen fuerit, numerice secundi.

Cum ruri, dabitur terno, aut sexto; mage terno.

Nomina propria oppidorum, aut pagorum tertiæ de-
 clinationis, aut pluralis numeri, ubi quæstio fieret per
 ubi ponuntur pro aduerbiis loci in datiuo, uel ablati-
 uo: elegantius autem in datiuo cum appellatiuo ruri:
 ut, egi Auenione. Sic moratus sum Veronæ, &c. Philoso-
 phatus sum Athenis. Tarquinius uixit Gabiis, &c. Ioan-
 nes est ruri, & rure.

Tu sextum casum, si quando per unde, rogaris.

Aut qua, responde. Si per quo, ponito quartum

In proprijs; quibus usque cupit rus, cum domus addi.

Nomina propria oppidoru, aut pagorum, ubi quæstio

L 4 fieret

L I B E R VIII.

fieret per unde, aut qua, ponuntur pro aduerbijs loci in ablatiue sine præpositione, cum appellatiuis duobus rus, & domus; ut, Unde uenis? Venio Valentia, Tybure. Lateria, Lugduno, rure, domo. Qua ibis? Romam, Mediolano, sed hic per actum, & per præpositionem loquimur, propter amphibologiam uitandam. [Si per quo, &c.] Nomina propria oppidorum, & pagorum ac castrorum, ubi quaestio fieret per quo, ponuntur sine præpositione in actiue, cum appellatiuis rus, & domus: ut, Quo vadis? Vado Auenionem, Valentiam, Brugas, Bergas, Rhemos, Parhifios. Cur dixisti propria oppidorum, pagorum, aut castrorum? Quia appellatiua, aut propria regionum ponuntur in actiue cum præpositione ad; ut, concedo in urbem, ad uillam, iter est mihi ad Asiam, &c.

Barbarus haud fies apponens præposituras.

Si quis contra regulas dictas doctissimos parce imitetur, ubi usurpauerunt contrarium, aut præpositionem omittendo, ubi regula exigit regi, aut addendo, ubi regula exigit, ut omittatur, non censebitur barbarus. Verbi gratia, regula exigit, vado domum, est domi, uenio domo: Aliquando tamen teste Valla inuenimus, uado ad domum, sum in domo, & uenio de domo. Virg. Italiam venit, dixit, pro ad Italiam, &c.

Compositum nomen nolunt rectorē carere.

Sed tamen, ut simplex positum, quandoque legetur.

Grammatici negant nomen compositæ figuræ posse sine præpositione poni pro aduerbio loci, quia male dici putant, Ioānes iuit Montē Pessulanū, Sanctū Chamūdū, &c. Ego uero rectissime dici assero, quia si vera esset grammaticorum regula, non tacuissent de hac re Priscianus, Donatus, Seruius, & cæteri, nec ipse Alexander. Præterea in Græcis manifeste hoc falsum est; ut, Neapolis, Constantinopolis, &c. Præterea apud doctissimos inuenio nomina Latina

com-

compositæ figuræ, aut orationes carere rectorè: ut sunt
 Noua Carthago, Theanum, Sidicinum, Nouocomum, &
 plura.

REGIMEN DATIVI.

*Fixa dabunt ternum substantiuo, mediante
 Verbo: quod per habet, contingit sæpe resolui.*

Omne nomen substantiuum potest regere aliud sub-
 stantiuum in datiuo mediante verbo substantiuo: ut mi-
 hi liber est, tibi pecunia, & exponitur per habeo: vt est
 mihi pater. i. habeo patrem: & sunt tales orationes multo
 pulchriores, quàm orationes de habeo.

Ternum pro quarto, aut sexto cum præposituris

Ponimus, it clamor cælo, mihi filia curæ est.

Cur tibi despicio? nunc omnibus itur ad aurum.

Datiuus ponitur sæpe pro actiuo, uel ablatiuo cū præ-
 positione: vt it clamor cælo. i. ad, vel in cælum. Inferetq;
 Deos Latio. i. in Latium. Tu es mihi uisus. i. a me. filia est
 mihi curæ. i. ad curam: curritur omnibus. i. ab omnibus.
 pugno tibi. i. tecum.

Acquisitiue si ponas uerba, datiuum

His dato. Communis ferme omnibus esto datiuus.

Omne uerbum acquisitiuè positum, potest regere da-
 tiuum casum rei acquirentis, aut cuius causa aliquid fit;
 ut doce mihi prolem, idest, ad petitionem, aut fauorem
 meum. oro te mater, roga magistrum mihi veniam. Hic
 casus communis est omnium ferè uerborum, & signifi-
 cat in honorem, uituperationem, utilitatem, damnum,
 lætitiã, iucunditatem, fauorem, pœnitentiã, simili-
 tudinem: uelut apud Virgilium. It hasta Tago per tem-
 pus utrunque. i. in perniciem, uel necem Tagi. Idem: Cen-
 tum cui templa Sabæo Thure calent. i. in cuius honorem.
 Idem: Cui pendere sua pareris in arbore poma. i. cuius
 gratia, &c.

Verba

Verba datiuum, ut proprium casum regentia.
 Tertius est uerbis proprius nati fore, sum fit:
 Atque manente facit: ab, ad, & con, saepe: quibus do,
 Occurro, faueo, studeo, medorq;, & adulter,
 Auxilior, famulor, noceo. Sed datiuo quartum.
 Pareo, praesideo, pugno, cum parcere, grator.
 Quaeq; frequenter erunt impersonalia iunge.
 Contingit, restat, placet, euenit, accidit, & fit,
 Sufficit, & constat, libet, & liquet, & dolet: adde.
 His uacat, & conducit, & expedit, & licet, atque
 Conuenit, & praestat, sed dicito, pertinet ad me,
 Attinet, & spectat, recte coniungimus isti,
 Multa regunt ternum, quibus haud est regula certa.

Datiuū, ut proprium casum regentia uerba sunt unde
 vigecuplicia. Primo composita, a fore: ut spero haec mi-
 hi profore. Vtinā Pelisso adforet nobis, i. adesset, &c. Se-
 cundo, cōposita a sum: ut adsum pugnae, praesum exerci-
 tui, desum nuptijs, obsum tibi, &c. Tertio composita a fa-
 cio; ubi non mutant a, in i; ut satisfacio tibi: malefacio,
 benefacio tibi; & a fio: ut satisfit tibi, desit mihi aēs; sic
 bene cupio, vel opto tibi, & male uolo tibi, &c. Quarto,
 uerba plurima cū praepositione ad cōposita, & aliqua cū
 praepositione con, regunt dtūm; ut annuo tibi, acclamo
 illi. sic assuesco, asto, acquiesco, &c. Condormio Petro.
 Consonat ueritati, &c. Quinto, uerba occurrēdi; ut occur-
 ro tibi; sic obuio, obsto, obfisto, occurso, obuenio. Sexto
 uerba fauendi; ut faueo amico, annuo tibi. Sic arrideo,
 subscribo, consentio, assentior. Hæreo, adhæreo, adstipu-
 lor. Concino, suffragor, accedo, acquiesco. Aspirat Deus
 cōceptis. Septimo, uerba studendi, & diligentiam adhibē-
 di, ut studeo Grammaticæ, inuigilo pecuniæ, incumbō
 audi. Studendi uerba hæc sunt. Studeo, incumbō, incu-
 bo,

bo, attēdo, indulgeo, insisto, inhio, insudo, indormio, in-
 nitor, uaco, inhæteo, operā do, impendo, nauo, adhibeo,
 &c. Octauo, medeor, & medicor aris, & si qua sunt his si-
 gnificatione conformia. Verg. Senibus medicantur an-
 helis, mederi uulneribus. Nono adulandi uerba; ut adu-
 lor diuiti, blandior matri, assentior magnatibus, palpor
 hero, &c. Decimo, uerba auxiliandi, ut auxilior tibi, sub-
 uenio pauperi. Sic adminiculator, opitulator, patrocinator,
 succurro, commodo, incommodo. i. noceo &c. Undeci-
 mo, famulandi uerba: ut famulor diuiti, sic auxilior, fer-
 uio, & inferuio &c. Duodecimo, nocēdi uerba; ut noceo
 nemini, resisto potenti. Sic inimicor, reluctor, obnitor,
 insidior, obloquor, detraho, succenseo, indignor, irascor,
 insurgo, derogo, obtrecto, incōmodo, officio, renitor, ad-
 uersor, refragor, inuideo &c. Tertio decimo, uerba paren-
 di siue obediendi; ut pareo magistro, obedio patri. Sic
 obtempero, acquiesco, morigeror, obsequor, geniculator,
 i. genu flecto; ut geniculator uictori, supplico, audio, au-
 sculto, pro obedio. Decimo quarto, uerba præsidendi, ut
 præsum imperio, & præsum gymnasio &c. Decimo quin-
 to, pugnandi uerba poetice dtūm regunt, apud oratores
 & historicos ablatiuū habent intercedente cū propofi-
 tione; elegantissime uero actūm cum præpositione in;
 ut pugno tibi, uel tecum, uel in te. Sic cerro, digladiator,
 concurro, cōgredior. Vis ne mecū certare literis &c. De-
 cimo sexto, uerba parcendi, & ueniam dandi; ut parce mi-
 hi domine, ignosce mihi bone magister, stultitiæ, adole-
 scentixq; ignoscas. Potest habere actūm; ut nūc hoc mi-
 hi ignoscar, quæso, sicut condona mihi hanc culpam. De-
 cimo septimo, uerba gratulandi; ut gratulor amico, gra-
 tulator forori, Gratulor & grator. i. propter alterius, uel
 meā secundā fortunā gaudere me dico, uel ostendo. De-
 cimo octauo quedā uerba cum infinitiuo impersonalia, si-
 ne eo personalia, sed raro aliter, q̄ in tertia persona, regūt
 dati.

LIBER VIII.

datiuum; vt contingit, restat, & quæ in litera sequuntur; veluti, contingit mihi legere: restat tibi potare. De personali, contingit mihi rursus; nescis quid mihi obtigit. Placet mihi insanire; sic perplacet, & displicet; euenit mihi ducere vxorem; sic obuenerit tibi uxor, &c. Accidit illi viro bono esse. Fit mihi interdum magno dolore affici. contingit; & sine infinitiuo ponitur plerunq̃. sufficit homini scire, quod bonum est. Constat mihi te dixisse. i. liquet, & manifestum est. Liber vel lubet mihi scire quid agas. i. placet, & desidero. Colliber idem. Libido est scire. i. libet. Liquet mihi. i. certū est & manifestū. Dolet mihi tam inhoneste viuere; non uacat mihi audire fabulam. i. non est mihi otium, uel tempus. Cōducit tibi studere bonis literis. i. utile est; expedit tibi vapulare; licet tibi esse sacerdoti. Cōuenit tibi dicere. Præstat mihi ridere, quam flere, idest, melius est. [Sed dicito, &c.] Pertinet, attinet spectat ad me, non autem mihi, dicendum est; vt liber pertinet ad Ioannem, nō Ioanni. Decimonono multa regūt datiuum, de quibus certa non constat regula, ut sto iudicio tuo, renūcio liti; cano receptui; cano progressui. i. ut milites à pugna redeant, vel ad pugnam progrediantur: diffido vxori, sapio mihi, præiudicat religioni, afficior tibi non uulgariter, idest, te amo; erubescit fortunæ, defuescit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, dominor, & multa alia.

ACCVSATIVI REGIMEN.

Ante uolunt quartum uerba infinitiua suorum:

Post casum. Prænulla supina, gerundia nulla

Dant casum dabitur recte post casus agentis

Ni sit in u, Post nil capit hoc: uult mobile præse,

Post etiam sequitur sua participans bene uerba.

Nam regimen fit idem, si significatio par sit.

*Omne uerbum personale infinitiui modi regit ante se
accu-*

accusatiuū: post se autem casum verbi a quo descendit: ut hominem parere Deo, æquum est: hic infinitiuus parere, ante se accusatiuū hominem regit: post se datiuum Deo, vt pareo. Cur dixisti personale? Quia impersonale ante se accusatiuū non habebit: vt interesse, sederi, &c. [Præ nulla supina, gerundia, &c. Nec supinum nec gerundium regit ante se vllū casum; sed post se regit casum agentis, hoc est, quemcūque regit verbum, præter casum patientis, videlicet ablatiuum cum præpositione a, uel ab. Supinum tamen in u, nec post se quidem vllum habet casum; sed ante se recipit adiectiuum, vt non dicimus. Scribentem habendum est pennam. Tempus est Petrum legēdi historiā &c. sed scribēti habēda est penna. Tēpus est Petrū legere historiā. Exemplū de casu à tergo recto, ut sicut dicimus lego historiā, ita ueni huc causa legendi historiam; uado lectum historiā. Cur dixisti casum agentis? Quia gerundium, & supinum, teste Valla, non regunt, vbi passiuè capiuntur, ablatiuum cum præpositione a, uel ab: quia male dicitur, iste liber est difficilis ad intelligendum a nobis; non uenio uapulatum a te. Cur sic nō loquimur? Quia nō est doctissimorū vsus, quia semper ablatiuum talem subticent. Virgilius: Alitur vitium crescitq; tegendo. Idem: Aegrescitque medendo. sic, Memoria excolendo augetur. i. dum excollitur. Ita que supinū in u, quia passiuè semper significat, absolutè ponitur, nec vllū regit casum, adderet tamen ubicunq; adiectiuus; vt rarus inuentu, miserabile uisu, dignū auditu, difficile dictu. i. vt inueniatur, videatur, audiatur. [Post etiam sequitur, &c.] Omne participium regit post se casum verbi sui, vt sicut dicimus amo Deum, ita amās, & amaturus. Deum, sicut amor a Deo, ita amatus, & amādus a Deo, sic seruiēs Deo, uapulans a magistro, &c. Osculans te non a te, quia a cōibus participia in ans, & in ens, & in rus, solum actiuè significant, in dus, solū passiuè, in tus, utroq; modo: de qua re sunt versiculi;

Verbum

*Verbum commune quamuis agat & patiatur,
Sola per ans, ens, rus, tamen actio significatur.
Dus solum patitur: sed præteritum dat utrunque.*

Quæ est ratio cur infinita, gerûdia, supina, participia, regant casus uerborum, à quibus descendû? Quia est nobis regula. [Nam regimen fit, &c.] Vbi significatio est eadem regimè erit idem; ut amo, regit accusatiuum; ergo etiam ardeo pro uehementer amo, regit accusatiuum, ut ardeo Christum. Ver. Corydon ardebat Alexin. Sic rideo te, pro irrideo. Verg. Nec uox hominem sonat. i. sono indicat. Oles ceruisiam. i. odore repræsentas. Et ubicunque neutrum pro actiuo capitur; ut, Exultabit lingua mea iustitiam tuam. Obuiam tibi, similiter illi, ut obuius, similis, doctior pilæ, ut doctus, &c.

*Omne dat actiuum (tolle interdicere) quartum.
Hoc uerbum sextum, pro quarto, sæpius optat.*

Omne uerbum actiuum, uel actionem significans, regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione passiuus fit nominatiuus; amo Deum, Deus amatur à me; cædo hostem, hostis cæditur a me; aro terram, terra aratur a me, puer osculatur matrem, mater osculatur a puero. Si actiuum passiuo careat, ad synonymum, aut significatione proximum recurrendum est; ut loquor uerum, uerum dicitur a me; furaris aurum, aurum surripitur a te, &c. Dixi actiuum, uel actionem significans; ut comprehendam uerba actiua actiui generis. i. desinentia in o, & habentia passiuam in or; & uerba neutri generis pro actiuis sumpta, ut quiesco, requiesco, pro requietû facio, coeo, duro, &c. Deponentia & communia, ea quæ significant actionem, &c. [Tolle interdicere, &c.] A regula excipitur interdico, quia pro accusatiuo sæpius ablatiuum habet, ut interdico tibi domo mea, domus mea interdicitur tibi: aliquando etiam interdico tibi domum meam, &c.

Coelo,

Cælo, rogo, doceo, geminant, ut uestio, quartos

Diuerfos. dices ueniam bene poscimus abs te.

Induo ueste Petrum dic, aut uestem induo Petro.

Rem tibi, uel de re te cælo, dicimus apte.

Te doceo de grammatica, tu dicito parce.

Cælo cum uerbis rogandi, docēdi, vestiendi, regit duos accusatiuos pro diuersis acceptos: ut cælo te arcana mea: doceo discipulos poesin; rogo magistrum ueniam: uestio te subuculam, induo te tunicam. Cur dixisti duos accusatiuos pro diuersis acceptos? Quia duos accusatiuos ad eandem rem pertinentes, aut qui significantur ad eandem rem pertinere, bene regit alia uerba, ut uoco te hominem: facio te sacerdotem, uoco te asinum, &c. Rogandi uerba, rogo; oro, precor, posco, postulo, obsecro, flagito, exigo, peto, interrogo, percuntor; moneo, admoneo, &c. quæ pro altero accusatiuo significante animal rationale possunt ferè habere ablatiuum intercedente præpositione: ut ueniam poscimus abs te; exigo à te, uel de te pecuniam; peto à te, uel ex te, uel de te hanc rem. Item quære ab illo, &c. Docendi uerba, doceo, dedoceo, perdoceo, erudio, instruo; instituo, &c. Vestiēdi uerba, uestio, induo, cingo. Sic exuo, &c. Hæc pro altero accusatiuo rei animatæ regunt etiam datiuum: ut induo tibi tunicam, cingo mihi zonam. Et ablatiuum: ut induo te tunica; exuo te castris. i. spolio, &c. Cælo, triplicem constructionem habet. Dicimus. n. cælo te hanc rem, cælo tibi hancrè, & cælo te de hac re. Doceo itidem pro accusatiuo significante rem, habet interdum ablatiuum cum de, apud clasicos. Salust. Quia Senatū docerent de cæde fratris, Non tamen libenter dicerem, doceo te de grammatica, pro doceo te grammaticam.

Delectat, decet, atque inuat, da quarto, & oportet,

Hæc quatuor uerba, delectat, decet, inuat, oportet accusatiuum

cusatiuum post se cupiunt; & cum infinitiuo impersonalia dicuntur; cum nominatiuo ante se, personalia, ut delectat me studere, aut delectat me studium, decet te castè viuere, aut te decet casta uita; iuuat nos aspicere arua; vt iuuat nos aspectus aruorum .i. delectat. Oportet te ire. Inuenitur hoc uerbum personale interdum, sed sine ullo casu post se. Terentius. Quæque assolent, quæque oportent, &c.

Compositum quandoque dabit sibi præposituræ Casum. Quo circa quartum, sextumq; dat Exit. Sæpe quidem docti repetunt bene præposituram.

Uerbum compositæ figuræ regit aliquando casum præpositionis cum qua componitur: ut, Exeo, ab extra, regit accusatiuum. Exeo, ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior: vt exeo, Egredior domum, vel domo: Adeo Petrû, Circumsistimus magistrum, &c. Cur dixisti in regula, Quandoque. i. aliquando? Quia sæpe uerbum non regit casum præpositionis suæ: vt arrideo tibi, applico litori, intersum lectioni, &c. Ideo auctorum usus magis considerandus est, quam regula. [Sæpe quidem, &c.] Sæpe præpositio repetitur: vt apud Ciceronem, Extra cæcellos egredi conabor. accedo ad ignem. adeo ad urbem, &c.

Quam poscendo diu, quartum uel ponito sextum Cum quouis uerbo. Secus ablatiuus adesto.

Oe uerbû regere pôt actûm, vel abltûm tpris sine præpositione, aut actûm cum præpositione per, ubi fieret quæstio per quandiu, aut quamdudum. At quæstione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quâtum tempus, solus ablatiuus datur: ut quandiu habitasti Lutetiz? Tres annos, vel tribus annis, vel per tres annos. Quandudum obiit pater tuus? Ab hinc tres menses, uel tribus mensibus: & sæpius quidem hoc per actûm dicitur. Quamdudum & quampridem. i. quod rustice dicitur, quandiu

quandiu præterit quòd . Sed quandudum quærit de re non adeo diu præterita . Quampridem , de re ante multos etiam annos facta . Quando uenisti? Hora tertia . Quanto tempore hæc scripsisti? Tribus horis .

*Aquivalens geminis , harum si iungitur uni
Dictio , pro reliqua tantummodo debet haberi .*

Quoties dictio æquinalet duabus dictionibus in significando , si ipsi altera illarum iungatur , capietur solum pro reliqua ; ut egredior domum ; idest gradior extra , egredior extra domum , idest gradior . Cedo , idest do locum ; cedo locum , idest do &c .

Quantum sit spatium , quarto , uel dicitur sexto .

Ast ubi quid factum , sexto tantummodo prome .

Verbum eundi uel distandi regit accusatiuū , uel ablatiuum distantiae aut spatij ; ut ambulauī septē millia , uel millibus . Lutetia abest hinc iter , uel itinere decem dierū &c . [Ast ubi quid &c .] Si ubi quid factum sit , quærat , respondetur ablatiuo , ut captus est latro sexto ab urbe lapide , non sextum lapidem &c . Sed opus est ut nomen distantiae sit , alioqui præpositio addetur ; Petrus mortuus est in carcere .

REGIMEN ABLATIVI .

Natura faciens regitur siue præpositura

In sexto , a uerbis permultis , mobilibusque .

Sic dabis efficiens quodcumque : modo bene possit

Hoc , per , præ , propter , reserare pudore tacemus ,

Te uirtute colo : tardus senio : grauis ære :

Rex dono Christi : diuino numine præsul .

Omne fere uerbum , & plurima adiectiua regere possunt ablatiuum causæ efficientis , præcipue naturalis , sine præpositione ; qui ablatiuus declaratur per præpositionē *o* per , præ , uel *p*pter . De uerbis , ut taceo pudore , rubesco

M igno-

L I B E R VIII.

ignorantia: tremo metu: eiulo dolore: gaudeo uirtute .i.
 propter pudorem, ignorantiam, &c. aut præ pudore, &c.
 Sic expurgor clamore: hic stupet uitio: lamentor tri-
 stitia: pinguet glis somno ægroto labore, fatigor itine-
 re: amota uirtute fulges claritudine natalium: uapulas à
 præceptore petulãtia. Feci amore tui, causa efficiens est,
 non finalis: sic ie uno Dei amore: ueni gratia tui uidendi:
 gratia Dei sum, quod sum: auxilio tuo euasi .i. per auxi-
 lium tuum: consumor cura: dolore maceror. De adiecti-
 uis, pallidus morte: albus frigore: tardus senio: grauis
 ære: superbus honore, &c. i. propter mortem, frigus &c.
 [Rex dono, &c. [Quedam substantiua dignitatum nomi-
 na, regunt ablatiuum causæ efficientis, ut Dei gratia rex:
 diuino auxilio Papa, &c. Loquimur sic Christiani, scientes
 omnem potestatem esse à Deo.

Materies ex qua, raro sine præpositura

Ponitur: ut, fuluo nummos cudit faber auro.

Materia ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur sæ-
 pius cum præpositione de, e, uel ex; ut facit faber ex auro
 calicem; homo factus est de limo terræ. Aliquando præ-
 positio subauditur; sed ferè apud poetas. Virgilius: Se-
 ctaq; intexunt abiete costas, &c.

Materiam, circa quam proprietas habet esse,

Mobile cum uerbo, sexto capit: auctus honore,

Lactæque distentus, sic adiectiua dabuntur

Plurima, cum uerbis fungor, uescor, fruor, uxor.

Uictito: fraudo, beo, dono, afficio, colo, sterno,

Cum multis iunges, quæ prosa recludet abunde.

Plurima a diectiua, & uerba regunt materiã circa quam
 proprietas uersatur in ablatiuo. Exempla de adiectiuis: ut
 auctus honore, muneribus, uber distentũ lacte, locuples
 auro, ut duplex aũo, foecundus prole, foetus armis, loca
 foeta furentib. Austris, .i. plena, ac referta, dignus & in-
 dignus

dignus laude, immunis crimine, vacuus culpa, & a curis: muudus vita, orbis literis, nudus vestibus. Sic certa adiectiua carentiæ, cassus lumine, extorris patria, liber peccato, exul natali solo, &c. Exempla de uerbis, fungor magistratu: uescor carne, fruor amicia spectu, utor nummo, uictico lacte, fraudo te iure, beo te diuitijs, dono te equo, afficio te honore, colo te modico munere, sterno lectum tapetis, libero te curis, spolio te ueste, &c. ex profa, muneror deponens, uel munero actiuum, idest dono; ut te muneror equo, dignor te laude, idest dignum iudico: sic indignor, idest indignu iudico: exonero te face, expedio te sollicitudine, impleo nauem frumento, abundo, affluo omnibus rebus, magnifico te uerbis, delibo te unguentis, idest ungo, potant me aceto, oblecto te carmine, communico te consilijs meis, instruo te armis, infamo te opere, euacuo animam uitijs, purgo me obiectis, &c.

Forma modusue datur per casum rite Latinum.

Nomen formæ, uel modi, regitur in ablatiuo sine præpositione a uerbo, & adiectiuo nomine aliquando etiam substantiuo, quotiescunque aptè fieret interrogatio per puomodo: ut canto alta uoce, aspicio te toruis oculis, facies miris modis pallida. Ecce si quis quærat. Quomodo cantas? apte respondebis, Submissa uoce; graui accètu. Quomodo hic est magister? nomine, & titulo, non re; nomine Petrus, Ioannes, cognomine Pellisso; sum tibi natura pater, præceptor consilio, Troianus origine Cæsar, spe diues, re pauper, more meo doceo.

Mobile uel uerbum, mensuram dat sibi quarto, uel sexto, longus treis ulnas, uel tribus ulnis.

Adiectiuum uel uerbum regit mensuræ nomen in actõ, uel in ablatiuo, ut hic pannus est longus tres ulnas, uel tribus ulnis, muri ducentos pedes alti, & quinquagenos lati. Niniue magna itinere trium dierum.

M 2 Men.

L I B E R V I I I .

*Mensuram excessus uerbum, uel mobile sexto,
Optat : ut excedo digito , pede longior uno .*

Dictio significans excessum regit ablatiuum qui significat quantitatem excessus certam , uel incertam : ut sum te longior capite . Hoc lignum excedit illud digito : sum te modico doctior , multo fortior , &c. annosior mees duobus annis , sum te iunior octiduo , aut nouennio , non ultra , nec septiduo , sexdico , quindico , sed bene quatrindico , triduo , biduo .

Passiuus sextum dabimus cum præpositura

*A uel ab : Accipiens sic do, Dictans , Remouensque :
Sic alius ponas : & quæ conformia noris .*

Omne uerbum passiuum potest regere post se ablatiuum mediante præpositione a, uel ab: ut amor à Petro: liber legitur à magistro, uapulas à præceptore, infans osculatur à matre. Per passiuum, intellige id oë quod patis, uel tanquam pati significat, siue in o, siue in or, desinat: ut audior, uapulo, fio, nascor, &c. [Accipiens sic do, &c.] Verba Accipiendi, Distandi, & Remouendi, regunt ablatiuū cū præpositione a, uel ab: accepi literas a Petro, habui a Paulo: audiui a nuncio: didici a monitore: conduxì domum a Paulo: intellexi a matre, &c. Lōge distat a nobis India: absum ab Italia non abhorret a ueritate. i. nō alienū est: non secus abhorres a literis, quā Satanās a signo crucis: discedite a me: homo differt a bruto: discordat, discrepat à tuo sermone: disident a se inuicem, faceffe a me, &c. Remoue a me lapidem: aufer a me aurum: summouit oēs Philosophos ab urbe; arce selem a butyro: auerte iram tuā a nobis, a morte perpetua libera nos domine: eripe me domine ab homine malo, &c. [Sic alius ponas, &c.] Quædam adiectiua regunt ablatiuum cum a, uel ab, ut alius ab ipso, sic alter, diuersus, &c. Primus a rege, secundus a Prii cipe: integer à uitijs; castus a uenereis, oriundus a Troia; uacuuus a curis; immunis a peccato, &c.

Instru-

Instrumenta dabis sextis, sine præpositura.

Quoduis verbū potest regere instrumentum in ablatō, cui nullo modo addi potest præpositio, licet in uernacula lingua addatur cum; ut aro equo: scindo panem cultro: pugno gladio: nitor baculo: scribo calamo, &c.

Absque regente duos sextos bene pone sequelæ.

Discunt discipuli, me præceptore docente.

Quoties duæ orationes nominatiui, & uerbi sic se habent, ut alteri apponatur talis particula, dum, quando, postquam, &c. lepide priorem mutamus in duos ablatiuos, qui non reguntur, sed absolute ponuntur in designatione sequelæ, ut pro, dum magister legit discipuli scribunt, eleganter dicitur, magistro legente, discipuli scribunt. Sic, Magi apertis thesauris suis obtulerunt munera, idest postquam aperuerunt, &c. lectis sacris reuertor ad poetas; coena facta, cantamus: magistro recituro, Petrus iuit in forum, idest dum magister paratus est recitare, &c.

DE ORDINE DECLARATIONIS
GRAMMATICAE, ET DE
syntaxi reciprocorum.

L I B E R I X.

*P*tandi debent aduerbia, siue uocandi.

*S*umere principium, uelut interiectio, sæpe.

*E*cce, agè, & eius post te casum decet addere
quintum,

*H*inc rectum sequitur uerbum. *T*ibi sit generalis

*R*egula: *Q*uæ à tergo regitur, uult dictio cuncta

*P*ostponi. *S*i quid declarat, iuris idem sit.

M 3 Si

L I B E R IX.

Si quid sit tacite positum, supplere iubebo.

Regulæ ordinis grammaticæ declarationis sunt septē:
 Prima regula: Excitandi particulæ, ut aduerbia optandi,
 vocandi, demonstrandi, hortandi, & respondendi, & in-
 teriectiones plerunque sumunt principiū in ordine gram-
 maticæ declarationis. Secunda regula, post hæc sequitur
 vocatiuus. Tertia, post vocatiuū sequitur nominatiuus à
 fronte verbi rectus. Quarta regula, post nominatiuum se-
 quitur verbum personale finiti modi. Semper intelligo,
 si sit in oratione: nam si hæc abfuerint, ab impersonale
 incipiemus: vt tædet animam meam vitæ meæ. Quinta, di-
 ctio recta à tergo sequitur dictionem regentem. Itaque
 post verbum personale aliquādo sequitur nominatiuus:
 vt sum homo: aut genitiuus, ut miserere mei, aut dati-
 uus, vt seruiō Deo: aut actūs, ut amo Deum: aut ablati-
 uus, vt careo nummis. Propter eandem regulam, aliquā-
 do ante nominatiuū ponitur obliquus: vt hei mihi, amo
 re pereō: & ante verbum obliquus: vt studens virtuti lau-
 datur. Ideo diligenter considerandū, quem quæq; dictio
 casum regat. Sexta regula. Declarans declarato postpo-
 nitur, vt adiectiuū substantiuo, aduerbium verbo, infini-
 tiuus finito. Itam infinitiuus, & supinum, & gerundium
 postponitur adiectiuo, vt certus mori, aut moriendi, tur-
 ba dictu, &c. Ideo ante verbum finiti modi aliquādo po-
 nitur infinitiuus. Accusatiuus præponitur infinitiuo, si à
 fronte regitur. Præpositio semper regit casum à tergo,
 ideo in declaratione præcedit. Præpositio cum suo casu,
 postponitur verbo per hanc regulam: quia ipsa cum ca-
 su declarat significationem verbi: ut uado ad forum. Se-
 ptima, in declaratione orationis diligenrer uidendū est,
 an aliquid subaudiatur, quia hoc suppleri debet: ut mi-
 seram me uereor, subauditur o, uel heu. Vnde mihi la-
 pidem? Hebræi sunt, & ego, &c. Quid est declaratio grā-
 maticæ? Ordo quidam, quo singulæ dictiones ad suā na-
 turam,

turam, propriumq; regimen reducuntur, clarioris intelligentiæ gratia. Hanc vocat Alexander constructionem non satis proprie: quia construere proprie, est aliquid debite componere. Qui autem orationem pueris declarat, non construit, sed ab alio constructam resoluit, aut destruit, aut ordinat: vt a pueris intelligatur. Quo circa rectius dixeris ordinem, aut destructionem, aut resolutionem, aut declarationem.

Exceptiones à præmissis regulis.

*Quod rogat, atque refert, & habet quod vim referentis
(Vt quod uerba petit semper duo, dum, quia, donec)*

Atque negans præit, ob logicam mutabitur ordo.

Præcedens semper præponitur & referenti.

Prima exceptio, Interrogatiuū semper præcedit: ab aliquo relatiuo, vel aduerbio sæpe inchoamus ordinem. vt: Quæ queritis? Vbi audistis hominē? Quæ tædet vitijs? &c. Secūda exceptio, nomē relatiuū, & hinc aduerbiū, præcedit dictionē, a qua regitur: vt hic est, quæ videre diu cupiui: vidi campū vbi Adā habitauit. Relatiuū pronomen non præcedit: vt dedit amicus ad me carmē, ego misi ei aurū. Cur magis præcedit relatiuum nomē, q̄ relatiuum pronomen? Quia, qui, qualis, quantus &c. exponuntur per coniunctionem &, quæ vult præponi: illam nunquam includit pronomen, ideo etiam tantus, talis, non præcedent, quia non includunt eam coniunctionem. Tertia exceptio est, dictiones vim relatiuam habentes: vt quæ ad sensus perfectionem plura verba petunt, debent in declaratione grammatica præcedere. Quæ sunt tales dictiones? Nomina vel aduerbia infinita, cum deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti; dum, quum, quando, quia, quoniam, licet, postquam, quam, quamuis, & similia his plurima. Quarta, dictio negatiua debet præcedere; ut neutriquam faciam: neminem video.

M 4 hiben-

L I B E R IX.

hibendi, etiam negandi uim habet, ergo præcedit, ut nē fecerit. Quinta exceptio, propter logicorum regulas oportet interdum contra dictas regulas partes orationis ordinare: ut cuiq; homini animat est: aliquo homine sum doctior, &c. Sexta exceptio, Relatiuū necessario postponitur antecedenti: ideo obliquus contra dictas regulas aliquando præponitur ntō, aut uerbo: ut Ciceronem diligit filius suus. Defendite Cæsarem o sui milites. A Cicerone diligitur filius suus. Piget Ciceronis filium suum. Fratrem iam pigere incipit uxoris suæ.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum est relatiuum reflexiuum, quod ad id; unde prodit, reuertitur: ut primitiuum sui, & deriuatiuū suus: uelut, Iste amat se, ecce hic amor reflectitur ad amātem. Sic, iste diligit filium suum, hic dilectio redit in rem diligentis. Sic spiritus reciprocatur, cum recipitur. Similiter & vnda vicissim alluens litus reciprocatur. Euripus ēt fluuius, ad pristinū subinde cursum rediens reciprocus est. Ut aū: facile pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter considerandum est principale suppositū, ad quod fieri debet reciprocatio: ut Superbus est sui laudator: Ioannes amat patrem suum: expectat te Ioannes, ut se iuues: principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de ut, & ne principale suppositum, est suppositū prioris orationis: ueluti magister præcepit ut ad se uenirē. Ioannes, timet, ne sibi noceam. Ioannes diligit Petrū & fratrem suū, de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum, & fratrem eius, de fratre Petri intelligitur: quia hic ad obliquū, illic ad principale suppositū fit relatio. Ideo in Euāgelio bene dicit, Iacob genuit Iudā, & fratres eius. Qui surgens accepit puerum, & matrem eius de nocte. Et uocabis nomē eius Iesum: ipse saluum faciet populū suum a peccatis eorum: eorū dixit non suis, ne de peccatis Iesu, q̄ nulla fuere, lo-

qui

qui uideatur . Misertus est dominus timentibus se . Quæ
 fuit dominus ex Petro an se diligeret . Intercedente cōiū
 ctione nō reciproco utimur , ut dictū est . Terentius . Pam
 philus dat fidē , uxorem fore sibi hanc : nā pater aliā ei de
 sponderat , Antecedenti nō erit annexum reciprocū ; quia
 nollem dicere filiū suū diligit pater suus . Quāuis autem
 interdū cōiter per reciprocum , ac non reciprocum loqui
 liceat , nō tamē id semper licere putabimus . Verbi gratia ,
 indifferenter dicere licet , oēs optant quod sibi utile est ,
 & quod eis uel ipsis utile est . Non tamen dicam , Oēs op
 tant q̄ eis utile putant , sed quod sibi , &c . Itē quando per
 reciprocū generaretur amphibologia in alio relatiuo ,
 ut is & ille sine amphibologia uti licet , uitabimus dubie
 tatem , ut apud Ciceronem in Bruto , præsertim cum ille
 Quintum Scœuolam sibi minorē natu generum prætu
 lisset . Dubium an sibi socerum , an ad Fanium referatur ;
 & si dixisset , ei , de Fannio utique locutus intelligeretur .
 item non dicemus suus est illius seruus , aut doceo suum
 solius seruum , more Prisciani , quem præter eum nullus
 obseruat . Neque per solum nominatiuum , sed etiam per
 alios casus loquemur , qñ ad possessore possessio transitio
 nem facit , & non ad aliū ; ut , Ciceronis suum filiū piget .
 Præterea quoties nomen propriū , pronomen , aut aliud ,
 ad quod fiat reciprocatio , præponitur cum uerbo , & se
 quitur aliud suppositū cum uerbo , licet supposito adde
 re suus , propter reciprocationem factam ad priorem ser
 monem aut pronomen , non reciprocum propter respec
 tum ad secundum . Quando uero tantum unus casus si
 ne uerbo præcedit , si ad ipsum fieri potest reciprocatio ,
 non ponetur aliud pronomen . Exemplum prioris : ut , il
 le aut Ioannes aut seruus tuus rogat te , ut suus , aut eius
 apud te cœnet filius . Exemplum secundi ; ut Pythagoram
 uenerabantur sui discipuli , non discipuli eius . Præterea
 quando ablatiui absolute cum reciproco præcedunt , nō
 habet

L I B E R X.

habet aliud pronomen locum, vt non dicam Tradito ei, sed sibi puero, vir dicendi peritus, ingeniu eius p̄spiciat. Præterea, in construendo, vbi suus p̄ponitur, vt emur inter dū resolutione in non reciprocū, vt illud Senecæ, sæpe in magistrū scelera redierunt sua. Sic ordinabitur, scelera magistri sæpe redierūt in ipsum, aut in eū. Difficilis tamē est resolutio, vbi suū est substantiuū; vt hic, Suum cuique persoluatur, nisi dicatur, Quod cuiusq; est, id ei persoluatur: & similiter, vbi suus pro proprio ponitur: vt, sunt & sua dona parētis: sua. i. propria dona. Præterea bona cēsebitur reciprocatio, quādo pronomen reciprocū ad principale suppositū referēt, quod fit quando loco reciproci poni potest in vero sensu ipsemet, aut ipse idem cū dicto supposito. Verbi gratia in illo Terent. Orare ius sit, si se amas hæra, iam vt ad se venias; si se, si ipsum hæra ad se i. semetipsam. Nō tamē licet dicere, Petrus nō adest, sed filius suus, immo filius eius. bene autē dicit, Petrus filium suū misit. Præterea vbi principale suppositū est quisque, aut vnusquisque, ferē locū hēt reciprocatio, si tamē superior seruetur regula; vt, Quisque sui memor est. Vnusquisque ad proximū suum respicit; nontamen dica s. Ioannē nemo diligit, sed vnusquisq; liberos suos fouet, si de liberis Ioānis loquere. dicendum est enim liberos eius. Præterea, quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut substantiuum est, fere locū habet; unc eo facile quis abutetur; vt suis horis id facit. Sua & suos conseruat diligens paterfamilias. Præterea quoties gemina est locutio, ita vt bina complectatur supposita, licet ad prius dare reciprocum, aut ad posterius non reciprocum; vt Quisque vult quod sibi aut ei expedit; iuuenis nō petit, vt illum aut se miserum puteris. Præterea, quoties sic ante hanc præpositionē Inter, ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus, licet non reciprocum, & reciprocum subdere; vt, Grammaticorū inter se, vel inter ipsos; grammaticis inter se, vel

vel inter ipsos; sed grammatici inter se, & scio grammaticos inter se dissentire, &c. nō inter ipsos. Ad hoc, quando uerba singula sunt, sed duplex respectus alter ad suppositum, alter ad obliquum; si pronomen respicit suppositum, erit reciprocum; sin obliquum, potius nō reciprocum; reperitur tamē & reciprocum. Exemplum prioris; ut tueatur nos Deus propter bonitatem suam, non eius. Secundi, ut Cepi columbā in nido suo, & eius; quia resoluitur, columba capta est in nido suo. Si uero dixero, Ioānes cepit columbam, addam, in nido eius. Si tamen obliquo addatur uerbum, uel aduerbium, ad quod reciprocatio fieri debeat, erit ei locus; ut, inueni leonem iratum ob amissam prædam suam, nō eius. Est enim idem quod irascebatur. Postremo quoties inter aliquos interuenit cōiunctio, non est reciproco locus: unde non dicam, cepi leonem & catulos suos, sed & catulos eius. In reciprocis multi errauerunt, aut ipsis ex industria abusi sunt, ut Valla ostendit. sed ut bene cum Valla dixit doctissimus Badius, caute uidendum, ad quod sit relatio; ne non illi, sed nos erremus censura. Hactenus in genere.

ARS VERSIFICATORIA.

LIBER X.

Carminis & metri, seu uersus, definitio.

VID est carmen? Oratio strictiori pedum lege coercita, & ornatisimū dicendi genus. Unde dicitur carmen? A canendo, quod fit aptū cantibus, nō quod lenocinio uocis cantanda sint carmina, sed cū quadam grauitate pronuntianda. Nam autore Cæsare, Qui bene legit carmina, bene cantat, qui uero bene cantat, male legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum, ex eo quod certa pedum mensura carmē metiri soleamus. Quomodo aliter? Versus, quod tandiu uerti

L I B E R X

uerti debeat. quo ad recte constituatur, vel quia vno versu finito ad principium alterius uertamur.

D E P E D E.

Quid est pes? Metrica syllabarum constitutio. Dicti autem sunt pedes, quia quemadmodum pedibus ambulamus, sic carmina quibusdam quasi pedibus incedere uidentur: uel quia per eos ueluti scalarum gradus, carmina scandimus. Quid est scansion? Legitima metri in singulos pedes distinctio. Dic aliquot ex uulgatoribus carmina. Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, Alcibiadæum Phaleucium. Habes ne his super regulas? Habeo. Ostende.

Hexametrum carmen, eiusque compositio.

*Hexametrum senis carmen pedibus sit, & usque
Dactylus est quintus, sextam sibi uult regionem
Spondeus, reliquisque locis sit uterlibet horum.*

Dic sensum. Carmen hexametrum sex pedibus constat: quorum quatuor primi sunt dactyli, uel spondei, quintus tantum dactylus, sextus uero spondeus. Quid est dactylus? Est pes constans tribus syllabis, quarum prima est longa, & duæ ultimæ breues; ut scribite, carmina. Quid est spondeus? Est pes constans duabus syllabis longis: ut, Doces scribunt. Affer exemplum carminis hexametri. Arma, uirumque; cano, Troiæ qui primus ab oris. Scande. Arma uirum que ca, dactyl. no. Tro, spon. i. qui, spon. primus ab, dactyl. oris, spon. Scande. i. distingue pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrum? Quia sex pedibus ipsum metimur; ab hex. i. sex, & metrum. i. mensura. Quid in id annotari præcipit Despauterius? Hæc sequenti litera contenta.

Pedes nothi, siue illegitimi in hexametro.

Hæc te legitime docui: nam sepe poeta

Ipsa minus seruant: tu quanta licentia cantus

Est

*Est permissa, vide, ne quando turpiter erres:
 Namque rei grauitas, quinta in regione locauit
 Spondeum: ueluci, Magnum Iouis incrementum.
 Datque pedes alios Maro: tu puer elige legem.*

Explica, Heroici uersus pedes legitimi. i. ex carminis lege debiti, sunt dactylus, & spondæus. Admittuntur tamen nonnulli. i. illegitimi per poeticam licentiã, quam cauebis: quia rara occurrit; nec nisi in magnis operibus, eorum Poetarum qui extra omnem inuidiæ aleam positi sunt. Poetæ itaque in quinta regione sæpe spondeum locant, ubi rei grauitas, & maiestas significatur, aut meror, & læguor; tamen id raro est faciendum. Virg. Chara Deum soboles magnum Iouis incrementum. Idem; Tu ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchisæ. Et iterum de Sinone maximam tristitiã languoremque simulante. Constitit, ac oculis Phrygiæ agmina circumspexit. Hi uersus spondaici dicuntur. Quandoque sexto loco est dactylus, sed uix, nisi hypermeter locum habeat, Virg. At turba terribilem sonitum procul excitat horrida. Ob eam rem tales uersus dactylici appellantur. Reperiuntur & alij pedes in diuersis locis hexametri, qui sunt Iambus, Anapæstus, proceleusmaticus nisi censuræ licentiã esse uelis. Tu licentiã cauebis, nisi tantus fueris, quanti hi apud quos ea licentiã reperitur; & tunc ita cautè, & ita parce uteris, ut ueteres. Qui sunt hi pedes, quorum modo meministi? Iambus, est pes constans ex duabus syllabis priore breui, altera longa, ut doces. Anapæstus, pes constans tribus syllabis, quartum duarum primarum sunt breues, & ultima longa, ut anima. Proceleusmaticus, pes qui constat quatuor syllabis breuibus; ut ariete, & uertitur in dactylum per syneresin, quasi i, uocalis fiat consonans. Est autem syneresis duarum syllabarum in unam propter uersum contractio. Subijce reliqua.

Vltima

L I B E R X.

Ultima versus anteceps .

Ultima cuiusque est communis syllaba versus .

Ne credas esse in sexta regione trochæum .

Ultima syllaba cuiuscunque versus, est anceps. i. communis, siue ad placitum, quod dixit Alexander .

Penthemimeris, cum alijs cæsuris .

Per penthemimerim, breuis est producta licenter .

Penthemimeris est, vbi post duos pedes manet syllaba partē orationis finēs: veluti, Omnia vincit amor. hic post duos pedes oīa vincit a, manet syllabo mor, finēs hanc orationis partē amor cuiusmodi syllaba inuenit licenter produci, si naturaliter sit breuis, ne dicatur tertio loco esse Iambus, quem nō recipit heroicum, teste Quintiliano, Alibi, At tibi Tymbre caput Euādrius abstulit ensis .

Pentametrum carmen .

Pentametrum vult quinque pedes, pes tertius esto

Semper spondæus, quartus, quintusque anapæstus,

In reliquis spondæus erit, uel dactylus, ut uis .

Pentameter uersus cōstat quinque pedibus, quorū tertius semper spōdæus est: quartus & quintus anapæstus: reliqui spondæi, aut dactili, uel hi misti, ut uis Sēper aut ad sit pēthemimeris, siue cæsura, Exemplū. Omnibus inuideas liuide, nemo tibi. Metire oībus, dactyl. inuide, dactyl. as li, spond uide ne, anapæst. mo tibi, anapæst. Alij scandēdo post duos primos pedes faciunt cæsuram. deinde duos dactylos sumunt cū altera cæsura, sic, Arte leuis currus, arte regendus amor: arte le, dactyl. uis cur, spond. rus, cæsura, arte re, dactyl. gendus a, dactyl. mor. cæsura. Vnde dicitur pentameter? A pente. i. quinque & metro mensura: quia quinque habet mensuras, seu pedes. Pentameter uersus, cū hexametro iunctus facit carmen elegiacum. miseris, aliis etiā rebus scribendis aptum, quale est, Fortunam reuerenter habet quicunque repente Diues ab exili progre-

grediere loco. Et dēt cū eo sensum concludere, aut suspē-
dere, ita vt in sequentibus duobus penitus absoluat.

ASCLEPIADEVM CARMEN.

*Vult Asclepiadis versus, spondeon habere
Principio, binos hinc rite capit choriambos
Pyrrhichius sequitur, quo non uelocior alter.*

Asclepiadæus versus constat spōdēo, duobus choriambis, & pyrrhichio; vt Sanctorum meritis inclita gaudia. Distingue pedes. Sancto, spon. rum meritis, choriā. inclita gau, choriamb. dia, pyrrhi. Quis pes choriambus? Qui constat quatuor syllabis; quarum prima est longa, secūda breuis, tertia breuis, quarta longa; ut nobilitas. Quis pyrrhichius? Qui ex duabus breuibus conficitur Vnde dicitur uersus Asclepiadæus; ab Asclepiade inuentore.

Sapphicum carmen.

*Quinque pedes Sapphus carmen capit, esse trochæus
Vult primus, quartus que & quintus, tertius autem
Dactylus, ipse locum sumes spondæe secundum.
Hoc carmen, post treis versus, sibi iungit Adonis
Metrum, quod sic fit spondæum dactylus anteit.*

Carmen sapphicum constat trocheo, spondeo, dactylo, duobus trochæis: veluti, Vt queant laxis resonare fibris, Metire. vt que, trochæus, ant la, spondæus, xis reso, dactil. nare, trochæus, fibris, trochæus. Huic carmini, post tres uersus, subditur Adonium, siue Adonicū, sic dictum ab Adone puero, uel ab Adone inuentore, dactylo & spondæo constans; ut nubibus atris, condita nullū, &c. Nomen habet à Sappho puella, primum hoc genere apud Græcos usa. Quid est trochæus? Pes qui ex longa, & breue constituitur; ut solue.

Phaleucium carmen.

*Quum facies carmen, quod composuisse Phaleucus
Dicitur, in prima spondæus erit regione;*

Da-

LIBER X.

Dactylus inde datur, triplicem cui iunge trochaum.

Phaleucium cōstat spondeo, dactylo, & tribus trocheis, vt Passer deliciæ mæx puellæ. Scande. Passer, (pond. delici, daçt ç me, troch. æ pu, troche. ellæ, troch. Nomen accepit à Phaleuco inuentore; & dicitur aliàs hendecasyllabum, quod sine synalœpha, & ecthlipsi undecim est syllabarum. Quæ sunt scansioni figuræ potissimum deseruientes? Synalœpha, Ecthlipsis, Synæresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M, necat ecthlipsis, ceu vocalem synalœpha,

Dictio dum sequitur, quæ à uocali incipiatur.

Ecthlipsis, est m, literæ cum sua uocali detractio, absumptio, vel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literam definit, & dictio sequēs à uocali inchoatur; ut hoc uersu.

Virtutem primam esse puta cōpescere linguā. Scande.

Virtu, spond. tem pri, spond. meste pu, dactyl. m, & a, absumpta, ta com, spō. pescere, dactyl. linguam, spond. Itē Multum ille & terris, &c. Scāditur sic. Multū, let ter. &c. Aliquādo tamē nō interimitur, Ennius; Insignita fere tum millia militum octo. Priscianus, Et formā contra positārū imagine coni, s, quoq; sola aliquando interimitur. Lucetius; Arboribus veteres decidere falcib. ramos. aliquādo cñ uocali præcedenti. Virgilius; Aut ouium foetus, aut urentes culta capellę. Sic scanditur, Aut oui, dactyl. um foe, spō. taut u, spon. rentes, spon. culta ca, dactyl. pel læ, spō. Sinalœpha est uocalis detractio, quoties in eā dictio definit, & sequēs à uocali exordiū sumit; ut sera nimis vita est crastina, uiue hodie. Scande. Sera ni, mis ui, test crastina, uiuo die. Qd̄ si uersus finiatur in m, uel in uocalē & sequēs à uocali incipiat, nulla erit ecthlipsis, aut synalœpha. præterquā in paucis uersibus, qui dicuntur hypermetri, vbi in versu finito manet syllaba ī m, uel in uocalē definēs. q̄ à principio alterius uersus absumitur: Vir. Sternit̄ ī felix alieno uulnere, cęlūq; Aspicit; & terras, &c.

Voca.

Vocalis non absumpta, sed correpta tantum.

*Non perimens longam raro breuiare poeta
Consuevit; ueluti, Sunt insulæ ore canendæ.*

Vocalis ante uocalem non semper absumitur, sed aliquando longa solum corripitur, quod notandum magis quàm imitandum censeo. Virgilius; Et longum formose uale, uale, inquit Iola. idem: Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt? Priscianus: Nunc magno nobis sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante uocalem immutata.

*Id mirare magis, uocalem nil uariatam
Interdum cernes: uelut, Ionio immenso.*

Aliquãdo uocalis manet inuariata, sed id quoque magis notandum, quàm imitandum. Ouidius; Iactari quos cernes in Ionio immenso. versus est spòdacius. Virgilius: Et succus pecori, & lac subducitur agnis, &c.

O, E T H E V.

Heu, o, non perimes: at o interdum breuiabis.

O, & heu, ante uocales, integre manent. Ouidius, O utinam tunc cum Lacedæmona classe petebat. Virgilius; Te Corydon o Alexi, trahit sua quæque uoluptas. Ouidius; Heu ubi pacta fides? ubi quæ iurare solebas? &c.

Vocalis ante uocalem in eadem dictione absumpta.

*Vocalem perimunt plerunque in nomine eodem:
Sic Maro doctè refers, aluearia uimine texta.*

Synalœpha fit nonnunquã in eadem dictione. Virg. Seu lento fuerint aluearia uimine texta. Scande, aluaria. Propertius; Eosdem habuit secum, quibus est relata, capillos. Scande, os dhabu, it se, &c.

N Synæresis

Sinæresis nulli uitanda.

*Omnibus ista licent, huic, cui, dij, dijs, quoque dehinc,
dein,*

*Proin, deest, semianimis, prout, deorsum, prehende-
re, seorsum.*

Sic ij, sic ijsdem. Quædam diuisa leguntur.

Synæresis, est duarum vocalium naturaliter diuerfarû, in vnam contractio, ut Thesi, pro Thesei, Phæton, pro Phaeton: auris, pro aureis, ut, Atria dependent lichni laquearibus aureis. In sequētibus solet esse licita in carmine, huic, cui, dij, dijs, dehinc, dein, proin, deest, semianimis, semiustus, semihō, prout, deorsum, seorsum, prendo, ij, ijsdem: ut, Huic coniux Sichæus erat, Cui pendere sua patereris, &c. [Quædam diuisa, &c.] Nam huic interdum disyllabum est. Sidonius: Assurrexit huic coxix quod torridus Auster. Albinus: Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis.

Diæresis.

Scandere si bene uis, tu nosce diæresin apte,

Ex unaper quam duplex fit syllaba semper:

Sic syluæ uates lyricus trijsyllabon effert.

Diæresis est vnus syllabæ in duas diuisio, ut syluæ disyllabum est: sed uates lyricus Horatius, per tres syllabas syluæ, dixit: ideo notitia huius figuræ ad scansionem necessaria est. Diæresis, idest, diuisio *διάρησις*, idest, diuisio.

I, uocalis ubi male putatur esse con sonans.

Nominibus Græcis non consonant I, uel, Hebræis:

Quapropter dices, Iacobus Iambus, Iaspix

Proser Iulus, Iaspis, Ioannes, & Iosse.

Suaueq; ab indoctis laniatum nomen I E S V S.

I, litera

¶ Litera neque in græcis, neque in Hebræis unquam est
consonans; vnde Iacobus, quatuor syllabarum est, nō triū
iambus, Iaspis, Iulus, Iaspis, Iesse, Ioson, Ioseph, Iacob,
Ionas, &c. trium, Iob, duarum. Iesus autem semper trisyllabum est, in quo bis peccauit Alexander ibi. [Dat Iesus
um quarto, &c.] ¶ Iesus dissyllabum protulerit, vt i, sic
consonans, &c. ante s, producendum breuiauerit.

Quot sunt regulæ generales quantitatis syllaba-
riæ? Duodecim. Planum fac.

Prima, de Positione.

*Dum postponuntur uocali consona bina,
Aut duplex, longa est posita. Quod si duo subsint
Finali raro positu producit illa.*

Vocalis naturaliter breuis, quā duæ consonantes conti-
nuo sequuntur, ita, vt vna consonantium in eadem dictio-
ne cū vocali ponatur; aut quā in eadē dictione sequitur
duplex. i. x, & r, vel i, consonans in medio dictionis non
cōpositæ, inter duas vocales posita, vt Maia, producit
ea vocalis positione, siue positu consonantiū, vel dupli-
cis. Cur dixisti vocalis? Quia oīs syllaba gratia vocalis
quanta dicitur: Cur dixisti ita vt vna consonantium? &c.
Quia non oportet vtraque in eadem syllaba locari, ver-
bi gratia, a, in ar, corripitur; eadem si consonans in prin-
cipio sequentis dictionis ponatur, producet. Vergil.
At regina graui, &c. exēpla regulæ sunt, tempus; annus,
Iustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Consonans bis posita,
pro duabus habetur, vt prima in annus, &c.

Regula secunda, de Liquefcentia.

*Cum muta liquidam scribens in syllaba eadem,
Ancipitem ponas uocalem, quæ breuis esset:
Hanc tamen in prosa semper breuiare iubemus.
Sunt l, & r, liquida: queis raro iungimus, n, m.*

N 2 Quan-

L I B E R X.

Quando uocalem natura breuē sequuntur muta, & liquida, eandem cum sequente uocali constituentes syllabam, ita tamen ut præcedens uocalis in eadem dictione ponatur, ipsa est anceps in versu, in prosa uero semper correpta. Mutæ sunt b, c, d, f, g. K, p, q, r. Liquidæ l, & r, & aliquando n, & m. Ouidius: Et primo uolucris similis, mox uera uolucris. Virgilius: Albaniq̄ue patres, &c. Ouidius: Tempus Atla ueniet. Sic ibidem: Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas, &c. De n, & m, rariora sunt exēpla, ut arithmos, id est numerus; & cygnus, quæ corripuntur. Cur dixisti in regula, uocalem natura breuem? Quia quæ sine positione producitur, nulla liquescencia potest corripī, ut prima in matrimoniū &c. Cur dixisti eādem cum sequente? &c. Quia alioqui liquescencia locum non haberet, ut abnuo, obnuo, &c.

Regula tertia de diphthongis.

*Diphthongum produc in Græcis, atque Latinis:
In Græcis semper: uerum subeunte Latina
Vocali breuio, ueluti præit, atque præiustus.*

Omnis diphthongus naturaliter producitur, tam in Græcis quàm in Latinis: ut musæ coena, audio, euge. In Græcis quidē ēt subeunte uocali, ut Aecus, ægrus, &c. In latinis uero tū corripitur sæpius; ut præesse, præhédō: tum omnia à præ composita sequente uocali. Virgilius. Stipitibus duris agitur, sudibusque præiustis. Ouidius. Rapturq̄; comis per uim noua nupta præhensis. Quid est diphthongus? duarum uocalium vim suam retinentium in eadem syllaba complexio. Unde dicitur? A dis, id est, bis, & pthongos, sonus, quasi duarum uocalium sonus. Quot sunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi, ut sæpe, fœnum, aula, Euterpe, treis, Harpyia.

Regula quarta de uocali ante uocalem.

Vocalis breuis ante aliam manet usque Latinis.

Voca-

Vocalis ante uocalem in Latinis dictionibus corripitur: ut Marius, Maria, Lucius, Lucia.

Quinque exceptiones.

Ni capit r, fio, produc: & nomina quintæ.

E, seruant longum, si præsi ti, ceu speciei.

Anceps ius erit patrio: dic semper alius:

Alterius breuio tantum: commune sit obe.

Caius, & Cai produc. conformia iunge.

Exceptiones sunt quinque. Prima, Fio, producitur; ubi abest, r, ut fiebã, fiam: ubi uero adest r, corripitur, ut fieri, fierẽ. Secunda nomina quintæ declinationis producit e, ante i, in genitiuis, datiuisq; si præcedat i, sicut speciei fecus corripunt; ut fidei, rei. Tertia, Pronomina secundæ declinationis, & nomina habentia secundam declinationem pronominis, uariant i, ante us, ut unius, illius, quæ in prosa tantum producantur. Alius in genitiuo tantum producit. Alter us solũ corripitur. Quarta, Ohe, interiectio exclamationis & satiati, uariatur. Quinta; Pompei, Cai, Vultei, si milesque uocatiui producantur, & ubicunque i, consonans in uocalem uertitur; ut fit in Caius, trisyllabo.

De uocali ante uocalem in Græcis.

Hic Græci uariant, nec certa lege tenentur.

Græcorum quædam producant uocalem ante uocalem, ut aer, latrã: quædam corripunt, ut sophia: de quibus non potest dari certa regula.

Regula quinta de Deriuatis.

Deriuata patris seruabit dictio normam,

Consona si patris maneat: docet istud aratrum.

Multa tamen tolles post declarata, uel ante.

Syllaba, tanta est in deriuatio, quanta fuit in ea primitiui parte, unde immediate deriuabatur, si consonans primitiui maneat in deriuato: ut legi, præteritum priorem pro-

N 3 ducit:

L I B E R X.

ducitur ergo etiam legerem, legerim, legissem, legero, legisse. quia a legi formantur. Lego autem priorem corripit, ergo etiam legebam, legam, legerem, &c. Item supinum aratum producit, ideo etiam quod ab illo fit aratum, non posito tantum, sed natura ipsa, &c. Ceterum multa contra primitiuorum regulas, aut producuntur, aut corripuntur, quorum nonnulla ad ista sunt, plura declarabuntur.

Regula sexta de Compositione.

Simplicis obseruat mensuram compositiuum,

Quamuis diphthongus, uel uocalis uarietur.

Hanc legem spernunt dicus a dico: innubus, atque

Pronubus, ambitus, nihilum cum semisopitus,

Deierat a iuro, tum deierat, agnitus, & cog.

Connubium uaries: ab itum, comitia, dicas.

Compositum sequitur simplicis regulam, & contra est diphthongo, aut uocali mutata: ubique tamen sunt regulæ obseruandæ positionum & uocalium ante uocales, ut ludo, colludo: ideo, illido: amicus, inimicus: tabeo, itabeo, raceo reticeo: facio, reficio, &c. Per hanc regulam præpositiones in compositione quantitatè priorem seruant, ut abeo, adamo, subeo, euoco, deduco, amoueo, &c. [Hanc legem, &c.] Ab hac regula demittitur. A dico, nomina in dicus, ut causidicus, maledicus, &c. A nubo, pronuba, innuba, Connubium, variatur. Ambitus, ta, tum, participium ab ambio, ambis, producit: Ambitus nomē, semper corripit. Nihilum, à ni. i. non, & hilum, res nullius pretij, ut pote, fabæ nigræ, quod producit: nihilum autem corripitur. Lucret. De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti. Soppio, primam producit: semisopitus eandem corripit. Cetera satis patent præter comitium, quod a simul itando dictum uolunt, & producit primam etiam &c.

S E, & D I.

Se, produc, & di, præter dirimo: atque disertus:

Se

Se, & Di, ppositione Latine inseparabiles pducuntur;
ut segrego, diduco, &c. Corripiunt tñ Dirimo, Difertus.

R E.

Est re, breue: at refert a res, producere debes:
Reijcit, & reicit. Nam quæ iacio tibi format,
I, prius interdum tollunt, ut corripiantur.
Addit uel demit metri grauitate poeta.

Re, præpositio inseparabilis corripitur, ut redeo, redi-
tus, pro annuo prouentu, rénuo, &c. [At refert, &c.] Re-
fert a res cõpositũ, producitur, alioqui corripitur. Reij-
cio, a re, & iacio, producitur positu. quia in eo verbo i,
duplex efficitur: vbi autẽ corripitur, i, consonas abijcitur:
quod etiam contingit in alijs cõpositis a iacio, ut adj-
cio, uel adicio: abijcio, uel abicio: subijcio, uel sub-
icio, &c. Ea abiectio, in prosa barbarismum facit: in car-
mine in his cõpositis a iacio, omnibus licet. Poetæ profe-
cto plerunque metri gratia aliquid addunt, aut demunt,
id in prosa esset barbarismus, præterquam forte in paucis
iam olim in prosa admisisis.

P R O.

Est pro, breue in Græcis: pro, longum ritè Latinis.

Pro, Græca præpositio, pro ante, semper corripitur,
ut prolepsis, prologus, prophetá, &c. Pro, Latina præpo-
sitio producitur, ut prodo, proficio, &c.

Pro, correptum.

Corripias pronepos, profugat, profugit, proficiscor
Et procio, peto significans: cui iunge procello,
Atque profana, professa, profunda, profesta, profari.
Propino, uario, procuro, iungo, profundo,
Sic bene doctè locas propello, propago, Lucreti.

Dictiones læ infertæ corripiunt pro. Inter quas ppino;
procurro, pfuno, propello, propago, ppa gas uerbũ, ua-

N 4 riant.

L I B E R X.

riant. Propello quidem & propago apud Lucretium potissimum.

I, & O, in compositis.

*Pars si componens, fini prior i, uel o, donat,
Sic breue; cunctipotens, & Timotheus manifestant.
Quod si non semper manet i, producito semper.*

Hæc hæc regula partes duas, quarum prior est. Dictiones compositæ, siue Latinæ, siue Græcæ terminantes in i, primam partem compositionis; breuiant i, bifidus, trifidus, sesquipes, semiuir, uitifator, &c. Posterior, dictiones Græcæ terminantes in o, primam partem compositionis breuiant illud o, ut Dorothea, Samothracia, Timotheus. [Quod si non, &c.] Hoc si ex declinatione tantum proueniret, produceretur: ut tantidem, tanticumque, quanticumque, &c.

Exceptio.

*A quotus, atque dies, recte uariato; at ibidem
Et tibicen erit longum, cui iungis ubique.
Protrahit Ausonius matricidam grauitate.
Lagopus, gelophus, atque Theophila produc
Cum leucopetra: Geometra iungitur apte.
Quod medius facit atque dies, producito semper.*

A quotus, & dies fit quotidie, & hinc quotidianus, & uariari potest utrunque. At ibidem, tibicen, ubique; producit i, s. secundo loco positum. Ausonius metri grauitate producit matricida, in Monostichis Cæsarum, Matricida Nero proprium uim pertulit ensis. Lagopus, auis leporino uillo pedes habens. Ceolophus, i. terræ tumulus. Theophilus, Theophila, propria. Leucopetra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geometra, notæ significationis, producitur o. Meridies, quasi medius dies producitur semper.

Regula septima de præteritis dissyllabis.
Præteritua tenent primam dissyllabam longam;

Tolle

Tolle bibit, scidit, & fidit, ac tulit, orta que do, sto.

Præterita dissyllaba producunt priorem, ut ueni, feci, uidi, &c. Tolluntur sex, bibi, scidi, fidi, tuli, dedi, steri, quæ breuiant.

Regula octaua, de geminatis præteritis.

Corripiunt binas geminantis, ceu ceciderunt.

Tolle, ceciderunt a cædo, a pedo pepedi,

Præterita geminantis principium, primam & secundam syllabas corripiunt, nisi positio impediatur: ut tetigi, peperit, pepuli, tutudi. In cecidi uero a cædo, & pepedi, prima tantum corripitur, ideo excipiuntur.

Regula nona, de supino dissyllabo.

Cuncta supina tenent primam dissyllabam longam.

Præter nata sero, cieo, lino, sto, sino, sisto,

Do, ruo, cum queo, eo, reor. At staturus, atum, dat.

Supina dissyllaba producunt priorem syllabam, ut uisum, lusum, &c. [Præter nata, &c.] Eximuntur, Satum a sero, citum a cieo, litum a lino, statum a sto, & sisto, situm a sino, datum a do, rutum a ruo, quitum a queo, itum ab eo, ratum a reo. Staturus contra primitiui naturam primam producit.

Regula decima.

Præ, tum, uocalem de ui, reliquis dabo longam.

Oë supinū non dictū, mutans ui, syllabam in tum, producit uocalem ante tum: ut expeditum, petitum, &c.

Regula duodecima, de uerborum cremenstis.

A incrementis uerborum.

A crescens producit; nisi cremensto dare primo.

Cremenstū uerbi est, ubi exceditur secunda persona singularis numeri presentis temporis, indicatiui modi, actiue uocis; quæ si defuerit, qualis foret, ostenditur; ut amamus, crescit; quia excedit hanc personam amat. Oscularis, crescit:

crescit: quia si secunda persona actiua vocis foret, ipsa esset osculas. Vocalis in primo cremēto est, quæ erat secunda personæ ultima: reliquæ in secundo cremēto esse dicuntur. A, igitur in omni cremēto producitur; ut amamus, legebamus. Excipit i primo cremēto do, das, dare, cū primæ cōiugationis cōpositis, ut venūdabā, pessundabā, &c.

E, in cremētis.

Ni subit r, produc e, semper: quum subit r, do

Cum socio ternæ breue præsens: protrabe eris.

Semper e, corripitur præ ram, rim, ro, beris adde.

In reliquis produc, quamuis steterunt. Maro dicat.

E, in utroq; cremēto producitur, ut amemus amaremus, docemus, legebam, nisi postponatur r, nam tūc corripitur oē præsens tertiæ coniugationis, ut legor, legeris legere, legeremus, legerē. Cum socio. i. præterito imperfecto subiunctiu modi. Re, ante re, uel ris, producitur; ut legereris. E ante ram, rim, ro, semper corripitur; ut legerā, legerim, legero. Sic amaueam, &c. Beris vel bere, corripitur; ut amaberis amabere. Cætera produciuntur, ut steterunt, legerunt, qualia Virgilius, & plures licenter corripuer; nos non imitabimur.

I, o, & u, in cremētis uerborum.

I, produc primo cremēto, dummodo quarta.

Est uerbum: debet semper producir iui.

Corripe præteritis imus, undique, uenimus edit.

In subiunctiuo rimus, ritisq; licenter.

Inuenies: nolito, uelito, ualimus, & itis,

Et simus, sitis, produc. Erit u, breue, non o.

I, in primo cremēto uerbi quartæ coniugationis semper producitur; ut audimus, auditis, audire, audirem &c. Ibā ibo, &c. Irē præteritum in iui, producit ubiq; i, ante ui; ut petiui, petiueram. Imus, in omni præterito corripitur:

pitur: vt venimus, audiuimus, nisi in subiunctiuo, præterito, in quo rimus, & ritis, licenter producentur &c. O in cremento producitur: vt amatore: V, vero corripitur, vt volumus. Cæ era nota sunt.

Regula duodecima, de nominum crementis.

Crementum nominis, pronominis, & participij, est excessus obliqui, in syllaba, vel syllabis, supra nominatiuū eiusdem numeri: vt puer pueri, qui quorū. In cremento autem plurali, a, e, & o, producentur: vt harum, rerū, horū. I, & u, corripitur, vt artibus, artubus. Prima declinatio in singulari non crecit, nisi pro æ, dicatur ai, de quo satis dictum est. Nec quarta nisi in datiuo, vbi est vocalis ante vocaiem, vt dictum est. ergo a secunda auspicabimur.

Crementum secundæ declinationis.

Quæ sequitur primam tantum produ. i Iberi.

In secunda declinatione vnicū producit penul. genitiui, Iber Iberi, & eius comp. situm Celtiber Celiberi,

Tertiæ crementum A, & O.

Dic atis, onis, ab o, fert inis, breue: protrahis enis.

On si vertis in o, mensus fit qui fuit ante.

A, corripitur. vt poema poematis. Ab o, producentur onis, & enis: vt Cato Catonis, Anio Anienis. Inis, ab o, corripitur, vt virginis &c. Si Græca in on, amittant n, seruat in obliquis quantitatem quam habuerū: ut Agamemno Agamemnonis: Britō Britonis: sic Brito Britonis, Saxo Saxonis: Macedo Macedonis &c. quæ corripuntur.

C.

Dices halecis: nec spernes Melchisedecis.

Halec halecis: Melchisedec Melchisedecis, producent penultimam genitiui.

D.

David Davidis dices. Bogulis Bogud. optat.

Produ-

L I B E R X.

Producitur etiam Daudis, Bogud Bogudis corripitur.

L.

*Masculinum dat alis ; neutrum formatur ab alis ;
Elis , cum solis produc ; reliquis breuiatis .*

Al alis , masculini generis corripit penultimam ; vt sal
salis, Annibal Annibalis &c. Neutra producantur ; ut ca-
pital capitalis &c. Sic Michaelis, Danielis &c. Sol Solis, Re-
liqua corripiuntur .

On, nimis incertum est . En, inis dat . cætera produc .

En, inis, corripitur ; vt nominis . Cætera producant, ut
Peanis, Damonis &c. Delphinis . De on, non potest tradi
cætera regula ; nam multa producantur, ut Babylon Baby-
jonis, multa corripiuntur ; ut canon canonic &c.

R.

*Aris, produco neutris . Nectar, iubar, aufer .
Protrahe nar naris , furis , ueris , Ricimeris ,
Byzer , Ser , & Iber ; in ter Græcum , æthere dempto .
Oris , ab or , produc , cum neutris corripe Græca .
Arboris , & nemoris , breuis , indictaque cuncta .*

Aris, ab ar, neutri generis producitur ; vt laquearis &c.
Tolluntur nectaris, iubaris , & quædã propria ; vt Hamil-
car Hamilcaris &c. [Protrahe nar &c.] Porriguntur quæ
sequuntur in litera, Nar Naris, fluuij nomẽ ; Fur furis, uer
uris, Ricimer Ricimeris, uiri propriũ, Byzer Byzeris, po-
pulus, Ser Seris, populus, a Sera urbe, apud quã sunt lani
geræ arbores ; unde serica uestimenta conficiuntur . Iber
Iberi, Hispanus . [In ter, Græcum, &c.] Græca in ter, pro-
ducunt penultimã genitiui ; ut crater crateris, character
characteris . Excipiuntur, Aether , ætheris . [Oris , ab or ,
produc, &c.] Producat oris, ab or, ut amoris &c. Sed corri-
pe neutra , ut marmoris &c. Et Græca , vt Castoris , He-
ctoris :

Etoris: cum memoris arboris; & cum omnibus non dictis; ut mulieris, gutturis; martyris, &c.

A S.

Atis, ab as, produc. Ab anas anatis, breuiato:
Cætera corripies, nisi uasis. dico, uadis, uas.

As atis, porrigit, vt pietas pietatis, &c. Demuntur anas anatis; auis, &c. ut mas maris; uas uadis, & Græca mittentia genitiuum in adis: ut Pallas Palladis, &c.

E S.

Es, breuiat: nisi cum locuples, mercesque, quiesque:
Sic hæres, Græcum iungo, quod præbuit, etis.

Es, breuiat penultimam genitiui: vt miles, militis, interpres interpretis. Ceres Cereris, &c. Producentur vero locuples locupletis, merces mercedis, quies quietis, hæres hæredis, & Græca quæ habent in genitiuo etis: ut magnes magnetis, tapes tapetis, lebes lebetis, &c.

I S.

Is breuiat. Tollo glis gliris: quodque dat itis:
Et Psophis, Crenis, Nefis, Græcum quod in n, fit.

In is, corripunt penultimam genitiui: ut lapidis. Ifidis, ciceris, &c. Sed porrigunt glis gliris: & quæ habent itis ut Dis ditis, Sic Sânis, Quiris, Lis, & Psophis, idis, vrbs: Crenis Adis; Nymphæ nomen. Nefis; idis, insula adiacens Campaniæ. Adde Græca in is, quæ per n, etiam finiuntur: ut Salamis Salaminis, Thracis Thracinis, &c.

O S.

Protrahit os, tria corripunt, bos, compos, & impos.

Os, in obliquis penultimam producit, ut Rhinoceros Rhinocerotis, custos custodis, flos floris, Trois Trois; Minos Minois, Heros Herois. Tria. bos bouis, compos cōpotis, impos impotis corripunt.

V S.

*Vs, breuiat. Tollas prædis, uis, tis, quod habebit
V, præter pecudis Ligurgisque, intercutis, addo.
At melius, melioris habet: conformia iunge.*

*Vs penultimam genitiui corripit, ut corporis, uelle-
ris, tripodis, œlipodis, &c. Producent, quæ habent utis,
udis, aut uris: uirtutis, subscudis iuris: sic, incudis. Cor-
ripiuntur pecudis, Ligoris, à Ligus: & intercus intercutis.
Comparatiua producitur, ut melioris.*

B S. P S. M S.

*Consona cum præit s, patrij penultima curta est:
Hinc cyclops, seps, gryphs, conops, cecrops, remoueto.
Atque Europs, hydrops. Fuge Cyclopiis, atque Dolopis.*

*Nomen in s, præcedente consonante: ut bs, ms, ps, pe-
nultimam genitiui corripit: ut lelaps lelapis, nomen ca-
nis, &c. Producentur cyclops cyclopiis, gigas vnoculus.
dolopis fuge. i. caue producere, contra Sulpit. Seps Sepis,
serpens: gryphs gryphis animal. conops conopis. i. cu-
lex. Cercops Cercopis, populus; Europs Europis, propriū
regis; Hydrops Hydrops, aqua intercus. [Fuge Cyclo-
piis, &c.] Cyclopiis producitur tantum, contra Sulpitiū.
Dolopis uero corripitur.*

*Prægis, vocalem breuior: Producito lex, rex.
Ex, icis, abbreviat, uibex, nisi. Cætera produc.
Præter abax, smilax, atrax: cum dropace candax,
Fax, atax, pharnaxque, panaxque, storaxque; colaxque;
Pix, onyx, illix, histrix, cum mastiche, uarix,
Corendix, & eryx, fornixque, calixque, cilixque.
Dic felicem, salicem, taticem, natricemque, niuemque,
Cappa-*

*Cappadocem, celocem, cum præcoce. Iungitur istis
Dux, trux, nux, atque uolux. Variabo Syphacem.
Et Bebricem: raro nomen producimus istud.*

Vocalis ante g, corripitur: ut remex remigis, grex gregis, Phryx phrygis, &c. Sed pducitur lex legis, rex regis. Corripe item icis, ab ex: ut vertex verticis, &c. Vnum producit ubicis. Cætera producuntur in obliquis: ut myrmex myrmecis, halex halecis; pax pacis, &c. Quæ sequuntur in textu breuiantur: abax abacis, mensula numeratorum: simlax simlaxis, species ederae: Atrax Atracis, fluuius: dropax dropacis, unguenti genus; Candax, insula vulgo Caudia, fax facis. Atax Atacis, fluuius; Pharnax uiri proprium: Panax panacis, herba: storax storacis, genus aromatis: Colax colacis, parafiti nomen: pix picis: onyx onycis, unguis & lapillus pretiosus: illix illicis. i. fraudulentus: hix hixicis, herinaceus: mastix masticis, resina lentisci arboris; mastix mastigis: uel mastigos, flagellum mastigia, idest uerbero uerberonis: uarix uaricis, plus æquo intumescens uena: coxendis coxendicis, coxa. Eryx Ericis, urbis, montisque nomen: fornix fornicis, arcus lapideus: Calix, notum: Cilix icis populus: filix, herba: falix, larix icis, arbor; natrix icis, serpens: nix niuis: Cappadox Cappadocis, quispiam in Cappadocia natus: præcox præcocis, præmaturus: dux, trux cis, crudelis: nux, crux, uolux. Syphax, proprium uiri uariatur, & Bebrix, populus, raro producitur.

Exples animû, sed nõ omnino: nã supersunt plura multo, sine quibus dissyllabaria quantitas non sit futura in promptu. Gñalia percurri, specialia de finalibus potissimû subiecturus. His aut illis si nõ satisfecero, ubi minus fatiaris, Despauterij cõmõtarios legito diffusiores: qui si me quibû explere nõquã expleberis. Omittat istud: Generati de singulis dissertis. Sit ita sane de dictis. Quid de primis

L I B E R X.

primis, & medijs: adeo uariis & incertis generatim ne
maxime ex sequentibus Badianis versibus deprime.

D primis, regulæ generales.

A solum trahit l, quodque & dissyllaba manas,

E, dissyllaba d, simul l tradant, sed & n, s:

T, que uel u, conso. Cætera corripunt.

I, tardant d, uel l, n, s, ceu consonitans u,

M, uel r, in dissyll. Cætera corripunt.

O, bogomoso, dissyllaba d, modo tardant.

V, rapiunt b, l, p, polysyllaba t, neque solum u.

A, in primis, corripitur ante oēs consonantes simplices: præterquã ante l, & dissyllaba manas. i. ante m, n, s.

E, corripitur ante oēs consonantes simplices in primis præter dissyllaba d, & l, præterquam ante, n, s, t, & u, consonantem: i, quoq; corripitur, præterquam ante d, l, n, s, & u, consonantem, & præter dissyllaba in m, & r. *O*, corripitur, nisi ante b, l, p, & dissyllaba ante d. *V*, vero producit, nisi ante b, g, m, s, & polysyllaba in t, & ante u, cum alia litera, ut pluuiã: nam si sola fit producit: ut uua.

De medijs.

A, tardant g, uel u, medijs: sed cætera curtant.

E, c, d, tardant l, m, n, t, uel u, mihi sola.

I, nisi sit super u, uel q, poscit breuiari.

O, medio tardant, s, t, cætera curtant.

V, curtant b, uel f, l, p, ceu consonitans u,

Dum subsunt medijs, cætera longa dabis.

Excipienda suã ponuntur in ordine norma:

Nunc satis est primam significasse uiam.

A, in medijs producit ante g, & u, consonantem; ante cæteras corripitur. *B*, producitur in medijs ante c, d, l, m,

n, t,

n, t, u, consonantem ante cæteras corripitur. I, corripitur in medijs ante omnes, præterquã ante q. & u. O producitur in medijs ante s, & t. ante cæteras corripitur. Vs corripitur ante b, f, l, p, & u, consonantem: ante cætera, producitur. exceptiones quærendæ sunt in codice Despauteriano maiore: ubi omnia fusissime explicantur. Hic enim satis est, vel vt quoquo modo viam indicasse.

De vltimis, A, terminale.

*A, declinatum breuia, sed protrahere sextum,
Et quintum, cuius rectus producitur: & mna.
Producunt nostri quædam muliebria Græca
In recto, ut Tegea: sine teste nihil uolo tale.
Non declinatum producitur, ita: cum quia, demptis,
Et puta non uerbo. Ginta melius loco longum.
Postea, & ultra, leges cum contra, curta licenter.
Eia breue est Flacco.*

Vltima syllaba noscitur positu: ut post, ast, est; amant. Diphthongo: vt heu, musæ. Regula, vt A, declinatu corripitur, vt musa, Anna, nominatiui, & vocatiui casus. Loquimur de declinatis per casus, nõ per tẽpora. [Sed protrahere, &c.] Ab hac regula tolluntur ablatiui, quia producitur, ut musa, mea, lecta, & uocatiui à nominatiuis productis, veluti Aenea, Anchisa, Atla. Mna monosyllabum cuiuscuique casus producitur. [Producunt, &c.] A in nominatiuo Græco foeminini generis; à nostris corripitur, licet illi producatur: ueluti Scylla, Medea, Lerna, &c. Quosdã tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imitationem Græcorũ, sic tamen ut aliqua cæsurarum locũ habeat: ideo nihil tale producemus sine auctoritate, idque faciemus rarissime, quã poterunt in terminari, ut Tegea, uel Tegea, &c. [Nõ declinatum &c.] A, in omnibus per casum

O non

non declinatis producitur, vt clama, frustra, præterea, supra, &c. Corripitur autem ita, quia, & puta, aduerbium. Numeralia in ginta, rectius producant: ut triginta, quadraginta, &c. Producat quoq; præterea, interea, aatea, postea, contra, ultra, quæ interim corripuntur. Eia, Valerius Flaccus corripit, & alleluia, Sidonius.

E, in ultimis.

E, breuia. Primæ produc, & nomina quinta.

Cum natis addes pluralia cuncta secunda:

Tunge doce, & socias. Monosyllaba longa repono,

Inclinatiuas præter. Male, cum bene dempto,

Omnia produces aduerbia, si qua secunda

Præstiterit, summiq; gradus aduerbia quæuis.

Sunt ferme, atque fere producta, quibus dabis ohe.

E, corripitur, vt docere. Ganymede, Hercule, Achille, & similes uocatiui, & ablatiui tertæ. [Primæ, &c.] E, in prima, & quinta declinatione, in quocunque casu reperitur, producitur, ut parasceue, Anchise, &c. uocatiui, & ablatiui, (specie, die, re: hinc hodie, pridie, postridie, quotidie, quare. Producat, quoque pluralia in e, ut cete, rēpe [secundæ, &c.] Producitur omnis secunda persona uocis actiuæ singularis numeri præsentis temporis secundæ coniugationis, imperatiui modi, ut doce, mone. Monosyllaba producantur, ut ne, re, se, de. Hinc demuntur coniunctiones encliticæ, que, ue, ne, & in compositis quisque, nonne, &c. Producantur aduerbia in e, ab adiectiuis secundæ declinationis, siue comparantur, siue non, ut pie, egregie, æque, docte, &c. Corripuntur tamen bene, & male, atque magis pro magis. Aduerbia superlatiui, undecunque sunt, producantur: ut maxime, minime, &c. Producat fere, ferme, & ohe,

I, finale.

I, longum pono, uocitantem contrabo terne.

Sæpeque

Sæpeque Græcorum ternum, Minoidi, testis.

Sed nisi, siue quasi, mihi, ibi, sibi, ubi, uariabis.

Et tibi, iunge cui, tantum breue moly, locatur.

I, producitur. Corripitur uero cunctus tertiæ uocatiuus, ut Alexi, Amarylli, Philli &c. Darius quoque tertiæ Græcus corripitur: ut Palladi, Minoidi &c. Sed nisi &c.] Variabis in litera posita, inter quæ, nisi & quasi rectius corripuntur. Cui, sæpius est monosyllabum. Moly, tantum breue. herbæ nomen.

O, in fine.

O commune datur, produc monosyllaba, iungens

Cum terno sextum; atque aduerbia nomine nata,

At uariabo cito, cum sedulo, mutuo, crebro,

Seroque, sit curtum modo, solum, sed breuiari

Ergo pro causa non uult, produco quaterno

In casu nomen, sit cuius in us, genitiuus.

O, patrij produc: uariaque gerundia uerba.

O uariatur, ut Cato, leo, Apollo &c. Producentur tantum monosyllaba, ut do, sto, pro &c. Producentur tantum datiuus & ablatiuus, ut domino, meo, amato &c. Producentur tantum & aduerbia ex nominibus ducta, ut tanto, quanto, falso, primo, &c. Variatur autem, cito, sedulo, mutuo, crebro, sero. Ergo pro causa producitur. Produco Græcū in o, faciens genitiuus in us, in nominatiuus; datiuo, accusatiuo, & ablatiuo, ut Dido, Clotho, Argo, Clio, Sappho &c. genitiuus in o, producitur tantum; ut Apollos Apollo, Androgeos Androgeo &c. Varia gerundia uerba, ut, pluribus his æger moritur uigilando; sed illum.

V, & B.

V, semper produc. B, contrahere. Barbara deme.

V; produc, ut Iesu. B; corripit, ut ab, ob. Demuntur Barbara in b, q; producantur, ut Iob, Aminadab; Iacob &c.

O 2 C, in

L I B E R X.

C, in ultimis.

C, produc. Præter nec, donec sed uariabis.

Hic, bene pronomen, fac, uerbum iungimus isti.

C, producitur: ut, sic. Corripiuntur, nec donec. Hic: ad uerbum producitur: pronome uariatur, & fac uerbum.

D, & T.

D, breue ponatur, ceu, t, nisi syncopa fiat.

D, corripitur, ut apud, Bogud. Sic nomina in t, ut, caput, amat, docet: nisi aliquando per syncopen producantur, ut fumat, pro fumauit, obit, pro obiuit.

L.

L, breue sit, Cum sol, sal, n l, tolluntur Hebræa.

L, corripitur: ut Annibal, Hiempfal, mel, fel. Producantur sol nil, & sal. Hebræa quoque producantur: ut Michael, Raphael &c.

N.

N, produc, Demas an, in, & prolem, tamen atque Forfitan, & forsan, uiden, huic conformia iunges.

Quod dat inis, curtum est, uelut on, quod tertia nescit.

Corripitur quartus, quando breuis ultima recti est.

N, producitur, ut Himen, Titan, delphin. Et omnia nomina tertiæ in on, ut Agamemnon. tolluntur à regula an, in, cū prole, dein, exin, subin, proin, tamen, attamen, forsan, forfitan, uiden, & quæcumq; per apocopen n, habent, ut men pro me ne? ten, te ne, egon' ego ne &c. Quod dat &c. Corripitur en, hñs inis, in genitiuo, ut pecten, crimen, &c. Corripitur quoque in on, secundæ declinationis, quod Latini in im, uertere solent, ut Ilion, Pelion, &c. Corripitur similiter accusatiuus, cuius nominatiui ultima corripitur, ut Medea Maian, &c. Accusatiui a longis nominatiuis producantur tantum, ut Aenean, Anchisen.

R.

R, breues. Produc cuius dat patrius eris.

Addito

Addito iber, aer, æther, Sit Celtiber anceps.

Ut cor, non longum melius. Producito tantum

Cur, far, Lar, fur, nar, par: uix pro lem breuiabo.

R, corripitur: ut mulier, pater, mater, &c. Producuntur nomina in er, habentia eris, pen. longa in gō, ut crater, chara, cter, clyster, &c. Ver, iber, aer, æther, adduntur. Celtiber uariatur, & cor, quod tamen melius corripitur. Producunt tantum cur, far, &c. par cum compositis, impar, &c. quæ non omnino recte breuiantur quandoque.

A S.

As, produc. Sed adis. quæ dant patrio, breuiantur.

Et ternæ quarto: uates, bonus Helias, inquit.

As, producitur, ut foras, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertiarum, quorum genitiuus in adis, uel ados, desinit, ut Arcas, &c. Corripe quoque accusatiuum pluralem tertiarum in as, ut rhetoras, &c.

E S.

Ponitur es, longum. Pluralia corripe Græca,

Quæ crescunt uelut es de sum, penes, inquires adde

Cum neutris: & si patrio est penultima curta

Terne. Tolle Ceres, Aries, paries, abies, pes.

Es, producitur, ut Anchises, Dares, &c. Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri tertiarum declinationis crescentia in singulari; ueluti, Dæmones, Vascones, Britones, Pæanes, Delphines, crateres, castores, gigantes, pixides, & quæ plurima alia. Es, a sum corripitur, ab edo, producitur. Penes item præpositio, & inquires nomen, corripiuntur: quemadmodum & nomina neutri generis, ut Hippomanes, cacoethes, &c. Corripiuntur & nomina tertiarum in es, penultimam genitiui breuiantia: ut pote quæ itis, etis aut idis, penul. breui obtinent: ut miles, teres, deses, &c. Producuntur solum Ceres, aries, paries, &c.

Is, breuius: uerum plurales protraho casus: Isque quod in patrio mutatur in itis, & inis, Aut entis. Tethis uario. Glis, Vis, quoque nomen, Cum uerbo, longum est, ueluti persona secunda Protrahit, is, quoties itis, plurale reponit.

Is corripitur, ut inquis, quis, bis, &c. Producito omnem casum pluralem in is, ut quis, plurale, dominis, &c. Item treis, omneis, &c. Produc etiam nomina in is, quæ penultima longa, faciunt genitiuum crescentem in itis, uel in inis, ut Iis, Dis, Samnis, Salamis; aut in entis, ut Simois, Pirois, &c. Thetis, uariatur. Produc ad hæc glis, uis, siue nomen, siue uerbum, cum suis, ut sis, pro si uis: quamuis, uteruis, &c. Producentur etiam secundæ personæ singulares, quando plurales habent itis, penultima longa; ut uelis, nescis, &c.

O S.

Os produc: patrius breuis est, & compos, & impos, Osque ossis, præbens: rectis breuiato secundæ. Os, recti produc, quoties tibi patrius o, dat.

Os, producitur; ut flos, nepos, &c. Corripitur quicumque genitiuus in os, ut Pallados, Tydeos, &c. Et compos, & impos, & os, ossis, breuiantur; Os, oris, producitur. Omne nomen in os, secundæ declinationis; ut Samos, synodos, &c. corripitur. Producentur & nomina, quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o, ut Athos, Androgeos, &c.

V S.

Vs, correpta datur. Monosyllaba, cum genitiuis. Ternæ uel quartæ produc, numeri que secundi. In quarta primum, quartum, quintum que, & in uris. Dumque

*Dumque utis patrius, uel in udis, & untis, odisue,
Aut quintus fit in u, longus tum rectus habetur,
Ergo produces uenerabile nomen Iesus.*

Vs, corripitur, ut tempus, pecus, &c. Producentur uero monosyllaba, ut rus, thus, ius, &c. & genitiui tertiæ, ut Clius. Didus, &c. & genitiui quartæ, & in plurali eiusdem declinationis nominatiui, accusatiui, & uocatiui; ut uisus, manus, &c. [Et in uris, &c.] Producentur us, in nominatio singulari, ubi genitiuus terminatur in uis, in uris, uel in uis; tellus, uirtus, palus. Simile est ubi genitiuus desinit in untis; ut Cerasus, Cerasuntis, Opus, &c. Græca quoque α υς, producentur; ut, Sciopus, Melampus, &c. Producentur quoque ubi uocatiuus in u, desinit: ut Panthus, quia uocatiuus est Panthu. Sic quia per diphthongon scribitur, doctissimi produci testantur dulcissimum Domini, & Dei nostri nomen Iesus.

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

B *Arbara nulla inerit nox, aut incongrua metro.
Nulla redundabit: nulla integritate carebit:
Nihil transponetur, nil confundet male sensum.
Nec rapies longam: nec produces breuiandam.
Nec post uocalem, nec post m, uersu in eodem,
Partibus à uarijs uocalis rite sequetur,
Syllaba pereat in præcedens, ut modo dixi,
Nec succussantes, nec pones mole crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis,
Nec tibi propones nisi summos quosque imitandos.*

O 4 Mo

Monemur vulgata decē vitia in carminib. contendendis vitare. Primo, ne barbarū, aut incongruū quicquā admisceamus. Secundo, ne quid redundās, aut deficiens sit, ut quicque, quoque, aut alias particulas, propter inetrū dūtaxat, ingeramus. Qui pedū nimis, aut nō satis ponūt, qui sensum non explent aut frustra repetunt. Tertio, ne quid male transponatur. Quarto, ne sensus confundatur. Quinto, syllabarum quantitas non uiolabitur. Sexto, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incoepta a uocali, nisi fiat ellipsis, aut synalepha. Septimo, non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes: ut O Tite tute Tati tibi tanta tyrāne tulisti. Octauo, ne quid sit affectati nimis, turgide aut molliter sonans. Nono, uitabitur in paruo poemate magna licentia. Et decimo cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si praeceptores hęc diligenter declarabunt, multum iuuerit rudes adolēcentulos.

IOANNIS PELLISONIS
CONDRIEN. APPENDIX
ad quantitates syllabarum de
Accentibus.

Accentus est certa, & legitima pronunciandi ratio. Estque triplex, Acutus, circumflexus, Grauis. Acutus est, quo syllaba attollitur, ut prima a gentiūo carminis, & insignitur hac nota'. Circumflexus, quo syllaba & attollitur pariter, & demittitur: ut, prior a ire, & noratur hoc insigni". Grauis, quo syllaba deprimitur, duæ postremæ a dominus, & figuratur hoc signo', ut falsò hic. Sororem falsò creditam, &c. Nam propter consequentiam partium orationis, idest, quod in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.

Nota-

Notarum accentuum vsus.

Hmōi notulis Græci passim vtūtur, raro Latini, nisi sicubi herere possit, vtri accentuū principalis sit locus, vel quia anceps sit dictio, ut una nomen, unā aduerbiū; planē nomē, planē aduerbiū: a, e, uo cales literæ, à, è, præpositio- nes: quod, extra notam accentus nomen, cum accentus nota coniunctio, &c. uel quia sit ita, tu tamen in pròptu sit uidere germanū accentum, tamen cum plerunq; non nisi exercitatus statim uideat, ut scripserunt, non scripserunt. Rursum scripsere non scripsere, cum prolatione nihil hæc interesse uideantur, certè ut hodie proferimus.

Quomodo fiant accentus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione quali- bet, in ea attollimus certam quandam syllabam, atq; ita fit accentus aut acutus, aut circumflexus: & reliqua depri- mimus. i. æquabili sono, ac uelut uno uocis tenore pro- ferimus. Atque hoc ipsum est grauis accentus. Differunt quidem ipsa re acutus, & circumflexus, ac diuersæ sunt na- turæ, sed hoc nos quidē sono & uoce non internoscimus: utrobq; enim syllabam pronunciando attollimus. Por- rò acutus, & circumflexus sunt principes accentus, ut de illis tantum laborandum sit: nam grauis, uel non quæ- ritibus obuius est. Quod nunc ita interpretari libet. Quot quot syllabæ sunt in dictione, una tantum attollitur, id est (ut nunc accipimus) acuto, aut circumflexo accentu effertur: reliquæ omnes syllabæ grauantur seu demittun- tur, etiam si mille essent, ut grauis accentus iure dicatur syllabicus, quod sit in omni syllaba dictionis, præterquā in illa una, quæ attollitur, ut Gracianopolitanorum. Ita- que quum de accentu cuiuspiam dictionis loquimur, tantum de horū altero, qui sunt eximij, hoc est, de acuto aut circumflexo intelligimus, unde de his tantum præci- pi solet. Nā grauis nihil habet, quod regulis egere possit.

Accen-

Accentuum sedes.

Ante tres syllabas nulla in dictione syllaba pōt artolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantum. i. tertia a fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus est. Nam circumflexus apud Latinos in penultima tantum cadit. Neque enim si qua monosyllaba circumflexum habent, ideo in ultima habere censeferi possunt. Exempla de acuto, ut omnia, facit, rectè. De circumflexo, ut mater spes,

Accentuum regulæ.

Accentuum autem huiusmodi; ut tibi ratio constet, prius noscenda penitus, ac memoriter complectenda est syllabaria quantitas: nam apud Latinos pendet accentus præsertim ex penultimæ syllabæ seu tempore, sed quantitate. i. quod è sequentibus regulis colligas facile licebit.

Omnia dictio monosyllaba, natura brevis, licet positione producat, acuitur, ut sum, es, est, nux, nix, fax.

Monosyllaba dictio natura producta, circumflectitur; ut dos, ros, spes, res. Vbi eam natura produci non constiterit ad acutum confugito: nunquam enim circumflexus ponitur super syllabam natura breuem, aut tantum positione productam, id est, quæ nisi obstaret positio, brevis esset.

Dissyllaba dictio priorem natura producens, & posteriorem corripens illam circumflectit; ut mater, Roma, talias acuit; ut pater, nepos.

Polyssyllaba dictio penultimam producens, & ultimam corripens circumflectit penultimam, ut Romanus, equitare: ultimam uerò producens acuit penultimam, ut potentes amauerunt: nunquam enim longa ante longam circumflectitur.

Dictio polyssyllaba penultimam corripens, acuit antepen-

tepenultimam, ut dominus, affatim, mulieris, scatebra, uolucres, sophia, philosophia, quanquam in his duobus postremis seruari poterit, autore Quintiliano, Græcanicus, accentus, philosophia, sophia; nō Latine id quidem, sed tamen citra reprehensionem.

Exceptiones.

Ab his omnibus exceptiones sunt numero sex. Prima, Interrogatio accentum mutat: quia ultima in interrogationis semper acuitur, ut egone? Quis furor ò ciues? Secunda, Distinctionis & differentia gratia mutatur accentus, ut una aduerbiū ultimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic pone præpositio uel aduerb. ū; sic eo, aliquo, illo, falso, sedulo, repente, palam, forte, ea, aliqua, &c. ultimam acuiunt, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, uel uerba, uel pronomina, uel participia. Tertia, Concisio accentum mutat, ideo nomina tertiæ in as, quæ in atis olim desinebant, ultimam circumflexunt; ut olim penultimam. Aquinas, Arpinas, nostras, cuias. Olim dicebant cuiatis pro cuias, &c. Concisa sunt quoq; donec, pro donecum, q̄ in Plauto legitur, adhuc, illuc, isthuc, hic, &c. dic, duc, fac, &c. pro adhucce, illhucce, &c. dice, duce, face, &c. item petit pro petiuit, fumat, pro fumauit. Quarta, Accentū transpositio mutat, ueluti oēs præpositionū, coniunctionumq; syllabæ, dum præponuntur, grauātur, ut de qua re. Postpositæ autem acuiuntur, ut qua de re, &c. Cum præpositio, que, ne, ue, encliticæ conjunctiones, præcedentem syllabā acuiunt; ut quicum, meū, &c. Cæsar Papa que: hominesne, feræne, &c. Quinta, compositio quandoq; accentum uariat: ut compositio nō scatur esse, non oratio. Itaq; hæc exceptio particula est secundæ exceptionis; unde tertio è sine acuitur in sequentibus, Subinde, exinde, deinde, proinde: perinde, aliquando, nequando,

LIBER XI.

quando hucusque, à longe, delonge, deinceps, duntaxat, sinistrorsum, deorsum, quapropter, enimvero, quinimo, nimirum, nihilominus pro tamen; paulominus pro fere, quomodo pro qualiter, insuper, desuper, interea, postea, ueruntamē, haētenus, quatenus diuersæ essent dictiones, diuersos haberent accentus. Sexta, Idioma. i. linguæ proprietates, accentum mutat, cum unaquæq; lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac proprium. Nam secundum Latinorum regulas ἀνθροπος & ἡπερος. penultimā acuerent; quia producitur. hanc tamē apud Græcos grauem habent. E diuersò Simois, quia penultimā corripit, apud Græcos grauem habet, acuta antepenultima. Item & paracletus contra usum linguæ nostræ in antepenultima habet accentum, cum penultima eius sit longa, ut sit in agapetus, & eleeson, quæ Græce per ω scribuntur. Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunque esse contrarium. Sed haētenus.

DE FIGURIS.

LIBER XI.

Figuræ definitio.

ARTE nouata aliqua dicendi forma, *Figura est.*
Sūt eius spēs, *Metaplasmus, Schema, Tropusq;*
Quas manifestatis uitijs, reserabimus ample.

Figura est arte aliqua nouata forma dicendi. Figurarū notitia est poetis, oratoribusq; necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Ceterum fuerit operæ pretium uitiorum naturam ante manifestare, ut ea à figuris separare sciamus.

De uitijs.

Vitia orationis generalia, sunt tria: obscurū, inordinatum, barbarū. Obscuritatis species, sunt octo: *Acyrologia,*

gia, Pleonasmus, Perissologia, Amphibologia, Tautologia. Ecclipsis cū Apofiopefi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis species sunt quinque; Tapinofis, Cacopharion, Cacofynthetion, Aescrologia, Caeozelia. Barbare orationis species sunt duæ. Barbarismus, & Solæcismus. Eiusmodi vitia, ut pote in primis uitanda declarabuntur.

Barbarus est quisquis scribendo, siue loquendo.

Verbum corrumpit: peregrinum est barbara lexis.

Barbarismus, est vnius dictionis corruptio, scribendo aut loquendo commissa: ut tollero, cum duobus ll. Busiris; penultimæ correpta. Barbara lexis; est dictione peregrina, vt guerra, bladū; stuffa, fardellus, charrerria, &c. Barbarismus, dicitur a barbarus, idest, dissonans: quia à uera Latinitate dissonat, & dissidet. Barbarismus, in prosa nomen suum retinet: apud poetas Metaplasmus, & Pathos, nuncupatur. Ideo licet ex poetis depromantur Barbarismi exēpla, ne credas ipso locutos eē barbarè, siue (vt veteres sæpius dicebant) rusticè, sed intelligas barbarismum fore si quis ita loqueretur in prosa. Idem censendum est de solæcismo, cui Schemati apud poetas nomen est.

Esto Solæcismus, uitiosa oratio quæuis.

Solæcismus, est impar, & inconueniens compositura partium orationis: ut Acuta gladius: saluete reuerende magister. Veteres solæcum dixerunt potius, à quo solæcismo solæcissas, id est, incongruè loquor.

Obscuræ ignobilisque orationis species.

Impropriè sumptum verbum dicatur Acyron.

Acyrologia est impropria dictionis vsurpatio, ut sero, pro timeo: accede ad hunc ignem, idest, ad hanc meretricem. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἀκυρος, idest, improprius, & λογία, id est loquutio.

Omne superuacuum Pleonasmus ritè uocatur.

Pleonasmus, ē adiectio superuacua ad plenā significationem

L I B E R XI.

tionem: vt sic ore loquuta est, uidi his oculis. Et interpretatur superabundantia, a *πλεωνάζω*, id est, plulquã oportet facio, aut dico.

Esto perissologus tibi sermo superfluus omnis.

Perissologia, est adiectio verborum superflua sine uia ui rerum, ut ibant, quã poterant: quã non poterant, non ibant. Viuat rex, & non moriatur. Transferitur autem Perissologia, superflua locutio, a *περίσσωτος*, id est, superfluus: & pene eadem quæ Pleonasmus.

Amphibolon, dubius Romanis sermo feretur.

Amphibologia, est uitio compositionis ambigua posita sententia: ut Aio te Aeacida Romanos uincere posse. & fit ab, *ταυτότης*, id est, dubius.

Tautologos, verbis varijs rem signat eandem.

Tautologia, est diuerforum uerborum, aut orationum eandem rem significantium inculcatio: ut, Ipse ego met uenio, exultans redeo, gaudensque reuertor. Tautologia dicitur a *ταυτότης*, id est, identitas, & *λογία*, loquutio. Est enim eadem loquutio.

Macrologos, sermo nimium prolixus habetur.

Macrologia, est longa sententia, res non necessarias comprehendens. Virg. Postera lux summo spargebat lumine terras, Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt Solis equi, lucemque elatis naribus efflant. Satis fuerat dixisse, orta dies. Macrologia, traducitur longus sermo sine necessitate, a *μακρος*, id est, longus.

Eclipsis uerbum, Reticientia uerba subaudit.

Eclipsis, unicum uerbum, id est, dictione subaudit; Reticientia uero, id est, aposiopesis, plures dictiones suppressit.

mit. Eclipsis, id est defectus, seu defectio, Apofiopefis, Latinè dicitur reticentia.

Est ænigma, grauis nimium tibi sermo solutus.

Ænigma est obscura sententia per obscuram similitudinem rerum: ut Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me. Significatur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere. Ænigma, dicitur ab *αἰνίτισμαι*, id est obscure loquor.

Inordinatæ orationis species.

Inordinatæ orationis species sunt quinque, Tapinosis, Aeschrologia, Cacephaton, Cacoœlia, Cacosyntheton.

Magna Tapinosis tenui sermone recludit.

Tapinosis est humilitas magnæ rei, non id agente sententia, quod demonstrat, ut apud Virgilium: Dulichias uexasse rates, pro atrocissimè raptasse, ac laniasse. Tapinosis, a *ταπεινός*, id est, humilis.

Aeschrologos, nobis obscena oratio fertur.

Aeschrologia, est uitio compositionis inuerecunda oratio, ut compositio uerborum obscenæ significationis: quale est futuo, cunnus, &c. aut obscœna pronuntiatio, ab *αισχρος*, id est, turpis, & *λόγος*, id est, sermo. Est *caco ritè phaton*, quicquid sonat haud bene nobis.

Cacophaton, aut cacephaton, est obscœna pronuntiatio, uel in compositione, uel in uno uerbo, ut, arrige aures Pamphile. *κακόν*, id est, malum: *φάτων*, dictum, hoc est male sonans dictum.

Esto Cacoœlon praua affectatio nobis.

Cacoœlia, est per affectationē decori corrupta sententia, cum eo ipso dedecoretur oratio, quo illam uoluit ornare; ut, aureus axis erat, tēmo aureus, aurea summæ.

Curua-

Curvatura rotæ radiorum argenteus ordo, &c. Cacoze-
lon, idest mala affectatio.

Haud bene compositum Cacofyntheton esto Latini.

Cacofyntheton, est vitiosa dictionum compositio,
uel indecens scriptura: ut terga fatigamus hasta. Caco-
yntheton, transfertur male compositum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformata poetæ fit Metaplasmus.

Metaplasmus, est transformatio quædam recti solitiq;
fermonis, in alteram speciem metri, ornatus necessitatis
ve causa, ut coelicolum induperator, diciera μετα, id est,
trans, & πλάσμα, id est; figmentum. Metaplasmi species
sunt quatuordecim. Prothesis, epentesis, paragoge, aphæ-
resis. syncope, ectasis; systole; apocope, diæresis; synære-
sis; synalœphe, ecthlypsis, antithesis, metathesis.

Adijce principio quicquam, sic prothesinedes.

Prothesis, est appositio quædam ad principium di-
ctionis literæ, vel syllabæ: vt, Gnate; pro nate: retulit pro
tulit: astat, pro stat. Dicitur a πρὸς, idest; ad, θέσις, positio,
hoc est appositio.

Adijce quid medio, sic fiet Epenthesis aptè.

Epenthesis, est appositio quædam ad mediam dictio-
nem literæ, vel syllabæ: ut reliquias gemino II, pro reli-
quias: allitum pro alicum Epentesis dicitur ab ἐπὶ, & ἐν,
quæ coniuncta significant inter, θέσις, positio, ut sit in-
terpositio. Eandem significationem habet Parenthesis.

Adijce quid fini pulchram facies Paragogen.

Paragoge, est appositio quædam ad finem dictionis, vt
potestur, pro potest; a παρα, id est, ad: & ἀγωγή, id est,
ductio, hoc est adductio.

Aufert

Auferit quid capiti uates, ut Aphæresin edat.

Aphæresis est ablatio de principio dictionis literæ, uel syllabæ: contraria Prothesi: ut, *Pone metum*, pro *deponere*, ab ἀφαίρεσις, id est, aufero.

E medio quicquam tobas, ita Syncopa fiet.

Syncopa, est ablatio de media dictione literæ, uel syllabæ: contraria Epentesi, ut *audacter*, pro *audaciter*, ἀ σὺν, id est, con, & κόπῃ, incido. Est enim concisio: ut *dixi*, commorat, pro *dixisti*, & commouerat, &c.

Est Apo nempe cope, quicquam de fine recidens.

Apocope, est ablatio de fine dictionis literæ, uel syllabæ, contraria Paragoge: ut, *Achilli*, pro *Achillis*, ἐκ ἀπο, id est, ab, & κόπῃ, scindo.

Ectasis exte ndit tibi, iure puer breuiandum.

Ectasis, est extensio syllabæ contra naturam uerbi, ut *naufragia media lōga*, quæ breuis est, & *Italia prima producta*, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur ab ἐκτείνω, id est produco. Eadem Diastole uocatur.

Producenda fore, quàm Systola corripit ipsa.

Systole, est correptio syllabæ contra naturam uerbi facta, contraria Ectasi, ut, *aquosus orion*, pro *orion producta*: ἀ συέλλω, id est, corripio.

Syllaba per binas diuisa, Diæresis esto.

Diæresis, est diuisio unius syllabæ in duas, ut *aulai*, pro *aulæ*: ἀ διαίρεω, id est, diuido.

Syllaba de binis est facta Synæresis una.

Synæresis, est conglutinatio duarū syllabarū in unam, contraria Diæresi: ut, *Phæton dissyllabum*, pro *trissyllabo*: α

P

σω,

L I B E R XI.

συν, id est, con, & *ἄπει*, diuisio, quasi diuisorum con-
iunctio.

M, necat Ellipsis ceu uocalem Synalœpha.

Ellipsis, uel Ecthipsis, est m, literæ cum sua uocali ante
re uocalem el' sio. Synalœpha, est uocalis ante uocalem
interemptio in diuersis dictionibus: ut, O curuæ in ter-
ras animæ, & coelestium inanes. Ellipsis Ab ἐκ, & λείπο,
id est deficio: & interpretatur el' sio. Synalœpha, id est,
collisio: a *συνεμαίνομαι*, id est coniungo.

Antithesis fiet tibi, litera si uarietur.

Antithesis, est literæ pro litera positio, ut olli, pro il-
li, ab ἀντί, id est, pro, & θέσις, positio, quasi alterius
pro alia positio.

Est meta nempe thesis, si transponas elementum.

Metathesis, est literarum in alium locum transfor-
matio, nulla litera è dictione sublata: ut, Euandre Tym-
bre, pro Euander, Tymber: a μετα, id est, trans & θέσις
positio, quasi transpositio.

Præpositura quidem mutata. Parallaga fiet.

Protheseων parallaga, aut parallage, est præpositio-
num mutatio, cum altera pro altera ponitur: ut, Cui de
te tantum licuit, pro in te. Protheseων parallage transfer-
tur præpositionum mutatio: πρό, id est, præ & ante: &
θέσις, positio.

DE SCHEMATE.

Schemata, dant species Lexeos, & Dianœas.

Schema, est quicquid a simplici atque in præoptu posi-
to dicendi mō uel poeticè, uel oratoriè mutatur. Schemat-
is spēs sunt duæ. Dianœas. i. mentis, uel sensus, uel senten-
tiarum. Lexeos, id est dictionis uerborum, sermonis,
ora-

orationum. Schematis autem Lexeos species multę sunt, sed necessariae traduntur, per quas similes colligentur: Prolepsis, Zeugma, Hypozeuxis, Syllepsis, Ayntheton seu Dyaliton, Polysyntheton, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis, Epizeuxis, Paronomasia, Schesifonaton, Paromœon, Homœoteleuton, Homœoptoton, Polypoton, Hymnos, Climax. Schema transfertur cultus, figura, habitus. Diœnas, id est, sententia. Lexis dictio.

Per partes totum, aut referat post facta Prolepsis.

Prolepsis, est præsumptio rerum ordine secularū, vel quum numerus ante verbo redditur, quam personę definiantur; vt Interea Reges (ingenti mole Latinus, Quadri iugo vehitur curru: bigis it Turnus in albis. Tum pater Acneas Romanę stirpis origo. Et iuxta Alcanius magnę spes altera Romę (procedunt castris, &c. Et dicitur prolepsis, a $\pi\rho\acute{o}$, id est, ante, $\lambda\eta\psi\iota\varsigma$, sumptio.

Verbo uno plures sensus per Zeugma recludo.

Zeugma, est vnus verbi conclusio, diuersis clausuris apte cōiuncta, ut aduersatur libidini castitas, auaritię liberalitas, medio critati luxuria, modestię superbia, strenuitatis accidia. Zeugma interpretatur adiunctio $\zeta\epsilon\upsilon\gamma\mu\acute{\alpha}$.

Iungit Hypozeuxis sua rebus uerba quibusque.

Hypozeuxis, est figura zeugmati contraria; ubi suum cuiq; clausulę redditur uerbum Virg. Regē adit, & regi memorat nomenq; gensque, Quid ue petat, quidue ipse ferat, &c. ab $\upsilon\pi\acute{o}$.i. sub, & $\zeta\epsilon\upsilon\zeta\iota\varsigma$, coniunctio.

Verbo uno uaria est Syllepsis clausula uexa.

Syllepsis, est diuersarum clausularū per unū uerbum cōglutinata cōceptio: ueluti, Hic illius arma, Hic currus fuit $\sigma\omega$, est, con, & $\lambda\eta\psi\iota\varsigma$, capti, ut fit conceptio.

P 2 Copu-

Copula supprimitur, quo fiat Asynheton, aptè

Asynheton, est oratio sine coniunctionibus necessario subauditis: ut, Dum ætas, metus, magister prohibebant. ab *a* priuatiua particula, & *σὺν* id est, con, & *θετόν*, id est, positum; quasi incompositum.

Copula multiplicata facit Polysynheton usque.

Polysynheton, est oratio multis nexa coniunctionibus. Virgilius, Athamasq; Thoasque, Pelidesque, Neoptolemus, primusq; Machaon, *α πολυ*, id est, multum & *σύνθετον*, id est, compositum, quasi multipliciter compositum.

Finem principio repetens Anadiplosin edes.

Anadiplosis, est uersus finis in principio alterius repetitio: ut sequitur pulcherrimus Altur; Altur equo fidens, &c. ab *ἀνα*; id est, re, & *διπλωσις*, duplicatio.

Principium fit idem nonnunquam uersibus aptè.

Anaphora, est relatio uerbi eiusdem, aut similis per principia complurium uersuum: ut, Nate mea uires, mea magna potentia solus, Nate patris summi; &c. ab *ἀνα*, id est, re, & *φορά*, latio.

Principio & fini repetitur uersus eodem.

Epanalepsis est cum eadem dictio & principium uersus, & clauulam tenet: ut Multa super Priamo rogans, super Hectore multa: & interpretat reacceptio siue replicatio, ab *ἐπί*, & *ἀνα*, quæ coniuncta significat re, & *λήψις*, acceptio.

Dictio format Epizeuxin cum ui geminata.

Epizeuxis, est eiusdem dictionis sine medio geminatio cum impetu pronunciationis: ut, Meme adsum, qui feci, in me conuertite ferrum, O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio aut combinatio.

In simili uerbo ludit quandoque poeta.

Paronomasia, est uelut quædã denominatio, uel quoties aliud nomen efficitur de alio: ut, Nam isthæc inceptio est amentium, aut amantium. παρά, id est, iuxta, & ὀνομασία, nominatio.

Mobile cuique suum fixo connectitur apte.

Chesisonomaton, est cum singulis nominibus epitheta connectuntur: ut, Marfa manus, Peligna cohors, festina virum vis componitur ex nominatio χέσις, id est, habitus, & genitio ὀνομάτων, id est nominum, quasi habitus, uel habitudo nominum.

Principijs eadem est Paromæon, litera multis.

Paromæon, est quando ab eisdem literis diuersæ dictiones sumunt initium: ut, Machina multa minax minatur maxima muris. Paromæon, id est, simile. à παρά, id est iuxta, & ὁμοιος, id est similis.

Verborum similis sit finis Homæoteleuton.

Homæoteleuton, est quum simili modo plurimæ dictiones finiuntur: ut, bella horrida bella. ab ὁμοιος, id est similis, & τελευτον, id est, finitum.

Casus Homæoptoton, erit similis tibi multus.

Homæoptotô, est oratio uno similiq; casu cōpacta, & excurrans in eodẽ similes casus. Ennius, Merentes, fluentes, lacrymantes, ac miserentes: ab ὁμοιος, id est, similis.

Bella Polyptoton, uarij sit clausula casus.

Polyptoton, est oratio casuum uarij etate distincta aut clausula uarios casus retinens: ut, Littora littoribus contraria, fluctibus undas: & dicitur a πολύ, id est multus, & πῶσις, casus.

Sermonis series præloga uocabitur Hymos.

Hymos, est series aut constructio orationis cōtinua; tenorem suum in multos uersus protendens. Vir. Principio cælum ac terras, camposq; liquentes, Lucentemq; ue globum Lunæ, Titaniaque astra, &c. Et dicitur Hymos quasi, syrmos, id est tractus, à σῦρμα, id est, traho.

E uerbo in uerbum Climax, it pulchra figura.

Climax, est de uerbo in uerbum gradatio, quæ dicta repetit; & prius q̄ ad aliud descendat, in prioribus resistit; ut, Aphricano uirtuté industria, uirtus gloriam, gloria æmulos comparauit. Interpretatur scala uel gradatio.

DE TROPIS.

Vertit ad improprium Tropus omnia significatum.

Tropus, est uerbi uel sermonis a propria significatione in aliam cum uirtute mutatio, ut vulpes pro astuto. Bacchus pro uiuo. Dicitur a τροπή, id est, uersio uel mutatio. Tropi species sunt tredecim: Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Epitheron, Sinecdoché, Onomatopœia, periphraſis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. Cæteri omnes, huius speciei uidentur.

Propter rem similem pro uerbis uerba repones,

Metaphora, est rerum uerborumq; per similitudinem translatio: ut rident prata, à μετασπεύω, id est transfert. *Esto Catachresis: bona uocis abusus nobis.*

Catachresis, est usurpatio nominis alieni; ut parricidâ matris quoq; aut fratris interfectorem dicimus à κατά, id est, contra & γένος, id est, ulus: quasi contra ulum.

At Metalepsis, erit transumptio facta gradatim.

Meta-

Metalepsis, est transumptio gradatim facta, quum dictio aliud à sua propria significatione ex his quæ præcesserunt, denotat: ut, Post aliquot, mea regna uidens mirabor aristas. Post aliquot aristas, ergo post segetes, & sic post ætates, & proinde post aliquot annos, a μετα id est, trans, & λήψις, id est sumptio, uel acceptio.

Dico metonymiam Bacchum bibo, uina coronant.

Metonymia, est nominis transmutatio, quoties pro inuentore inuentum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro possessore possessor, aut contra, capimus. Metonymia transfertur nominis transmutatio: a μετα, id est, trans, & ὄνομα, id est, nomen.

Appellatiuum proprii uice sepe locatur.

Antonomasia, est uocabulū, quod sine nomine positū proprio, eius loco fungitur, ut magnanimus Anchisiades, pro Aenea, Saturnia pro Iunone. Transfertur pronominatio, aut pronomen, ab ἀντί, id est, pro, & ὄνομα, id est, nomen.

Exornat carmen fixo bene mobile quadrans.

Epitheton, est appositum nomini adiectiuum perpetuum ferè naturam rei indicans: ut, Alma Ceres, pulchra. Venus tristis bella. ab ἄν, id est, ad, & θέτον, positum, quasi appositum.

Pro nauis puppis, contra ue, Sinecdоче habetur.

Synecdоче, est figura, cum a parte totum intelligitur, aut contra, numerus pro numero sumitur; ut, Da requiem puppi, ueniet cum frigidus annus; pro nauis, & hyeme. Interpretatur comprehensio.

Sæpe sonus causam fingendi nomina præstat.

Onomatopœia, est dictionis ex sono confectio, ut mu-

L I B E R XI.

g^o, hinnio, pipio, ab ὄνομαστος, id est, nomen, & ποιησις fictio, inde est nominis fictio.

Rem circumloquimur, sit quando Periphrasis apta.

Periphrasis, est circumlocutio quædam, quâ id quod uno ut paucioribus uerbis dici potest, pluribus explicatur. Virg. Et iam prima nouo spargebat lumine terras, Tithoni croceum linquens Aurora cubile: id est, dies oriebatur, dicitur a περι, id est, circum, & φράσις, locutio, ut sit circumlocutio.

Valde turbatus uocum, sit Hyperbaton ordo.

Hiperbaton, est transcensio quædam, uerborum ordinum perturbans. Virgil.

*Interea Reges (ingenti mole Latinus,
Quadrijugo uehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt
Solis aui specimen: bigis it Turnus in albis
Bina manu lato crispans hostilia ferro:
Hinc pater Aeneas, Romana stirpis origo,
Sydereo flagrans clypeo, & celestibus armis:
Et iuxta Ascanius, magnæ spes altera Romæ)
Procedunt castris.*

Hyperbaton, uerbi transgressio interpretatur. ab ὑπερβαίνω, id est, transcendo. Cuius species sunt quinque, hystero-logia, siue hysteron proteron, anastrophe, parenthe-sis, synchesis, tmesis.

Hysteronemproteron, post ponas si ante locanda.

Hysteronproteron, est sententiæ cum uerbis ordo mutatus. Virgil. Et torrere parant flammis, & frangere saxo. Prius enim frangunt saxo, quâ torrent Hysteron, id est, ultimum uel postremum. Proteron, id est, prius Hystero-logia, præpostera locutio.

Ordo

Ordo inuersus, erit tibi Anastropha, præpositura.

Anastrophe, est verborum tantum ordo præposterus: ut, Italiam contra, Maria omnia circum. Anastrophe, est reuersio, vel inuersio, ab ἀναρέω.

Interiecta, Parenthesis est, sententia quæuis.

Parenthesis, est interposita formatio diuersæ sententiæ: ut, Aeneas (neque enim patrius consistere mentem passus amor) rapidum ad naues præmittit Achaten. Interpretatur interpositio.

Synchesis, est prorsum uocum, aut confusio sensus.

Synchesis, est hyperbaton oscurum, & omni parte confusum: ut Treis Notus abreptas in saxa latentia torquet. Saxa uocant Itali medius quæ in fluctibus aras, &c. Synchesis, id est, confusio, à συν, id est, con, & χέσις, fusio.

Quoquam interposito per Tmesim, uerbula scindo.

Tmesis, est unius cõpositi, uel simplicis sectio, una dictione, uel pluribus interiectis: ueluti, Est Boreæ regio septem subiecta trioni. Tmesis dissyllaba dictione est, idem significans quod sectio, a τέμνω, id est, scindo eadem uocatur Diacope, id est, intercisio.

Excessus fidei manifestus Hyperbola fertur.

Hyperbole, est oratio excedens fidem augendi, uel minuendi causa: Augendi, ut niue candidior: minuendi, ut uix osibus hærent. ab ὑπὲρ, i. super, & βολή, uel βόλος, i. iactus.

Dic Allegoriam, sensu si uerba repugnent.

Allegoria est tropus, quo aliud significatur, aliud dicitur: & ita uerba sensu, i. sensui repugnant. Virg. Sed nos immensum

L I B E R XI.

sum spatio confecimus æquor: Et iã tempus æquum fũ-
mãtia soluere colla, idest, quæ tractanda fuerant, affatim
explicuimus. Dicitur ab ἀλλο, & ἀγορεῖν, idest ab aliud
dicendo.

Illudens sermo rectè Ironia feretur.

Ironia, est dissimulatio, aut illusio, qua contraria ostē-
duntur sensui, quam uerba præ se ferunt; ut, Egregiam
uerò laudem, & spolia ampla refertis. Tuque puerque
tuus, &c. Et dicitur ab εἰρωνεύομαι, quod est dissimulo,
& caullatorie decipio.

Antiphrasis, uerbum sit per contraria dictum.

Antiphrasis, est unius uerbi ironia; ut bellum, quod
minimè bellum sit, & lucus, quod minimè luceat. Anti-
phrasio est per contrarium locutio, ab ἀντι, idest, con-
tra, φράσι, locutio.

At Charientismos tibi, molliet aspera dictu.

Charientismos, est tropus, quo dura dictu gratius pro-
feruntur, ut si interroganti, Num me quæsiuit quispiam?
responderes, bona fortuna, idest nemo. Charientismos,
id est, gratificatio, & urbanitas.

Sermo procul notus festiua Parœmia feretur.

Parœmia, est accommodatum rebus, & temporibus
prouerbium, ut Lupus est in fabula, idest, adest is, cuius
præsentia loqui ueratur. a παρα, idest, iuxta. & ὄμιον, id
est, canus uel cantilena, quali iuxta olim cantilenam.

Hosticus irrisus nobis Sarcasmos habetur.

Sarcasmos, est plena odio, atque hostilis derisio; ut,
Pirrhus ad Priamum, Reseres ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori, illi mea tristitia facta, Degeneremque
Neoptoleum narrare memento.

Simplicitas, Asteismos erit, si rustica desit.

Ast

Asterismos, est tropus multiplex, numerosæque uirtutis. Nam est quicquid rustica simplicitate caret, & faceta satyris urbanitate exprimitur: apud Virg. l. in Bucol. Qui Baniuum non odit, tamen tua carmina Meui, atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos. Dicitur ab ἀστῆρος. i. urbanus.

Nota parum demonstrat Homœosis, magis notis.

Homœosis, est minus notæ rei per similitudinē eius, quæ magis nota est, demonstratio: ab ὁμοίως. i. similis, quod sit similitudo.

Est Icon, quoties formæ bene confero formam.

Icon, est personarum inter se, uel eorum quæ personis accidunt, comparatio; ut, Os, humerosque Deo similis. Icon, iconos, imago uel similitudo.

Iure disertus erit quisquis rem comparat apte.

Parabola, est rerum genere dissimilium comparatio; ut, Qualis mugitus, fugit cum saucius aram Taurus, & incertam excusit ceruice securim. Parabola dicitur adiectio: ἀπαρα, idest, iuxta, & βολή, iactus: βάλλω, iacio; ut sit adiecta cuique rei comparatio.

Exemplum facti, uel dicti sit Paradigma.

Paradigma, est exempli hortantis, uel dehortantis enarratio. Hortantis, Antenor potuit mediis elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus, &c. Dehortantis, Ac non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledeamque Helenam Troianas uexit ad vrbes, &c. paradigma est exemplum, παραδεικνύω, idest, exemplifico, ἀπαρα, idest, iuxta, & δειγμα, idest, signum.

Miscellanea reliquarum figurarum declaratio.

Multi figurarum descriptio nomina sumit.

Figur-

L I B E R XI.

Figurarum descriptiones uariis rebus uaria fortiuuntur nomina, ut descriptio temporis, Chronographia. Loci, Topographia. Natalis, Genethliacon. Pugnae, ut Monomachia, duorum singulare certamen. Naomachia, pugna naualis.

Inuenies uersum repetitum saepe decenter.

Epimone, est eiusdem uersus frequens repetitio, ut in Iudicio. Virgilius, Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus, &c. Interpretatur perseuerantia, & insistentia, ab ἐπιμόνος, id est, constanter.

Respondere solent scriptores obijciendis.

Antypophora, est ad obijcienda responsio: ut, Sumpius, heu doleo: nam mihi saepe nocet. Posset quaeri, cur doles te pius esse? huic tacite quaestioni sic occurritur, nam mihi saepe nocet. Antypophora est solutio. Hypophora namque, obiectio dicitur, ab ὑπτι, id est, contra.

Quas tibi declarat Syntaxis, non repetemus.

De appositione, euocatione, conceptione, prolepfi, zeugmate, antiprosi, synthesi, & synecdoche, &c. quae in syntaxi dicta sunt, haud operæpretium fuerit hic repetere: itaque illis supersedendum censeo.

Rem minus, ut totam ferimus nos saepe tacere.

Parasiopeffis, est quum aliquid nos reticere dicimus, ut pote omnibus notum, aut cum suspicionem excitare maiorem reticendo possumus: quale est illud. In praesentia iudices, iniussu populi, quæ improbisime gesserit, reticebo. Dicitur a παρα, id est, apud, ab praeter, & σιωπή, id est, silentium.

Fingere personam res est percrebra poetae.

Prosopopeia, est personae fictio quoties inanimatum ad animatum loquitur, aut contra, animatum ad inanimatum: ut

Quid.

Quid. Parue, nec inuidio, sine me liber ibis in urbem. Et apud eundem Metamorph. ubi terra loquitur. Dicitur *ἡ πρόσωπον*, id est, persona, & *ποιέω*, id est, facio, vel fingo.

Laudatur uerbi repetitio facta decenter.

Epanodos, est cum decore dictionis repetitio, siue regressio: plerūque cum negatione, & interdum sine ea: ut, Principatus bonus est, &c. non bonus autem, qui in tyrannidem conuertitur. Fit ex *ἔτι*, & *ἀνά*, quæ coniuncta, iterum uel retro indicant, & *ῶδος*, uia quasi in priorem uiam regressio.

Virtutum uitij interdum nomina dantur.

Paradiastole, est cum rem nostram dilatamus per interpretationes: ut cum astutum, sapientem uocamus: prodigum, liberalem: temerarium, fortem. Componitur ex *παρά*, id est, iuxta, & *διαστολή*, id est, dilatio.

Hendi adym, facies soluens in mobile fixum.

Hendiadis, figura ex quum resoluitur substantiuum in adiectiuum: ut, Chalybem frænoque momordit, pro Chalybæos frænos, ab *ἓν*, id est, unum, & *δύο*, id est, per: & *δύο*, id est, duo, quando unum per duo dicitur.

Quando pati quod agit: fero, contra ue: Hypallage, habetur.

Hypallage, est figura quum uerba per aduersum intelliguntur, quum quod patimur, agere dicimur aut contra; ut trade rati uentos, pro trade ratem uentis, ex *ὑπό*, id est, sub, & *ἀλλαγῆ*, id est mutatio.

Liptote, erit, quoties plus significans minus aio.

Liptote, figura est, qua minus dicimus, quàm significamus: ut Haud parum doctus, id est, multum. a *λείπω*, id est, deficio.

Anti.

Antitheton fiet, quoties contraria nectes.

Antitheton, est figura, qua contraria contrarijs opponuntur: ut, Frigida pugnabant calidis, humentia ficcis, Mollia cum duris, &c. Antitheton, id est, contra positum, ab ἀντί, id est, contra, & ἑτερον, positum.

Quæstio Erotema, est internumerata figuras.

Erotema, est interrogatio: ut, Quis furor, o ciues? quæ tanta licentia ferris? ab ἐρωτάω, id est interrogo.

Dicta prius declarat Epexegetis apertè.

Epexegetis, est ante dictorum expositio vel declaratio: ut Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe satis. Dicitur ab ἐπι supra, & ἐξηγήσις, id est expositio.

Emphasis est sensus maior quàm uerba recludant.

Emphasis est figura altiore præbens intellectu quàm quem uerba per seipsa declarant: ut, Semper ego auditor um. in ego, est emphasis apud Iuuenalem. Emphasis interpretatur significatio, ab ἐπιδείνω, id est demonstro.

Quod nihil ad sensum facit, esto Parelcon ubique.

Parelcon, est dictionis aut syllabæ nihil ad sensum facientis adiectio: ut, Adesdû, paucis te uolo. dû, Parelcon est, syllabica adiectio. Dicitur a παρέκλω, id est produco.

Ob pulchram uocem quid factam Euphonia, fertur.

Euphonia, est mutatio quædam uenustioris gratia soni: ut redeo, pro reëo, ab εὖ; id est, bene, & φωνή, uox, quasi bona uox.

Versus ad absentem, dicitur Apostropha, sermo.

Apostrophe, est ad absentem sermonis cōuersio: ut, Te nunc

nunc appello Aphricane, &c. ἀποσρέφω, idest auer-
to.

Dic Allæothetam, contra artem quid uariatam.

Allæotheta, est accidentium contra artem mutatio,
vt, Pars in frustra secant, &c. Continet enim sub se anti-
ptofin, synth. fin, & plures alias figuras. Et interpretatur
aliter posita, ab ἀλλοίως, idest, alius, & uarius, & θετός,
id est, positum, Thesis, positio.

F I N I S.

Cinquecentina

n. 211

14

re fere post se
addatur siue
tum postulat eisdem
neq; enim
etur te sperare.
e posse assequi,
hanc esse repu-
at Cic. dixit
loqui in genere
Rom, si uideris
consequi.

mement q; recordor, tum geret.
tum, adu. in postulat. Cic. de
Ser. *collata della* quae currant sonus
me muerunt. fere. cum.

faciam ut mei semper me
mimeris.

73
37

208

in b.
an
salms
da es
a de celo
nedixisti.
e filius ho
a in labiis